

Житомирський державний університет імені Івана Франка

На правах рукопису

Климчук Віталій Олександрович

УДК 159.923.5

**ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ
ВНУТРІШНЬОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ У
НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

ДИСЕРТАЦІЯ

на здобуття наукового ступеня
кандидата психологічних наук за спеціальністю
19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Науковий керівник:
**Музика Олександр
Леонідович** кандидат
психологічних наук, доцент,

Житомир – 2004

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
<u>Розділ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВНУТРІШНЬОЇ МОТИВАЦІЇ.....</u>	9
1.1. <u>Проблема внутрішньої мотивації у сучасній психології</u>	9
1.1.1. <u>Внутрішня мотивація як предмет психологічного дослідження.....</u>	9
1.1.2. <u>Основні детермінанти розвитку внутрішньої мотивації....</u>	17
1.2. <u>Суб'єктно-ціннісна модель розвитку внутрішньої мотивації</u>	23
1.2.1. <u>Особливості ціннісної детермінації діяльності</u>	23
1.2.2. <u>Рівні розвитку внутрішньої мотивації та їх ознаки</u>	26
1.3. <u>Розвиток внутрішньої мотивації студентів у навчальній діяльності.....</u>	30
1.3.1. <u>Особливості ціннісної детермінації навчальної діяльності студентів</u>	30

**1.3.2. Ситуативний та суб'єктно-ціннісний рівень розвитку
внутрішньої мотивації студентів у навчальній
діяльності**

35

Висновки до I розділу

.....

44

**Розділ II. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВНУТРІШНЬОЇ
МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ У НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ...**

47

2.1. Методи та організація дослідження

.....

47

**2.1.1. Організація експериментального дослідження
внутрішньої мотивації студентів у навчальній
діяльності**

47

**2.1.2. Методика дослідження ситуативного рівня
внутрішньої мотивації**

.....

51

**2.1.3. Методика дослідження суб'єктно-ціннісного рівня
внутрішньої мотивації**

.....

60

**2.2. Особливості внутрішньої мотивації навчальної діяльності
студентів.....**

70

**2.2.1. Дослідження зв'язку між рівнями внутрішньої
мотивації у навчальній діяльності**

.....

70

**2.2.2. Значимі особи та відмінності у розвитку внутрішньої
мотивації студентів**

.....

74

2.2.3. Формально-структурні особливості ціннісно-мотиваційної сфери студентів та внутрішня мотивація навчальної діяльності

.....

84

2.3. Дослідження ціннісних характеристик внутрішньої мотивації студентів.....

93

2.3.1. Дослідження ціннісно-мотиваційної сфери студентів із ситуативним рівнем внутрішньої мотивації

.....

93

2.3.2. Дослідження ціннісно-мотиваційної сфери студентів із ситуативно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації.....

104

2.3.3. Дослідження ціннісно-мотиваційної сфери студентів із суб'єктно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації

.....

108

Висновки до II розділу

.....

115

Розділ III. ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДЕТЕРМІНАНТ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ.....

119

3.1. Психологічні засади розвитку внутрішньої мотивації

.....

119

3.2. Програма розвитку внутрішньої мотивації

.....

127

3.2.1. Структура та зміст програми
.....

127

3.2.2. Організація перевірки ефективності програми
.....

131

3.3. Аналіз результатів перевірки ефективності програми
.....

133

3.3.1. Дослідження структурних змін ціннісно-мотиваційної сфери учасників програми
.....

133

3.3.2. Дослідження змістових особливостей ціннісно-мотиваційної сфери учасників програми
.....

141

Висновки до III розділу.....

159

ВИСНОВКИ
.....

161

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ
.....

165

ДОДАТКИ
.....

172

ВСТУП

Актуальність дослідження. В умовах трансформації сучасної системи освіти все більшої ваги набуває проблема розвитку у студентів активності та самостійності. Один із підходів до вирішення цієї проблеми ґрунтується на уявленні про те, що спонуки до діяльності можуть бути не лише зовнішніми, а й внутрішніми. Психологічним підґрунтям дослідження детермінант активності людини є положення С.Л.

Рубінштейна про роль внутрішніх умов у здійсненні діяльності. Зовнішні причини завжди діють через внутрішні умови, а спосіб та результат їх впливу на особистість визначається її внутрішнім станом, системою ставлень до життєвої ситуації, в якій здійснюється діяльність. Внутрішні умови можна представити як систему особистісних цінностей, яка спочатку формується в діяльності, а пізніше сама починає регулювати її. Ряд дослідників (О.Г. Асмолов, М.Й. Боришевський, Б.С. Братусь, А.Г. Здравомислов, З.С. Карпенко, Д.О. Леонт'єв, В.О. Татенко, Т.М. Титаренко) вважають, що саме ціннісно-сміслові утворення особистості є внутрішніми детермінантами її розвитку.

Продуктивною для дослідження ціннісно-мотиваційної сфери є теорія внутрішньої мотивації, яка розробляється американськими дослідниками Е. Дісі та Р. Раяном. Вони вважають, що внутрішня мотивація діяльності визначається можливостями цієї діяльності задовольняти базові психологічні потреби (потребу у самодетермінації, потребу у компетентності та потребу у значимих міжособистісних стосунках). Водночас вони виділяють декілька типів орієнтацій особистості (самодетерміновану, підконтрольну та індіферентну), які є диспозиційними характеристиками. Таким чином, з одного боку внутрішня мотивація детермінується можливостями діяльності задовольняти базові потреби особистості, а з іншого – типом орієнтації особистості. За такого підходу досить важко встановити детермінанти розвитку внутрішньої мотивації, оскільки складно дослідити взаємозв'язки між ситуативним та диспозиційним компонентами внутрішньої мотивації. Однак, ця суперечність може бути вирішена, коли розвиток цінностей, мотивації та діяльності розглядати цілісно, у динаміці, у взаємозв'язках та взаємовпливах.

Для вивчення ціннісно-мотиваційних характеристик навчальної діяльності важливими є результати досліджень мислительних та творчих стратегій навчання (Д.Б. Богоявленська, А.В. Брушлінський, В.О. Моляко), принципів розвитку особистості у процесі навчання (В.В. Давидов, О.К. Дусавицький, Д.Б. Ельконін), залежності результатів навчання від способів постановки навчальних задач (Л.І. Божович, Л.С. Славіна), механізмів розвитку навчальної діяльності (С.Д. Максименко, М.В. Матюхіна, О.В. Скрипченко), структури навчальної діяльності та психолого-педагогічних умов розв'язання навчальних задач (Г.О. Балл, А.

З. Зак, Т.М. Лисянська), загальних механізмів розвитку мотивації навчальної діяльності школярів і студентів (М.І. Алексєєва, С.Г. Москвичов, Л.В. Долинська). Однак, існує ряд проблем, які вимагають детальнішого вивчення, зокрема, коли йдеться про навчальну діяльність студентів.

Навчання у вузі пов'язане із суттєвою зміною соціальної ситуації – включенням у нову систему міжособистісних стосунків, підвищенням ролі самостійності та активності, і тому роль внутрішньої мотивації тут є ключовою. Виходячи з важливості розвитку внутрішньої мотивації особистості у студентському віці, темою дисертаційного дослідження було обрано “Психологічні детермінанти розвитку внутрішньої мотивації студентів у навчальній діяльності”.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами та планами.

Дисертаційне дослідження виконано в межах проекту Державного фонду фундаментальних досліджень Міністерства освіти та науки України “Творчість як засіб особистісного росту та гармонізації людських стосунків” № 07.07/00092.

Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради Житомирського державного педагогічного університету імені Івана Франка (протокол № 4 від 26 листопада 2001 року) і узгоджена рішенням бюро Ради з координації наукових досліджень в галузі педагогіки і психології в Україні (протокол № 7 від 17 вересня 2002 року).

Об'єкт дослідження – ціннісно-мотиваційна регуляція навчальної діяльності студентів.

Предмет дослідження – психологічні чинники розвитку внутрішньої мотивації студентів у навчальній діяльності.

Мета дослідження – вивчити особливості розвитку внутрішньої мотивації студентів у навчальній діяльності.

Гіпотези дослідження.

1. Розвиток внутрішньої мотивації студентів у навчальній діяльності визначається процесом набуття ціннісного статусу ситуативними потребами у самодетермінації, компетентності та значимих міжособистісних стосунках.
2. Спеціально організований досвід внутрішньо мотивованої діяльності забезпечує розвиток основних показників внутрішньої мотивації студентів (кількість конструктів та факторів ціннісно-мотиваційної сфери, конфліктність ціннісно-мотиваційної сфери, виділення факторів діяльнісних та моральнісних цінностей, поява цінностей самодетермінації, компетентності та значимих міжособистісних стосунків).
3. Для інтеріоризації зовнішніх розвивальних впливів необхідний певний час (латентний період), протягом якого відбувається перехід

тренінгового досвіду у ціннісно-мотиваційну сферу особистості.

Завдання дослідження:

1. На основі аналізу результатів досліджень з проблем внутрішньої мотивації та ціннісної регуляції діяльності розробити теоретичну модель розвитку внутрішньої мотивації навчальної діяльності студентів.
2. Дослідити особливості розвитку внутрішньої мотивації та особливості ціннісно-мотиваційної сфери студентів, які мають різні рівні внутрішньої мотивації.
3. Провести дослідження чинників розвитку внутрішньої мотивації студентів у навчальній діяльності.
4. Розробити програму розвитку внутрішньої мотивації студентів та проаналізувати її ефективність.

Методологічною та теоретичною основою дослідження стали такі принципи та положення: принцип єдності свідомості та діяльності (С.Л. Рубінштейн, О.М. Леонтьєв, Г.С. Костюк); основні положення суб'єктного підходу до вивчення особистості (С.Л. Рубінштейн, К.О. Абульханова-Славська, А.В. Брушлінський, В.О. Татенко, Т.М. Титаренко); основні положення теорії внутрішньої мотивації (Е. Дісі, Р. Раян, В.І. Чирков); основні положення концепції надситуативної активності (В.А. Петровський); положення про стратегіально-ціннісну організацію свідомості (В.О. Моляко); положення про ціннісно-мотиваційну регуляцію діяльності (Б.С. Братусь, Г. Гекгаукзен, О.Г. Дробницький, А.Г. Здравомислов, Д.О. Леонтьєв, А.О. Ручка, В.А. Ядов).

Для виконання поставлених завдань були використані такі **методи**: опитування, елементи методики каузометрії, метод особистісних конструктів, метод фіксованих ролей, тренінг та формуючий експеримент. Для обробки результатів дослідження використано кореляційний аналіз, факторний аналіз, порівняння середніх величин та аналіз тенденцій. Статистична обробка даних проводилася з допомогою програми STATISTICA 5.5.

Дослідження проводилося у м. Житомирі протягом 2001-2003 років. Загальна вибірка складала 191 особу.

Надійність та вірогідність отриманих результатів забезпечується узгодженістю теоретичної моделі досліджуваного явища та використаних підходів до його експериментального дослідження, застосуванням до аналізу отриманих у дослідженні результатів методів математичної статистики.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягає в тому, що вперше розроблено теоретичну модель розвитку внутрішньої мотивації студентів у навчальній діяльності; розширено поняття про внутрішню мотивацію як складне динамічне системне утворення та

виявлено латентний період у процесі її розвитку; дістала подальшого розвитку проблема ціннісно-мотиваційної регуляції навчальної діяльності.

Практичне значення дослідження полягає у розробці програми розвитку внутрішньої мотивації студентів у навчальній діяльності та адаптації опитувальника внутрішньої мотивації Р. Раяна. Отримані результати досліджень можуть бути використані викладачами вузів про плануванні навчальної та виховної роботи, практичними психологами при роботі зі студентами.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися та обговорювалися на III Всеукраїнській конференції молодих науковців “Проблема особистості в сучасній науці: результати та перспективи досліджень” (Київ, 2000), Міжнародній науково-практичній конференції “Динаміка наукових досліджень” (Дніпропетровськ, 2002), Міжнародній науково-практичній конференції “Спадкоємність та інновації в Українській психологічній науці” (Кам’янець-Подільський, 2002), V Міжнародній науково-практичній конференції “Молодь в умовах нової соціальної перспективи” (Житомир, 2003), VI Міжнародній науковій конференції “Наука і освіта ’2003” (Дніпропетровськ, 2003), Першій Всеукраїнській науковій конференції “Синергетика: процеси самоорганізації технічних, технологічних та соціальних систем” (Житомир, 2003).

Результати досліджень **впроваджені** у навчально-виховний процес соціально-психологічного факультету Житомирського державного університету імені Івана Франка (довідка № 20 від 20 травня 2004 року) та Київського інституту бізнесу і технологій (Житомирська філія, довідка № 15 від 18 травня 2004 року).

Публікації. Результати науково-дослідної роботи відображені у 7 публікаціях, з них 4 – у фахових виданнях, та 3 – у збірниках матеріалів конференцій.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВНУТРІШНЬОЇ МОТИВАЦІЇ

1.1. Проблема внутрішньої мотивації у сучасній психології

1.1.1. Внутрішня мотивація як предмет психологічного дослідження

Співвідношення внутрішніх та зовнішніх детермінант розвитку особистості є однією з основних проблем психології. Об'єктом аналізу постають спонуки до діяльності, потреби, внутрішні та зовнішні джерела активності, зв'язок між зовнішнім як джерелом впливів та внутрішнім як об'єктом цих впливів. Так, С.Л. Рубінштейн стверджував, що зовнішні причини впливають на особистість, заломлюючись через внутрішні умови, якими для суб'єкта є внутрішній стан, система ставлень до певної життєвої ситуації, в якій повинна бути здійснена діяльність [94, с. 444]. З іншого боку, діяльнісне ставлення особистості до оточення часто зумовлює роботу психічних функцій і процесів. Щодо дій, то вони набувають для суб'єкта певного особистісного смислу у контексті його цілей і мотивів. Особистісний смисл визначає внутрішній смисловий зміст дії, який не завжди співпадає з його об'єктивним значенням, хоч і не може бути відірваним від нього. За С.Л.

Рубінштейном “У діяльності... всі психічні властивості особистості не лише проявляються, але і формуються” [94, с. 436].

Схожу думку у контексті теорії інтеріоризації висловлював Г.С. Костюк: “Зовнішнє, об'єктивне, засвоюючись особистістю, стає внутрішньою, суб'єктивною умовою її дальшого розвитку... Збагачення її суб'єктивного світу сприяє розширенню подальших взаємин з об'єктивним світом” [56, с. 146].

Аналізуючи проблему полімотивованості діяльності, О.М. Леонтьєв говорить про мотиви двох типів: смислоутворюючі мотиви та мотиви-стимули [60, 61]. Якщо смислоутворюючі мотиви спонукають до діяльності, надають їй особистісного смислу, то мотиви-стимули виконують лише функцію енергетизації, стимулювання діяльності. По відношенню до суб'єкта діяльності смислоутворюючі мотиви виступають як певні внутрішні утворення. Мотиви-стимули не мають особистісного смислу, хоч і можуть бути надзвичайно емоційними, афективними.

На думку К.О. Абульханової-Славської, розкрити внутрішні чинники особистості, які впливають на всі форми її соціально-психологічної об'єктивації, на поведінку, на ставлення до оточення, дозволяє категорія активності. Активність інтегрує відображення і реалізацію зовнішніх і внутрішніх тенденцій особистості [1, 3]. Вона є певним особистісним рівнем, способом і якістю задоволення вищих ціннісних потреб особистості, яка шукає, створює чи перетворює умови

їх задоволення відповідно до власної позиції, цінностей і поставлених вимог [3, с. 11].

Класифікація форм поведінки за їх джерелами була здійснена Д.М. Узнадзе [111, 112]. Вчений пропонує поділ потреб на субстанціональні потреби (потреби в предметах) та функціональні потреби (потреби в активності). На основі субстанційних потреб виникає екстрогенна поведінка (імпульс іде від потреби у предметі), а на основі функціональних потреб – інтрогенна (імпульс іде зсередини). До екстрогенної поведінки Д.М. Узнадзе відніс споживання, обслуговування, самообслуговування, працю, задоволення пізнавального інтересу, роботу. До класу інтрогенної поведінки належить естетична насолода, художня творчість, гра, спорт, розваги. Навчання є перехідною формою поведінки між екстрогенною та інтрогенною.

Дослідник Є.П. Ільїн вважає, що мотив та мотивація є категоріями, які однозначно відносяться до внутрішнього світу людини. На його думку, правильно говорити не про внутрішню чи зовнішню мотивацію, а про мотивацію внутрішньо-організовану та зовнішньо-організовану [48].

Г. Гекгаузен виділяє шість концепцій у зарубіжній психології, що розглядають проблему внутрішньої мотивації поведінки [115, с. 718]: концепцію потягу без його редукції, концепцію свободи від цілі, концепцію оптимального рівня активації чи розузгодження, концепцію самодетермінації, концепцію відчуття потоку (радісного занурення в діяльність) та концепцію тематичної однорідності дії та мети.

Концепція потягу без його редукції полягає у тому, що внутрішньо мотивованою вважається поведінка, спрямована не на задоволення фізичних потреб, а на реалізацію потягів, що не підлягають принципу гомеостазу (наприклад, дослідницькі та маніпулятивні потяги) [115, с. 718].

У межах концепції свободи від цілі (Р. Вайт, Е. Клінгер, П. МакРейнолдс) внутрішньо мотивованою вважається всяка “безцільна” активність [115, с. 719]. Привертає увагу робота Р. Вайта, оскільки деякі його ідеї були покладені в основу теорії когнітивної оцінки Е. Дісі, якою представлена найрозвинутіша на сьогодні концепція внутрішньої мотивації. Р. Вайт розглядав поняття “потік поведінки”. У цей потік включаються різні форми активності, спрямовані на отримання індивідом певних наслідків від взаємодії з оточенням. Основою для таких активностей є “мотивація ефективністю”. При цьому мотиватором активності є відчуття ефективності, а результатом активності – зростання компетентності. Цікавим є також погляд Р.Вайта на редукцію потягів – діяльність, спрямована на таку редукцію, лише за необхідності перериває основний потік поведінки. Близькою до концепції свободи від цілі є класифікація мотивів П. МакРейнолдса, який вважав внутрішньо

мотивованою лише ту діяльність, яка реалізується заради самої діяльності. Зовнішньо ж мотивованою є всяка діяльність, спрямована на досягнення певного стану чи мети.

Відповідно до концепції оптимального рівня активації чи розузгодження (Д. Берлайн, Д. МакКлелланд, Дж. Хант, Д. Фіске, С. Мадді), поведінка стане мотивованою внутрішньо лише у тому випадку, коли буде існувати регуляція, спрямована на підтримку чи відновлення певного рівня функціонування [115, с. 719]. Зокрема, Д. Берлайн визначає оптимальний стан через поняття “середній потенціал збудження”, тобто, через середній рівень розузгодженості вхідного потоку інформації. Погляд на оптимальне розузгодження як джерело внутрішньої мотивації можна знайти в працях Д. МакКлелланда. У них автор стверджує, що малі відхилення ключових стимулів від певного релевантного їм рівня адаптації призводять до позитивних емоцій, а значить, до пошукової поведінки, а сильні відхилення – до негативних емоцій та до поведінки уникання. Аналізуючи структуру особистості, Д. Фіске та С. Мадді [65, с. 501-502] стверджують, що основною її тенденцією є підтримка звичного рівня активації. Коли рівень активації під впливом зовнішньої чи внутрішньої стимуляції падає нижче звичного рівня, поведінка людини стає спрямованою на підвищення цього рівня. Дослідник Дж. Хант, який розглядав людину як інформаційну систему, вважав, що для ефективного функціонування цієї системи необхідне існування певного оптимального рівня розузгодженості. Мотивація стає внутрішньою тоді, коли розузгодження між сприйнятою інформацією і внутрішнім стандартом (у формі рівня адаптації, очікування, цінності) виявляється не занадто великим і не занадто малим.

Четвертою Г. Гекгаузен називає концепцію самодетермінації [115, с. 720]. Ця концепція представлена роботами Р. де Чармса [68] та розвинута у цілісну теорію Е. Дісі та Р. Раяном у теоретико-атрибутивному напрямку. Схоже із Р. Вайтом, Р. де Чармс вбачає первинну мотивацію у відчутті власної ефективності, у переживанні себе джерелом навколишніх змін. Це бажання самодетермінованості у концепції Р. де Чармса є не конкретним мотивом, а певним керівним принципом, який присутній в усіх мотивах. З принципу самодетермінації випливає, що всі зовнішні вимоги до поведінки знижують відчуття самодетермінації. Людина намагається протистояти цим вимогам, і якщо це їй вдається, то вона відчуває себе самостійною, самодетермінованою, отримує задоволення від діяльності, і, як наслідок, формується внутрішня мотивація цієї діяльності. Якщо людині не вдається проявити свою суб'єктність, якщо вона відчуває себе підкореною зовнішнім вимогам, її діяльність втрачає свою цінність, але продовжується – тоді ця діяльність стає мотивованою зовнішньо. На основі проведеного аналізу дослідник робить два висновки, які стали у

подальшому джерелом великої кількості експериментальних робіт та спонукали розвиток теорії внутрішньої мотивації. Перший висновок: якщо людину винагороджувати за цікаву їй діяльність, то внутрішня мотивація до цієї діяльності зменшиться, і відповідно, зменшиться інтерес до цієї діяльності, її ефективність та якість. Другий висновок: якщо людину спонукали до виконання певної діяльності обіцанням винагороди, але у цій винагороді раптом відмовили, то внутрішня мотивація діяльності повинна зрости, і відповідно, ефективність діяльності та її якість також повинні збільшитися. Теорія самодетермінації завдячує своїм подальшим розвитком таким дослідникам, як Е. Дісі, Р. Раян, Т. Дункан, В. МакКіхі, Т. Кассер [127, 128, 129], які здійснили експериментальну перевірку гіпотез Р. де Чармса.

Розвиваючи теорію самодетермінації, Е. Дісі основними джерелами внутрішньої мотивації визначив виявлені Р. Вайтом та Р. де Чармсом дві базові суб'єктні потреби: потребу у самодетермінації та потребу у відчутті власної компетентності [118]. Пізніше експериментальні дослідження показали необхідність приєднання ще однієї потреби – потреби у значимих міжособистісних стосунках [126]. Результати роботи Е. Дісі, Р. Раяна та інших вчених були об'єднані у теорію когнітивної оцінки, відповідно до якої суб'єкт у ході діяльності весь час оцінює, що є причиною його дій (він сам чи щось із-зовні) та наскільки ефективна його діяльність. Відповідно, мотивація є внутрішньою лише тоді, коли суб'єкт локалізує причину своїх дій у собі та вважає себе компетентним.

На сьогодні теорія когнітивної оцінки є своєрідною „підтеорією” загальної теорії самодетермінації. До теорії самодетермінації, поруч із теорією когнітивної оцінки (cognitive evaluation theory), яка розглядає вплив соціальних контекстів різної модальності на внутрішню мотивацію, входять такі теорії: теорія організмичної інтеграції (organismic integration theory), теорія каузальної орієнтації (causality orientations theory), теорія базових потреб (basic needs theory). Кожна з цих теорій була розвинута, щоб пояснити набір певних мотиваційних феноменів, що проявилися у результаті проведення експериментів. Так, теорія організмичної інтеграції розглядає вплив процесу інтерналізації на розвиток внутрішньої мотивації. Теорія каузальної орієнтації описує індивідуальні відмінності у спрямованості людей на самодетермінованість. У межах теорії базових потреб вивчаються основні людські потреби та вплив їх задоволення чи незадоволення на психологічний комфорт та повсякденний добробут (daily well-being) [126].

Представники концепції відчуття потоку акцентують свою увагу на такому критерії внутрішньої мотивації, як почуття, що супроводжують внутрішньо мотивовану діяльність [115, с. 722]. Ця

концепція представлена роботами М. Чікзентміхалі, у яких характерною рисою внутрішньої мотивації постає особливе почуття, назване ним “відчуття потоку”. Відчуття потоку – це особливе цілісне та радісне відчуття активності. За результатами досліджень М. Чікзентміхалі було виділено таке наповнення “відчуття потоку”: почуття повної (розумової та фізичної) включеності у діяльність; повна концентрація уваги, думок, почуттів на справі, що виключає з свідомості сторонні думки і почуття; чітке знання того, що слід робити у певний момент часу, ясне усвідомлення мети діяльності, повне підкорення вимогам, що йдуть від самої діяльності; чітке усвідомлення того, наскільки вдало виконуєш свою роботу; чіткий та визначений зворотній зв’язок; відсутність тривоги з приводу можливої невдачі, помилки; почуття суб’єктивної зупинки часу; втрата звичного відчуття чіткого усвідомлення себе і свого оточення, “розчиненість” у справі [68].

На думку М. Чікзентміхалі, “відчуття потоку” проявляється не лише у певних глобальних формах активності, а й у формі мікропотоків повсякденної діяльності. Крім того, “відчуття потоку” призводить до певного стирання межі між грою та роботою. Певним чином концепція відчуття потоку пов’язана з концепцією оптимального рівня розузгодження, якщо взяти за об’єкт розузгодження інформацію про можливості суб’єкта та складність завдання. У випадку, коли можливості суб’єкта значно перевищують складність завдання, інтерес до роботи різко зменшується, а у протилежному випадку – виникає значний рівень тривожності. Якщо складність завдання незначно перевищує можливості суб’єкта (оптимальний рівень розузгодженості), то з’являється інтерес до діяльності, відчуття потоку та, відповідно, внутрішня мотивація.

Концепція однорідності тематики дії та мети (Г. Гекгаузен) розглядає ступінь відображення у свідомості суб’єкта діяльності взаємозв’язку між метою діяльності та процесом діяльності [115, с. 723]. Діяльність мотивована внутрішньо у тому випадку, коли мета тематично однорідна з діяльністю – діяльність здійснюється виключно заради самої себе (Г. Гекгаузен). Діяльність мотивована зовнішньо, якщо її процес та її мета тематично не однорідні – процес діяльності є лише засобом на шляху до певної тематично відмінної мети. Схожу думку висловлює А. Круглянські, поділяючи дії на ендогенні та екзогенні. Ендогенними є дії, мета яких лежить в самому їх здійсненні і їх результаті. Екзогенними є дії, результат яких є лише засобом для досягнення певної іншої мети, яка пов’язана з результатом дії лише певним відношенням інструментальності.

У межах виділених підходів та концепцій дослідники користуються такими конструктами, як внутрішня мотивація та зовнішня мотивація (інтринсивна та екстринсивна мотивація), по-

різному визначаючи джерела такої мотивації, її смисл, ознаки та вплив на особистість. Так, М. Чікзентміхалі під внутрішньою мотивацію розуміє *стан* повного розумового та фізичного включення у діяльність, Р. Вайт, Д. Берлайн, Р. де Чармс, Е. Дісі, Р. Раян вважають її *результатом когнітивної оцінки* особистістю співвідношення зовнішніх та внутрішніх спонук до діяльності, Г. Гекгаузен розуміє як *конструкт*, який використовується для опису відчуття тематичної однорідності між дією та метою. Вітчизняні вчені С.Л. Рубінштейн, О.М. Леонт'єв, Г.С. Костюк, Д.М. Узнадзе, К.О. Абульханова-Славська зосереджують увагу на співвідношенні зовнішніх та внутрішніх спонук до діяльності у процесі її здійснення, якими стають з одного боку, умови зовнішнього середовища, а з іншого – потреби, мотиви та смисли особистості.

У своєму аналізі Г. Гекгаузен стверджує, що спільним для цих теорій є розуміння внутрішньо мотивованої поведінки як такої, що здійснюється заради неї самої або ж заради тісно пов'язаних із нею цільових станів, які не можуть бути лише засобом для досягнення зовнішньої по відношенню до такої поведінки мети [115, с. 726].

Таким чином, можна зробити висновок, що змістовий інваріант підходів до розуміння внутрішньої мотивації пов'язаний із описом детермінації поведінки у тих випадках, коли джерелом факторів, що її ініціюють чи регулюють, є сама особистість.

1.1.2. Основні детермінанти розвитку внутрішньої мотивації

Після введення у психологію поняття “внутрішня мотивація”, вплив нагород та покарань на ефективність діяльності був поставлений під сумнів. Постало питання про те, чи завжди нагороди сприяють покращенню результатів діяльності (Р. де Чармс). Для вивчення цього питання було проведено серію експериментів як самим Е. Дісі, так і іншими вченими (Т. Вайлд, Т. Дункан, Т. Касер, Е. МакЕлі, Дж. Нікс, Р. Плант, Р. Раян, В. Таммен)[126, 129, 130, 135]. Було вивчено вплив винагород та призів на внутрішній інтерес до діяльності та на емоційний стан суб'єктів діяльності. Результати цих досліджень показали, що при виконанні цікавого завдання за певну винагороду відбувається зниження внутрішньої мотивації та інтересу до завдання.

Для пояснення цього явища було висловлено гіпотезу про наявність у людини *потреби у самодетермінованості та компетентності*. Для того, щоб відчувати себе самодетермінованим, суб'єкту потрібно оцінити вплив на свою діяльність оточення, а щоб оцінити свою компетентність – отримати від оточення інформацію про результати своєї діяльності.

Аналізуючи механізми впливу когнітивної оцінки, Е. Дісі та Р. Раян використали поняття зворотного зв'язку і виділили такі його типи: інформуючий та контролюючий. Джерелом інформуючого та

контролюючого зворотного зв'язку є навколишнє середовище, яке створює навколо особистості соціальний контекст певної модальності – самодетермінуючий або контролюючий [136]. Таким чином, внутрішньо мотивованою буде та діяльність, у якій суб'єкт діяльності відчуває себе самодетермінованим та компетентним. Інформацію про свою самодетермінованість суб'єкт отримує у процесі самотійної оцінки ситуації, а інформацію про компетентність – у процесі зіставлення власних очікувань та результатів діяльності. На нашу думку, вплив зворотного зв'язку на почуття компетентності існує до тих пір, поки особистість орієнтується на оцінку інших і не спирається на власні внутрішні критерії. Прикладом може бути процес освоєння суб'єктом певної діяльності – спочатку єдиним орієнтиром є думка значимого оточення про результати діяльності, а при подальшому розвитку системи умінь накопичується певний досвід успіхів та невдач, що призводить до формування власних критеріїв їх суб'єктивного визначення, а отже, роль зворотного зв'язку значно зменшується.

В останніх роботах Е. Дісі та Р. Раян, виявивши вплив на мотивацію не лише оцінки джерел власної діяльності, але й оцінки цієї діяльності значимим оточенням, ввели до розгляду ще одну потребу – потребу у значимих міжособистісних стосунках (*relatedness*) [127, 130, 132].

Перш ніж перейти до узагальнюючого розгляду чинників та ознак розвитку внутрішньої мотивації, необхідно здійснити певний семантичний аналіз системи понять, у межах якої буде проводитися подальша робота. Це такі поняття, як внутрішня мотивація, самодетермінація, компетентність та значимі міжособистісні стосунки. Необхідність такого аналізу зумовлена недостатньою розробленістю категоріального апарату теорії внутрішньої мотивації. Розгляд праць В.І. Чиркова [118, 119], С. Занюка [43], Є.П. Ільїна [48], перекладів Б.М. Величковського та Д.О. Леонтьєва [115] наводить на думку про певну наближеність та не повну відповідність їх системи понять системі понять англійської мови праць Е. Дісі та Р. Раяна. У зв'язку з цим постала необхідність конкретизувати та обґрунтувати вибір того чи іншого знакового еквіваленту при перекладі з іноземної мови на мову дослідника. Так, для пояснення одного поняття іноземної мови з'являється необхідність створювати навколо нього цілу систему понять з мови дослідника.

Розглянемо базове поняття теорії Е. Дісі та Р. Раяна – внутрішня мотивація. В англійській мові Е. Дісі використовує поняття “*intrinsic motivation*”. Одним із можливих перекладів цього поняття є “внутрішня мотивація”. Однак, у словнику В.К. Мюллера наведено ще декілька таких значень слова “*intrinsic*” [79, с. 376]: “внутрішній”, “властивий”, “суттєвий”, “притаманний”. Щоб зрозуміти те значення цього поняття, яке мали на увазі автори теорії самодетермінації, слід звернутися до

протилежного поняття – зовнішня мотивація (extrinsic motivation). Переклад слова “extrinsic” є таким: “зовнішній”, “не властивий”, “сторонній” [79, с. 256]. Як бачимо, семантика слів “intrinsic” та “extrinsic” не є однозначною, а їх протиставлення значно глибше, ніж проста дихотомія “внутрішнє – зовнішнє”. Таке звужене семантичне навантаження однозначного перекладу “зовнішнє-внутрішнє” призводить до втрати парою “intrinsic-extrinsic” свого комплементарного характеру та набуття нею невластивого їй дихотомічного характеру. Дійсно, поведінка та діяльність людини не може однозначно детерминуватися внутрішніми або зовнішніми чинниками, однак на таку думку нашої думки наводить перекладна дихотомія “внутрішнє-зовнішнє”. Така дихотомія авторами теорії самодетермінації не передбачалася, про що свідчать думки Г. Гекгаузена, що “у звичних умовах між обома складовими існує певна рівновага” [115, с. 725] та Д.О. Леонт'єва, який, аналізуючи теорію самодетермінації, приходять до висновку, що формування автономної (самодетермінованої) особистості відбувається від зовнішньої мотивації через інтерналізацію до внутрішньої мотивації та автономії [62]. Очевидно, у зв'язку з цим деякі дослідники вживають поняття “інтринсивна мотивація” та “екстринсивна мотивація” [43, 91, 115].

Ще одним джерелом можливих непорозумінь є смисл понять, пов'язаних із базовими потребами. Так, Е. Дісі та Р. Раян використовують такі поняття: self-determination, autonomy, competence, relatedness. Розглянемо поняття “self-determination” та “autonomy”. Дослідники В.І. Чирков, С. Занюк, Д.О. Леонт'єв уживають поняття “самодетермінація” та “автономність” [43, 62, 118, 119, 120]. У перекладі Б.М. Величковським роботи Г. Гекгаузена використовується поняття “самоствердження”. Поняття “потреба у самодетермінації” та “потреба в автономності” досить близькі за семантичним наповненням, однак, на нашу думку, поняття “самодетермінації” є дещо вузьким, оскільки стосується суб'єктивного відчуття, на відміну від автономності людини, котра є еквівалентом її незалежності не лише в оцінці причин своєї поведінки, але й у постановці цілей своєї діяльності.

Поняття “competence” (компетентність) не викликає особливих суперечок з точки зору його смислового навантаження, оскільки перекладний еквівалент є досить точним.

Ситуація із перекладом поняття “relatedness”, то дещо складніша. У роботах Е. Дісі воно з'явилося не так давно, і тому його перекладні варіанти ще не усталені. Автори перекладу “Біографічного бібліографічного словника” [91, с. 221] вживають термін “наявність родинних зв'язків”, що на нашу думку, не зовсім адекватно. Переклад поняття “relatedness” звучить як “віднесеність”, і контекст його використання можна охарактеризувати як близькість до оточуючих

людей, відчуття підтримки з їх боку. Іншими словами, можна дати не абсолютно відповідний з точки зору семантики, але адекватний з точки зору смислового наповнення переклад – “наявність значимих міжособистісних стосунків”.

Таким чином, у концепції Е. Дісі та Р. Раяна *основною детермінантою* розвитку внутрішньої мотивації діяльності є задоволення базових психологічних потреб – потреби у самодетермінації, потреби у компетентності та потреби у значимих міжособистісних стосунках. *Показниками* задоволення цих потреб виступають результативність діяльності, переживання тематичної однорідності між діяльністю та її метою, “відчуття потоку” тощо.

Подальше вивчення внутрішньої мотивації пов’язане із введенням поняття “повсякденний добробут” (daily well-being), яке, на нашу думку, розширює поняття “потік” М. Чікзентміхалі. У дослідженні Е. Дісі, Р.

Раяна показано, що між психологічним добробутом та відчуттям самодетермінованості, компетентності, наявності значимих міжособистісних стосунків існує зв’язок [131, 133]. Важливо, що він має причинний характер: від того, чи часто суб’єкт діяльності перебуває в стані внутрішньої мотивації, прямо залежить рівень його психологічного добробуту. Дослідження цього зв’язку було проведене методом самозвітів, які досліджували регулярно робили протягом певного проміжку часу [131]. Цей підхід досить близький до концепції життєвого шляху особистості. Людина розглядається як суб’єкт життєвого шляху (С.Л. Рубінштейн [93], К.О. Абульханова-Славська [1], Л.І. Анциферова [7]), як володар власного неповторного життєвого світу (Т.М. Титаренко [109]). Такий розгляд проблеми детермінант розвитку внутрішньої мотивації на перше місце висуває представленість досвіду станів внутрішньої мотивації (“потоку”, психологічного комфорту) у життєвому шляху особистості та у картині життєвого світу.

Дослідження зв’язку між задоволенням базових потреб та психологічним добробутом призвело до виявлення різного рівня особистісного задоволення цих потреб. Одні люди переживали цей добробут, їх базові потреби задовольнялися. Інші – постійно перебували в стані дискомфорту, рівень їх внутрішнього благополуччя був надзвичайно низький, а їх базові психологічні потреби не задовольнялися [131]. У зв’язку з цим було поставлено питання про причини таких станів. Відповідь полягає у виділенні двох типів життєвих цінностей – внутрішніх (інтринсивних) та зовнішніх (екстринсивних). До внутрішніх належать особистісний ріст, міжособистісні стосунки, інтелектуально-естетичний розвиток, служіння іншим. До зовнішніх – фінансовий успіх, привабливість, слава, сила [119, 134].

Отже, крім задоволення базових потреб, для розвитку внутрішньої мотивації та психологічного комфорту необхідна орієнтація на певні

цінності. Якщо діяльність здійснюється заради внутрішніх цінностей, мотивація стає внутрішньою, якщо заради зовнішніх – мотивація стає зовнішньою, що супроводжується низьким рівнем внутрішнього психологічного комфорту. Поділ цінностей на внутрішні та зовнішні (Е. Дісі) близький до соціологічного розгляду цінностей А.О. Ручкою, який визначає як цінність усе, що задовольняє людські потреби [97].

Вивчення орієнтації людей на цінності певного типу (внутрішні чи зовнішні) та залежність від цієї орієнтації їх психологічного добробуту ставить нову проблему – проблему ціннісної детермінації поведінки. Це у свою чергу, призводить до необхідності розглядати внутрішню мотивацію як диспозиційне утворення. Детермінантами розвитку внутрішньої мотивації можуть розглядатися не лише ситуативні характеристики діяльності (задоволення базових потреб у діяльності та певний тип зворотного зв'язку), але і внутрішні утворення суб'єкта діяльності – його цінності.

1.2. Суб'єктно-ціннісна модель розвитку внутрішньої мотивації

1.2.1. Особливості ціннісної детермінації діяльності

На думку Г. Гекгаузена, мотивація – це поняття, що описує динаміку взаємодії різноманітних факторів у процесі включення людини в життєву ситуацію. До цих факторів відносяться і досвід цілепокладання, і сама поведінка [116, с. 19]. Відповідно, розрізняється потенційна та актуальна мотивація. Актуальна мотивація складається з очікувань, що пов'язують теперішній і майбутній стани, а потенційна мотивація – це нормативний стан, який визначає, як повинні бути побудовані життєві ситуації.

Потенційна мотивація, за Г. Гекгаузенем, може розглядатися як набір оціночних диспозицій, які містять у собі певну тему, що лежить в основі нормативного стану [116, с. 41]. У контексті досліджень мотивації досягнення виділяється така характеристика потенційної мотивації, як відносна перевага оціночної диспозиції “орієнтація на успіх” чи “орієнтація на невдачу”. Для високомотивованих людей більш цінним є успіх, ніж зовнішній престиж [116, с. 43]. Оціночні диспозиції мають високий рівень узагальненості, а тому можуть застосовуватися до різноманітних життєвих ситуацій, які певним чином пов'язані з темою досягнення. Дослідники В. Вогель, С. Раймонд та Р. Лацарус показали,

що висока мотиваційна активність виникає за умови співпадання смислу ситуативних спонук та домінуючої потенційної мотивації [137].

Таким чином, оціночні диспозиції виступають у свідомості суб'єкта як готовність діяти певним чином по відношенню до ситуації. Таку ж функцію виконують установка (Д.М. Узнадзе [111]), смислова установка (О.Г. Асмолов [9]) та смислоутворюючі мотиви (О.М.

Леонтьєв [61], Д.О. Леонтьєв [63]). На думку С.Л. Рубінштейна мотиви та цілі діяльності особистості визначаються тим, що для неї є значимим і , відповідно, цінним [94, с. 514]. У цінностях зафіксовані найголовніші і найзначиміші для суб'єкта відношення до себе, до інших та до зовнішньої ситуації (С.Л. Рубінштейн, К.О. Абульханова-Славська та ін.). У контексті соціологічного підходу А.О. Ручка визначає цінності як матеріальні чи ідеальні предмети, що мають певну життєву значимість для суб'єкта, тобто, мають здатність задовольняти його потреби та інтереси [97, с. 132]. На думку А.В. Петровського, цінність – це “мотив, який в процесі самовизначення розглядається і переживається суб'єктом як його власна невід'ємна частина” [89].

Розглядаючи проблему цінностей, О.Л. Музыка визначає їх як “індивідуально-своєрідні смислові утворення свідомості, які відображають життєву значимість для людини зовнішніх по відношенню до неї (предметний світ, соціальне оточення), так і внутрішніх явищ (емоції, здібності, світогляд тощо)” [77, с. 40]. При цьому вводиться до розгляду поняття “суб'єктні цінності”. Це цінності, які існують відносно самостійно, незалежно від актуальної ситуації, і є конструктами свідомості, що визначають самоактивність людини [77, с. 42].

Для того, щоб певна цінність набула статусу суб'єктної, необхідний певний проміжок часу для формування значимості того чи іншого предмету чи мотиву та набуття ним ціннісного статусу. До появи цінності діяльність визначається потребами індивіда та певними життєвими ситуаціями. Після того, як цінність сформована, на перший план у детермінації поведінки та діяльності виступає вже не просто потреба, а потреба, опосередкована цінністю. Таким чином, постає необхідність розмежування двох різних рівнів детермінації діяльності: потребового та ціннісного (Б.С. Братусь [16, 17], А.Г. Здравомислов [44], Д.О. Леонтьєв [62, 63]).

Потребова детермінація діяльності є першим рівнем у становленні суб'єктності індивіда. На цьому рівні людина виступає як об'єкт впливу ситуації, і визначальною характеристикою взаємодії у системі особистість-ситуація є можливість задоволення тих чи інших потреб у певній ситуації.

У випадку ціннісної детермінації діяльності людина є суб'єктом впливу на ситуацію і здатна не лише знайти у ситуації можливості для задоволення своїх потреб, але й перетворити ситуацію відповідно до

своєї системи цінностей. При цьому попередній рівень детермінації (потребовий) не зникає, а лише знімається наступним, і присутній в ньому, але вже опосередкований цінностями суб'єкта діяльності.

Теоретичну модель розвитку внутрішньої мотивації можна побудувати, якщо концепцію потенційного та актуального рівня мотивації Г. Гекгаузена застосувати до розглянутих рівнів детермінації діяльності, взяти за основу теорію внутрішньої мотивації Е. Дісі та Р. Раяна та використати уявлення про суб'єктні цінності О.Л. Музики.

Внутрішню мотивацію у межах цієї моделі можна розглянути як систему з кількома рівнями. У випадку потребової детермінації діяльності внутрішня мотивація має ситуативний характер (визначається властивостями ситуації, у якій перебуває індивід – наявністю свободи вибору, відчуттям компетентності та включеністю у систему значимих стосунків) і не впливає на стратегію діяльності особистості в цілому. Якщо діяльність детермінується та регулюється ціннісно – внутрішня мотивація набуває суб'єктно-ціннісного характеру та визначає загальну стратегію діяльності відносно незалежно від ситуативних чинників. Якщо наявний суб'єктно-ціннісний рівень внутрішньої мотивації, то навіть діяльність, у якій обмежується свобода вибору, фруструється відчуття компетентності чи відсутні значимі міжособистісні стосунки, – може бути трансформована особистістю так, щоб бути творчою та внутрішньо мотивованою. Цей вихід за межі ситуативних чинників, на нашу думку, тісно пов'язаний із надситуативною активністю (В.А. Петровський [88]), яка може слугувати показником розвитку внутрішньої мотивації студентів у навчальній діяльності.

Крім того, враховуючи можливість розвитку внутрішньої мотивації, необхідно виділити ситуативно-ціннісний рівень внутрішньої мотивації – який знаходиться між ситуативним та суб'єктно-ціннісним. На цьому рівні, очевидно, внутрішня мотивація пов'язана зі значимістю діяльності – у незначимій діяльності вона набуває ситуативного характеру, а в значимій діяльності переходить на суб'єктно-ціннісний рівень.

1.2.2. Рівні розвитку внутрішньої мотивації та їх ознаки

Внутрішня мотивація протягом тривалого часу не диференціювалася на ситуативний та суб'єктно-ціннісний рівні. Досліджувалися окремі чинники розвитку внутрішньої мотивації. Визначення при цьому були досить таки різноманітні та несистематизовані. Вважалося, що внутрішня мотивація призводить до підвищення ефективності і тривалості діяльності, задоволення від діяльності, інтересу, психологічного добробуту та ін. [118, 119, 120, 126, 127, 129, 130, 133]. Однак ці показники є різноманітні: хоча між ними існує

досить тісний зв'язок, їх навряд чи можна вважати еквівалентними і такими, що вимірюють одне і те ж явище.

Беручи до уваги рівневу структуру детермінації діяльності (потребова та ціннісна) та внутрішньої мотивації (ситуативний та суб'єктно-ціннісний рівні), поєднуючи її з рівневою структурою результату діяльності (внутрішній та зовнішній), можна диференціювати показники внутрішньої мотивації (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

		Показники внутрішньої мотивації	
		РІВНІ РЕЗУЛЬТАТУ ДІЯЛЬНОСТІ	
РІВНІ РОЗВИТКОВИХ ВНУТРІШНЬОЇ МОТИВА		Зовнішній	Внутрішній
	Ситуативний	Якість діяльності, швидкість виконання (Е. Дісі, Р. Раян [118])	Відчуття компетентності та самодетермінованості, інтерес (Е. Дісі, Р. Раян [127]), відчуття потоку (М. Чікзентміхалі [115]), відчуття тематичної однорідності між дією та метою (Г. Гекгаузен [115])
Суб'єктно-ціннісний	Інтелектуальна активність (Д.Б. Богоявленська [14]), надситуативна активність (Петровський В.А. [87]), самостійна постановка мети (Л.І. Божович, Л.С. Славіна [47])	Відчуття психологічного комфорту (Х. Рейс, К. Шелдон, С. Гейбл, Дж. Роско, Р. Раян [131]) орієнтація на внутрішні цінності (Е.Дісі, В.І. Чирков [119])	

Ц ї	С н и й		
--------	------------------	--	--

Зовнішній та внутрішній ситуативні рівні – це рівні прояву внутрішньої мотивації у конкретній діяльності, що має потребу детермінацію. Поява внутрішньої мотивації визначається структурою ситуації і залежить від її здатності задовольнити потреби у самодетермінації, компетентності та значимих міжособистісних стосунках.

Таким чином, на *внутрішньому ситуативному рівні* показниками внутрішньої мотивації можуть бути відчуття самодетермінації, компетентності, інтересу до діяльності. Дослідники виділяють також такі явища, як відчуття потоку (комплекс відчуттів, пов'язаних із повним включенням людини у діяльність) та відчуття тематичної однорідності між діяльністю та її метою.

На *зовнішньому ситуативному рівні* виділяють якість та швидкість виконаної діяльності.

Виділені показники можуть слугувати визначеннями внутрішньої мотивації, оскільки можуть бути виміряні тим чи іншим способом і доступні для спостереження безпосередньо (на зовнішньому рівні) чи опосередковано (на внутрішньому рівні). Однак вони лише свідчать про існування внутрішньої мотивації у тій чи іншій діяльності, і не дають змоги виявити, у якій мірі внутрішня мотивація набула суб'єктно-ціннісних характеристик. Зробити це можна, провівши дослідження із використанням показників внутрішньої мотивації внутрішнього та зовнішнього суб'єктно-ціннісного рівня.

Суб'єктно-ціннісний рівень внутрішньої мотивації – це рівень, на якому внутрішня мотивація проявляється як особистісне утворення і є ознакою ціннісної детермінації діяльності.

З точки зору *зовнішнього результату* вона може виявлятися у формі самостійної постановки мети діяльності. Аналізуючи концепцію надситуативної активності В.А. Петровського, можна зробити висновок, що активна неадаптивність теж є показником розвитку внутрішньої мотивації на суб'єктно-ціннісному рівні. Така точка зору базується на виділенні двох видів активності – адаптивної та неадаптивної [87]. Адаптивна активність полягає у пристосуванні до ситуації та близька до

потребового рівня детермінації діяльності. Неадаптивна активність, навпаки, переносить акцент на вплив суб'єкта на ситуацію та її зміну. В. А. Петровський стверджує, що у фактах активно-неадаптивного виходу людини за межі відомого і заданого проявляється, власне, суб'єктність, тенденція людини діяти в напрямку самовипробування, оцінки себе як носія "вільної причинності" [87, с. 91]. Характеризуючи надситуативність, варто звернути увагу на її мотиваційний та цільовий аспекти. Надситуативний мотив В.А. Петровський характеризує спонуканими, які є надлишковими, з точки зору задоволення потреб, і можуть навіть знаходитися на протилежному до них полюсі. Прийняття надситуативної мети не витікає із безпосередніх вимог ситуації [88]. Однак саме ця характеристика (вихід за межі потребово-ситуативної детермінації) описує розвиток внутрішньої мотивації на суб'єктно-ціннісному рівні.

Тісно пов'язаним із внутрішньою мотивацією та надситуативною активністю є феномен інтелектуальної активності. Використовуючи метод "креативного поля", який характеризується відмовою від зовнішніх спонукань та внутрішніх оціночних стимулів, відсутністю межі та тривалістю, Д.Б. Богоявленська виявила особливу інтелектуальну активність, яка не була стимульована ні зовнішніми факторами, ні впливом внутрішніх оцінок, але характеризувалася виходом за межі поставленої мети та високим рівнем творчості [14]. На нашу думку, така активність (інтелектуальна, активно-неадаптивна) може бути зумовлена лише розвитком внутрішньої мотивації на суб'єктно-ціннісному рівні, і також може слугувати її показником.

Внутрішній суб'єктно-ціннісний рівень розвитку внутрішньої мотивації проявляється в особливих суб'єктивних відчуттях, які з'являються не у певній діяльності, а є фоновими. Таким відчуттям, зокрема, Р. Раян та Е. Дісі називають відчуття психологічного добробуту, яке характеризується задоволенням, щастям, насолодою від життя та здоров'ям [133]. Дослідження, проведені такими вченими, як Х. Рейс, К. Шелдон, С. Гейбл, Дж. Роско та Р. Раян, підтверджують високий зв'язок між внутрішньою мотивацією та психологічним добробутом [131]. Із цим рівнем пов'язана також орієнтація на внутрішні цінності (Е. Дісі, В.І. Чирков).

На нашу думку, внутрішня мотивація на ситуативному та суб'єктно-ціннісному рівнях зумовлена відчуттями самодетермінованості, компетентності та значимих стосунків з іншими. Однак якщо на ситуативному рівні людина є об'єктом впливу ситуації, і задоволення чи фрустрація базових психологічних потреб визначається структурою діяльності, то на суб'єктно-ціннісному рівні внутрішня мотивація стає диспозиційним утворенням, а отже, самодетермінованість, компетентність та значимі стосунки набувають суб'єктно-ціннісного характеру, і тепер самі регулюють стратегію діяльності.

У результаті проведеного теоретичного аналізу можна внутрішню мотивацію визначити як динамічне утворення, яке має складну рівневу структуру, пов'язану з переважанням у діяльності внутрішніх джерел активності (потреб та цінностей) та проявляється на різних рівнях у почутті самодетермінованості, компетентності та наявності значимих міжособистісних стосунків, надситуативній активності та творчості.

1.3. Розвиток внутрішньої мотивації студентів у навчальній діяльності

1.3.1. Особливості ціннісної детермінації навчальної діяльності студентів

У контексті психологічного аналізу навчальної діяльності ряд дослідників здійснюють поділ мислення на емпіричне і теоретичне (Г.О. Балл [11], Д.Б. Богоявленська [13, 14], А.В. Брушлінський [19, 20], В.В. Давидов [32], Д.Б. Ельконін [123], А.З. Зак [41]). Ці види мислення різняться як за метою і задачами, так і за об'єктами. Дослідник А.З. Зак [41, с. 16] виділяє ряд відмінностей між емпіричним та теоретичним мисленням (табл. 1.2).

Емпіричне мислення, таким чином, спрямоване на розв'язок конкретної задачі, а теоретичне – на пошук узагальненого способу розв'язку задач певного типу.

Дослідниця Д.Б. Богоявленська [14, с. 53] з допомогою методики “креативного поля”, яка характеризується відмовою від зовнішніх та внутрішніх оціночних стимулів, відсутністю верхньої межі у дослідженні об'єкту та великою тривалістю, встановила три рівні інтелектуальної активності: стимульно-продуктивний, евристичний і креативний.

Таблиця 1.2

Відмінності між теоретичним та емпіричним мисленням

	ТИП МИСЛЕННЯ	
	ЕМПІРИЧНЕ	ТЕОРЕТИЧНЕ
Мета	Класифікація об'єктів пізнання	Формування понять про об'єкти, що пізнаються
Задачі	Порівняти об'єкти за зовнішніми властивостями і зв'язками, абстрагувати спільні властивості, об'єднати на їх основі об'єкти в певний клас	Виділити в об'єктах інваріанти, що позначаються в термінах всезагального, особливого і одиничного

Об'єкти дослідження	Лише об'єкти	Об'єкти і особливості самого дослідження
----------------------------	--------------	--

На стимульно-продуктивному рівні досліджувані залишаються у межах заданого чи спочатку знайденого способу дій, і кожену задачу розв'язують як нову. На евристичному рівні досліджувані знаходили узагальнений спосіб розв'язку задач після розв'язку кількох попередніх. Лише на креативному рівні пошук загальної закономірності розв'язку всіх задач ставав самостійною проблемою для досліджуваних. Вони знаходили цей узагальнений спосіб при розгляді лише однієї задачі.

На думку дослідниці, на евристичному та креативному рівні інтелектуальної активності відповідно виявляються емпіричний та теоретичний рівні узагальнення [14, с. 78]. Очевидно, що стимульно-продуктивний та евристичний рівні інтелектуальної активності є прикладами емпіричного мислення, спрямованого на розв'язок конкретної задачі, а креативний рівень є власне рівнем теоретичного мислення.

Отже, теоретичне мислення спрямоване на відображення сутнісних характеристик об'єктів пізнання. Таке мислення характеризується неприйняттям впливу зовнішніх стимулів та високим рівнем продуктивності. Дійсно, у дослідженнях Д.Б. Богоявленської воно проявлялося у ситуації відсутності зовнішніх та внутрішніх оцінних стимулів, а знаходження узагальненого способу розв'язку задач дозволяло знайти розв'язки усіх задач певного класу за значно менший проміжок часу, ніж послідовно розв'язуючи кожену задачу як нову емпіричним шляхом.

Такі характеристики теоретичного мислення дозволяють припустити, що воно може бути детерміноване саме цінностями, а отже, і внутрішня мотивація існуватиме на суб'єктно-ціннісному рівні. Дійсно, лише тоді людина буде проявляти надситуативну інтелектуальну активність, коли самодетермінованість та компетентність інтегруються в її ціннісну сферу і набудуть статусу суб'єктних цінностей.

У нашому розумінні, дослідження саме суб'єктно-ціннісного рівня внутрішньої мотивації теоретичного мислення було проведене О.К. Дусавицьким [38] з допомогою "Методики мимовільного запам'ятовування наукових текстів" та "Методики вибору задачі-способу". Перша методика полягала у тому, що досліджуваним зачитувався текст, який мав 3 частини: невідомі факти, сюжетну лінію чи сферу застосування знань та способи вирішення певних проблем. За ступенем пригадування кожної з частин тексту робився висновок про рівень розвитку інтересу до теоретичних способів діяльності (теоретичного мислення). Друга методика ставила досліджуваного у ситуацію вибору однієї з трьох задач: репродуктивної (вимагала застосування відомих знань), фактологічної (вимагала застосування відомих знань і отримання нових фактів) та задачі-способу (трудомісткої

, але такої, що давала узагальнений спосіб розв'язку усіх задач певного класу). Вибір задачі-способу та її розв'язання свідчили про перевагу у досліджуваного теоретичного мислення. Фактично, на нашу думку, фіксувався прояв інтелектуальної активності, а більш загально – надситуативної активності. Це може свідчити про наявність у досліджуваного внутрішньої мотивації на суб'єктно-ціннісному рівні.

Аналізуючи особливості формування наукових переконань, Г.Є. Залесський наголошує, що засвоєння наукових знань та осмислені дії з ними, коли наявна лише зовнішня прагматична мотивація, обмежені виконанням пізнавальної функції, на відміну від механізму внутрішньої мотивації, який зумовлює включення наукових знань до складу оціночної та регуляторної функції свідомості [42, с. 37].

Таким чином, на основі виділення двох видів мислення можна виділити два типи навчальної діяльності (орієнтовану на зовнішній результат та орієнтовану на внутрішній результат), а саму навчальну діяльність визначити як цілеспрямовану взаємодію викладача та студента з метою набуття останнім знань, умінь та навичок.

Під зовнішнім результатом матимемо на увазі об'єктивний розв'язок учбової задачі, а під внутрішнім – ті зміни, які сталися в суб'єкті навчальної діяльності під час розв'язку задачі (оволодіння узагальненим способом розв'язку, переживання ситуації успіху, особистісні зміни, розвиток теоретичного ставлення до знань та теоретичного мислення). Ці два типи навчальної діяльності не можна розуміти як послідовні етапи у формуванні навчальної діяльності. Це є принципово різні типи, причому перший тип виникає у випадку несформованості структури навчальної діяльності, відсутності теоретичного ставлення до знань та інтелектуальної активності.

Другий тип навчальної діяльності виникає, коли її структура повноцінно сформована, що супроводжується високим рівнем внутрішньої мотивації та розвиненим теоретичним мисленням. Цей рівень може також включати у себе перший рівень, однак у знятому вигляді.

На думку І.І. Ільєсова [49, с. 127] “в ситуації учіння відбувається два процеси: власне учіння і дії, засвоювані в учінні”. Дослідники Б.Ф. Баєв та Ю.І. Машбиць [92, с. 7] поділяють продукти навчання на прямі (розв'язок задачі) та побічні (засвоєння способів розв'язку), та стверджують, що найістотніше значення має саме побічний продукт навчання.

У контексті нашого дослідження під поняттям внутрішнього результату навчальної діяльності ми розуміли саме побічний його продукт (засвоєння способів розв'язку задач, розвиток теоретичного мислення) та зміни у суб'єкті навчальної діяльності (розвиток внутрішньої мотивації та ціннісної сфери). Дослідження внутрішніх змін у суб'єкті навчання проводилися багатьма дослідниками. Зокрема, П. Голу, [в 69] провівши дослідження внутрішньої мотивації у контексті

теорії поетапного формування розумових дій П.Я. Гальперіна [26], дійшов висновку, що найсприятливішим чином на формування пізнавальних інтересів впливає саме третій тип учіння, коли орієнтувальна основа конкретних дій виконується самостійно на основі загального методу, запропонованого вчителем.

Висновок про те, що під впливом сформованої структури навчальної діяльності розвивається внутрішня мотивація та пізнавальні інтереси, свідчать дослідження В.В. Давидова, Д.Б. Ельконіна, О.К. Дусавицького, Л.К. Золотих та ін. М.В. Матюхіна стверджує, що “формування компонентів учбової діяльності створює оптимальні умови для розвитку мотивації” [69, с. 105], та наводить результати дослідження Л.К. Золотих [69, с. 107], де виявлено, що пізнавальний інтерес, у якому проявляється стійке позивне ставлення до учіння, властивий саме тим учням, які володіють теоретичним мисленням. В той же час володіння емпіричним мисленням призводить до конфліктного наповнення ситуації навчальної діяльності.

У табл. 1.3 наведено узагальнення проведеного аналізу.

Таким чином, для розвитку внутрішньої мотивації визначальним є задоволення базових потреб, яке відбувається в результаті формування цілісної структури навчальної діяльності.

Таблиця 1.3

Взаємозв'язок типу навчальної діяльності та її результату

	ТИП НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
	Орієнтована на зовнішній результат	Орієнтована на внутрішній результат
Тип мислення	Емпіричне	Теоретичне
Зовнішній результат	Розв'язок задачі	Розв'язок задачі
Внутрішній результат	Оволодіння способом розв'язку лише певної задачі	Оволодіння узагальненим способом розв'язку задач
	Емоційна нестійкість у ситуації навчання, конфліктність, відсутність внутрішньої мотивації	Позитивний емоційний стан, ситуація успіху, висока внутрішня мотивація на диспозиційному рівні

Задоволення базових потреб у самодетермінованості, компетентності та значимих міжособистісних стосунках сприяє набуттю особистістю досвіду внутрішньо мотивованої діяльності, що, у свою чергу, сприяє появі у свідомості особистості цінностей самодетермінації, компетентності та значимих міжособистісних стосунків.

1.3.2. Ситуативний та суб'єктно-ціннісний рівень розвитку внутрішньої мотивації студентів у навчальній діяльності

Для аналізу розвитку внутрішньої мотивації студентів прослідкуємо цей процес в межах кожного зі структурних елементів навчальної діяльності. Структура навчальної діяльності, розроблена О.В. Скрипченком, включає в себе змістово-інформаційну, цільову, мотиваційну, операційну, комунікативну, результативну та контрольну оцінну компоненти, а також здібності вчителя та учня [99, с. 98]. Структура навчального процесу у вищій школі була предметом досліджень С.І. Архангельського, який включив до неї зміст навчання, засоби навчання, навчальну роботу, форми та методи навчання, навчання і наукову роботу викладачів [99, с. 100].

Дослідниця І.О. Зимня називає такі елементи структури учбової діяльності: мотивація, учбова задача у певних ситуаціях у формі завдання, учбові дії, контроль, що переходить у самоконтроль та оцінку, що переходить у самооцінку [45, с. 99]. Такої ж думки дотримується Т.М. Лисянська [99, с. 55]. Аналізуючи учбову діяльність студентів, О.К. Дусавицький виділяє аналогічні їй компоненти: постановка учбової мети, виділення та засвоєння системи дій, контроль (перевірка відповідності результатів способам їх отримання) та оцінка (аналіз відповідності результатів цілі-мотиву) [38, с. 18].

Загальна структура учбової діяльності, розроблена В.В. Давидовим, Д.Б. Ельконіним, включає у себе учбову задачу (спосіб дій, який необхідно засвоїти), учбові дії (дії, в результаті яких формується уявлення про спосіб дій, який необхідно засвоїти), дію контролю (зіставлення відтвореної дії з її зразком) та дію оцінки (рівень засвоєння змін суб'єктом) [123, с. 219].

Процес формування структури учбової діяльності повинен привести до перетворення учіння у самостійну, свідому діяльність [123, с. 220]. Це свідчитиме про розвиток теоретичного мислення та здатності до інтелектуальної активності. Вихід за вузькі межі умови задачі означатиме розвиток внутрішньої мотивації як особистісної риси.

Рівнева структура детермінації діяльності дозволила нам розглянути внутрішню мотивацію на двох рівнях – ситуативному та суб'єктно-ціннісному. Внутрішня мотивація на ситуативному рівні розвивається внаслідок задоволення у діяльності базових потреб у самодетермінації, компетентності та стосунках з іншими. Суб'єктно-ціннісний рівень внутрішньої мотивації визначається сформованістю цінностей самодетермінованості, компетентності та значимих міжособистісних стосунків, і виявляється у відносній незалежності суб'єкта від особливостей діяльності. Ця незалежність, на нашу думку, полягає у здатності до переструктурування поставленої задачі відповідно до цінностей. На цьому рівні будь-яка задача (чи то життєва, чи то навчальна) стає задачею на пошук смислу, і лише тоді, коли цей смисл знайдено (чи створено), людина може повністю включитися у

діяльність.

Таким чином, розвиток внутрішньої мотивації в навчальній діяльності відбувається від ситуативного рівня до суб'єктно-ціннісного, а поштовхом до розвитку стає формування структури навчальної діяльності. Однак, навчальна діяльність може існувати у двох видах: орієнтована на внутрішній результат та орієнтована на зовнішній результат.

Проаналізуємо розвиток внутрішньої мотивації студентів у навчальній діяльності, спираючись на вплив кожного зі структурних елементів навчальної діяльності на розвиток внутрішньої мотивації залежно від типу навчання.

На ранніх стадіях навчання учбова діяльність організована ззовні. У такому випадку процес навчання крім активності студентів включає і активність викладача. Однак, на думку Д.Б. Ельконіна, учбова діяльність, здійснювана під керівництвом педагога, повинна перейти в самостійну діяльність [123].

Можливість переходу зовнішньо організованої та зовнішньо мотивованої діяльності у діяльність, мотивовану внутрішньо, визначається способом її організації та управління нею. Результатом такого переходу є зростання наповненості життєвого досвіду станами внутрішньої мотивації, а через деякий час і розвиток внутрішньої мотивації як особистісної якості. Л.І. Божович стверджує, що характер мотивів поведінки та діяльності “залежить передусім від біографії дитини і її виховання” [47, с. 39]

Розглянемо особливості розвитку внутрішньої мотивації на рівні **учбової задачі**. С.Л. Рубінштейн писав, що для справжнього включення в роботу необхідно зробити учбові задачі не лише зрозумілими, але і внутрішньо прийнятими [94, с. 500]. Відмінність проблеми від задачі, на думку М.І. Махмутова, полягає в її суб'єктивності [70]. Якщо проблема завжди внутрішня, суб'єктивна, то задача – явище об'єктивне, і завжди зовнішнє. Перехід задачі із зовнішньої у внутрішню (Г.О. Балл [11]) характеризує високий рівень творчої активності (Д.Б. Богоявленська [13]). Це означає набуття задачею особистісної значимості та перетворення учбової діяльності у творчість, яка характеризується найвищим рівнем самодетермінації. Таким чином, навчальна діяльність, орієнтована на зовнішній результат, буде розгортатися навколо зовнішньої об'єктивної задачі, а навчальна діяльність, орієнтована на внутрішній результат, матиме у центрі саме суб'єктивну задачу, яка із зовнішньої задачі переросла у внутрішню проблему.

Шляхи задоволення потреб у самодетермінації, компетентності та стосунках з іншими у контексті сприяння переходу задачі із зовнішнього плану у внутрішній досліджувалися багатьма психологами та педагогами.

У дослідженнях Е. Дісі було встановлено, що при найменшій можливості вибору, який стосується певного виду діяльності, ефективність виконання цієї діяльності відразу ж зростає [136]. Г.

Гекгаузен наводить результати досліджень К. Мірке [116, с. 61], у яких з'ясовано, що завдання, обране самостійно, вирішувалося повільніше, але якісніше, ніж нав'язане завдання. Дослідження В. Скотта [135] виявили групу досліджуваних, які при написанні історій проявляли найбільший рівень фантазії в розслабленому стані, за відсутності зовнішнього тиску. В. МакКіхі [129] було виявлено, що зв'язок між рівнем мотивації досягнення та успішністю існував лише на тих предметах, де студенти не відчували сильного тиску.

Дослідження впливу на ефективність діяльності поставленої із-зовні мети та мети, сформульованої самостійно, було проведено Л.С.

Славіною серед учнів молодших класів. Одним з результатів дослідження було виявлення групи дітей, ефективність роботи яких була вища за ефективність роботи інших, оскільки вони самостійно ставили собі мету діяльності [47].

Очевидно, що у процесі самостійного вибору чи постановки учбової задачі проявляються, розвиваються та інтегруються у ціннісну сферу базові особистісні потреби у самодетермінації та компетентності.

Другий елемент навчальної діяльності – **учбові дії**. Учбові дії у контексті зовнішньо орієнтованої учбової діяльності полягають у засвоєнні способу розв'язку конкретної задачі та подаються вчителем чи викладачем у вигляді алгоритму. Розвиток самодетермінованості може відбутися лише тоді, коли учбові дії не будуть задаватися із-зовні, а шукатимуться самим учнем чи студентом. У навчанні студентів це можливе лише тоді, коли самодетермінація стала цінністю, і сама визначає стратегії учбової діяльності. У таких же умовах відбувається розвиток цінностей, пов'язаних із відчуттям компетентності.

У навчальній діяльності, орієнтованій на зовнішній результат, дії **контролю та оцінки** є досить синкретичними. Звідси випливає змішання їх функцій та низький вплив на розвиток внутрішньої мотивації.

Важливим чинником розвитку внутрішньої мотивації, який виступає на перше місце, коли мова йде про дії контролю та оцінки, є відчуття студентами власної компетентності. Якщо суб'єкт учіння відчуває себе некомпетентним, постійно отримує інформацію про власні невдачі, то внутрішня мотивація діяльності знижується, зникає відчуття самодетермінованості та з'являється стан амотивації, який характеризується відсутністю наміру до здійснення діяльності [118]. Якщо така ситуація триває досить довго, то може сформуватися комплекс завченої безпорадності. На думку С.Л. Рубінштейна, людина може посередньо навчатися через відсутність інтересу, і може втратити

цей інтерес через те, що через певні причини стала посередньо навчатися [94, с. 501].

Визначальним для відчуття компетентності є зворотній зв'язок відносно успіху чи невдачі в розв'язку учбової задачі чи проблеми. На важливості зворотного зв'язку для навчального процесу у контексті програмованого навчання наголошувала Н.Ф. Тализіна [105].

Ще одним засобом розвитку внутрішньої мотивації є оцінка, яка, за М.І. Алексеевою, має стимулюючий вплив на учбову діяльність та виконує дві функції – інформаційну (інформація про усіх чи невдачу) та емоційну (переживання задоволення чи незадоволення від оцінки) [5]. На думку Е. Стоунса, будь-яка оцінка повинна будуватися на попередній історії учіння, яку слід розглядати з точки зору її можливого впливу на нові задачі учіння [104].

Вплив позитивного та негативного зворотного зв'язку на відчуття компетентності може бути різним, залежно від того, хто є суб'єктом цього зворотного зв'язку: суб'єкт навчання чи суб'єкт учіння.

Вплив позитивного зворотного зв'язку на відчуття компетентності був доведений у численних дослідженнях. Однак, це не означає, що інформація про невдачу завжди зменшує відчуття компетентності. На думку В.І. Чиркова, вплив негативного зворотного зв'язку на внутрішню мотивацію опосередковується сприйняттям рівня складності учбової задачі та самостійністю вибору задачі [118].

У контексті досліджень розвитку внутрішньої мотивації студентів у процесі навчання (К. Вайлдом, М. Ензл, Г. Нікс, Е. Дісі) було виявлено ще один чинник – сприйнята внутрішня мотивація викладача [136]. У дослідженні вивчався рівень успішності навчання студентів у викладачів, які, на їх думку, були мотивовані певним (зовнішнім чи внутрішнім) чином. Насправді, всі викладачі за навчання студентів отримували винагороду. Відмінність полягала у тому, що у першому випадку студенти про винагороду знали, а у другому – ні. У результаті проведеного дослідження було з'ясовано, що, незважаючи на однакову поведінку викладачів в обох випадках, внутрішня мотивація навчання студентів була різною. Студенти, які знали про винагороду, мали набагато нижчий рівень внутрішньої мотивації, ніж ті, які про винагороду не знали. Таким чином, було з'ясовано, що в навчанні одним з чинників розвитку внутрішньої мотивації студентів є сприйнята внутрішня мотивація викладачів.

Отже, у процесі навчання відбувається актуалізація чинників розвитку внутрішньої мотивації. Для розвитку відчуття самодетермінованості необхідними є наявність самодетермінуючого соціального контексту, який сприяє ситуації вибору учбових задач та способів їх вирішення, переходу зовнішньої задачі у проблему та самостійній постановці мети діяльності. Для формування відчуття компетентності

важливим є позитивний характер зворотного зв'язку, який з'являється у випадку ситуації успіху та при наявності системи значимих міжособистісних стосунків. Одним з чинників розвитку внутрішньої мотивації студентів у навчанні є сприйнята внутрішня мотивація викладача.

Дослідження В.І. Чиркова показали, що психологічна атмосфера, створена вчителем у класі для підтримки самостійності, теж відіграє важливу роль в актуалізації внутрішньої мотивації. В експериментальному дослідженні О.Б. Гончарової підвищення рівня внутрішньої мотивації учнів відбувалося за рахунок створення навколо

учнів системи очікувань відносно успіхів, зумовлених їх власними зусиллями [28]. Дослідник В.М. Галузьяк доводить, що “учитель оцінює очікувані наслідки конкретних способів спілкування не тільки крізь призму нормативних задач, установок і принципів, безпосередньо релевантних змісту педагогічної діяльності, але й крізь призму властивих йому особистісних мотивів та цінностей, які виходять за межі змістовного контексту педагогічної діяльності” [25]. Таким чином, існує тісний взаємозв'язок між очікуваннями вчителя чи викладача, і відповідним стилем поведінки учнів (чи студентів).

Таким чином, ряд дослідників, вивчаючи мотиваційні феномени у ситуації навчання, наближалися до розуміння рівневої структури внутрішньої мотивації. Однак у контексті педагогічного спрямування цих досліджень йшлося виключно про формування типів мотивації, орієнтуючись на чинники зовнішнього середовища, головним із яких був вчитель або викладач. Водночас, самостійна, самодетермінована активність особистості досить рідко ставала об'єктом психологічного дослідження.

У межах розробленої моделі розвитку внутрішньої мотивації діяльності можна сформулювати визначення внутрішньої мотивації навчальної діяльності, виділити та дослідити основні чинники розвитку внутрішньої мотивації. Внутрішня мотивація навчальної діяльності – це поняття, яке дозволяє розглядати розвиток навчальної діяльності з точки зору її внутрішньої регуляції. Центром цього процесу є ціннісно-мотиваційна сфера, де цінності розглядаються як джерела активності особистості, а внутрішні мотиви – як утворення, що виникають внаслідок взаємодії особистісних цінностей і параметрів навчальної ситуації.

З наведеного вище аналізу видно, що основними чинниками розвитку внутрішньої мотивації на ситуативному рівні є задоволення базових психологічних потреб у самодетермінованості, компетентності та значимих міжособистісних стосунках в умовах сформованої структури навчальної діяльності (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Чинники розвитку внутрішньої мотивації

Детермінантами появи внутрішньої мотивації на ситуативному рівні є сформованість структури навчальної діяльності, і відповідно, можливість у цій діяльності задовольнити базові психологічні потреби у самодетермінації, компетентності та значимих міжособистісних стосунках. Детермінантою розвитку внутрішньої мотивації на ситуативно-ціннісному рівні є досвід внутрішньо-мотивованої поведінки, який призводить до формування груп цінностей самодетермінації, компетентності та значимих міжособистісних стосунків, що, у свою чергу, є чинником переходу внутрішньої мотивації на суб'єктно-ціннісний рівень. Таким чином, ситуативний рівень розвитку внутрішньої мотивації характеризує діяльність особистості, а суб'єктно-ціннісний – характеризує саму особистість.

ВИСНОВКИ ДО I РОЗДІЛУ.

Розглядається проблема внутрішньої мотивації у сучасній психології, вибудовується теоретична модель розвитку внутрішньої мотивації та аналізується розвиток внутрішньої мотивації студентів у навчальній діяльності.

1. Проаналізувавши підходи до проблем мотивації та детермінації діяльності, можна зробити висновок, що поняття внутрішньої мотивації у межах відомих мотиваційних концепцій не має сталого визначення. М. Чікзентміхалі під внутрішньою мотивацію розуміє стан повного розумового та фізичного включення в діяльність. Р. Вайт, Д. Берлайн, Р. де Чармс, Е. Дісі, Р. Раян визначають внутрішню мотивацію як результат когнітивної оцінки особистістю співвідношення зовнішніх та внутрішніх спонук до діяльності. Г. Гекгаузен розуміє внутрішню мотивацію як конструкт, який використовується для опису відчуття тематичної однорідності між дією та метою. С.Л. Рубінштейн, О.М. Леонт'єв, Г.С. Костюк, Д.М. Узнадзе, К.О. Абульханова-Славська зосереджують увагу на співвідношенні зовнішніх та внутрішніх спонук до діяльності у процесі її здійснення. Це, з одного боку, зовнішні умови, а з іншого – потреби, мотиви та смисли особистості.

Американські дослідники Е. Дісі та Р. Раян вважають, що основними чинниками внутрішньої мотивації є задоволення базових психологічних потреб (потреби у самодетермінованості, потреби у компетентності та потреби у значимих міжособистісних стосунках) та орієнтація на внутрішні цінності (особистісний ріст, міжособистісні стосунки, інтелектуально-естетичний розвиток та служіння іншим). Такий розгляд проблеми дозволяє перейти від аналізу співвідношення зовнішніх та внутрішніх детермінант поведінки до постановки проблеми ціннісної детермінації діяльності.

2. Детермінація діяльності має потребовий та ціннісний рівні. Виділення рівнів детермінації діяльності дозволило нам припустити існування різних рівнів розвитку внутрішньої мотивації. У випадку потребової детермінації діяльності внутрішня мотивація має ситуативний характер (визначається властивостями ситуації, в якій перебуває індивід – наявністю свободи вибору, відчуттям компетентності та включеністю у систему значимих стосунків) і не впливає на стратегію діяльності особистості в цілому. Якщо ж діяльність детермінується та регулюється ціннісно – внутрішня мотивація набуває суб'єктно-ціннісного характеру та визначає загальну стратегію діяльності відносно незалежно від ситуативних чинників. Якщо наявний суб'єктно-ціннісний рівень внутрішньої мотивації, то навіть діяльність, у якій обмежується свобода вибору, фруструється відчуття компетентності чи відсутні значимі міжособистісні стосунки, – може бути трансформована особистістю так, щоб бути творчою та внутрішньо

мотивованою. Вихід за межі ситуативних чинників, на нашу думку, може бути пояснений у руслі концепції надситуативної активності В.А. Петровського. Крім того, враховуючи можливість розвитку внутрішньої мотивації, необхідно виділити ситуативно-ціннісний рівень внутрішньої мотивації, який знаходиться між ситуативним та суб'єктно-ціннісним. На ситуативно-ціннісному рівні, очевидно, внутрішня мотивація пов'язана із значимістю діяльності: у незначимій діяльності вона набуває ситуативного характеру, а у значимій діяльності переходить на суб'єктно-ціннісний рівень.

3. Для виявлення детермінант розвитку внутрішньої мотивації студентів у навчальній діяльності було проаналізовано структуру навчальної діяльності та проведено теоретичне дослідження розвитку елементів внутрішньої мотивації у межах кожного зі структурних компонентів навчальної діяльності. Встановлено, що детермінантами появи внутрішньої мотивації на ситуативному рівні є сформованість структури навчальної діяльності, і відповідно, можливість у цій діяльності задовольнити базові психологічні потреби у самодетермінації, компетентності та значимих міжособистісних стосунках. Детермінантою розвитку внутрішньої мотивації на ситуативно-ціннісному рівні є досвід внутрішньо мотивованої поведінки, який дозволяє формувати цінності самодетермінації, компетентності та значимих міжособистісних стосунків, що є, у свою чергу, чинником переходу внутрішньої мотивації на суб'єктно-ціннісний рівень. Таким чином, ситуативний рівень розвитку внутрішньої мотивації характеризує діяльність особистості, а суб'єктно-ціннісний – характеризує саму особистість.

4. Показником ситуативного рівня розвитку внутрішньої мотивації було взято відчуття компетентності та самодетермінованості у навчальній діяльності (низький чи високий рівень). Показником ситуативно-ціннісного рівня розвитку внутрішньої мотивації було взято рівень надситуативної навчальної активності (ситуативна поведінка чи надситуативна активність). Показником суб'єктно-ціннісного рівня розвитку внутрішньої мотивації слугував рівень творчості у навчальній діяльності.

5. У межах розробленої моделі було сформульовано визначення внутрішньої мотивації навчальної діяльності. Внутрішня мотивація навчальної діяльності – це поняття, яке дозволяє розглядати розвиток навчальної діяльності з точки зору її внутрішньої регуляції. Центром цього процесу є ціннісно-мотиваційна сфера, де цінності розглядаються як джерела активності особистості, а внутрішні мотиви – як утворення, що виникають внаслідок взаємодії особистісних цінностей і параметрів навчальної ситуації.

РОЗДІЛ II. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВНУТРІШНЬОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ У НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Методи та організація дослідження

2.1.1. Організація експериментального дослідження внутрішньої мотивації студентів у навчальній діяльності

Структура експериментального дослідження внутрішньої мотивації відповідає вимогам та принципам експериментально-психологічних досліджень у цілому та досліджень мотиваційної сфери особистості [29, 31, 37, 58, 67, 98, 103]. Зокрема, це вимоги, розроблені О.К. Дусавицьким, до досліджень реально діючих мотивів [38] та принципи побудови дослідницьких моделей для дослідження смислового аспекту мотивації, запропоновані Є.Є. Насіновською [80].

О.К. Дусавицький висуває такі вимоги до методик діагностики реально діючих мотивів навчальної діяльності [38, с. 23]:

- 1) підбір матеріалу, адекватного професійно-пізнавальним потребам досліджуваних;
- 2) наявність матеріалу, пов'язаного з конкретним застосуванням наукового знання;
- 3) включення нового для студентів матеріалу, який висвітлює певні факти із сфери професійного знання.

Дослідницею Є.Є. Насіновською розроблені такі принципи дослідження мотивації [80, с. 18-24]:

Принцип імітації природних умов полягає у тому, що ситуація дослідження має бути побудована так, щоб досліджуваний сприймав її як реальну.

Принцип особистісної значимості передбачає особистісну зацікавленість досліджуваного в експериментальному матеріалі.

Принцип відносної невизначеності ситуації дослідження фіксує те, що окремі елементи поведінки досліджуваного, експериментатора чи власне матеріалу мають бути незаданими, прихованими. Дотримання цього принципу забезпечує умови для прояву особистісних смислів досліджуваних.

Принципи неконтрольованості дослідницької ситуації з боку досліджуваних та контрольованості цієї ситуації з боку дослідника наголошують на необхідності створення природної життєвої ситуації та можливості втручання дослідника у хід експерименту.

Принцип вивчення процесів у структурі цілісної діяльності констатує не лише необхідність включення суб'єкта у певну діяльність, але й аналіз структури цієї діяльності.

Такі провідні дослідники, як О.Г. Асмолов, Б.С. Братусь, Б.В. Зейгарник, В.А. Петровський, Є.В. Субботський, А.У. Хараш, Л.С. Цветкова накреслюють контури загального методичного підходу до вивчення та формування смислових утворень особистості, який складається з трьох етапів. Перший етап – постановка задачі на смисл. На цьому етапі здійснюється спостереження чи експериментальне відтворення поведінки, яка відхиляється від оптимальної лінії досягнення мети. Якщо таке відхилення спостерігається, то можливий висновок про існування у досліджуваного особливих мотивів, які свідчать про зміну смислу ситуації в цілому. Другий етап – аналіз структури смислового утворення. Основними завданнями є доведення того, що відхилення у поведінці зумовлене власне смисловим утворенням та розкриття сили мотивів, які його утворюють. Третій етап – формуючий. На цьому етапі здійснюється формування смислових утворень, яка полягає у зміні позиції суб'єкта в соціальній ситуації, у якій він виконує певну діяльність [10, с. 40-41].

Названі принципи, вимоги та методичні підходи, співвіднесені з гіпотезою дослідження та теоретичною моделлю досліджуваного явища, стали основою структури експериментального дослідження внутрішньої мотивації студентів у навчальній діяльності.

Досліджуваними стали студенти педагогічного університету (77 особи). Дослідження складалося із двох етапів. Перший етап – експериментальне дослідження проявів внутрішньої мотивації студентів. Другий етап – порівняльне дослідження ціннісно-мотиваційної сфери студентів із різними рівнями внутрішньої мотивації навчальної діяльності.

Розглянемо кожен етап, проаналізуємо його мету, завдання, способи реалізації та зв'язок з іншими етапами дослідження (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Структура дослідження особливостей внутрішньої мотивації студентів у навчальній діяльності

	I	II
ЕТАП	Експериментальне дослідження проявів внутрішньої мотивації студентів.	Порівняльне дослідження ціннісно-мотиваційної сфери студентів з різними рівнями внутрішньої мотивації навчальної діяльності.
МЕТА	Виділення груп студентів з різними рівнями внутрішньої мотивації та з'ясування її ситуативної структури.	Аналіз ціннісно-мотиваційної сфери студентів різних груп у контексті навчальної діяльності та ціннісної

		структури внутрішньої мотивації.
СПОСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ	Створення експериментальної ситуації навчальної діяльності, яка б дала змогу за відсутності зовнішнього тиску проявити надситуативну активність.	Дослідження з допомогою методу каузометрії та модифікованого методу особистісних конструктів Дж. Келлі ціннісної сфери студентів.
РЕЗУЛЬТАТ	Виділення груп студентів із ситуативним та суб'єктно-ціннісним рівнями внутрішньої мотивації.	Виявлення відмінностей між виділеними групами студентів із різними рівнями внутрішньої мотивації на рівні ціннісно-мотиваційних сфер.

Експериментальне дослідження проявів внутрішньої мотивації студентів було проведено відповідно до описаних принципів. Його *мета* – виділення груп студентів з різними рівнями внутрішньої мотивації. *Для цього* досліджуваним (студентам-психологам) на занятті пропонувалося ознайомитися з новою для них методикою дослідження життєвого шляху особистості, яка була б корисна не лише як інструмент самопізнання, але і як метод роботи з клієнтами (методикою каузометрії). В процесі виконання завдання *було знято зовнішні стимули* – робота зараховувалась усім студентам незалежно від ступеня її виконання. Процес роботи на занятті обмежувався побудовою каузоматриці. Каузограму потрібно було будувати самостійно, для чого студентам давалася усна інструкція та наголошувалося на необов'язковості цієї роботи. Крім цього, студентам було запропоновано, у випадку побудови каузограми, на наступному занятті підійти до дослідника з метою отримання інформації про способи інтерпретації результатів каузометрії. Після проведення заняття було проведено опитування за “Опитувальником внутрішньої мотивації” Р.Раяна. Також проаналізовано виконану студентами роботу та навчальні досягнення студентів для визначення рівня їх творчості. Було використано такі критерії: самостійне переформулювання умови задачі, постановка принципово нової задачі, високі досягнення у навчальній діяльності (перемоги на Всеукраїнських олімпіадах та конкурсах наукових робіт).

У *результаті* проведеного дослідження відбулася диференціація студентів за рівнем внутрішньої мотивації. Критерієм суб'єктно-ціннісного рівня внутрішньої мотивації стала творчість у навчальній діяльності, ситуативного рівня – відсутність надситуативної навчальної активності та високі показники, отримані за “Опитувальником внутрішньої мотивації”. Про ситуативно-ціннісний рівень внутрішньої

мотивації свідчили надситуативна навчальна активність та високі показники, отримані за “Опитувальником внутрішньої мотивації”. Критерієм відсутності внутрішньої мотивації навчальної діяльності стала відсутність навчальної активності.

Мета другого етапу – порівняльне дослідження ціннісно-мотиваційної сфери студентів із різними рівнями внутрішньої мотивації навчальної діяльності). Метою дослідження було *реалізовано* шляхом вивчення ціннісно-мотиваційної сфери студентів за допомогою процедури, запропонованої О.Л. Музикою [76, 77]. Вона полягає у використанні елементів методики каузометрії та методу особистісних конструктів і подальшому математичному моделюванні з допомогою факторного аналізу.

Результатом цього етапу було виявлення відмінностей у ціннісно-мотиваційних сферах між студентами з різними рівнями внутрішній мотивації.

2.1.2. Методика дослідження ситуативного рівня внутрішньої мотивації

Для діагностики ситуативного рівня внутрішньої мотивації Р. Раяном було розроблено “Опитувальник внутрішньої мотивації” (Intrinsic Motivation Inventory – ІМІ)¹ [132]. Метою використання опитувальника у дослідженнях внутрішньої мотивації є оцінка її рівня в певній діяльності, заданій експериментатором. Важливо виявити, чи пов’язане суб’єктивне відчуття внутрішньої мотивації з реальною поведінкою досліджуваних (із проявами надситуативної активності чи з її відсутністю). Якщо такий зв’язок буде знайдено, і він виявиться значимим, то для визначення певного рівня внутрішньої мотивації буде достатньо використовувати опитувальник, і відпаде необхідність у створенні експериментальних ситуацій та аналізі поведінки студентів у цих ситуаціях.

Опитувальник передбачає оцінку рівня внутрішньої мотивації у певній діяльності після її виконання за 7 субшкалами: задоволення від діяльності, відчуття компетентності, докладені зусилля, відчуття зовнішнього тиску, відчуття самодетермінованості, відчуття корисності роботи, відчуття включення у систему значимих міжособистісних стосунків.

Повна версія опитувальника складається з 45 пунктів, розподілених за субшкалами. Критерієм включення пункту до субшкали є рівень факторного навантаження вище 0,6 та низький показник факторного навантаження за цим пунктом інших факторів (менше 0,4). З

HYPERLINK "<http://www.psych.rochester.edu/SDT/measures/index.html>" www.psych.rochester.edu/SDT/measures/index.html

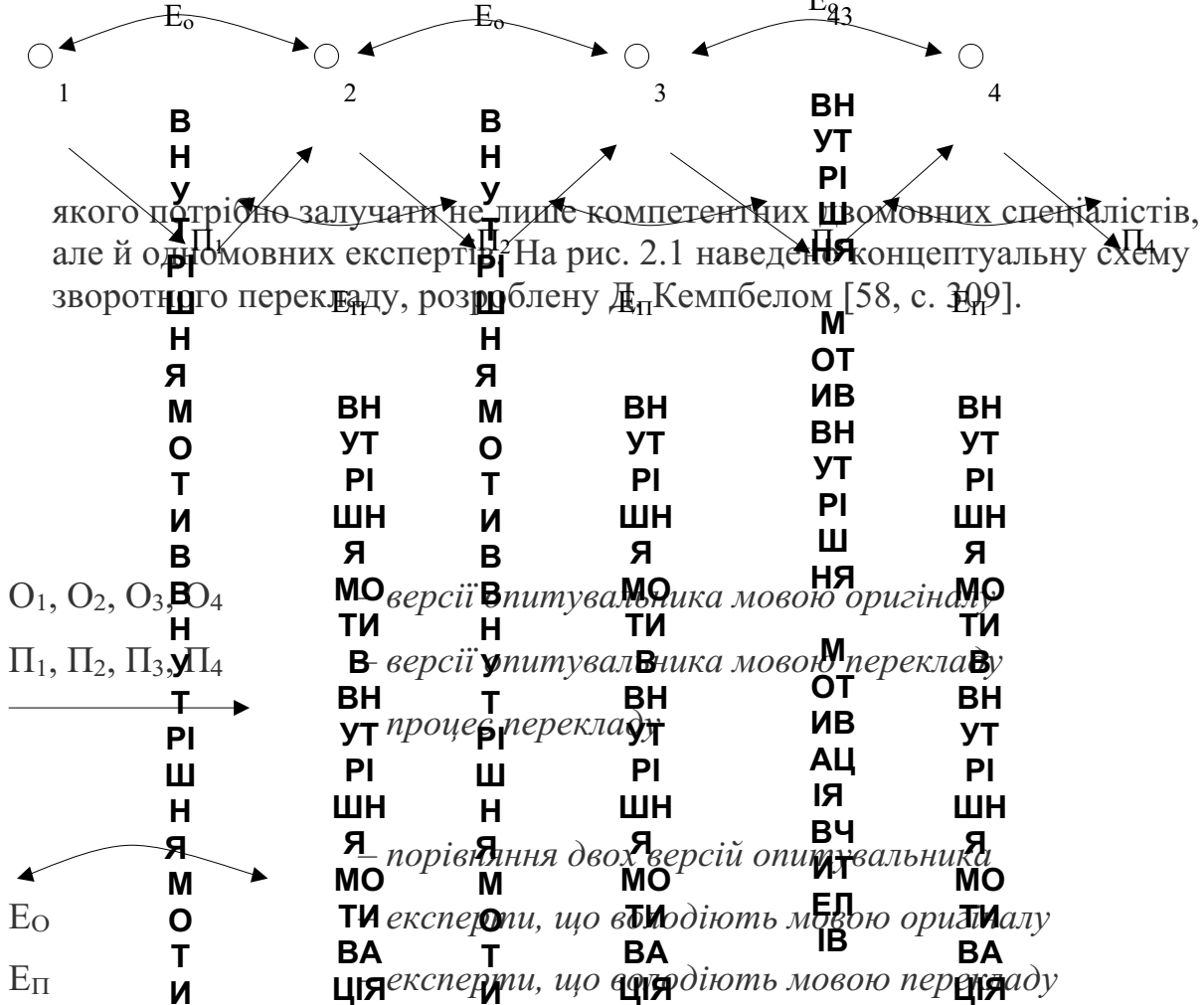
а даними американських дослідників, субшкали опитувальника утворюють ортогональну факторну структуру. Саме тому багатьма вченими використовувалися спрощені версії опитувальника, що конструювалися відповідно до мети та завдання дослідження. Валідність опитувальника була підтверджена такими дослідниками як Е. МакЕлі, Т. Дункан та В. Таммен [128].

Начало формы

Повна англійська версія опитувальника наведена у додатку А.1. З міркувань відповідності теоретичній моделі досліджуваного явища, ми відібрали 4 субшкали: задоволення від діяльності, докладені зусилля, відчуття компетентності та відчуття самодетермінованості. Кожна із субшкал налічувала по 4 питання. За трьома питаннями шкали бали нараховувалися за семибальною шкалою, а бал за четверте питання віднімався від сумарного показника шкали. Отже, опитувальник складався з 16 питань, кожне з яких належало до однієї з обраних субшкал. Перший крок адаптації методики – це її адекватний переклад на іншу мову. Д. Кемпбелл описує два способи перекладу психологічного інструментарію [58, с. 300]. Перший спосіб – це симетричний (децентрований) переклад, метою якого є збереження смислу, звичності та розмовності як в оригіналі, так і в перекладі. Другий спосіб перекладу – асиметричний (уніцентрований), метою якого є збереження ідентичності перекладного варіанту опитувальника мові оригіналу. На думку Д. Кемпбелла, саме перший спосіб перекладу є найбажаніший для роботи із психологічним інструментарієм. Дослідник стверджує, що у децентрованому перекладі “культурний символ мови оригіналу перекладається культурним символом іншої мови, який викликає таку ж функціональну реакцію” [58, с. 301].

Методика зворотного перекладу використовувалася, зокрема, у кроскультурному дослідженні життєвих цінностей американських та російських студентів Р. Раяном, В.І. Чирковим, Т. Літл, К. Шелдоном, Е. Тімошиною та Е. Дісі [119, 134]. У цьому дослідженні всі англійські версії опитувальників були перекладені з англійської мови на російську російським психологом, який розмовляє та пише англійською мовою. Зворотній переклад на англійську мову та лінгвістичне редагування були зроблені лінгвістом, який володіє двома мовами – російською та англійською. Остаточне редагування зворотного перекладу опитувальників здійснювалося американським психологом. Незалежні експерти засвідчили еквівалентність англійської та російської версії опитувальників. Для кожного опитувальника було обчислено коефіцієнт надійності альфа Кронбаха, який коливався у межах норми (від 0,80 до 0,92).

Однак, схема, реалізована у цьому дослідженні, дещо скорочена у порівнянні з процедурою, запропонованою Д. Кемпбеллом. Він розглядає зворотній переклад як багатофазовий циклічний процес, до

якого потрібно залучати не лише компетентних шовомовних спеціалістів, але й одномовних експертів. На рис. 2.1 наведено концептуальну схему зворотного перекладу, розроблену Д. Кемпбелом [58, с. 309].

Рис. 2.1. Схема зворотного перекладу опитувальників (з Д. Кемпбелом)

Щосносно наведеної схеми зворотного децентрованого перекладу (з певними модифікаціями), ми здійснили переклад «Опитувальника внутрішньої мотивації» на українську мову, а професійним перекладачем – з української мови на англійську мову. Він також порівнював дві англійські версії. Після внесення коректив було виконано переклад другої англійської версії опитувальника на українську мову та порівняння двох українськомовних версій. В результаті того перекладу було отримано українськомовну версію опитувальника внутрішньої мотивації (додаток А.2).

Було проведено перевірку українськомовної версії опитувальника на надійність, дискримінативність і валідність. Потреба у такій перевірці зумовлена можливими недоліками перекладу та впливом етнокультурних відмінностей. До того ж, на необхідності повторного проведення цих процедур в ході адаптації методик наголошує значна кількість дослідників (А.А. Бодальов, В.В. Столін [81], А.Г. Шмельов [84], А. В. Анастасі [6], Л.Ф. Булачук [22, 23, 24]).

Для перевірки опитувальника на надійність за внутрішньою узгодженістю було застосовано факторний аналіз методом головних компонентів з поворотом факторних структур (нормалізована варімакс-ротация). В результаті аналізу утворилася чотирифакторна структура, графічно зображена на рис. 2.2 (фактори 1 та 2) та рис. 2.3 (фактори 3 та 4). Статистичні результати факторного аналізу розміщені у додатку А.3.

Перший виділений фактор (35,6% дисперсії) навантажують такі пункти опитувальника як 1, 5, 8, 13 (субшкала “задоволення від діяльності”), 7 (субшкала “відчуття компетентності”) та 12 (субшкала “докладені зусилля”). До другого фактору (11,6% дисперсії) входять пункти 4 та 15 (субшкала “докладені зусилля”). Третій фактор (8,4% дисперсії) об’єднує пункти 3, 7, 11, 9 (субшкала “відчуття компетентності”) та пункт 6 (субшкала “докладені зусилля”). Четвертий фактор утворений пунктами 2, 10, 14, 16 (субшкала “відчуття самодетермінованості”).

Рис. 2.2. Результати факторного аналізу за пунктами опитувальника (фактори 1 та 2)

Утворені фактори у цілому відповідають закладеним в опитувальник субшкалам, однак є певні особливості, які необхідно проаналізувати. По перше, це навантаження пунктами 6 та 12 субшкали “докладені зусилля” факторів “відчуття компетентності” та “задоволення від діяльності” та відсутність навантажень за фактором “докладені зусилля”. Пункт 6 має таке формулювання: “Виконувати роботу якісно я навіть не намагався”, а пункт 12 – “Якісне виконання роботи було для мене дуже важливим”. Аналіз інтеркореляційної матриці та факторних полів (див. рис. 2, 3 та додаток 3, табл. 2, 3) дозволяє зробити висновок про невідповідність 6 та 12 пунктів опитувальника субшкалі “докладені зусилля”. Тому ці два пункти були виключені з кінцевої версії опитувальника (додаток А.4.).

Рис. 2.3. Результати факторного аналізу за пунктами опитувальника (фактори 3 та 4)

У додатку А.5. наведено результати повторного факторного аналізу масиву даних, отриманих за допомогою “Опитувальника внутрішньої мотивації”. Як видно з табл. А.5.2 додатку А.5, кожен пункт субшкали навантажує відповідний їй фактор. Однак, не зникає ще одна особливість факторної структури. Вона полягає в неортогональності утворених факторів. Так, пункт 2 навантажує не лише фактор “відчуття самодетермінованості”, але і фактор “відчуття компетентності”. Пункт 5, окрім фактору “задоволення від діяльності” навантажує фактори “відчуття компетентності” та “відчуття самодетермінованості”. Пункти 7 та 11 (фактор “задоволення від діяльності”) також пов’язані з фактором “відчуття компетентності”. Найтісніше пов’язані з іншими факторами пункти субшкали “задоволення від діяльності”. Змістовий розгляд пунктів цієї субшкали дозволяє зробити висновок про закономірність дифузії факторних навантажень, оскільки ця субшкала не є специфічною для виявлення певного рівня внутрішньої мотивації, а пов’язана з усіма іншими субшкалами. Аналогічний висновок можна зробити про пункт 2. Існування міжфакторних зв’язків та неортогональність факторних структур підтверджує відсутність чіткого розподілу між ознаками внутрішньої мотивації, що не суперечить базовим припущенням щодо феномену внутрішньої мотивації та не впливає на надійність опитувальника.

Додатково надійність перевірялася двома способами: за допомогою обчислення тета-надійності опитувальника та підрахунку альфа Кронбаха як для всього опитувальника, так і для окремих субшкал .

З метою пошуку тета-надійності опитувальника було проведено факторний аналіз методом головних компонентів кожної з субшкал опитувальника та обраховано коефіцієнт надійності за такою формулою [81, с. 71]:

$$(2.1)$$

де – коефіцієнт тета-надійності опитувальника;
– кількість пунктів опитувальника;

– абсолютна вага першої головної компоненти.

У результаті проведених обчислень для субшкал було встановлено відповідні показники тета-надійності (див. додаток А.6.): задоволення від діяльності (0,85), відчуття компетентності (0,63), відчуття самодетермінованості (0,66).

У додатку А.6. наведено результати обчислення коефіцієнту альфа Кронбаха [54]. Для опитувальника загалом він становить 0,83. Для

відповідних субшкал альфа Кронбаха набуває таких значень: задоволення від діяльності (0,84), докладені зусилля (0,62), відчуття компетентності (0,60), відчуття самодетермінованості (0,66).

Крім того, для кожного показника альфа було обчислено його статистичну значимість (χ^2) за формулою Дж. Кітса [81, с. 71]:

$$(2.2)$$

де χ^2 – емпіричне значення статистики χ^2 з n-1 ступінню свободи ;

- кількість пунктів опитувальника;
- кількість досліджуваних;
- альфа Кронбаха.

Знайдені показники відповідають високому рівню статистичної значимості [98]: весь опитувальник (308,28), задоволення від діяльності (192,35), докладені зусилля (132,79), відчуття компетентності (129,64), відчуття самодетермінованості (140,61).

Було знайдено ретестову надійність опитувальника. Вона визначалася за допомогою коефіцієнта лінійної кореляції між результатами опитування студентів однієї групи у двох схожих ситуаціях, розділених проміжком часу у два тижні. Цей показник становив 0,45 ($p=0,01$). Зважаючи на те, що метою опитувальника є визначення рівня внутрішньої мотивації у конкретній діяльності після її виконання, то знайдений показник цілком задовольняє вимоги ретестової надійності.

Було вираховано показник дискримінативності опитувальника (Фергюссона) [54, с. 204]. Обчислення здійснювалося за такою формулою:

$$(2.3)$$

- де N – кількість досліджуваних;
- n – кількість завдань;
- f_i – частота зустрічі кожного показника.

У результаті проведеного обчислення встановлено, що показник дискримінативності опитувальника становить 0,69.

Найважливішим моментом в адаптації психологічного інструментарію є встановлення його валідності. Л.Ф. Бурлачук та С.М. Морозов визначають валідність як “комплексну характеристику методики, яка містить відомості про область досліджуваних явищ та репрезентативність діагностичної процедури по відношенню до них” [24, с. 34]. А. Анастасі та С. Урбіна формулюють визначення валідності як “поняття, що стосується того, що тест вимірює і наскільки добре він це робить” [6, с. 133]. На думку П. Клайна, якщо по відношенню до

показників надійності та дискримінативності не може бути ніяких суперечок у випадку їх обчислення, то по відношенню до валідності зробити такі чіткі статистичні висновки майже неможливо [54, с. 205].

Одним з методів встановлення валідності є, за А. Анастасі та С. Урбіною, метод внутрішньої узгодженості [6, с. 150]. Суть цього методу полягає у тому, що в якості критерію валідації виступає сумарний показник самого опитувальника. Такий метод визначення валідності був обраний у зв'язку з неможливістю обчислення прогностичної та ретроспективної валідності опитувальника за означенням. Його метою є ситуативне встановлення суб'єктивних переживань досліджуваних у певній діяльності, проведене після здійснення цієї діяльності.

Було проведено кореляційне дослідження та визначено коефіцієнти кореляції між субшкалами опитувальника та його сумарним показником. Результати наведено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Результати валідації методом внутрішньої узгодженості

Субшкали	Кореляція між субшкалами та сумарним показником	Статистична значимість
Задоволення від діяльності	0,87	p=0,01
Докладені зусилля	0,42	
Відчуття компетентності	0,75	
Відчуття самодетемінованості	0,79	

Таким чином, україномовна версія “Опитувальника внутрішньої мотивації” пройшла перевірку на валідність, надійність та дискримінативність. При цьому були отримані задовільні результати. Проведена адаптація дає підстави використовувати опитувальник в експериментальній роботі для діагностики параметрів ситуативного рівня внутрішньої мотивації, пов'язаного з виконанням певної діяльності, заданої із-зовні або здійснюваної самостійно.

2.1.3. Методика дослідження суб'єктно-ціннісного рівня внутрішньої мотивації

Поняття цінностей займає важливе місце у концепціях багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників (К.О. Абульханова-Славська [3], М.Й. Боришевський [15], Б.С. Братусь [16], Е. Дісі, Р. Раян [127], О.Г. Дробницький [35], А.Г. Здравомислов [44], К. Левін [59], В. Клінчарські [55], Р. Перрі [102], М. Рокіч [101], С.Л. Рубінштейн [93], А.О. Ручка [97], В.П. Тугарінов [110], В.А. Ядов [125]). Аналізуючи дослідження цінностей, проведені різними авторами, дослідниця С.С. Бубнова [21] виділяє два підходи до вивчення будови ціннісної сфери особистості: нормативний та дескриптивний.

Нормативний підхід полягає у вивченні ціннісної структури відповідно до певної психологічної теорії. Дескриптивний же підхід дозволяє дослідити та описати будову ціннісної сфери окремої людини без орієнтації на певну теоретичну модель.

Важливим є поділ Г. Олпортом досліджень на ідеографічні та номотетичні [83]. На думку дослідника, результати номотетичного дослідження дають інформацію про групу людей, яка може мати лише часткове значення для конкретної людини. А за допомогою ідеографічних методів можна отримати інформацію про одну людину, яка може бути перенесена, на теоретичному рівні, на інших людей.

Інтеграція цих підходів дозволяє розробити узагальнену систему підходів до дослідження ціннісної сфери. Для дослідження ціннісної сфери було розроблено ряд методик та технік, кожен з яких можна розмістити в одній з клітинок табл. 2.2.

Таблиця 2.3

Підходи до дослідження ціннісної сфери

	Ідеографічний	Номотетичний
Нормативний	опитувальник Г. Олпорта, тест вивчення надання особистісних переваг А. Едвардса, методика Л. Гордона	опитувальник М. Рокіча (RVS), опитувальник Ш. Шварца;
Дескриптивний	елементи методики каузометрії та метод особистісних конструктів Дж. Келлі, інтегровані для дослідження ціннісної сфери О.Л. Музикою	методика Х. Кантріла та “Автобіографія майбутнього” Дж. Гілеспі та Г. Олпорта

Найповніший аналіз методик дослідження цінностей наводить Л. М. Смірнов [101]. Він виділяє три групи методів:

- 1) опитувальники: опитувальник М. Рокіча (RVS), опитувальник Ш. Шварца;
- 2) психометричні техніки: опитувальник Г. Олпорта, тест вивчення надання особистісних переваг А. Едвардса, методика Л. Гордона;
- 3) проєктивні техніки: методика Х. Кантріла та “Автобіографія майбутнього” Дж. Гілеспі та Г. Олпорта.

Першу групу методів можна віднести до нормативно-номотетичного підходу. Нормативними вони є тому, що за основу взято поділ цінностей на певні групи, а номотетичними – бо інформація про цінності була отримана в результаті досліджень великих груп.

Психометричні техніки, що належать до другої групи, ми віднесли до нормативно-ідеографічного підходу. Причиною цього є те, що попри орієнтацію методик на опис ціннісної сфери конкретної людини, за основу опису беруться базові нормативні припущення про людські типи.

Групу проєктивних технік можна віднести до дескриптивно-номотетичного підходу. Вони хоч і зорієнтовані на дослідження цінностей окремої людини за допомогою незакінчених речень, творів, вільних висловлювань на задану тему, вибору прислів'їв, проте для отримання висновків про ціннісну сферу особистості дослідник повинен провести додаткову роботу з розшифрування та інтерпретації відповідей досліджуваних за допомогою розробленого автором методики ключа (який розробляється на великих репрезентативних вибірках).

На дескриптивно-номотетичний підхід орієнтуються ряд дослідників. Так, С.С. Бубнова [21] на основі частотного аналізу результатів досліджень 650 осіб розробила список з 11 цінностей. Цей список став основою для дослідження методом попарного порівняння. Аналізувалися (усереднені за певними групами) ступені суб'єктивної відмінності між цінностями та переваги, які надають досліджувані певним цінностям. Дослідники Р. Раян, В.І. Чирков, Т. Літл, К. Шелдон, О. Тімошина, Е. Дісі [120, 134], на основі списку з 45 цінностей та використання факторного аналізу, виявляли відмінності між цінностями американських та російських студентів.

Кожна з розглянутих технік не позбавлена недоліків, які іманентно присутні у виділених підходах. Техніки, розроблені у межах нормативно-номотетичного підходу, не можуть бути застосовані для досліджень індивідуальної ціннісної свідомості. Адже складність ціннісної сфери особистості може бути на порядок вищою від складності репрезентованої методикою ціннісної сфери. З іншого боку, у використанні нормативно-ідеографічних технік постає проблема валідності теоретичних конструктів, закладених авторами у зміст аналізованих ними понять. Дескриптивно-номотетичний підхід пов'язаний із проблемами узагальнення отриманих даних, тому у дослідженнях такого типу зростає ризик суб'єктивності дослідника. У застосуванні дескриптивно-ідеографічних методів проблема інтерпретації отриманих даних постає ще гостріше. До даних, отриманих на великій вибірці можна застосувати методи багатомірної статистики (факторний аналіз, кластерний аналіз, багатомірне шкалювання, класифікаційні дерева, моделювання структурними рівняннями), а до даних, отриманих у дослідженні однієї людини, це зробити досить важко.

Метод дослідження індивідуальної ціннісної свідомості (дескриптивно-ідеографічний) повинен відповідати ряду вимог:

1. Повне відображення у ціннісному полі, отриманому в результаті дослідження, ціннісної сфери особистості. Складність ціннісного поля методики повинна відповідати складності ціннісної сфери досліджуваного.
2. Можливість відтворення ієрархічної структури ціннісної сфери досліджуваного та зв'язків між цінностями.
3. Об'єктивність інтерпретації результатів дослідження та мінімізація впливу дослідника на інтерпретацію.
4. Можливість застосування як кількісного, так і якісного аналізу до результатів дослідження.

Розробка методу, який би відповідав описаним вимогам, можлива в рамках психосемантики. Одним із психосемантичних методів є метод особистісних конструктів Дж. Келлі [52, 121]. Він застосовувався для дослідження ціннісної сфери В. Клінчарські [55] та О.Л. Музикою [77]. В. Клінчарські орієнтувався на використання рольового списку Дж. Келлі та на семантичний диференціал. О.Л. Музика модифікував метод особистісних конструктів включенням у процес дослідження рефлексії життєвого шляху. Модифікація полягала у використанні методики каузометрії [27] для формування списку значимих людей, які надалі слугували елементами решітки.

Процедура дослідження ціннісної сфери, за О.Л. Музикою, складається з таких етапів [76]:

- 1) аналіз життєвого шляху за допомогою каузометрії Є.І. Головахи, О.О. Кроніка з метою виявлення значимих для досліджуваного осіб (у нашій модифікації каузометричному аналізу піддавався не весь життєвий шлях, а лише його частина, пов'язана з навчанням);
- 2) використання методу особистісних конструктів Дж. Келлі з метою реконструкції системи цінностей досліджуваних (елементами виступали значимі люди, визначені на основі каузометричного дослідження, а конструкти виявлялися методом самоідентифікації);
- 3) виділення досліджуваними значимих полюсів конструктів та рангування за цими полюсами значимих людей для встановлення структури ціннісної сфери;
- 4) факторний аналіз рангових решіток з метою виявлення та аналізу структури ціннісної сфери досліджуваних.

Можна вказати ряд переваг цієї процедури, виділених дослідником [76, с. 65]:

- у процесі порівняння значимих людей відбувається актуалізація життєвих суб'єктних (не ситуативних) цінностей;
- формулюючи ціннісний полюс конструкту, досліджуваний водночас формулює протилежний, що полегшує якісний аналіз;
- досліджуваний сам формулює цінності, тому отриманий список релевантний його ціннісній сфері.

Розглянемо основні особливості запропонованої процедури дослідження ціннісної сфери. Перша особливість – включення в область

елементів значимих людей, виділених у результаті проведення методики каузометрії, друга – зближення понять “конструкт” та “цінність”.

Перша особливість пов’язана з проблемою вибору елементів. Як стверджують В.І. Похілько та Є.О. Федотова, “від вибору елементів залежить і рівень значимості конструктів” [90, с. 153]. З огляду на проблему діапазону придатності конструкту, Ф. Франселла та Д.

Банністер встановили правила вибору елементів: а) елементи повинні знаходитися у діапазоні придатності досліджуваних конструктів; б) елементи повинні репрезентувати вибірку, з якої вони взяті [113]. У традиційній техніці такий вибір елементів є досить складним, оскільки багато в чому залежить від досвіду та вмінь дослідника [90, с. 153]. Однак у методиці каузометрії ці правила виконуються автоматично, оскільки дійсно виявляються значимі для досліджуваного люди, які тим чи іншим чином вплинули на його життєвий шлях, а отже, й на формування його цінностей. Залежність ціннісної сфери від значимих людей підтверджено В. Клінчарські у процесі використання у своєму дослідженні рольового списку Дж. Келлі та якостей семантичного диференціала Ч. Осгуда [55]. Крім того, сам процес каузометричного дослідження слугував включенню досліджуваного в роботу та актуалізації рефлексії власного життя. Розгляд безпосередніх результатів каузометрії також розширював поле аналізу та давав додаткові дані. Метод самоідентифікації, застосований у дослідженні, дозволив виділити найбільш особистісно-релевантні конструкти (В.І. Похілько [81, с. 232]).

Виходячи з вимоги релевантності системи елементів досліджуваній системі конструктів (ціннісній сфері в контексті внутрішньої мотивації навчальної діяльності), нами було запропоновано для каузометричного дослідження аналіз не всього життєвого шляху, а лише його частини, пов’язаної з навчальною діяльністю.

Друга особливість застосованого методу – зближення понять “цінність” та “конструкт”. У процесі дослідження після формулювання біполярного конструкту досліджуваний повинен обрати найбільш значимий для нього полюс конструкту, та за обраним полюсом прорангувати значимих людей. Таким чином полюс конструкта стає цінністю. Для обґрунтування цього положення розглянемо та порівняємо характеристики конструктів і цінностей. Однакові характеристики їх підтвердять справедливість такого отождоження.

Важливою характеристикою конструкта є його біполярність, яка полягає в тому, що він виконує дві функції – функцію узагальнення і функцію протиставлення [52]. Крім того, система конструктів має ієрархічну структуру, яка включає в себе порядкові відношення між конструктами.

Рухливість системи конструктів є ще однією характеристикою, на яку варто звернути увагу.

На думку Дж. Келлі [52], конструкт є ніби основним параметром оцінки ситуації (референтною віссю). Якщо розглядати поведінковий рівень, то один конструкт – це знайдений людиною спосіб поведінки, а система конструктів – сітка поведінкових паттернів, які, на думку Дж. Келлі, можуть не лише обмежувати дії людини, але й навпаки, давати їй свободу вибору.

Узагальнене поняття конструкта наводять В.І. Похілько та Є.О. Федотова [90, с. 151]: “це особливий суб’єктивний засіб, сконструйований самою людиною, перевірений на власному досвіді, за допомогою якого людина виділяє, оцінює² та прогнозує події, організовує свою поведінку, “розуміє” інших людей, реконструює систему стосунків і будує “образ Я”. Це одночасно і спосіб поведінки, і параметр ставлень та оцінок, і когнітивне смислове розчленування, і протиставлення”.

Важливим у теорії особистісних конструктів є поняття “центральної структури” [114, с. 410-411]. Це поняття стосується конструктної структури, яка міститься всередині широкої конструктної системи людини. З допомогою цієї центральної (ядерної) структури людина оцінює та розуміє фундаментальні особливості реальності. Центральна структура відзначається інертністю і визначає базові погляди людини на світ.

Важливим елементом теорії конструктів є спосіб їх виявлення та вивчення: конструкти виявляються у процесі оцінки значимих людей.

Отже, конструкт: 1) біполярний; 2) є основним параметром оцінки життєвих ситуацій; 3) перевіряється на власному досвіді; 4) виявляється у процесі оцінки значимих людей. Система конструктів: 1) ієрархічна; 2) рухлива; 3) визначає поведінку людини в життєвих ситуаціях; 4) існує центральна структура конструктів, яка визначає базові погляди на світ.

Розглянемо тепер поняття цінностей та ціннісної сфери в зіставленні з конструктами та системою конструктів. Традиційно, цінність розглядається через призму смислових утворень. Б.С. Братусь називає особистісні цінності усвідомленими і прийнятими людиною загальні смисли її життя [16, с. 26]. Вони є тими одиницями свідомості, які визначають головні та відносно постійні ставлення людини до різних сфер життя [16, с. 91].

Якщо взяти до розгляду поведінковий аспект, то, на думку К.О. Абульханової-Славської, реалізуючи стратегію свого життя, людина змінює та пристосовує життєві ситуації відповідно до своїх цінностей [3, с. 67].

Розглядаючи формування ціннісної сфери, О.Л. Музика виділяє два етапи в цьому процесі: 1) виникнення особистісного смислу як

результату проживання людиною певної життєвої ситуації та відображення її значимості, 2) перетворення особистісного смислу в цінність унаслідок переходу його в план свідомості за умови високої значимості чи повторюваності ситуації [77, с. 40]. Сказане дозволяє автору розглянути цінності як "... індивідуально-своєрідні смислові утворення свідомості, які відображають життєву значимість для людини як зовнішніх по відношенню до неї (предметний світ, соціальне оточення), так і внутрішніх явищ (емоції, здібності, світогляд тощо)" [77, с. 40]. Крім того, в контексті аналізу співвідношення конструктів та цінностей, потрібно звернути увагу на запропоноване дослідником поняття "суб'єктні цінності", важливою характеристикою яких є відносна незалежність від здійснюваної суб'єктом діяльності та її актуального соціального контексту [77, с. 42]. Вони є "показниками індивідуальності та цілісності людини, утворюючи суб'єктно-ціннісне ядро свідомості" [77, с. 42].

О.Г. Дробницький розглядає цінності двох груп: предметні (відображають позитивну чи негативну значимість певного об'єкта) та суб'єктивні (відображають нормативну, наказово-оціночну сторону суспільної свідомості) [36, с. 462].

Ще однією характеристикою цінностей є те, що вони можуть бути не лише позитивними, але і негативними [16, с. 90]. На рухливість ціннісної системи вказує визначення Б.С. Братуся особистості як "динамічної системи³ смислових утворень, що опосередковують її головні мотиви та способи їх реалізації" [16, с. 93].

Близькість між поняттями конструктів та цінностей показує визначення К. Клакхоном [за 97, с. 116] цінності як концепції того, що бажано чи характерно для індивіда (чи групи), і що впливає на вибір способів, засобів та цілей діяльності.

Отже, цінність: 1) має позитивний та негативний полюс; 2) формується протягом життєвого шляху у процесі діяльності; 3) за її допомогою оцінюються життєві ситуації; 4) у процесі формування багато в чому залежить від значимого оточення. Система цінностей: 1) ієрархічна; 2) динамічна; 3) детермінує спосіб, засоби та цілі діяльності; 4) існує як суб'єктно-ціннісне ядро свідомості, що визначає ставлення людини до життя, свого оточення, самої себе.

Таким чином, в результаті проведеного аналізу можна зробити висновок про близькість понять "конструкт" та "цінність", "система конструктів – ціннісна сфера" та "центральна структура – суб'єктно-ціннісне ядро", що підтверджує можливість застосування до вивчення індивідуальної ціннісно-мотиваційної сфери методу особистісних конструктів.

Оскільки об'єктом нашого дослідження є мотивація навчальної діяльності студентів, то у процедуру дослідження цінностей особистості

Курсив мій

було включено процес рефлексії не всього життєвого шляху, а лише його частини, пов'язаної із навчанням – під час проведення каузометрії учасників дослідження просили пригадувати лише ті життєві події та ситуації, які пов'язані із навчанням. Елементами репертуарної та рангової решіток ставали особи, значимі у контексті навчальної діяльності, і тому реконструйовані сфери більш адекватно можна називати ціннісно-мотиваційними сферами.

На думку О.Л. Музики, твердження про близькість між цінністю та конструктом може бути справедливим лише для тих конструктів, які мають високі кореляційні зв'язки між собою, а також значимо навантажують фактори, виділені з допомогою факторного аналізу даних рангових решіток [76]. Якщо таких зв'язків не існує або навантаження конструктів низьке ($<0,4$), то тоді такий конструкт не є цінністю.

2.2. Особливості внутрішньої мотивації навчальної діяльності студентів

2.2.1. Дослідження зв'язку між рівнями внутрішньої мотивації у навчальній діяльності

Для диференціації студентів за рівнями внутрішньої мотивації на першому етапі дослідження було застосовано експериментальну ситуацію та опитування за допомогою “Опитувальника внутрішньої мотивації”. Після поєднання результатів аналізу поведінки студентів у експериментальній ситуації та результатів опитування з'явилася можливість виділити певні групи студентів.

Першу групу склали студенти, які проявили надситуативну навчальну активність (14% студентів), але не проявили високого рівня творчості (якщо за критерій творчості обрати створення нового способу побудови каузограми, її оформлення чи самостійну спробу інтерпретації результатів). Другу, найчисленнішу групу (60%), склали студенти, які прийшли на друге заняття, однак каузограми не створили – не проявили надситуативної активності. Третя група складалася з студентів, які не прийшли на друге заняття (26%).

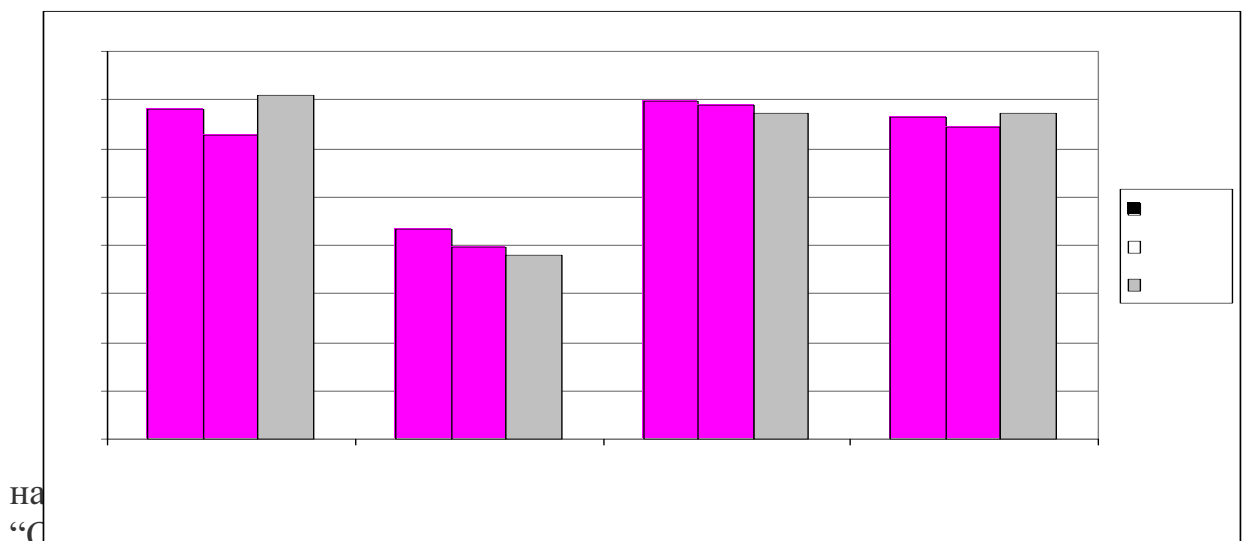
Таким чином, вже з аналізу поведінки студентів у експериментальній навчальній ситуації видно, що жодній з виділених груп не властивий повною мірою суб'єктно-ціннісний рівень внутрішньої мотивації. Можна висунути припущення, що у випадку студентів, які проявили надситуативну навчальну активність, але не проявили творчості, може йти мова про рівень внутрішньої мотивації, перехідний від ситуативного до суб'єктно-ціннісного.

Однак однозначно говорити про певний рівень розвитку внутрішньої мотивації ми не можемо, оскільки відмінності між виділеними групами студентів поки що не виявлені. У зв'язку з цим

подальший аналіз спрямуємо на аналіз цих відмінностей, позначаючи кожна з досліджуваних груп студентів через рівень проявленої активності (студенти з відсутньою активністю, студенти з ситуативною активністю та студенти з надситуативною активністю).

Показники параметрів внутрішньої мотивації, усереднені за виділеними групами, представлені у додатку Б.1 (табл. Б.1, Б.2). Графічне зображення отриманих результатів – рис. 2.4.

Як видно з рис. 2.4, групи студентів, виділені в результаті спостереження за поведінкою в експериментальній ситуації, майже не відрізняються за своїми параметрами внутрішньої мотивації, виявленими за допомогою опитування. З метою статистичної перевірки відсутності значимих відмінностей необхідно застосувати Н-критерій Крускала-Уолліса [98, с. 56-61].

на

“Ситуація відмінності не значимі. Така ситуація може бути спричиненою особливостями досліджуваного явища – зв’язку між рівнями внутрішньої мотивації. Можна зробити висновок, що причини відсутності зв’язку між ситуативним рівнем внутрішньої мотивації та поведінковими проявами лежать дещо глибше, ніж у властивостях здійснюваної діяльності.

Якщо за основу поділу груп взяти показники окремих субшкал опитувальника, то в результаті отримаємо певну кількість груп, які відрізнятимуться як за поведінкою, так і за результатами опитування. Для цього за кожною субшкалою встановимо максимальний та мінімальний показники та утворимо інтервали трьох рівнів – низького (0), середнього (1) та високого (2). Наступним кроком буде розподіл студентів за виділеними інтервалами по кожній з субшкал. Далі потрібно приписати рівням активності аналогічні інтервали: 0 – відсутня активність (студенти не прийшли на друге заняття), 1 – ситуативна активність (студенти виконували завдання на першому занятті, прийшли на друге заняття, але не проявили надситуативної активності), 2 –

надситуативна активність (студенти проявили надситуативну активність, побудувавши каузограму).

В табл. 2.4 наведено запропонований розподіл студентів (дод. Б, табл. Б .5). Як видно з наведених даних, на кожному з виділених інтервалів присутні студенти як з відсутністю активності, так і з ситуативною та надситуативною активністю. Кореляційне дослідження, проведене з метою встановлення зв'язку між обома розподілами студентів (за рівнями активності та за показниками внутрішньої мотивації) показало відсутність значимого зв'язку між цими параметрами. Показники кореляції наведено в табл. Б.4 додатку Б.

Таблиця 2.4

Розподіл студентів за показниками внутрішньої мотивації та рівнями активності

0 – низький рівень 1 - середній рівень 2 – високий рівень		АКТИВНІСТЬ		
		Відсутня активність	Ситуативна активність	Надситуативна активність
		0	1	2
Задоволення від діяльності	0	2,8%	8,3%	2,8%
	1	5,6%	19,4%	1,4%
	2	18,1%	31,9%	9,7%
Докладені зусилля	0	5,6%	13,9%	4,2%
	1	15,3%	26,4%	2,8%
	2	5,6%	19,4%	6,9%
Відчуття компетентності	0	2,8%	8,3%	2,8%
	1	6,9%	6,9%	2,8%
	2	16,7%	44,4%	8,3%
Відчуття самодетермінованості	0	1,4%	9,7%	1,4%
	1	9,7%	13,9%	2,8%
	2	15,3%	36,1%	9,7%

У досліджуваних студентів відсутній значимий зв'язок між ситуативним рівнем внутрішньої мотивації та рівнем активності у здійснюваній діяльності. Використання критерію Крускала-Уолліса, кореляційного і частотного аналізів, дозволило встановити, що серед студентів із певним рівнем активності майже однаково представлені як студенти з високими показниками по субшкалах “Опитувальника внутрішньої мотивації”, так і з низькими. Такі результати дозволяють зробити попередній висновок про відсутність зв'язку між внутрішньою мотивацією, забезпечуваною особливостями структури діяльності (ситуативним рівнем внутрішньої мотивації), та надситуативною активністю. Отримані результати дозволили відкинути припущення про зумовленість надситуативної активності ситуативними чинниками, які були представлені у запропонованій діяльності. Так, не зважаючи на те, що 59,7% студентів показали високі показники за субшкалою “задоволення від діяльності”, 69,4% – за субшкалою “відчуття компетентності”, 61,1% – за субшкалою “відчуття самодетермінованості”,

лише 31,9% студентів дали такі показники за субшкалою “докладені зусилля”. З іншого боку, у досліджуваних студентів також не виявлено впливу рівня внутрішньої мотивації (який визначався за допомогою фіксації надситуативної поведінки) на ситуативну внутрішню мотивацію (визначену за допомогою опитувальника).

Проведений аналіз підтвердив припущення щодо можливості виділення трьох рівнів внутрішньої мотивації – ситуативного, ситуативно-ціннісного та суб’єктно-ціннісного. *Ситуативний рівень* розвитку внутрішньої мотивації властивий студентам, що проявили в експериментальній ситуації відчуття самодетермінованості, компетентності та задоволення від діяльності (60%). *Ситуативно-ціннісний рівень* властивий студентам, які крім відчуття самодетермінованості, компетентності та задоволення від діяльності проявили надситуативну активність (14%). Оскільки студентів, яким властивий *суб’єктно-ціннісний рівень* розвитку внутрішньої мотивації, не виявилось, до дослідження було залучено творчо обдарованих юнаків та юнок (5 осіб).

Отримані результати дозволяють висловити припущення про зумовленість відмінностей між студентами за рівнем розвитку внутрішньої мотивації не ситуативною структурою навчальної діяльності, а особливостями змісту і структури їх ціннісно-мотиваційних сфер.

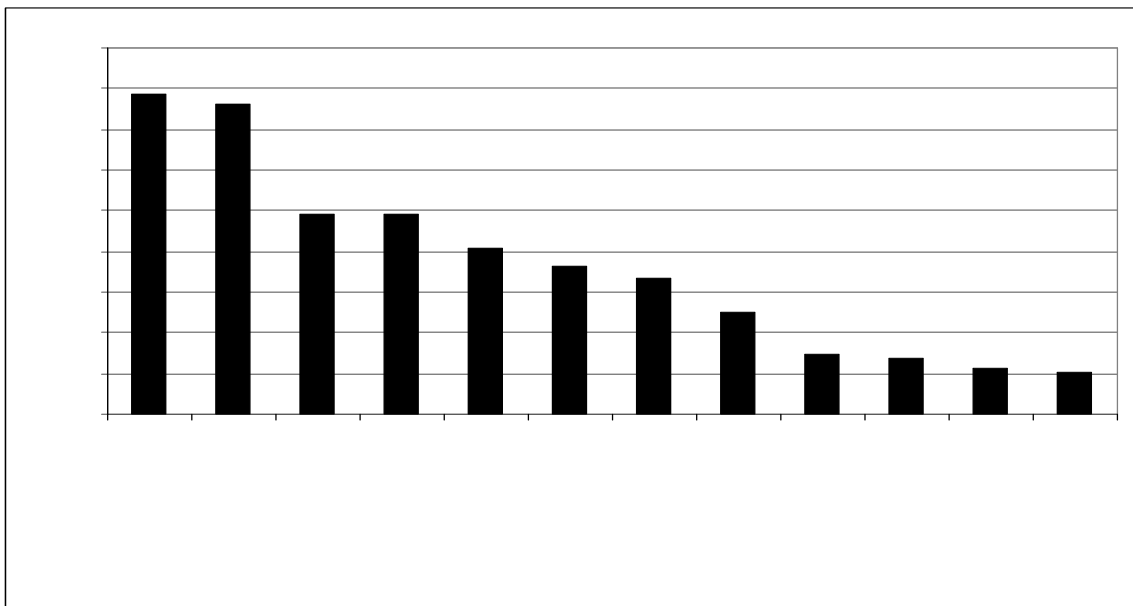
2.2.2. Значимі особи та відмінності у розвитку внутрішньої мотивації студентів

Дослідження ціннісно-мотиваційної сфери студентів проводилося за допомогою процедури, запропонованої О.Л. Музикою, яка полягає у математичному моделюванні ціннісної сфери на основі використання методу особистісних конструктів Дж. Келлі та методики каузометрії Є.І. Головахи, О.О. Кроніка [27, 78, 113]. Першим етапом дослідження було формування списку значимих осіб, яке здійснювалося з допомогою елементів методики каузометрії. Досліджуваним пропонувалося згадати 15 подій свого життя (минулих чи майбутніх), тим чи іншим чином пов’язаних із навчальною діяльністю. Для кожної події необхідно було вказати людей, які брали в ній участь. Після датування та нумерації подій встановлювалися взаємозв’язки між ними та визначалися найзначиміші події. Після цього із найзначиміших подій виділялися особи, які в них брали участь.

Таким чином, до переліку об’єктів репертуарної решітки потрапляли особи, які дійсно були максимально включені в життєвий шлях особистості та здійснили вплив на формування ціннісної сфери суб’єкта навчання. Оскільки на етапі становлення ціннісної сфери у більшості випадків саме значимі люди визначають її структуру та зміст,

важливо визначити відмінності у складі значимих осіб між досліджуваними студентами з різними рівнями розвитку внутрішньої мотивації.

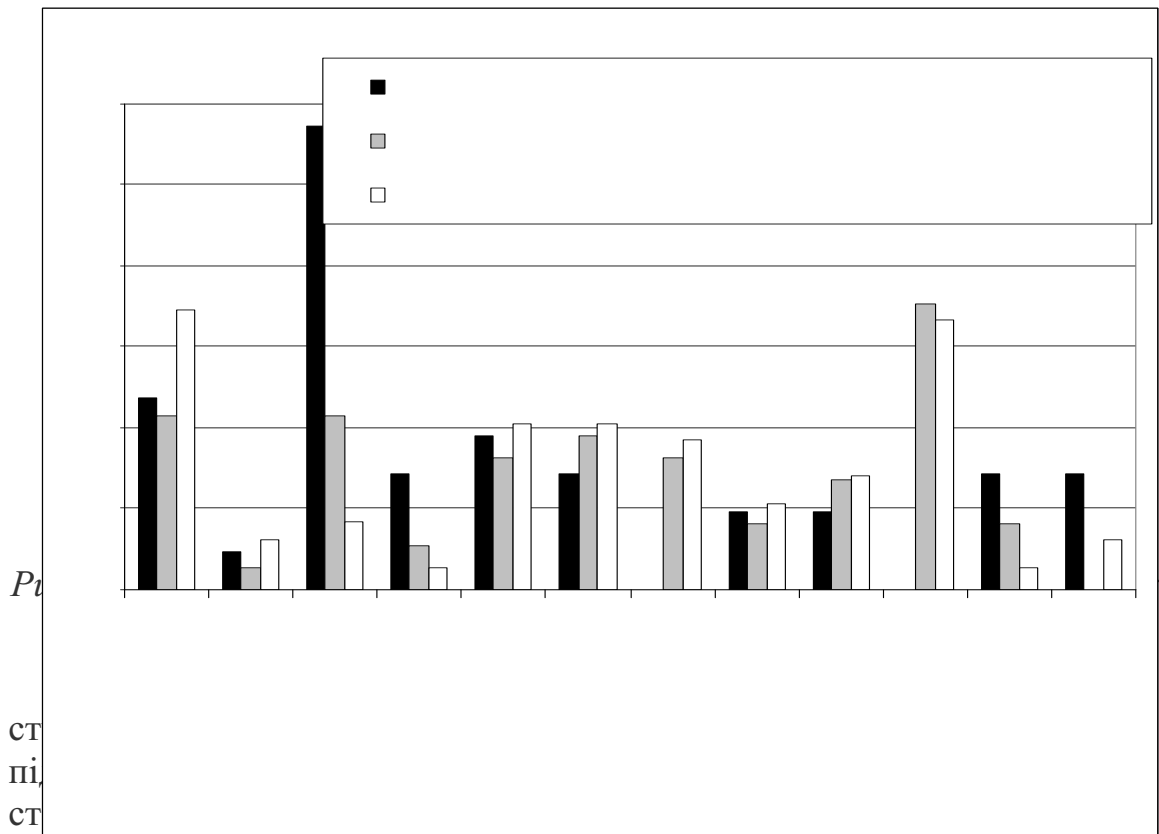
Для аналізу відмінностей у складі значимих осіб було проведено частотний аналіз репертуарних решіток усіх досліджуваних, а також окремо – кожної з досліджуваних груп. У результаті аналізу було виділено такі групи значимих осіб: вчителі, однокласники (школа, ліцей, гімназія); викладачі, одногрупники (університет); батько, мати, брати та сестри, бабусі та дідусі, інші родичі (родичі); друзі; кохані; люди, пов'язані з позанавчальною роботою; різне (особи, не віднесені до жодної категорії); неідентифіковані (імена, які неможливо було ідентифікувати). Всього виділилося 11 груп значимих осіб, оскільки дві (різне та неідентифіковані) не включалися в аналіз, оскільки мали низький відсоток людей та не впливали на загальний частотний розподіл, а групи “батько” та “мати” було об'єднано до однієї категорії “батьки”. Результати частотного аналізу наведені в додатку В (табл. В.1), а склад груп “різне” та “неідентифіковані” – там же, в табл. 2. На рис. 2.5 представлено графічне зображення результатів частотного аналізу значимих осіб студентів.

займає група родичів, до якої відносяться “батько” (9,8%), “мати” (9,8%), “брати та сестри” (8,2%). На третьому місці, за частотою включення в решітку, знаходяться “викладачі університету” (7,3%), а також “інші родичі” (6,7%). Однак, група “інші родичі” досить неоднорідна – до неї увійшли особи, що рідко зустрічалися в решітках, однак відносилися до досліджуваних в плані родинних зв'язків (тітки, далекі родичі, тощо). Отже, групи за своїм складом відображають значиме оточення досліджуваних студентів. За частотністю включення до репертуарних решіток можна встановити середню значимість тих чи інших груп для розвитку ціннісно-мотиваційної сфери особистості. Як видно з аналізу, найзначимішими виявилися шкільні вчителі, друзі, батьки, матері, брати

, сестри, а також викладачі університету.

З метою підтвердження припущення про взаємозв'язок між рівнем розвитку внутрішньої мотивації студентів та особливостями їх ціннісно-мотиваційної сфери у контексті взаємодії зі значимим оточенням було здійснено частотний аналіз для кожної з виділених груп студентів окремо. Порівняльну частотну діаграму, яка відображає відмінності у списках значимих осіб досліджуваних студентів представлено на рис. 2. 6.

відсотковими долями незалежних вибірок, може бути використаний критерій кутового перетворення Фішера [98, с. 158]. Результати обчислень наведено у додатку В (табл. В.3).

Якщо за усередненими даними переважали шкільні вчителі, то за даними диференційованого аналізу вони переважають лише у групі студентів із ситуативним рівнем активності. Вони зустрічаються у списках значимих осіб у обсязі 11,9% у студентів із суб'єктно-ціннісним рівнем розвитку внутрішньої мотивації, 10,8% – у студентів із ситуативно-ціннісним рівнем розвитку внутрішньої мотивації, та 17,3% – у студентів із ситуативним рівнем розвитку внутрішньої мотивації, що майже вдвічі більше ніж в інших групах. Однак статистично значимими виявилися лише відмінності між студентами із ситуативно-ціннісним та ситуативним рівнями внутрішньої мотивації ($\phi^*=1,47$, $p=0,071$).

Важлива особливість виділених груп студентів з'ясувалася при аналізі включення в списки значимих осіб викладачів університету. Частота їх називання серед студентів із суб'єктно-ціннісним рівнем

внутрішньої мотивації становить 28,6%, що значно перевищує показники студентів із ситуативно-ціннісним рівнем (10,8%) та студентів із ситуативним рівнем (4,2%). Відмінності між усіма підгрупами студентів статистично значимі ($p < 0,02$).

Показники частоти включення одногрупників до списку значимих осіб теж відрізняються: для студентів із суб'єктно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації – 7,1%, для студентів із ситуативно-ціннісним рівнем – 2,7%, для студентів із ситуативним рівнем – 1,4%. Однак статистично значимими є відмінності лише між студентами із суб'єктно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації та студентами із ситуативним рівнем внутрішньої мотивації – $\phi^* = 1,85$, $p = 0,032$.

Частотні показники по батькам значимо не відрізняються між собою у виділених групах. В групі “друзі” також існують відмінності у частотності включення. У групі студентів із суб'єктно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації вони взагалі не зустрічаються.

Таким чином, на емпіричному рівні встановлено відмінності у списках значимих осіб досліджуваних студентів. Перш за все, це зменшення частоти вживання, а отже, і значимості, шкільних вчителів, та зростання значимості викладачів університету та одногрупників зі зростанням рівня навчальної активності (з розвитком внутрішньої мотивації). Друга особливість досліджуваних студентів – це відсутність у творчих студентів у сфері значимих людей близьких друзів.

Виявлені особливості графічно репрезентовані на рис.2.7.

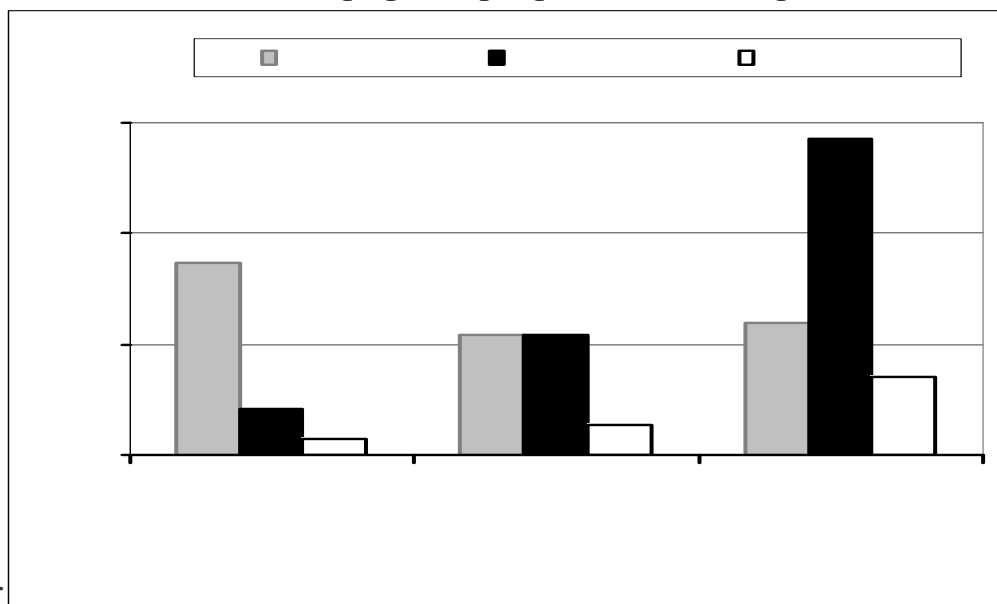

Рис. 2.

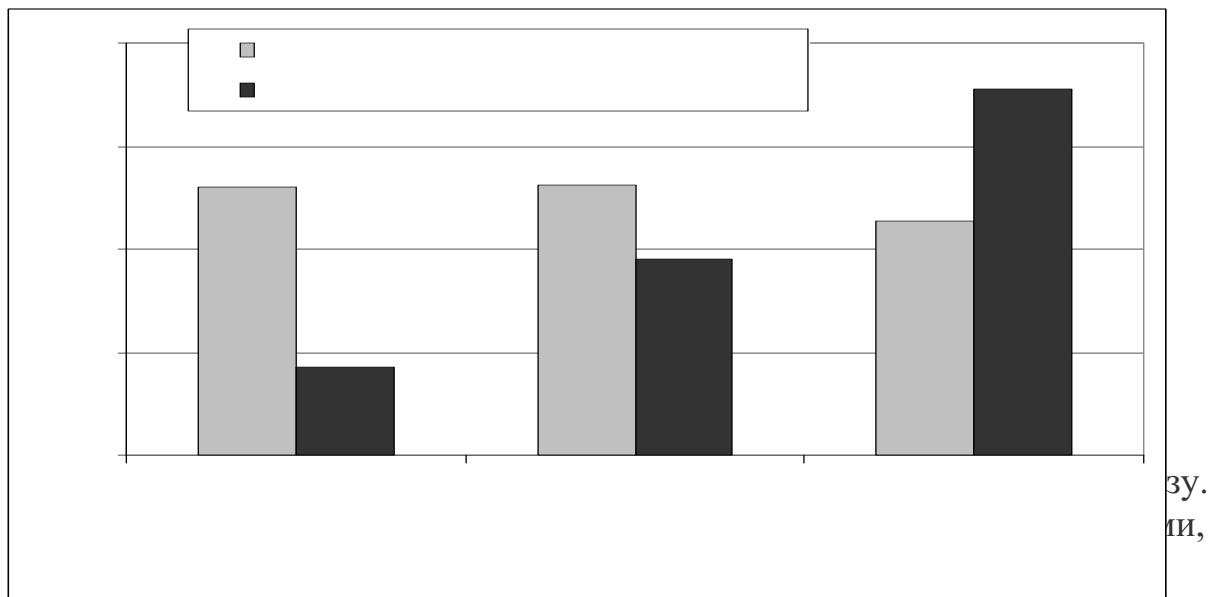
внутрішньої мотивації

Зростання значимості викладачів університету та одногрупників зі зростанням рівня розвитку внутрішньої мотивації може бути пов'язане із розвитком теоретичного мислення та теоретичного ставлення до знань, джерелом якого є навчання в університеті. Зменшення значимості шкільних вчителів підтверджує припущення про відмінності між

ціннісно-мотиваційними сферами досліджуваних, оскільки, очевидно, різняться конструкти, пов'язані з учителями школи та викладачами вузів

Однак цей висновок є лише попереднім, оскільки вимагає більш глибокої перевірки. Для цього потрібно звернутися до змісту репертуарних решіток досліджуваних, та з'ясувати особливості конструктів, пов'язаних із вчителями школи та викладачами вузу. Оскільки аналіз спирається на результати репертуарних решіток, то поки що неможливо встановити зв'язки між конструктами та їх факторні навантаження, а отже, не можна виділити серед особистісних конструктів ті, які мають статус цінностей.

Кількісні результати частотного аналізу конструктів, пов'язаних із викладачами та вчителями, наведено у додатку В (табл. В.4), результати аналізу статистичної значимості відмінностей наведено у додатку В.4. (табл. 6) Графічно результати частотного аналізу представлені на рис. 2.8

мотивації. У студентів із ситуативним рівнем внутрішньої мотивації вони складають 8,5% від усіх конструктів, пов'язаних з викладачами, у студентів із ситуативно-ціннісним рівнем розвитку внутрішньої мотивації – 19,0%, а у студентів із суб'єктно-ціннісним рівнем розвитку внутрішньої мотивації – 35,4%. Перевірка з допомогою критерію кутового перетворення Фішера (додаток В., табл. В.6) показала, що статистично значимими є відмінності між студентами з ситуативним рівнем внутрішньої мотивації та студентами із суб'єктно-ціннісним рівнем розвитку внутрішньої мотивації ($\phi^*=1,98$, $p=0,024$). З іншого боку, хоч і спостерігається певне зменшення кількості конструктів, пов'язаних із вчителями школи, однак воно статистично незначиме.

Кількісні відмінності, виявлені під час дослідження, не можуть однозначно пояснити причини значного переважання у ціннісно-

мотиваційних сферах студентів із суб'єктно-ціннісним рівнем розвитку внутрішньої мотивації конструктів, пов'язаних із викладачами вузу. Для цього потрібно звернутися до аналізу змісту ціннісно-мотиваційних сфер досліджуваних студентів.

Порівняємо конструкти, пов'язані з викладачами та вчителями, між групами досліджуваних студентів (додаток В., табл. В.5).

Студенти з *ситуативним рівнем внутрішньої мотивації* характеризуються такими конструктами, пов'язаними з **учителями**: дружелюбність; контактність; швидкість; відповідальність; зацікавленість; відвертість; привітність; порядність; поступливість; товариськість; досвід; почуття обов'язку; наполегливість; любов до дітей; спрямованість; стриманість; співчуття; щирість; ніжність; працелюбність; наполегливість; досвід; вимогливість; принциповість; діловитість; відповідальність; обізнаність; почуття обов'язку; досвідченість; необразливість; авторитет.

Конструкти, пов'язані з **викладачами** вузу, такі: чуйність; стриманість; впертість; наполегливість; доброта; розсудливість; критичність; обізнаність; працелюбність; вимогливість; соціальний статус.

Студенти *із суб'єктно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації* з **учителями** пов'язують такі конструкти: прагнення реальної цілі; самостійність; надія лише на себе; відсутність потреби у ведучому; прагнення до прекрасного, романтичного; визначеність; побудова власного життя; здатність захоплюватися; досягнення; мудрість; чіткість планів; романтичність; доброта, підтримка; математичний склад мислення; вимогливість; наполегливість у роботі; ентузіазм.

Конструкти, пов'язані з **викладачами**, виявилися такі: пошук нематеріальних цінностей; маніпулювання іншими їм на користь; досвід; визначеність; щирість; чітка життєва позиція; захищеність; внутрішня інтелігентність; внутрішня сила, агресія; кінцевість планів; визначеність; хитрість; досягнення вищого; реалізм; діяльність; індивідуалізм; практичність; допомога орієнтуватися в реальності; прагнення до внутрішньої досконалості; внутрішня мотивація; прагнення до професійної досконалості; професіоналізм; обставини визначає сам; вміють розуміти і підтримувати; вміння приводити до успіху інших; справедлива оцінка інших.

Розглянувши системи конструктів, пов'язані з учителями та викладачами всередині виділених груп студентів, можна відзначити присутність у кожній з груп смислового інваріанту, який їх характеризує. Причому цей смисловий інваріант визначається не відмінностями між групами конструктів, пов'язаних чи то з учителями, чи то з викладачами, а відмінностями між рівнями розвитку внутрішньої мотивації.

Аналіз конструктів студентів із *ситуативним рівнем* розвитку внутрішньої мотивації виявив, що вони відтворюють сферу

міжособистісних стосунків між ними та вчителями (переважає моральнісне навантаження). Ці ж конструкти надалі регулюють взаємодію з викладачами вузу. Це дружелюбність, контактність, швидкість, відповідальність, зацікавленість, відвертість, привітність, порядність, поступливість, товарицькість, досвід, почуття обов'язку, наполегливість, любов до дітей, спрямованість, стриманість, співчуття, щирість, ніжність тощо.

У студентів із *суб'єктно-ціннісним рівнем* розвитку внутрішньої мотивації переважає діяльнісне навантаження конструктів, які відображають сферу навчання. Це пошук, рух, досягнення, мудрість, прагнення внутрішньої досконалості, креативність, вимогливість, внутрішня мотивація, професійна досконалість, самостійність, наполегливість у роботі, ентузіазм, діяльність, готовність до нового, самореалізація, талант, продуктивність, геніальність тощо.

Важливим є те, що конструкти всередині досліджуваних груп за своїм навантаженням (моральнісним чи діяльнісним) не залежать від того, з ким вони пов'язані – з учителями чи з викладачами. Тобто, якщо серед конструктів студентів із *суб'єктно-ціннісним рівнем* внутрішньої мотивації переважають конструкти з діяльнісним навантаженням, то воно є діяльнісним як серед конструктів, пов'язаних із учителями, так і серед конструктів, пов'язаних із викладачами. Аналогічно у полі конструктів студентів із ситуативним рівнем внутрішньої мотивації підсистема конструктів, пов'язаних із викладачами, має такий же моральнісний інваріант, як і підсистема конструктів, пов'язаних із учителями.

Очевидно, що залежність кількості конструктів, пов'язаних із викладачами, від рівня внутрішньої мотивації та стабільність кількості конструктів, пов'язаних із учителями школи, зумовлені зростанням включення студентів у сферу значимих стосунків із викладачами, і, зокрема, з науковими керівниками. Це підтверджують і кількісні дані по зростанню кількості викладачів, включених у списки значимих осіб із розвитком внутрішньої мотивації.

Наведені результати свідчать про особливості адаптації до умов навчання у вузі студентів із різними рівнями внутрішньої мотивації. Студенти із ситуативним рівнем внутрішньої мотивації продовжують регулювати свою діяльність цінностями минулого, а студенти з вищими рівнями внутрішньої мотивації включають до своєї ціннісно-мотиваційної сфери нові цінності, спонукаючи цим себе до розвитку.

2.2.3. Формально-структурні особливості ціннісно-мотиваційної сфери студентів та внутрішня мотивація навчальної діяльності

Для опису систем цінностей, виявлених за допомогою решіток Дж. Келлі, використовують дві групи характеристик, які В.І. Похілько та Є.

О. Федотова [90, с. 154] називають формально-структурними та змістово-смісловими. *Формально-структурні* характеристики системи індивідуальних конструктів обчислюються не лише з метою пошуку певних стійких особистісних показників, але й для можливості порівняння систем конструктів різних досліджуваних між собою. Дослідники Ф. Франселла та Д. Банністер застерігають учених від надмірного захоплення складними формально-структурними показниками, оскільки зростання рівня їх абстрактності призводить до втрати реального психологічного наповнення. Д. Банністер, В.І.

Похілько, Ф. Франселла вважають, що формально-структурних індексів можна розробити дуже багато, однак до їх використання потрібно підходити дуже обережно через наявність між ними складних нелінійних відношень [81, 113]. Це не означає, що дослідники повинні відмовитися від їх використання. Автори стверджують, що будь-який кількісний формально-структурний статистичний аналіз решіток необхідно доповнювати *змістово-смісловим аналізом*, який дозволить не лише проникнути в індивідуальну систему цінностей досліджуваного, але й з'ясувати зміст певного формального показника у кожному конкретному випадку.

Ми використовуємо обидві групи характеристик з метою проникнення до ціннісно-мотиваційної сфери досліджуваних студентів та встановлення причин відмінностей у рівні розвитку внутрішньої мотивації. Для структурного аналізу ми використаємо такі показники, як когнітивна складність та когнітивна диференційованість [113].

Поняття когнітивної складності виражає здатність конструювати свою поведінку на основі певної кількості параметрів. Відповідно, чим більша кількість параметрів, тим вищий рівень когнітивної складності особистості. Показники когнітивної складності, розроблені різними авторами, дуже різноманітні, і відображають багатомірність цього поняття. Оскільки в нашому дослідженні увага зосереджувалася на ціннісно-мотиваційній сфері досліджуваних, варто говорити про когнітивну складність ціннісно-мотиваційної сфери, яка визначається через два показники: кількість конструктів, що наповнюють ціннісно-мотиваційну сферу досліджуваного; та кількість факторів, які її структурують. Складність ціннісно-мотиваційної сфери, відповідно до уявлень про когнітивну складність, виражає здатність особистості будувати мотивацію своєї поведінки на основі певної кількості цінностей чи груп цінностей.

Поняття когнітивної диференційованості відображає складність та багатомірність сприймання людиною певної частини досвіду. Обмеження певною частиною досвіду зумовлене тим, що для однієї і тієї ж людини диференційованість в різних областях може бути різною. В.І.

Похілько вважає, що поняття диференційованості у застосуванні до

репертуарних решіток замінило поняття когнітивної складності [81, с. 238]. Для оцінки когнітивної диференційованості ми використали міру інтенсивності Д. Банністера, яка вимірює силу зв'язку між конструктами [81, с. 239]. Чим вищий рівень зв'язку між конструктами, тим менш диференційованою є людина. Показник інтенсивності обчислюється за такою формулою:

(2.4)

де I – показник інтенсивності Д. Банністера;
 R_{ij} – коефіцієнт кореляції між i -тим та j -тим конструктами;
 imax – кількість просумованих коефіцієнтів кореляції.

Оскільки диференційованість є величиною, оберненою до інтенсивності, її можна обчислити так (2.5):

(2.5)

де D – показник когнітивної диференційованості;
 I – показник інтенсивності Д. Банністера.

Оскільки об'єктом нашого подальшого аналізу є ціннісно-мотиваційна сфера особистості, то адекватніше буде говорити про диференційованість ціннісно-мотиваційної сфери. Вона виражатиме складність та багатомірність сприймання людиною певної частини досвіду (зокрема, навчальної діяльності).

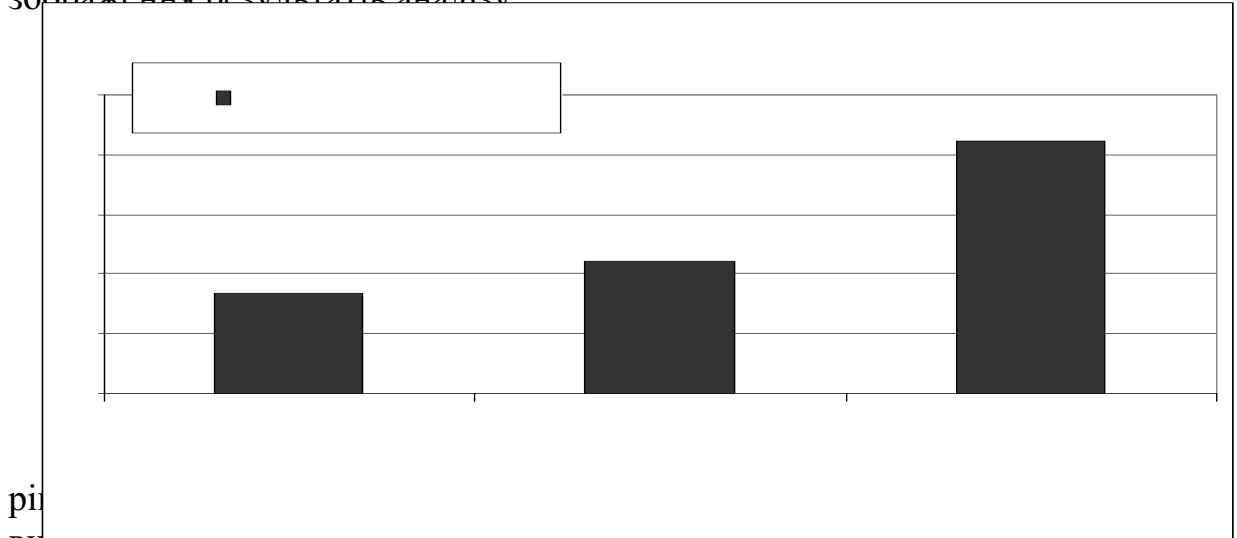
Показник диференційованості, по відношенню до системи особистісних конструктів, характеризується певними припущеннями щодо впливу на поведінку людини та її сприймання оточуючого світу. Вважається, що підвищення рівня диференційованості свідчить про зростання складності світосприймання. Оскільки в нашому дослідженні увага зосереджена на ціннісно-мотиваційній сфері, то результати дослідження рівня її диференційованості повинні мати дещо інший характер розподілу, близький до результатів дослідження, описаних В.І.

Похілько, у якому встановлено, що у процесі професійного навчання вчителі стають менш когнітивно диференційованими [81, с. 239]. Це пояснюється включенням у навчання паралельно з процесами диференціації інтегративних процесів. На нашу думку, якщо мова йде про цінності, то однією з їх характеристик є сильний зв'язок між собою, а відповідно, низький рівень диференційованості ціннісно-мотиваційної сфери.

Розглянемо результати структурного аналізу ціннісно-мотиваційної сфери досліджуваних студентів (додаток Д., табл. Д.1).

Перший показник, який виявився пов'язаним із рівнем розвитку внутрішньої мотивації – це кількісне наповнення ціннісно-мотиваційної сфери. Було пораховано кількість конструктів, включених до ціннісно-мотиваційних сфер студентів різних груп. На рис. 2.9 наведено графічне

Зображення результатів аналізу

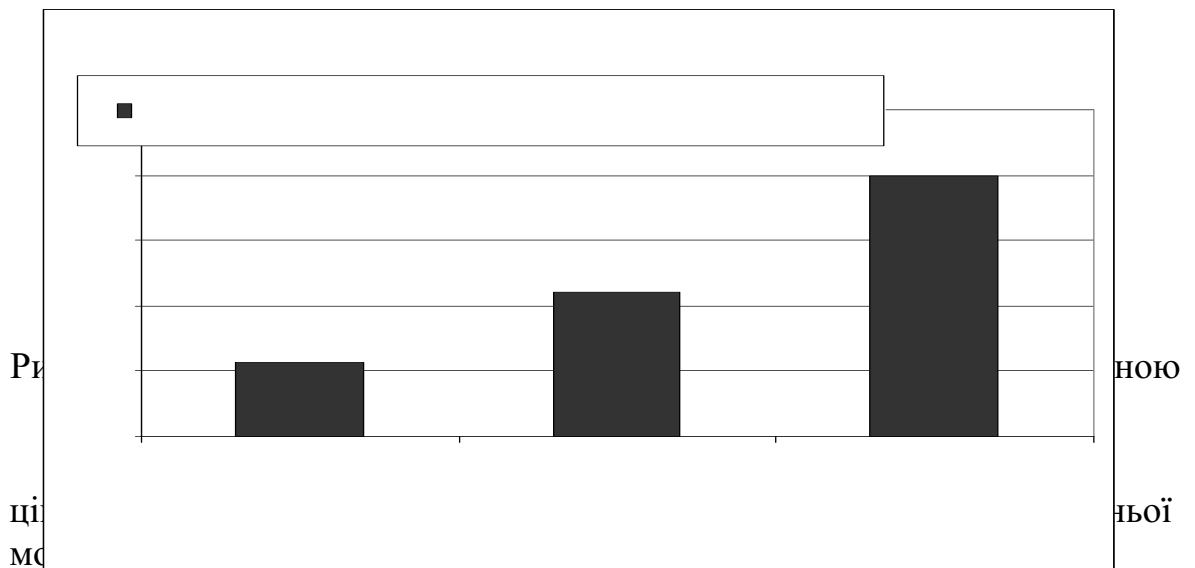

Внутрішньої мотивації, у середньому, мають 6 конструктів, студенти із ситуативно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації – 11, а студенти із суб'єктно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації – 21 конструкт. Таким чином, відмінності між ціннісно-мотиваційними сферами досліджуваних з різними рівнями внутрішньої мотивації не обмежуються зовнішніми характеристиками (такими як значимі особи та пов'язані з ними конструкти), але й стосуються внутрішніх характеристик ціннісно-мотиваційних сфер, якими, зокрема, є їх кількісне наповнення. Перевірка значимості відмінностей здійснювалася з допомогою t-критерію Стюдента для незалежних змінних (дод. Д, табл. Д.2). Було з'ясовано, що відмінності між студентами із ситуативним рівнем внутрішньої мотивації та студентами із ситуативно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації значимі на рівні $p=0,10$ ($t_{1,2}=1,77$), між студентами із ситуативно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації та студентами із суб'єктно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації – на рівні $p=0,10$ ($t_{2,3}=1,93$). Максимально значимими виявилися відмінності між студентами із ситуативним рівнем внутрішньої мотивації та студентами із суб'єктно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації ($p=0,05$, $t_{1,3}=2,38$).

Для з'ясування структурних відмінностей між учасниками дослідження було проведено факторний аналіз індивідуальних ціннісно-мотиваційних сфер студентів. Аналіз проводився методом головних факторів (центроїдним) із поворотом факторних структур за принципом варімакс за допомогою програми STATISTICA 5.5. Вибір методу головних факторів зумовлений підбором найосмисленішого факторного рішення.

У результаті проведеного аналізу виявилось, що індивідуальні ціннісно-мотиваційні сфери досліджуваних студентів мають різну кількість факторів. Як зазначалося вище, кількість факторів може бути одним з важливих показників складності ціннісно-мотиваційної сфери, тому було зроблено спробу з'ясувати залежність кількості факторів від

рівня внутрішньої мотивації студентів. Зустрічалися ціннісно-мотиваційні сфери з одним, двома та трьома факторами. Результати аналізу за кількістю факторів, виділених у кожній з груп студентів, наведено в додатку Д (табл. Д.3). На рис. 2.10 наведено розподіл студентів з трьохфакторною ціннісно-мотиваційною сферою.

мотивації їх 23%, у групі студентів із ситуативно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації – 44%, а у групі студентів із суб'єктно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації – 80%. Аналіз значимості відмінностей проводився за допомогою критерію кутового перетворення Фішера (додаток Д). Було з'ясовано, що між студентами із ситуативним рівнем внутрішньої мотивації та студентами з ситуативно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації відмінності незначимі ($\varphi^*=1,28$), між студентами з ситуативно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації та студентами із суб'єктно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації значимі на рівні $p=0,089$ ($\varphi^*=1,35$). Найзначиміші відмінності виявилися між студентами із ситуативним рівнем внутрішньої мотивації та студентами із суб'єктно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації ($p=0,01$, $\varphi^*=2,58$).

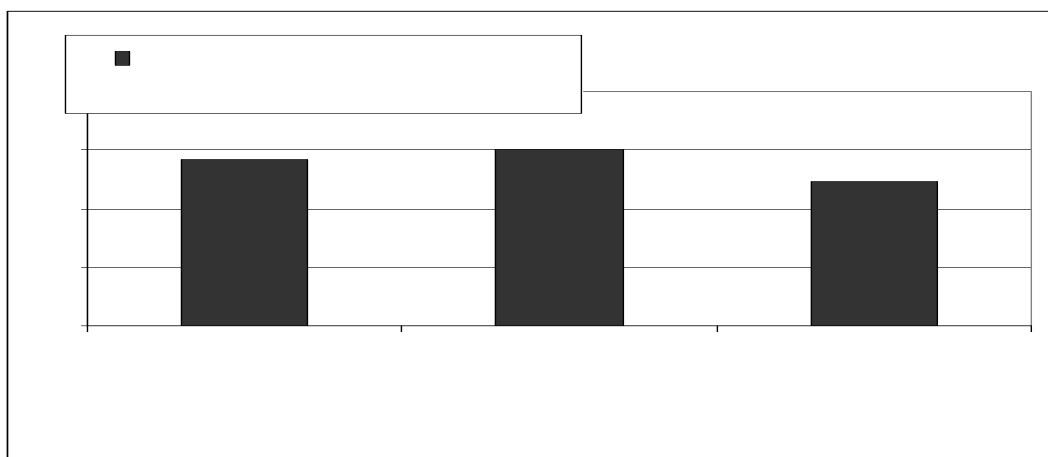
Також виявлено зменшення кількості студентів із двохфакторною ціннісно-мотиваційною сферою зі зростанням рівня внутрішньої мотивації. Серед студентів із ситуативним рівнем внутрішньої мотивації виявилось 57,5% тих, ціннісно-мотиваційна сфера яких складається із двох факторів. Серед студентів із ситуативно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації їх виявилось 44,4%, а серед студентів із суб'єктно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації – 20,0%. Статистично значимі відмінності на рівні $p=0,05$ виявилися між студентами із ситуативним

рівнем внутрішньої мотивації та студентами із суб'єктно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації ($\varphi^*=1,67$).

Схожим виявився також розподіл студентів з однофакторною ціннісно-мотиваційною сферою. Їх кількість у групі студентів із ситуативним рівнем внутрішньої мотивації становить 20%, у групі студентів із ситуативно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації – 11,1%, а в групі студентів із суб'єктно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації – 0,0%. Статистично значимі відмінності виявилися між студентами із ситуативним рівнем внутрішньої мотивації та студентами із суб'єктно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації ($p=0,026$, $\varphi^*=1,95$).

Таким чином було встановлено, що існує зв'язок між рівнем розвитку внутрішньої мотивації студентів та складністю їх ціннісно-мотиваційної сфери, визначеною за кількістю конструктів та кількістю виділених факторів.

Обчислення диференційованості проводилося за формулою 2.5, наведеною вище. Результати обчислення графічно представлені на рис. 2.11.

сфери у групі студентів із ситуативним рівнем внутрішньої мотивації 2,84, у групі студентів із ситуативно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації – 3,00, а у групі студентів із суб'єктно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації – 2,48. Однак перевірка за допомогою t-критерію Стьюдента для незалежних змінних (дод. Д, табл. Д.2) показала низьку значимість відмінностей, що не дає підстав для однозначного висновку про зв'язок між рівнем розвитку внутрішньої мотивації та диференційованістю ціннісно-мотиваційної сфери.

Таким чином, на основі наведених результатів, які відображають формально-структурні характеристики ціннісно-мотиваційних сфер та відтворюють динаміку їх розвитку в контексті навчальної діяльності, можна виділити декілька етапів розвитку ціннісно-мотиваційних сфер досліджуваних студентів. На першому етапі зі зростанням рівня внутрішньої мотивації можливе зростання диференційованості ціннісно-мотиваційної сфери внаслідок розв'язання людиною нових ситуацій та задач на смисл, формування теоретичного ставлення до знань, набуття нових цінностей та переструктурування зв'язків між ними. Цей процес

супроводжується виокремленням нових факторів ціннісно-мотиваційної сфери (див. рис. 2.10). На другому етапі відбувається відносна стабілізація вище названих процесів та включенням процесів інтеграції цінностей всередині факторів, що виокремилися на першому етапі.

Узагальнюючи наведені результати досліджень, можна відтворити етапи розвитку ціннісно-мотиваційної сфери, залежно від переважання в них процесів диференціації чи інтеграції (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Етапи розвитку ціннісно-мотиваційної сфери
(формально-структурний аспект)

Етап	Переважаючий процес	Результат	
I	Диференціація	Виокремлення головних факторів ціннісно-мотиваційної сфери.	Зростання кількості факторів, зростання кількості конструктів, можливе зростання диференційованості ціннісно-мотиваційної сфери.
II	Інтеграція	Об'єднання цінностей всередині виокремлених факторів.	Стабілізація кількості факторів, можливе зростання кількості цінностей, можливе зменшення диференційованості ціннісно-мотиваційної сфери.

Очевидно, перехід від диференціації до інтеграції пояснюється тим, що конструкти, не пов'язані із внутрішньою мотивацією, втрачають зв'язок між собою, а зв'язок між конструктами внутрішньої мотивації, навпаки, стає тіснішим. Це призводить до того, що конструкти внутрішньої мотивації втрачають свою декларативність (незначимість) і набувають ціннісного статусу (О.Л. Музика).

Наведені висновки відображають формально-структурний аспект розвитку, не торкаючись змістово-сислового. В результаті, з поля зору зникають змістові особливості розвитку внутрішньої мотивації, а саме від них залежить і ними зумовлений її структурний розвиток. Тому в наступному підрозділі ми зосередимо увагу на змістових особливостях

ціннісно-мотиваційних сфер досліджуваних студентів.

2.3. Дослідження ціннісних характеристик внутрішньої мотивації студентів

2.3.1. Дослідження ціннісно-мотиваційної сфери студентів із ситуативним рівнем внутрішньої мотивації

У попередньому підрозділі були виявлені відмінності за складом значимого оточення студентів із різним рівнем внутрішньої мотивації та структурні відмінності між ціннісно-мотиваційними сферами студентів. Виявилося, що окремі формально-структурні характеристики ціннісно-мотиваційних сфер тісно пов'язані з розвитком внутрішньої мотивації. Зі зростанням рівня внутрішньої мотивації від ситуативного до суб'єктно-ціннісного значимо збільшується кількість факторів ціннісно-мотиваційної сфери та кількість конструктів. Можливі також нелінійні зміни диференційованості ціннісно-мотиваційних сфер.

Для більш ґрунтовного аналізу відмінностей між студентами з різними рівнями внутрішньої мотивації кількісний формально-структурний аналіз ціннісних сфер необхідно доповнити їх якісним змістовим аналізом. Для цього проаналізуємо результати факторного аналізу даних рангових решіток студентів, що входять до кожної із виділених груп. Конструкт вважатимемо цінністю у випадку, якщо його факторне навантаження перевищує 0,4.

Розглянемо ціннісно-мотиваційні сфери студентів з ситуативним рівнем внутрішньої мотивації.

Перш за все, проаналізуємо студентів, ціннісно-мотиваційна сфера яких складалася з одного фактору (кількісні результати наведено в додатку Е.1.1).

Першою значимою характеристикою досліджуваних студентів є незначна кількість цінностей (від 3 до 6), та пов'язана з цим можливість виділити лише один фактор у ціннісно-мотиваційній сфері. Аналіз наповнення ціннісних сфер дозволяє стверджувати, що виділені фактори репрезентують переважно цінності з моральнісним навантаженням. Ціннісно-мотиваційна сфера студентки Г.О.Н.⁴ представлена однополюсним фактором, що пояснює 66,2% дисперсії. Його утворюють такі цінності, як відкритість (0,98), привітність (0,99), наявність мети (0,80), повільність (0,70), заняття спортом (0,50). Тут цінність “наявність

З метою дотримання конфіденційності імена досліджуваних зашифровано. Три великі букви – ініціали досліджуваних.

мети” хоч і є діяльнісною, однак у поєднанні з цінностями моральнісного характеру її теж можна інтерпретувати як моральнісну, а відповідно, як таку, що детермінує не певну діяльність, а лише параметр ставлення до людей, що цією діяльністю займаються,

Цінності студентки Б.О.Г. такі: порозуміння (0,98), підтримка (0,94), відвертість (0,92), самовпевненість (0,57). Утворений цими цінностями фактор пояснює 75,3% дисперсії.

Ціннісно-мотиваційна сфера досліджуваної З.Н.М. репрезентована такими цінностями: доброта (0,72), мрійливість (0,58), чуйність (0,47), впертість (-0,76). Як видно з факторних навантажень, утворений фактор (28,3% дисперсії) біполярний.

Досліджувана П.Т.О. виділила три цінності, що утворили один однополюсний фактор (39,5% дисперсії). Це такі цінності, як абстрактність мислення (0,79), освіта (0,58), сила волі (0,48).

Однофакторну ціннісно-мотиваційну сферу студентки Ц.Л.А. (70,0% дисперсії) утворили такі цінності: взаєморозуміння (0,98), взаємодопомога (0,97), реалістичність (0,93), підтримка в тяжку хвилину (0,81).

Цінностями студентки Ч.Т.В. виявилися: наполегливість (0,92), впертість (0,86), освіта (0,73), рівень знань (0,72), сила волі (0,65), рішучість (0,58). Фактор, утворений цими цінностями, пояснював 56,5% дисперсії.

Ціннісно-мотиваційна сфера Б.О.А. утворена такими цінностями: енергійність (0,98), однакове світобачення (0,93), відповідальність (0,74), спільні професійні інтереси (0,62), спільність інтересів (0,49). Утворений фактор пояснював 51,4% дисперсії.

Нарешті, досліджувана П.К.С. мала ціннісно-мотиваційну сферу, репрезентовану такими цінностями: любов до професії (0,90), діловитість (0,81), виконання обов’язків (0,78), влада (0,67), дружба (0,54). Фактор пояснював 56,3% дисперсії.

Як видно з результатів факторного аналізу, інваріантною характеристикою змістового наповнення ціннісно-мотиваційних сфер для досліджуваних Г.О.Н., Б.О.Г., З.Н.М., Ц.Л.А. є ставлення до інших, стосунки з ними (моральнісні цінності). Для досліджуваних П.Т.О., Ч.Т.В., Б.О.А., П.К.С. фактоутворюючим чинником є діяльність, і відповідно, фактори можна інтерпретувати як діяльнісні цінності. Однак зважаючи на низький рівень факторизації, глибший змістовий аналіз ціннісно-мотиваційних сфер провести неможливо.

Більшість досліджуваних студентів із ситуативним рівнем внутрішньої мотивації мали двофакторні ціннісно-мотиваційні сфери (58% студентів). Розглянемо результати факторного аналізу. У додатку Е. 1.2. представлено зведену таблицю факторних ваг (внесків факторів у загальну дисперсію) кожного досліджуваного студента з двофакторною

ціннісно-мотиваційною сферою та низьким рівнем внутрішньої мотивації, а в додатку Е.1.3. наведено факторні навантаження конструкторів.

Проведений аналіз дозволив виділити декілька видів ціннісно-мотиваційних сфер, типових для досліджуваних студентів. Часто зустрічалися студенти зі значною перевагою моральнісного фактору або з моральнісними цінностями на обох факторах у поєднанні з малою кількістю або і відсутністю діяльнісних цінностей. До таких студентів можна віднести В.Ю.П., В.Л.О., Л.Н.А., Ш.И.И., А.А.В., І.О.В., М.Н.О., Р.Р.М., У.А.В., М.Т.В., М.Е.С. На рис. 2.13 наведено графічне зображення результатів факторного аналізу досліджуваної В.Л.О. (перевага моральнісного фактору).

Рис. 2.13. Факторна репрезентація ціннісно-мотиваційної сфери досліджуваної В.Л.О.

Ціннісно-мотиваційна сфера цієї досліджуваної представлена двома факторами. Перший фактор (55,3% дисперсії) утворений цінностями: веселість (0,92), контактність (0,87), дружелюбність (0,84), привітність (0,83), зацікавленість (0,74), відкритість (0,73), настирність (0,68), відповідальність (0,61), щирість (0,41). Другий фактор (15,2% дисперсії) утворений такими цінностями як швидкість (0,95), врівноваженість (0,77), спокійність (0,76), щирість (0,60), відкритість (0,56), відповідальність (0,53), зацікавленість (0,50), привітність (0,45). Як видно з рисунка та наведених числових даних, перший фактор (найзначиміший) об'єднує в собі моральнісні цінності, пов'язані зі спілкуванням. Із цінностями діяльності пов'язаний другий (мало значимий) фактор, причому інтеграція обох факторів у межах ціннісного поля відбувається за допомогою цінностей спілкування, які навантажують обидва фактори: щирість, відкритість, відповідальність, зацікавленість та привітність.

Ні значимий моральнісний фактор, ні мало значимий діяльнісний фактор безпосередньо і внутрішньою мотивацією навчальної діяльності не пов'язані, оскільки відсутні головні групи цінностей, наявність яких передбачена теоретичною моделлю дослідження: самодетермінованість,

компетентність та значимі міжособистісні стосунки.

Другим типом виявлених ціннісно-мотиваційних сфер були сфери з вираженою конфліктністю між моральнісними та діяльнісними цінностями в межах одного фактору. Вони належали таким студентам: Г.І.С., П.Л.В., Г.В.О., Д.Ю.О., М.Н.М., О.И.В. Типовим для цих студентів є вигляд ціннісно-мотиваційної сфери на рис. 2.14 (досліджувана П.Л.В.).

Як видно з факторної моделі ціннісно-мотиваційної сфери, перший фактор (45,6% дисперсії) є біполярним. Конфлікт у цьому факторі створений опозицією моральнісних цінностей “взаємодопомога” (0,78), “взаєморозуміння” (0,59) та діяльнісних цінностей “обізнаність” (-0,99), “вимогливість” (-0,94), “працелюбність” (-0,58). Другий фактор не містить значного конфлікту і утворений такими цінностями, як чуйність (-0,99), доброзичливість (-0,64), взаєморозуміння (-0,73).

Рис. 2.14. Факторна репрезентація ціннісно-мотиваційної сфери досліджуваної П.Л.В.

Цікавим є те, що досліджувана самоідентифікується з моральнісним полюсом першого фактору, а до діяльнісного відносить викладачів університету (про це свідчить аналіз необробленої репертуарної решітки). Це свідчить про певну декларативність діяльнісних цінностей.

Виділення третього типу двофакторних ціннісно-мотиваційних сфер студентів із низьким рівнем внутрішньої мотивації пов’язане із виявленням цінностей “зовнішньої мотивації”. Під цією назвою ми об’єднали цінності, які відображають орієнтацію індивіда на зовнішні вимоги та підтримку з боку інших, а також відсутність активності.

Це такі досліджувані, як К.В.В., К.А.В., Д.Т.А., К.О.О., Ш.О.А. На рис. 2.15 наведено графічне зображення ціннісно-мотиваційної сфери,

типової для цієї групи (Ш.О.А.). Цей приклад був обраний також тому, що ціннісно-мотиваційна сфера досліджуваної містила у собі конфлікт між цінностями оточення та власними цінностями.

Рис. 2.15. Факторна репрезентація ціннісно-мотиваційної сфери досліджуваної Ш.О.А.

Перший фактор (64,7% дисперсії) навантажують такі цінності: доброта (0,98), любов до дітей (0,86), порядність (0,80), покірність (0,75), серйозне ставлення до життя (0,73) та веселість (0,53). Позитивний полюс другого фактору (16,0% дисперсії) містить такі цінності, як безтурботність (0,96), веселість (0,71), покірність (0,61), порядність (0,45). Негативний полюс цього фактору утворений конфліктною цінністю “вимогливість” (-0,73). Як видно з результатів факторного аналізу, обидва фактори мають моральнісне навантаження, однак перший фактор стосується ставлення до інших, а другий – до свого життя. Важливим тут є те, що обидва фактори навантажені цінністю “покірність”, яка крім того значимо корелює ($r=0,95$) з цінністю “порядність”. Така ситуація вказує на те, що цінність “покірність” виступає як детермінуюча у процесі соціальної активності, у тому числі й навчальної. Цінність “вимогливість”, яка протиставляється безтурботності, веселості, покірності та порядності, виступає тут як задана із-зовні характеристика, з якою досліджувана не самоідентифікується, і яка однак є важливим параметром оцінки впливу інших людей на її життя.

Розглянемо останню підгрупу студентів – тих, у ціннісно-мотиваційній сфері яких виділилося три фактори різної значимості (23% студентів з низьким рівнем внутрішньої мотивації). Виявилось, що, незважаючи на зростання кількості факторів ціннісно-мотиваційних сфер, їх характеристики залишаються досить близькими до ціннісно-мотиваційних сфер розглянутої вище підгрупи студентів. Так, були студенти з моральнісним навантаженням усіх трьох факторів (К.Н.В., Л.І.В., М.Л.І., З.Н.І.), а також з конфліктністю між моральнісними та діяльнісними цінностями в межах одного з факторів (Т.Н.В., М.І.О., Г.Л.

В., С.І.Ф., С.О.М.) (додаток Е.1.3. – внески факторів у загальну дисперсію, додаток Е.1.4. – факторні навантаження цінностей).

На рис. 2.16 наведено 3-мірне графічне зображення ціннісної сфери досліджуваної К.Н.В., у якій кожен з факторів навантажують моральнісні цінності різного характеру.

Рис. 2.16. Факторна репрезентація ціннісно-мотиваційної сфери досліджуваної К.Н.В.

Перший фактор (50,4% дисперсії) навантажують такі цінності: 3 – дружелюбність (0,92), 6 – компанійськість (0,86), 9 – доброзичливість (0,86), 12 – щирість (0,80), 2 – відкритість (0,73), 10 – запальність (0,71), 14 – рухливість (0,62), 13 – ніжність (0,50), 1 – веселість (0,54), 7 – життєрадісність (0,41). Другий фактор виявився біполярним (16,3% дисперсії). Його навантажують такі цінності: 7 – життєрадісність (0,80), 10 – запальність (0,56), 14 – рухливість (0,51), 2 – відкритість (0,47), 1 – веселість (0,45). Опозицію їм створюють 5 – відповідальність (-0,92), 11 – розсудливість (-0,80), 4 – врівноваженість (-0,64). Третій біполярний фактор (11,7% дисперсії) утворений цінностями: 8 – комунікабельність (0,99), 13 – ніжність (0,63) та 4 – врівноваженість (-0,64).

Таким чином, перший фактор є відображенням базових життєвих цінностей, пов'язаних зі спілкуванням та включеністю у значимі групи. Другий фактор відображає конфлікт між цими базовими цінностями та зовнішніми цінностями, заданими батьками та вчителями, про що свідчить аналіз нефакторизованих решіток, причому ці цінності теж моральнісного характеру. Нарешті, третій фактор розкриває причину конфлікту протиставленням “комунікабельність врівноваженість”.

Конфлікт між моральнісними та діяльнісними цінностями представлено на зображенні ціннісно-мотиваційної сфери М.І.О. (рис. 2.17)

Рис. 2.17. Факторна репрезентація ціннісно-мотиваційної сфери М.І.О.

Перший біполярний фактор (44,7% дисперсії) утворений таким ціннісним паттерном: 4 – самокритичність (0,94), 3 – доброта (0,86), 7 – допомога в скрутну хвилину (0,83), 6 – веселість (0,82), 5 – відвертість (0,76). Опозицію утворюють такі цінності: 9 – вимогливість (-0,70), 2 – мужність (-0,59), 8 – людина справи (-0,45).

Другий фактор (16,9% дисперсії) теж виявився біполярним. Його утворили цінності: 2 – мужність (0,84), 12 – відповідальність (0,73), 10 – правдивість (0,57), 7 – допомога в скрутну хвилину (0,41) та 13 – владність (-0,41).

Третій фактор (11,3% дисперсії) утворений протиставленням таких цінностей: 11 – збереження таємниць (0,99) та 1 – комунікабельність (-0,72), 6 – веселість (-0,47).

Отже, перший фактор відображає конфлікт ціннісних паттернів морального (4, 3, 7, 6, 5) та діяльнісного (9, 2, 8) характеру. Причому самоідентифікація досліджуваної відбувається саме з діяльнісним паттерном, а до морального відносяться в основному родичі. Це свідчить про різні можливості вирішення цього конфлікту. Другий фактор з основним навантаженням цінностей “мужність” та “відповідальність” вказують на готовність до його вирішення. Третій фактор, очевидно, є ситуативним та пов’язаним із певними подіями в особистому житті досліджуваної.

Однак, незважаючи на присутність діяльнісного полюсу в першому факторі та навіть самоідентифікацію з ним, говорити про віднесеність його до навчальної діяльності не можна, оскільки в його змісті ця сфера не представлена.

Перш ніж перейти до узагальнень, варто зробити декілька зауважень. Кожна людина має унікальну ціннісно-мотиваційну сферу, яку неможливо вмістити у чіткі межі теоретичних моделей та відобразити і проаналізувати у межах дисертаційного дослідження. Можна виділити лише окремі найбільш загальні характеристики.

Проведений аналіз показує, що для студентів із низьким рівнем внутрішньої мотивації, хоч іноді і буває властивою складність ціннісно-мотиваційної сфери, однак вона зумовлена не її високим рівнем розвитку та структурованості, а тим, що цінності однієї модальності задані різними людьми, причому або з минулого (вчителі школи) або зі сфер, не пов’язаних прямо з навчанням (родичі, сусіди), серед яких ніколи не зустрічається “стрижнева” референтна особа. Для більшості студентів виділеної групи чітка диференціація на діяльнісні та моральні цінності не властива. Для них характерне змішання цінностей у межах одного фактору та встановлення основи для

факторизування, не пов'язаної із ціннісним ставленням до навчання та діяльністю. Характерною є також відсутність груп цінностей внутрішньої мотивації: самодетермінованості, компетентності та значимих міжособистісних стосунків.

Отже, в результаті аналізу було встановлено декілька типових характеристик ціннісно-мотиваційної сфери студентів із ситуативним рівнем внутрішньої мотивації: переважання цінностей із моральнісним навантаженням, не пов'язаним із навчальною діяльністю, конфліктність цінностей, пасивність та орієнтація на зовнішні вимоги і підтримку, відсутність цінностей самодетермінованості, компетентності та значимих міжособистісних стосунків. Однак для детальнішого аналізу проблеми необхідно розглянути ціннісно-мотиваційну сферу інших груп студентів та з'ясувати їх відмінності між собою.

2.3.2. Дослідження ціннісно-мотиваційної сфери студентів із ситуативно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації

З формально-структурної точки зору, для цієї групи характерне зростання кількості студентів з 3-факторними ціннісно-мотиваційними сферами, зростання кількості цінностей та можливе зростання диференційованості ціннісно-мотиваційних сфер. Очевидно, що в результаті поглибленого аналізу повинні виявитися і змістові відмінності між ціннісно-мотиваційними сферами досліджуваних студентів. В додатку Е.2. наведено результати факторного аналізу ціннісно-мотиваційних сфер студентів з ситуативно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації.

У досліджуваній групі виявилася лише одна студентка з однофакторною ціннісно-мотиваційною сферою (Ч.В.С.). Цей фактор (58,9% дисперсії) навантажують такі цінності: схожість думок, переживань (0,92), духовна близькість (0,90), впертість, прагнення довести свою думку (0,82), прагнення до поставленої мети (0,79). Як видно зі змісту ціннісної сфери, тут присутні цінності, пов'язані з відчуттям компетентності (впертість, прагнення довести свою думку), із самодетермінованістю (прагнення до поставленої мети), а також із значимими міжособистісними стосунками (схожість думок та переживань, духовна близькість).

Двофакторні ціннісно-мотиваційні сфери виявилися у чотирьох досліджуваних: Р.Л.В., З.Н.О., К.С.В., Л.В.А. На рис. 2.18 наведено графічну факторну репрезентацію ціннісно-мотиваційної сфери досліджуваної Р.Л.В.

Рис. 2.18. Факторна репрезентація ціннісно-мотиваційної сфери Р.Л.В. Перший фактор (60% дисперсії) ціннісно-мотиваційної сфери представлений такими цінностями, як обізнаність (0,99), мудрість (0,95), професіоналізм (0,95), серйозність (0,86), вимогливість (0,75). Протилежний полюс утворює цінність радісність (-0,64). Другий фактор (17,6% дисперсії) навантажують цінності: сила характеру (0,80), взаєморозуміння (0,69), радісність (0,67), відповідальність (0,54) та опозиційна цінність з першого фактору “вимогливість” (-0,52). Очевидно, перший фактор утворений цінностями, пов’язаними з відчуттям компетентності, а другий – зі значимими міжособистісними стосунками.

У досліджуваній З.Н.О. у ціннісно-мотиваційній сфері виявилось два фактори, пов’язані з включенням у сферу міжособистісних стосунків, причому перший фактор пов’язаний із стосунками в сім’ї, а другий – із стосунками з друзями та подругами. Про це свідчить як аналіз заповненої репертуарної решітки, так і факторний розподіл цінностей: до першого фактору увійшли цінності “співіснування” (0,96), “працьовитість” (0,92), “розуміння один одного” (0,91) та “уважність” (0,53), тоді як до другого вони не увійшли, натомість їх місце посіли цінності “жіночість” (0,96) та “дружність” (0,53).

Ціннісно-мотиваційна сфера досліджуваної К.С.В. представлена двома факторами (відповідно 55,2% та 12,4% дисперсії). Обидва фактори навантажують цінності діяльсного характеру, причому стосуються вони стратегії діяльності в різних областях: перший фактор стосується навчання, другий – роботи. Спільними для обох факторів виявилися цінності, пов’язані з відчуттям компетентності та самодетермінованості: “наполегливість” (0,44; 0,62), “впевненість у собі” (0,54; 0,66), “розсудливість” (0,78; 0,54), “пунктуальність” (0,57; 0,67) та “відповідальність” (0,58; 0,67). Однак є між ними і відмінності. Для фактору навчальної діяльності властиві цінності “серйозність” (0,83), “стриманість” (0,67) та “акуратність” (0,60), а для фактору роботи – “надмірне бажання подорожувати” (0,85), “нестандартність” (0,76) та “ділова хватка” (0,64).

У досліджуваного Л.В.А. перший фактор (71,2% дисперсії) виявився моральнісним та пов'язаним із міжособистісними стосунками: почуття гумору (0,99), активність (0,92), сучасність (0,91), енергійність (0,90), ціле–спрямованість (0,78). Другий фактор (20,8% дисперсії) утворений цінностями діяльнісного характеру: працелюбність (-0,94) та цілеспрямованість (-0,61).

Розглянемо досліджуваних з 3-факторними ціннісно-мотиваційними сферами: С.Н.В., К.О.Л., К.Н.М., З.А.О.

У ціннісно-мотиваційній сфері досліджуваної С.Н.В. перший фактор (33,9% дисперсії) має моральнісне навантаження: необразливість (0,69), простота (0,54), щирість (-0,86), веселість (-0,81), розуміння (-0,79). Другий (28,5% дисперсії) та третій (14,9% дисперсії) фактори мають діяльнісне навантаження, пов'язане із відчуттям компетентності. Другий фактор навантажують цінності – мудрість (0,93) та працездатність (0,80), а третій – ерудиція (-1,00) та інтерес до науки (-0,59). Однак остаточний вибір досліджувана не зробила, оскільки в опозиції до цих цінностей стоять моральнісні цінності “безпроблемність” та “необразливість”.

У досліджуваної К.О.Л. перший та другий фактори (відповідно 47,8% та 22,3% дисперсії) виявилися пов'язаними зі значимими міжособистісними стосунками, які не стосувалися навчальної діяльності. Обидва фактори навантажувала цінність “кохання” (0,85; 0,48), а перший фактор – цінність “спільність планів” (0,92). Діяльнісні цінності “запальність” (0,81) та “наполегливість” (0,71), унаслідок цього, були витіснені до третього фактора (14,3% дисперсії).

У досліджуваного З.А.О. всі три фактори ціннісно-мотиваційної сфери були моральнісного характеру. Однак усередині виділених факторів виявлено і діяльнісні цінності, пов'язані як із самодетермінованістю, так і з компетентністю: перший фактор (28,2% дисперсії) – “досягнення цілі” (0,72), третій фактор (18,3% дисперсії) – “кмітливність” (0,96), “акторські дані” (0,82) та “надійність” (0,77).

Ціннісно-мотиваційна сфера досліджуваної К.Н.М. також представлена трьома факторами переважно моральнісного навантаження, які однак включають у себе цінності діяльнісного характеру. За першим фактором (32,7% дисперсії), це “ентузіазм, зацікавленість” (0,92), “допитливість” (0,91), “цікавість” (0,78), “життєвий досвід” (0,70) та “творчість” (0,56). За другим фактором (23,1% дисперсії) це “сила волі” (0,82). У третьому факторі це “впевненість у собі” (-0,75), “підприємливість” (-0,61) та “незалежність у поглядах” (-0,47).

Узагальнення результатів аналізу ціннісно-мотиваційних сфер студентів із ситуативно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації дозволяє сформулювати такі типові характеристики: поява діяльнісних цінностей, відсутність яскраво вираженого конфлікту між цінностями, поява у межах виділених факторів цінностей самодетермінованості,

компетентності та значимих міжособистісних стосунків з переважанням останніх.

Таким чином, можна стверджувати, що у досліджуваній групі студентів відбувається процес формування груп цінностей внутрішньої мотивації. Фактори ціннісно-мотиваційних сфер починають диференціюватися за ціннісними групами. Про це свідчить виділення у межах одного або декількох факторів взаємопов'язаних та дещо синкретичних ціннісних груп внутрішньої мотивації: самодетермінованості, компетентності та значимих міжособистісних стосунків, які однак ще не є фактороутворюючими. Це підтверджує висунуте у попередньому підрозділі припущення про ситуативно-ціннісний рівень розвитку внутрішньої мотивації. Порівняння змістових особливостей ціннісно-мотиваційних сфер студентів різного рівня внутрішньої мотивації висвітлює хід першого етапу цього розвитку – процесу диференціації ціннісних сфер.

2.3.3. Дослідження ціннісно-мотиваційної сфери студентів із суб'єктно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації

Третя група досліджуваних – студенти із суб'єктно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації. Ціннісно-мотиваційні сфери цих досліджуваних включали в середньому 21 цінність. Майже в усіх студентів ціннісно-мотиваційні сфери виявилися 3-факторними. Також було виявлено певне зниження рівня ціннісної диференційованості.

Результати факторного аналізу наведені в додатку Е.3..

Розглянемо ціннісно-мотиваційну сферу досліджуваної Г.В.В. Вона утворена трьома біполярними факторами, кожен з яких пояснює відповідно 33%, 27% та 11% загальної дисперсії. Перший фактор утворений цінностями: “мозаїчність життя” (0,94), “суб'єктивність світосприймання” (0,89), “довіра до близьких” (0,84), “гнучкість” (0,80), “прагнення до прекрасного” (0,80), “здатність захоплюватися” (0,78), “поступливість, м'якосердність” (0,75), “надія лише на себе” (0,68). Опозицію полюсу створюють цінності “прагнення до реальної цілі” (-0,65), “чітка життєва позиція” (-0,55), “маніпулювання іншими їм на користь” (-0,44), “визначеність у житті” (-0,41). Другий фактор навантажують такі цінності, як “побудова власного життя” (0,94), “наявність прихистку, тилу” (0,86), “внутрішня сила, агресія” (0,84), “вираженість” (0,81), “чітка життєва позиція” (0,76), “особистісна цілісність” (0,74), “відсутність потреби у ведучому” (0,70), “досвід” (0,70), “віра у мене” (0,68), “прагнення до реальної, конкретної цілі” (0,65), “визначеність у житті” (0,64), “свобода і відповідальність” (0,63), “внутрішня інтелігентність” (0,60), “не йти “на поведи” (0,54), “маніпулювання іншими їм на користь” (0,49), “йти по трупах” (0,47), “мотивація досягнень” (0,47). На протилежному полюсі фактору знаходиться цінність “страх помилки” (-0,54). Третій фактор утворений цінностями “вірність” (0,89), “щирість у почуттях” (0,82), “муки совісті” (0,78), “не йти “на поведи” (0,76), “пошук однодумців” (0,75), “прагнення бачити в інших краще” (0,73), “орієнтація на нематеріальні цінності” (0,73), “мотивація досягнень” (0,72), “відсутність потреби у ведучому” (0,59), “свобода і відповідальність” (0,56), “надія лише на себе” (0,54). Опозицію їм складають цінності “хитрість” (-0,69), “вміння захищатися” (-0,66),

“досвід” (0,43), “іти по трупах” (-0,49).

Позитивний полюс першого фактору (споглядання) групує навколо себе моральнісні цінності (пов’язані з міжособистісними стосунками). Негативний полюс цього фактору (досягнення) поєднує цінності, пов’язані з досягненнями певних цілей. Ідентифікація досліджуваної з позитивним полюсом цього фактору показує, що вона знаходиться на життєвому етапі, пов’язаному з спогляданням життя, накопиченням позитивного досвіду міжособистісних стосунків. Опозиційна присутність цінностей досягнення показує наявність певного тиску з боку оточення та неприйняття його. Смісловим інваріантом другого фактору є самодетермінація, яка однак супроводжується страхом помилки. Третій фактор ціннісної сфери досліджуваної також репрезентує діяльнісні цінності, які однак мають дещо інший смисловий інваріант та включення моральнісних цінностей – протиставлення “вірність – хитрість”, що репрезентує глибинний особистісний конфлікт, пов’язаний з ціннісною неоднорідністю значимого оточення.

У досліджуваного К.В.О. ціннісно-мотиваційна сфера репрезентована трьома діяльнісними факторами (37,5%, 37,9% та 12,6% дисперсії відповідно). На рис. 2.20 наведено графічне зображення його ціннісно-мотиваційної сфери.

Як видно з рис. 2.20, перший фактор навантажують цінності “пошук” (0,97), “досягнення” (0,89), “досягнення вищого” (0,89) та “рух” (0,78). Цей діяльнісний фактор можна проінтерпретувати як “досягнення”. Другий діяльнісний фактор – “компетентність”. Його утворюють цінності “хитрість” (0,98) та “мудрість” (0,87). Третій фактор групує у собі діяльнісні цінності самодетермінованості: “визначеність” (0,96) та “чіткість планів” (0,88).

Рис. 2.19. Факторна репрезентація ціннісно-мотиваційної сфери К.В.О.

У досліджуваної Н.Н.О. ціннісно-мотиваційна сфера репрезентована двома факторами. Перший фактор (83,4% дисперсії) навантажують цінності: “професіоналізм у своїй справі” (0,94), “щось уже створили в цьому світі” (0,94), “вміння приводити до успіху інших” (0,87), “обставини визначає сам” (0,84), “справедливість” (0,79), “порядність” (0,73), “допомога іншим у вирішенні проблем” (0,54). Очевидно, що цей фактор навантажують діяльнісні цінності, смисловим інваріантом яких є “компетентність” як ціннісна категорія. Другий фактор (10,8% дисперсії) створений моральнісними цінностями значимих міжособистісних стосунків: “вміння розуміти і підтримувати” (0,93), “вміння пробачати іншим їх недоліки” (0,91), “вміння співчувати

іншим” (0,89), “допомога іншим у вирішенні проблем” (0,78), “справедливість” (0,58), “порядність” (0,58), “обставини визначає сам” (0,47), “вміння приводити до успіху інших” (0,47). Ціннісно-мотиваційна сфера досліджуваної Н.Н.О. наведена на рис. 2.21.

Рис. 2.20. Факторна репрезентація ціннісно-мотиваційної сфери Н.Н.О.

Як видно з рис. 2.21, зв'язок між діяльнісним фактором “компетентність” та моральнісним “міжособистісні стосунки” здійснюється за допомогою цінностей “допомога іншим”, “порядність” та “справедливість”, які у цьому контексті можна віднести як до моральнісних, так і до діяльнісних.

Ціннісно-мотиваційна сфера досліджуваної З.І.С. представлена трьома факторами, з яких однак лише перший виявився значимим (73, 9% дисперсії). Другий та третій фактори внаслідок низької значимості (5, 5% та 3,9% дисперсії відповідно) інтерпретації піддавалися важко, а тому з аналізу були виключені.

Отже, перший значимий фактор, незважаючи на значну кількість цінностей, що його навантажують, виявився однополюсним. До нього увійшли: “прагнення до професійної досконалості” (0,84), “внутрішня мотивація” (0,81), “прагнення до внутрішньої досконалості” (0,80), “невимушеність” (0,80), “креативність” (0,78), “наполегливість” (0,77), “повага до думки інших” (0,76), “ентузіазм” (0,74), “відвертість” (0,74), “принциповість” (0,74), “щирість” (0,73), “самостійність” (0,71), “професіоналізм” (0,67), “мрійливість” (0,64), “безпечність” (0,63), “ситуативна тривожність” (0,55), “безкорисливість” (0,44), “доброта і підтримка” (0,42), “відкритість” (0,42), “м'якість” (0,41), “вимогливість” (0,40), “співчуття” (0,40). Із розгляду змісту виділених цінностей можна зробити висновок, що виділений фактор репрезентує цінності компетентності (прагнення до професійної досконалості, прагнення до внутрішньої досконалості, креативність, професіоналізм), самодетермінованості (внутрішня мотивація, невимушеність, наполегливість, самостійність) та значимих міжособистісних стосунків (відвертість, щирість, безкорисливість, доброта і підтримка, відкритість, м'якість, співчуття).

Ціннісно-мотиваційна сфера досліджуваної Н.Г.Д. також, незважаючи на 3-факторний розподіл, значимим мала лише перший фактор (70% дисперсії). До аналізу був приданий також другий фактор (12,0% дисперсії). Третій фактор (6,8% дисперсії) до аналізу не включався.

Отже, до першого біполярного фактору увійшли цінності: “митці” (0,93), “вихід “по той бік” (0,92), “талант” (0,91), “готовність до нового” (0,91), “геніальність” (0,90), “творення нових цінностей” (0,90), “бажання реалізуватися” (0,90), “суб’єктність” (0,88), “бунтарство” (0,88), “творчість” (0,86), “індивідуалізм” (0,86), “знання” (0,82), “діяльність” (0,70), “джерела інформації” (0,69), “вигадництво” (0,64), “продуктивність” (0,62), “внесення реальних змістів” (0,59), “змушує рухатись” (0,55), “реалізм” (0,48). На протилежному полюсі виявилася цінність “ясність та зрозумілість” (-0,64).

Другий уніполярний фактор був створений такими цінностями: “практичність” (0,90), “відданість” (0,90), “альтруїзм” (0,83), “реалізм” (0,77), “продуктивність” (0,69), “діяльність” (0,61), “внесення реальних змістів” (0,60), “джерела інформації” (0,59), “змушує рухатись” (0,54), “знання” (0,48), “творчість” (0,41), “суб’єктність” (0,41).

Перший фактор репрезентує змісти ціннісної свідомості, пов’язані з творчою діяльністю та відчуттям компетентності у цій діяльності. Другий фактор репрезентує сферу значимих міжособистісних стосунків, який, однак, теж має діяльнісне навантаження.

Узагальнюючи результати дослідження особливостей ціннісно-мотиваційних сфер студентів із суб’єктно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації, можна виділити такі їх загальні характеристики: виділення діяльнісних та моральнісних факторів, відсутність конфліктності між цінностями, поява факторів, у яких фактороутворюючими є цінності самодетермінованості, компетентності та значимих міжособистісних стосунків.

Можна стверджувати, що у досліджуваній групі процес розвитку ціннісно-мотиваційної сфери перейшов до другого виділеного нами етапу – етапу інтеграції. Про це свідчать як результати формально-структурного, так і змістового аналізу ціннісно-мотиваційних сфер творчих студентів.

У результаті здійсненого аналізу було виявлено, що відмінності між ситуативним та суб’єктно-ціннісним рівнями розвитку внутрішньої мотивації пов’язані із такими процесами: зростання кількості конструктивів у ціннісно-мотиваційній сфері; зростання кількості факторів у ціннісно-мотиваційній сфері; диференціація ціннісно-мотиваційної сфери та її інтеграція; зникнення конфліктності ціннісно-мотиваційної сфери; виділення у ціннісно-мотиваційній сфері факторів діяльнісних та моральнісних цінностей; поява у межах виділених факторів цінностей

самодетермінації, компетентності та значимих міжособистісних стосунків.

ВИСНОВКИ ДО II РОЗДІЛУ.

У другому розділі представлено методи, структуру та результати дослідження особливостей внутрішньої мотивації студентів у навчальній діяльності.

1. За результатами проведеного дослідження було виділено три групи студентів. До першої увійшли студенти, які продовжили навчальну діяльність за відсутності контролю з боку викладача, до другої – студенти, які навчальну діяльність припинили, студенти третьої групи на друге заняття не з'явилися, тому їх результати були виключені з аналізу.

2. Встановлено, що студенти першої групи характеризувалися відчуттями самодетермінованості, компетентності та задоволення від діяльності, і водночас – ситуативною поведінкою. Досліджувані другої групи теж мали високий рівень відчуттів самодетермінованості, компетентності та задоволення від діяльності, однак проявили надситуативну активність. Студенти першої групи мають ситуативний рівень розвитку внутрішньої мотивації. Студенти другої групи перебувають на ситуативно-ціннісному рівні розвитку внутрішньої мотивації, оскільки проявили у навчальній діяльності надситуативну активність. Оскільки, в результаті дослідження, студентів із суб'єктно-ціннісним рівнем розвитку не виявилось, то до експерименту було залучено творчо обдарованих юнаків та юнок (критерієм обдарованості слугували високі досягнення у творчості, підтвердженням яких стали перемоги на всеукраїнських наукових конкурсах та олімпіадах).

Отримані результати лягли в основу припущення про зумовленість відмінностей між студентами за рівнем розвитку внутрішньої мотивації не ситуативною структурою навчальної діяльності, а особливостями змісту та структури їх ціннісно-мотиваційних сфер.

3. Встановлено, що перехід від ситуативного до суб'єктно-ціннісного рівня розвитку внутрішньої мотивації навчальної діяльності у списках значимих осіб досліджуваних студентів супроводжується зменшенням кількості шкільних учителів та збільшення кількості викладачів вузу й одногрупників. Також виявлено, що із зростанням рівня розвитку внутрішньої мотивації кількість конструктів, пов'язаних з учителями, змінюється неістотно (від 26,1% до 22,8%), а кількість конструктів, використаних для оцінки викладачів вузу, значно зростає (8,5% – у студентів із ситуативним рівнем розвитку внутрішньої мотивації, 19,0% – у студентів із ситуативно-ціннісним рівнем розвитку внутрішньої мотивації та 35,4% – у студентів із суб'єктно-ціннісним рівнем розвитку внутрішньої мотивації).

4. За результатами якісного аналізу, виявлено, що конструкти кожної із досліджуваних груп студентів, за своїм змістом, є інваріантними по відношенню до того, задані вони вчителями школи чи

викладачами вузу. Аналіз ціннісно-мотиваційної сфери студентів із ситуативним рівнем розвитку внутрішньої мотивації виявив конструкти з переважно моральнісним навантаженням, які відтворюють сферу міжособистісних стосунків між ними та вчителями. Ці ж конструкти надалі регулюють взаємодію з викладачами вузу. У студентів із суб'єктно-ціннісним рівнем розвитку внутрішньої мотивації переважає діяльнісне навантаження конструктів, які стосуються сфери навчання.

Наведені результати свідчать про особливості адаптації до умов навчання у вузі студентів із різними рівнями внутрішньої мотивації. Студенти із ситуативним рівнем внутрішньої мотивації продовжують регулювати свою діяльність цінностями минулого, а студенти з вищими рівнями внутрішньої мотивації включають до своєї ціннісно-мотиваційної сфери нові цінності, спонукаючи цим себе до розвитку.

5. Зі зростанням рівня розвитку внутрішньої мотивації збільшується кількість конструктів та кількість факторів у ціннісно-мотиваційних сферах студентів. Дещо складнішою виявилася залежність диференційованості ціннісно-мотиваційної сфери, яка зі зростанням рівня внутрішньої мотивації спочатку зростає, а потім спадає.

На основі отриманих результатів, виділено такі етапи розвитку ціннісно-мотиваційної сфери студентів: диференціація та інтеграція. На етапі диференціації у ціннісно-мотиваційній сфері з'являються конструкти внутрішньої мотивації (самодетермінація, компетентність та значимі міжособистісні стосунки). Це процес збільшення кількості факторів та конструктів. Етап інтеграції характеризується об'єднанням конструктів у групи та фактори, та стабілізацією змін у кількості факторів і конструктів. Це пояснюється тим, що конструкти, не пов'язані із внутрішньою мотивацією, втрачають зв'язок між собою, а зв'язок між конструктами внутрішньої мотивації навпаки, стає тіснішим. Це призводить до того, що конструкти внутрішньої мотивації втрачають свою декларативність (незначимість) і набувають ціннісного статусу.

6. Узагальнюючи результати якісного дослідження ціннісно-мотиваційної сфери студентів із ситуативним рівнем розвитку внутрішньої мотивації, можна виділити такі типові характеристики їх ціннісно-мотиваційних сфер: переважання моральнісних цінностей, не пов'язаних із навчальною діяльністю, конфліктність моральнісних та діяльнісних цінностей, пасивність та орієнтація на зовнішні вимоги і підтримку, відсутність груп цінностей самодетермінованості, компетентності та значимих міжособистісних стосунків.

Узагальнення результатів аналізу ціннісно-мотиваційної сфери студентів із ситуативно-ціннісним рівнем розвитку внутрішньої мотивації дозволяє сформулювати такі типові характеристики: поява діяльнісних цінностей, відсутність яскраво вираженого конфлікту між моральнісними та діяльнісними цінностями, орієнтація діяльнісних

цінностей на самодетермінованість, поява у межах виділених факторів груп цінностей самодетермінованості, компетентності та значимих міжособистісних стосунків із переважанням останніх.

Узагальнюючи результати проведеного дослідження студентів із суб'єктно-ціннісним рівнем розвитку внутрішньої мотивації, можна виділити такі загальні характеристики їх ціннісно-мотиваційної сфери: виділення діяльнісних та моральнісних факторів, відсутність конфліктності між цінностями, поява факторів, у яких фактороутворюючими є групи цінностей самодетермінованості, компетентності та значимих міжособистісних стосунків.

7. У результаті здійсненого аналізу, було виявлено, що відмінності між ситуативним та суб'єктно-ціннісним рівнями розвитку внутрішньої мотивації пов'язані із такими процесами: зростання кількості конструктивів у ціннісно-мотиваційній сфері; зростання кількості факторів у ціннісно-мотиваційній сфері; диференціація ціннісно-мотиваційної сфери та її інтеграція; зникнення конфліктності ціннісно-мотиваційної сфери; виділення у ціннісно-мотиваційній сфері факторів діяльнісних та моральнісних цінностей; поява у межах виділених факторів цінностей самодетермінації, компетентності та значимих міжособистісних стосунків.

Отже, було виявлено зв'язок між рівнем розвитку внутрішньої мотивації та особливостями структури і змісту ціннісно-мотиваційних сфер. Проведене дослідження підтвердило гіпотезу про існування різних рівнів розвитку внутрішньої мотивації (ситуативного, ситуативно-ціннісного та суб'єктно-ціннісного).

РОЗДІЛ III. ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДЕТЕРМІНАНТ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ

3.1. Психологічні засади розвитку внутрішньої мотивації

У контексті теорій мотивацій зарубіжних та вітчизняних вчених було розроблено ряд методів розвитку та формування певних типів мотивації. Дослідник С.Г. Москвичов [75, с. 390] виділяє два аспекти проблеми формування мотивації: соціально-психологічний та особистісний. Соціально-психологічний аспект проблеми розвитку мотивації він пов'язує із впливом оточення та цілеспрямованим формуванням мотивації учіння шляхом включення в учбову діяльність, а особистісний аспект – із власною активністю особистості та стимулюванням самодовільного розвитку учбових спонук.

Аналізуючи розробки зарубіжних вчених у сфері розвитку мотивації, О.Б. Орлов [68, с. 122-179] називає, перш за все, тренінг мотивації досягнення Дж. Аткинсона та Д. Макклеланда, тренінг причинних схем, тренінг самодетермінації Р. де Чармса та тренінг внутрішньої мотивації Е. Дісі. Проблемами розвитку мотивації та формування цінностей учнів та студентів займалися також такі дослідники, як О.К. Дусавицький [38, 39], М.В. Матюхіна [69], А.К. Маркова, Т.О. Матіс, О.Б. Орлов [68], Л.В. Долинська [33], Ф.І. Іващенко [46], О.Б. Гончарова [28], П. Голу [в 69], Л.П. Шумакова [122].

У роботах цих дослідників можна помітити переважання одного з названих С. Г. Москвичовим аспектів. Особистісний аспект представлений роботами Дж. Аткинсона, Д. Макклеланда, Р. де Чармса, Е. Дісі, Р. Раяна, Ф.І. Іващенко, О.Б. Гончарової. Особливістю цього підходу є звернення до власне психологічних чинників розвитку мотивації.

У тренінгу мотивації досягнення Дж. Макклеланда та Дж. Аткинсона було виділено чотири основні фактори розвитку мотивації досягнення [68, с. 126]: 1) формування системи якостей, пов'язаних із досягненням; 2) самоаналіз; 3) вироблення оптимальної тактики цілепокладання; 4) міжособистісна підтримка. Активізація цих факторів здійснювалася не дидактичними засобами, пов'язаними зі структурою навчання, а засобами психологічними, пов'язаними із власною активністю учасників тренінгів. Зокрема, для розвитку системи якостей, пов'язаних із досягненням, використовувалося створення проєктивних розповідей за ТАТ із яскраво вираженою темою досягнення, навчання способом поведінки, типовим для людини з мотивацією досягнення успіху, вивчення конкретних прикладів з життя людей, які мають мотивацію досягнення успіху.

У роботах Р. де Чармса представлено опосередкований підхід до розвитку самодетермінованості. В основу підходу було покладено механізм соціальної бажаності – Р. де Чармс вважав, що просто навчити учнів бути самодетермінованими неможливо, однак така можливість з'являється, якщо навчити вчителів ставитися до своїх учнів як до самодетермінованих особистостей. Таким чином, хоча кінцевою метою тренінгу були зміни в учнях, сам тренінг проводився з їх учителями, і основною метою його було відучити вчителів директивно маніпулювати своїми учнями. Змістова лінія тренінгу, як відмічає О.Б. Орлов, ґрунтувалася на розвитку вчителів уміння цілепокладання, планування поведінки та самоаналізу [68, с. 151].

У концепції внутрішньої мотивації Е. Дісі виділяє ряд факторів, на які повинні зважати у своїй роботі вчителі та викладачі. Це такі фактори: оптимізація вимог до складності діяльності; приклад внутрішньої мотивації вчителя; переживання учнями відчуття самодетермінованості завдяки створенню вчителем

ситуацій вибору способів чи змісту діяльності; відчуття власної компетентності завдяки інформуючому, а не контролюючому зворотному зв'язку.

Цікавий підхід до проблеми особистісної відповідальності за свої вчинки, а отже, і до проблеми самодетермінації, представлений у “Методиці направленої відтворення уявлень про минулі вчинки-події” Ф.І. Іващенко [46]. Методика ґрунтується на відтворенні у пам'яті учнів та студентів подій із власного життя, пов'язаних з успіхом, а також пов'язаних із цими подіями переживань та емоцій.

На психологічні чинники спирається також розробка методу розвитку мотивації учбової діяльності підлітків О.Б. Гончарової [28]. За основу свого експерименту дослідниця взяла теорію внутрішньої мотивації Е. Дісі та явище каузальної атрибуції. Основна мета експерименту полягала у спробі підвищити рівень внутрішньої мотивації шляхом формування каузальної схеми “невдача – наслідок недостатності зусиль”. Досягнення цієї мети, як і в роботі Р. де Чармса, відбувалося опосередковано – через вплив учителів. Їм пропонувалося протягом певного часу оперувати під час спілкування з учнями фразами типу “Ти зможеш, якщо прикладеш зусилля”. Як показали результати дослідження, у таких учителів значимо зросла кількість учнів, що оперували описаною каузальною схемою.

Соціально-психологічний аспект розвитку мотивації пов'язаний з наданням переваги об'єктивним факторам зовнішнього середовища, і використанні переважно дидактичних методів – змісту та структури навчальної діяльності. Цей аспект представлений роботами таких вчених, як П. Голу, О.К. Дусавицький, Л.К. Золотих, М.В. Матюхіна, А.К. Маркова, Т.О. Матіс.

Дослідник О.К. Дусавицький вважає, що мотивація навчальної діяльності забезпечується розвитком професійно-пізнавальної потреби. У свою чергу, діалектичний взаємозв'язок між розвитком цієї потреби та результативністю діяльності можливий у контексті проблемного навчання. Як стверджує О.К.

Дусавицький, “теоретичний інтерес, ставши умовою розгортання цієї діяльності, разом із тим формується в діяльності (розширюючись, узагальнюючись і стаючи стійкішим). Результат учбово-професійної діяльності має подвійний характер: формується здатність до науково-теоретичного мислення і потреба в теоретичних знаннях”[38, с. 19].

Дослідниця М.В. Матюхіна [69] зосередила свою увагу на формуванні учбово-пізнавальних мотивів молодших школярів, і в результаті експериментальних досліджень довела важливість для цього процесу чіткої постановки вчителем цілей уроку. Мотивуючим фактором у її концепції стає усвідомлення учнями мети своєї діяльності, а отже (якщо говорити в термінах теорії внутрішньої мотивації), підвищення рівня самодетермінованості та компетентності учнів. Реалізовувалася мотивуюча діяльність вчителя за допомогою чіткого визначення кола необхідних для вивчення питань, обсягу роботи на рік, четверть, тиждень та день, перелік знань та вмінь учнів із певної теми. Це коло питань не лише було зафіксоване у вчителя, але і повідомлялося всім учням [69, с. 126].

Аналізуючи дослідження інших учених, М.В. Матюхіна наводить результати, отримані П. Голу, який вивчав залежність рівня внутрішньої мотивації від організації провідної діяльності [69, с. 103]. Він встановив, що ІІІ тип навчання (за П. Я. Гальперінім) має сильний мотивуючий вплив на учнів. Названий тип навчання передбачає, що учень сам виділяє орієнтовну основу певної дії на основі загального методу, заданого вчителем [26, с. 448].

Важливі результати у межах аналізованого підходу отримані А.К. Марковою [68]. Дослідниця з'ясувала, що умовою формування учбово-пізнавального мотиву є оволодіння предметно-операціональними характеристиками учбової діяльності. Крім

того, було виявлено, що спільна учбова діяльність також є важливим фактором розвитку мотивації учнів (Т.А. Матіс).

Таким чином, представлено два аспекти розвитку мотивації учбової діяльності (соціально-психологічний та особистісний), в межах яких отримано позитивні результати розвитку мотивації в навчальній діяльності. Це свідчить про можливість поєднання елементів цих підходів і побудови цілісної системи розвитку мотивації. Про важливість такого поєднання говорить О.Г. Асмолов [8, с. 304], який вважає, що об'єктом виховання є смислові утворення особистості, а отже, перевиховання особистості завжди здійснюється через реорганізацію діяльності.

Спроба поєднати ці два підходи була здійснена Л.П. Шумаковою у процесі розвитку мотивації досягнення у практичних психологів [122]. З одного боку, метод дослідниці ґрунтувалася на концепції модульно-розвивального навчання, а з іншого – на використанні психологічного тренінгу. Інтеграція соціально-психологічного та особистісного підходів стала можливою завдяки особливій структурі тренінгу, який включав декілька послідовних модулів. У кожному модулі було передбачено не лише ряд власне тренінгових занять, але й систему домашніх завдань та певний час для реальної діяльності. Саме вихід до реальної діяльності дав змогу дослідниці використовувати для розвитку мотиваційної сфери учнів як психологічні, так і дидактичні методи модульно-розвивального навчання.

У результаті нашого дослідження було виявлено три рівні розвитку внутрішньої мотивації. Перший рівень – ситуативний, коли поява внутрішньої мотивації визначається здатністю діяльності задовольнити потреби у самодетермінованості, компетентності та значимих міжособистісних стосунках. Проявляється він в отриманні задоволення від процесу діяльності. Другий рівень – ситуативно-ціннісний. Поява внутрішньої мотивації на цьому рівні розвитку можлива навіть тоді, коли в діяльності задовольняються не всі названі психологічні потреби, а проявляється він у надситуативній активності. Третій рівень – суб'єктно-ціннісний. На цьому рівні внутрішня мотивація стає особистісною властивістю та існує у вигляді цінностей самодетермінованості, компетентності та значимих міжособистісних стосунків. На суб'єктно-ціннісному рівні людина здатна сформулювати внутрішню мотивацію до будь-якої діяльності, ставши над вимогами ситуації і перетворивши її, відповідно до власних цінностей внутрішньої мотивації. Проявляється він у творчості в навчальній діяльності.

Було виявлено ряд особливостей та закономірностей, пов'язаних із характеристиками цих рівнів розвитку внутрішньої мотивації. По-перше, встановлено, що між ситуативним та ситуативно-ціннісним рівнями відсутні зв'язки – рівень задоволення від діяльності не пов'язаний із проявами надситуативної активності, і навпаки. По-друге, були помічені відмінності між студентами з різними рівнями мотивації за групами значимих осіб. По-третє, з'ясовано, що розвиток внутрішньої мотивації від ситуативного до суб'єктно-ціннісного рівня тісно пов'язаний зі змінами у ціннісній сфері студентів: зростає кількість цінностей та кількість факторів ціннісної сфери, з'являється розмежування факторів на моральнісні та діяльнісні, знижується рівень конфліктності між цінностями, з'являються групи цінностей самодетермінованості, компетентності та значимих міжособистісних стосунків.

Наведені результати дозволяють зробити висновок, що психологічними детермінантами розвитку внутрішньої мотивації, з одного боку, є зміни у ціннісній сфері, а з іншого – досвід внутрішньо мотивованої діяльності, який призводить до закріплення стратегій внутрішньої мотивації у вигляді цінностей самодетермінованості, компетентності та значимих міжособистісних стосунків.

Розгляд стратегій діяльності як ціннісних утворень у контексті творчої діяльності було здійснено В.О. Моляком та О.Л. Музикою [72]. В руслі цього підходу завдання розвитку внутрішньої мотивації розщеплюється на два: сприяти появі досвіду внутрішньо мотивованої поведінки та сприяти переходу стратегій, набутих у цьому досвіді, до ціннісної сфери.

Для реалізації цих завдань необхідно знайти метод, який би дозволяв використовувати переваги як соціально-психологічного, так і особистісного підходів. Дійсно, з допомогою методів соціально-психологічного підходу можна сприяти появі досвіду внутрішньо мотивованої поведінки, а з допомогою методів особистісного підходу – сприяти переходу набутих стратегій у сферу цінностей. Найбільш релевантним поставленим завданням, на нашу думку, є метод фіксованих ролей, розроблений Дж. Келлі [114, с. 417, 117, с. 471]. Він дозволяє не лише спиратися в роботі на психологічні методи розвитку, але й дає можливість апробувати в реальному житті під керівництвом психолога нові стратегії та способи діяльності, які, у випадку їх успішності, можуть бути трансформовані у цінності.

Використання методу фіксованих ролей передбачає декілька етапів [117, с. 472]:

1. Створення нарису самохарактеристики. Досліджуваного просять написати на себе характеристику в третій особі. На основі аналізу нарису можна виявити велику кількість конструктів, стратегій діяльності та цінностей досліджуваного. Це дає змогу виявити непродуктивні, з точки зору внутрішньої мотивації, стратегії та цінності.

2. Розробка нарису фіксованої ролі. На основі аналізу самохарактеристики дослідником розробляється опис неіснуючої особистості, яка наділена більш продуктивними стратегіями діяльності, цінностями та конструктами. Однак це спроба не змінити досліджуваного, а спонукати його до самостійного пошуку, розширення бачення своїх можливостей, перегляду свого життєвого досвіду з критичних позицій.

3. Перевірка засвоєння. Після того, як нарис фіксованої ролі створено, його обговорюють із досліджуваним, щоб той мав змогу глибше зрозуміти мету роботи.

4. Реальна діяльність. Після перевірки засвоєння нарису, узгодження проблемних моментів та згоди досліджуваного продовжувати роботу, йому пропонується грати в житті роль з нарису (зазвичай, протягом двох тижнів). Досліджуваний повинен принаймні тричі на день прочитувати нарис, намагаючись поводитися, думати та говорити, як людина, описана в нарисі фіксованої ролі. У цей проміжок часу психолог та досліджуваний часто зустрічаються, обговорюють можливі проблеми. Можливе рольове програвання складних ситуацій.

В результаті такої роботи у досліджуваного через деякий час відбуваються зміни у стратегіях діяльності та системі цінностей. Дослідники Д. Фейдімен та Р.

Фрейджер наводять ряд правил, які бажано виконувати при написанні нарису фіксованої ролі: 1) розвивати основну тему нарису, а не виправляти дрібні недоліки; 2) використовувати різкий контраст (людині простіше зіграти ролі, кардинально відмінні від звичних); 3) спонукати до поступового руху, а не створення якогось нового стану (метою використання методу є не зміна особистості, а спонукання до активного перегляду власної системи цінностей); 4) актуальність ролі (роль повинна враховувати реальні події, які можуть трапитися у житті досліджуваного, вона не повинна бути відірвана від його життя); 5) брати до уваги соціальне оточення досліджуваного (роль повинна поглиблювати і полегшувати міжособистісні стосунки досліджуваного); 6) використовувати захисні маски (досліджуваний, не зважаючи на те, що повинен грати роль, не повинен повністю ідентифікуватися з

нею, усвідомлюючи, що у певний момент часу він грає роль) [114]. Останній пункт досить важливий, оскільки робить акцент на вирішальній участі у змінах свідомості, а не підсвідомих механізмів та самонавіювання.

3.2. Програма розвитку внутрішньої мотивації

3.2.1. Структура та зміст програми

Програма розвитку внутрішньої мотивації розроблена з метою перевірки гіпотези про зумовленість розвитку внутрішньої мотивації досвідом внутрішньо мотивованої діяльності та сформованістю груп цінностей самодетермінації, компетентності та значимих міжособистісних стосунків. Складається програма з 8 етапів та розрахована на три тижні (повна програма наведена у додатку 18).

Перший етап – вступне заняття. Його метою є знайомство учасників групи, створення атмосфери довіри та саморозкриття, встановлення спільних цілей. Здійснюється це з допомогою рольових ігор, психогімнастичних вправ, бесід, дискусій. Тривалість заняття – 6 годин. На вступному занятті учасники програми знайомляться з правилами поведінки у групі (конфіденційність, принцип “тут і тепер”, правило добровільності та інші). Після цього студенти висловлюють очікування від участі у програмі. Згодом відбувається перехід до основної частини вступного заняття – аналіз власного життя, виявлення сили мотивації навчальної діяльності, а також аналіз прихованих бажань та сподівань. Завершується робота релаксаційною вправою.

Другий етап – теоретичний. Мета заняття – ознайомлення з основами теорії внутрішньої мотивації та ціннісної детермінації діяльності. Досягається вона за допомогою міні-лекції, розв’язування проблемних задач, бесід, дискусій та рольового програвання проблемних ситуацій. Тривалість заняття – 6 годин. На ньому учасники програми аналізують події власного життя з точки зору переживання відчуття “поток” та порівнюють власні відчуття з результатами досліджень М. Чікзентміхалі. Після цього організовується дискусія з приводу впливу винагород та покарань на мотивацію навчальної діяльності. Коли точки зору студентів з’ясовані, група ділиться на три підгрупи, кожна з яких отримує опис експериментального дослідження впливу винагород та покарань на внутрішню мотивацію, однак без опису результатів. Завдання студентів – спрогнозувати результат проведеного дослідження. Розв’язки запропонованих задач аналізуються у групі, після чого керівник програми повідомляє реальні результати, які спростовують велику роль винагород та покарань у навчальному процесі. Учасникам читається міні-лекція, темою якої є теорія внутрішньої мотивації Е. Дісі та роль цінностей у формуванні внутрішньої мотивації навчальної діяльності. Після міні-лекції організується обговорення та проводиться релаксаційна вправа.

Метою третього (рефлексивного етапу) є аналіз особистісних конструктів та цінностей учасників занять. Для цього використовується процедура, запропонована О.Л. Музикою (поєднання методики каузометрії із репертуарними та ранговими решітками) та створення нарисів самохарактеристик. Тривалість заняття – 6 годин. На початку заняття керівник наголошує на ролі цінностей у розвитку внутрішньої мотивації. Після цього учасники переходять до вивчення власної ціннісної сфери. Коли дослідження завершено, учасники на основі його результатів пишуть нарис самохарактеристики.

Четвертий етап – цілеутворюючий. Мета – створення учасниками програми нарисів фіксованих ролей (описів себе як осіб, що наділені системою цінностей внутрішньої мотивації). Для досягнення мети розробляються кореговані системи конструктів, на основі яких пишуться нариси фіксованих ролей, відбувається рольове програвання в групі. Тривалість – 2 заняття по 6 годин. На цьому етапі учасники програми обмінюються своїми зображеннями ціннісно-мотиваційних сфер та нарисами самохарактеристик. Далі вони об'єднуються в групи та проводять аналіз отриманих зображень і нарисів з точки зору присутності в них конструктів та цінностей внутрішньої мотивації (самодетермінації, компетентності та значимих міжособистісних стосунків). Коли аналіз завершено, учасники розробляють один для одного нові системи конструктів, змінюючи, додаючи чи забираючи конструкти у відповідності до теорії внутрішньої мотивації та індивідуальних особливостей. На основі трансформованих систем конструктів учасники пишуть нариси фіксованих ролей (детальні описи способів поведінки осіб із трансформованими ціннісними сферами). Після цього відбувається спільне обговорення результатів роботи, досягається згода із запропонованими системами і розпочинається перша частина формуючого етапу програми.

П'ятий етап – формуючий. Його мета – набуття студентами досвіду внутрішньо мотивованої поведінки. Для цього учасникам групи пропонується програвати в житті роль особистості, створеної в нарисі фіксованої ролі. Тривалість – 1 тиждень

На шостому етапі (контролюючому) група зустрічається для контролю програвання ролі та аналізу проблем, що з'явилися. Для цього проводяться обговорення ситуацій, рольові ігри, дискусії. Тривалість – 6 годин.

Сьомий етап (формуючий) – продовження роботи над змінами у ціннісно-мотиваційній сфері. Учасники групи продовжують програвати нарис фіксованої ролі. Тривалість – 1 тиждень.

Восьмий етап (діагностичний) є завершальним. Його мета – виявлення змін у системах індивідуальних цінностей досліджуваних. Для цього учасники програми знову досліджують свою ціннісно-мотиваційну сферу за допомогою методу, описаного у третьому етапі, та порівнюють її з результатом попереднього дослідження. Тривалість – 6 годин.

У табл. 3.1 наведено узагальнену структуру програми.

Таблиця 3.1

Структура програми розвитку внутрішньої мотивації

ЕТАП	Мета	ЗМІСТ	час
I	Вступ		
	знайомство учасників групи, створення атмосфери довіри та саморозкриття, встановлення спільних цілей	бесіди, дискусії, ігри, розв'язування проблемних задач	1 заняття (6 годин)
II	Теорія		
	ознайомлення з основами теорії внутрішньої мотивації та ціннісної детермінації діяльності	міні-лекція, бесіди, дискусії, програвання ситуацій	1 заняття (6 годин)
	Рефлексія		

III	виявлення систем конструктивів та цінностей учасників тренінгу	каузометрія, заповнення репертуарних та рангових решіток, створення “нарису самохарактеристики”	1 заняття (6 годин)
IV	Цілеутворення		
	створення нарису фіксованої ролі	розробка корегованої системи конструктивів, написання нарисів фіксованих ролей, рольове програвання в групі	2 заняття (2 дні по 6 годин)
V	Формування		
	перегляд особистістю своєї системи конструктивів; виділення цінностей внутрішньої мотивації	програвання в житті нарису фіксованої ролі	тиждень

Таблиця 3.1 (продовження)

ЕТАП	Мета	ЗМІСТ	час
VI	Зворотний зв'язок		
	контроль та корекція процесу перегляду систем конструктивів учасників тренінгу	обговорення, програвання ситуацій, дискусія	1 заняття (6 годин)
VII	Формування		
	перегляд особистістю своєї системи конструктивів; формування груп конструктивів внутрішньої мотивації	програвання в житті нарису фіксованої ролі.	тиждень
VIII	Зворотний зв'язок та діагностика		
	виявлення змін в системах конструктивів та цінностей учасників програми	каузометрія, заповнення репертуарних та рангових решіток	1 заняття (6 годин)

3.2.2. Організація перевірки ефективності програми

Для перевірки ефективності запропонованої програми було організовано дослідження за моделлю формуючого експерименту. Зокрема, було обрано 2 групи досліджуваних, одна з яких була експериментальною, а друга – контрольною. В експериментальній групі було проведено всі етапи програми. У контрольній групі було проведено I, II, III та VIII етапи програми (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Організація участі груп у перевірці ефективності програми

ЕТАПИ ДОСЛІДЖЕННЯ								
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ГРУПА (Е)								
КОНТРОЛЬНА ГРУПА (К)								К

Таким чином, відмінності між ціннісно-мотиваційними сферами студентів експериментальних груп (структурні та змістові) до та після участі у програмі слугували мірою її ефективності, а відсутність змін у контрольній групі підтверджувала, що зміни в експериментальній групі викликані саме фактором участі студентів у програмі і не були випадковими.

Така побудова експериментального дослідження дозволяла вивчити не лише кількісний рівень ціннісних змін під час участі у програм, але і статистично обґрунтувати якісні особливості розвитку внутрішньої мотивації навчальної діяльності студентів.

Для виявлення динаміки змін, викликаних участю досліджуваних студентів у програмі розвитку внутрішньої мотивації, було проведено повторне дослідження їх ціннісно-мотиваційних сфер через 4 місяці після закінчення формуючого експерименту. Необхідність такого дослідження зумовлена також виявленою закономірністю розвитку ціннісно-мотиваційної сфери студентів (диференціацією та інтеграцією): для набуття конструктами внутрішньої мотивації статусу суб'єктних цінностей необхідний тривалий латентний період (період інтеріоризації).

Статистичне обґрунтування значимості змін у ціннісно-мотиваційній сфері здійснювалося з використанням t-критерія Стьюдента для залежних вибірок. Для обґрунтування вибору контрольної групи (доведення незначимості відмінностей між студентами експериментальної та контрольної груп до експерименту) було використано t-критерій Стьюдента для незалежних вибірок [103, с. 506-509]. Крім того, оскільки в моделі експерименту було передбачено три діагностичні зрізи, то додатково для перевірки тенденцій до змін у певному напрямку (зростання чи спадання) було використано L-критерій тенденцій Пейджа [98, с. 101-106].

3.3. Аналіз результатів перевірки ефективності програми

3.3.1. Дослідження структурних змін ціннісно-мотиваційної сфери учасників програми

Контроль результатів участі у програмі здійснювався як за структурними характеристиками ціннісно-мотиваційної сфери студентів, так і за змістовими змінами. Аналізувалися такі структурні показники: кількість конструктів, кількість факторів та диференційованість ціннісно-мотиваційної сфери. Індивідуальні результати учасників експериментальної групи наведено у додатку З., а контрольної – у додатку К. Результати порівняння середніх величин та аналізу тенденцій наведені у додатку Л.

Перш за все, було проаналізовано відмінності між експериментальною та контрольною групами до експерименту (показники кожного учасника групи див. у

додатку Л.1.). Узагальнені результати аналізу наведено у табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Аналіз відмінностей між експериментальною та контрольною групами до експерименту⁵

Усереднені показники	Експериментальна група	Контрольна група	t	Висновок
Кількість конструктів	22	19	-1,6	t < t _{крит} Відмінності незначимі
Кількість факторів ціннісно-мотиваційної сфери	2,3	2,2	-0,5	t < t _{крит} Відмінності незначимі
Диференційованість ціннісно-мотиваційної сфери	3,60	2,69	-3,1	t > t _{крит} Відмінності значимі на рівні p < 0,01

Як видно з результатів аналізу, між експериментальною та контрольною групами відсутні статистично значимі відмінності за такими параметрами, як кількість конструктів та кількість факторів ціннісно-мотиваційної сфери. Це дає підстави вважати, що зміни, які стануться в експериментальній групі, будуть зумовлені саме фактором участі у програмі, а не ефектами фону чи росту (за умови, що цих змін не буде в контрольній групі). Однак, за параметром диференційованості відмінності статистично значимі (p < 0,01), що вимагає обережності в ході аналізу експериментальних змін за цим показником, оскільки вони можуть бути зумовленими не експериментальним впливом, а відмінностями у складі груп.

Розглянемо експериментальні зміни за параметром кількості конструктів. Результати аналізу змін кількості цінностей наведені в табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Результати аналізу змін кількості конструктів⁶

Параметри оцінки	Експериментальна група			Контрольна група		
	1	2	3	1	2	3
Кількість конструктів	22	18	14	19	11	12
Значення t для 1 та 2 (t _{1,2})	-0,361			-0,488		
Значення t для 2 та 3 (t _{2,3})	-0,228			0,097		

Використовувався t-критерій Стьюдента для незалежних змінних

1 – до експерименту, 2 – відразу після експерименту, 3 – через 4 місяці після експерименту. Знаком “**” позначено показники, статистично значимі на рівні p < 0,01, знаком “*” позначено показники, статистично значимі на рівні p < 0,05 (стосується всіх наступних таблиць).

Значення t для 1 та 3 (t1,3)	-4,005**	-3,440**
L-критерій тенденцій Пейджа	120,5**	114,5

Як видно з табл. 3.4, відмінності за кількістю конструктів у експериментальній групі до та відразу після експерименту незначимі ($t_{1,2} = -0,361$). Так само незначимі відмінності в експериментальній групі відразу після експерименту та через 4 місяці після нього ($t_{2,3} = -0,228$). Однак, відмінності в експериментальній групі до експерименту та через 4 місяці після нього виявилися значимі на рівні $p < 0,01$ ($t_{1,3} = -4,005$) – кількість конструктів значимо зменшилася від 22 до 14.

У контрольній групі кількість конструктів також статистично незначимо змінюється до та відразу після експерименту ($t_{1,2} = -0,488$), відразу після експерименту та через 4 місяці після нього ($t_{2,3} = 0,097$), але значимо зменшується, якщо проаналізувати доекспериментальні показники та показники, отримані через 4 місяці після експерименту ($t_{1,3} = -3,440$, $p < 0,01$). Отже, кількість конструктів у контрольній групі також значимо зменшилася від 19 до 12.

Таким чином, значимі зміни за параметром кількості конструктів (зменшення) відбулися як в експериментальній, так і в контрольній групах. Це дає підстави вважати ці зміни виключно результатом впливу зовнішніх умов, у яких перебувала і контрольна, і експериментальна група. Однак певна різниця між показниками $t_{1,3}$ експериментальної та контрольної груп ($t_{1,3\text{експ}} = -4,005$, $t_{1,3\text{контр}} = -3,440$), незважаючи на їх однакову статистичну значимість ($p < 0,01$), вимагає поглибленого аналізу.

Для детальнішого аналізу змін в експериментальній та контрольній групах було використано L-критерій тенденцій Пейджа, який дозволяє встановити рівень статистичної значимості тенденцій до змін у певному напрямку в залежних вибірках, у яких зроблено більше двох послідовних вимірів (результати обчислення див. у додатку Л.2.) [98, с. 101].

Значення показника L наведено в табл. 3.4. З неї видно, що в експериментальній групі $L_{\text{експ}} = 120,5$, і ця тенденція до зменшення кількості цінностей значима на рівні $p < 0,01$. У той же час у контрольній групі $L_{\text{контр}} = 114,5$ (тенденція незначима). Отже, незважаючи на значимість зменшення кількості конструктів у контрольній групі (виявлену з допомогою t-критерія Стьюдента), врахування всіх трьох діагностичних зрізів дозволило спростувати гіпотезу про значимість цієї тенденції в цілому. Графічне зображення тенденцій змін у кількості конструктів у експериментальній та контрольній групах наведено на рис. 3.1.

Рис. 3.1. Тенденції до змін у кількості конструктів (експериментальна та контрольна група)

Отже, в результаті аналізу було з'ясовано, що в експериментальній та контрольній групах відбулося значиме зменшення кількості конструктів. Однак у контрольній групі загальна тенденція до змін не значима, а в експериментальній групі загальна тенденція до зменшення кількості конструктів має високий рівень статистичної значимості.

Наступним параметром, за яким здійснювався аналіз експериментальних змін, була кількість факторів ціннісно-мотиваційної сфери (факторний аналіз здійснювався методом головних факторів, центроїдним способом у програмі Statistica 5.5.). Як видно з табл. 3.5, в експериментальній групі спостерігається зростання кількості факторів ціннісно-мотиваційної сфери від 2,3 до 3,0. У контрольній групі такого зростання не спостерігається: середня кількість факторів залишається рівною 2,2 (див. додатки 3. та К.).

Таблиця 3.5

Результати аналізу змін кількості факторів

Параметри оцінки	Експериментальна група			Контрольна група		
	1	2	3	1	2	3
Кількість факторів	2,3	2,7	3,0	2,2	2,1	2,2
Значення t для 1 та 2 (t1,2)	0,222			-0,062		
Значення t для 2 та 3 (t2,3)	0,222			0,062		
Значення t для 1 та 3 (t1,3)	4,000**			0		
L-критерій тенденцій Пейджа	117*			108		

У результаті перевірки значимості змін кількості факторів у експериментальній групі було з'ясовано, що різниця до та відразу після експерименту незначима ($t_{1,2} = 0,222$). Незначимою виявилася також відмінність між показниками після експерименту та через 4 місяці ($t_{2,3} = 0,222$). Однак різниця між результатами, отриманими до експерименту та через 4 місяці, виявилася значимою на рівні $p < 0,01$ ($t_{1,3} = 4,000$).

У контрольній групі відмінності між результатами до експерименту та одразу після нього виявилися незначимими ($t_{1,2} = -0,062$). Так само незначимими виявилися відмінності результатів, отриманих відразу після експерименту, та через 4 місяці після нього ($t_{2,3} = 0,062$). Відмінності між кількістю факторів до експерименту та кількістю факторів через 4 місяці після нього теж виявилася незначимою ($t_{1,3} = 0$).

Таким чином, було з'ясовано, що відбулася зміна у кількості факторів ціннісно-мотиваційної сфери учасників експериментальної групи, і не сталися значимі зміни кількості факторів ціннісно-мотиваційної сфери учасників контрольної групи. Щоб перевірити гіпотезу про тенденцію до змін в експериментальній групі, було використано L-критерій тенденцій Пейджа. Графічне зображення тенденції наведено на рис. 3.2.

Рис. 3.2. Тенденції до змін у кількості факторів ціннісно-мотиваційної сфери (експериментальна та контрольна група)

Як видно з рис. 3.2 та табл. 3.5, в експериментальній групі спостерігається чітка тенденція до збільшення кількості факторів ($L_{\text{експ}} = 117$, $p < 0,05$), а в контрольній групі ця тенденція виявилася статистично незначимою ($L_{\text{контр}} = 108$).

Таким чином, в учасників експериментальної групи відбулося зростання кількості факторів ціннісно-мотиваційної сфери, і це зростання зумовлене фактором участі їх у програмі. Зміни у контрольній групі за цим параметром виявилися незначимі, а до експерименту не спостерігалось значимих відмінностей між експериментальною та контрольною групами за цим параметром (табл. 3.5)

Ще одним проаналізованим параметром була диференційованість ціннісно-мотиваційної сфери. Хоч і з'ясовано, що експериментальна та контрольна групи нееквівалентні за цим параметром, і тому висновки щодо нього можуть не мати достатньої значимості, цікаво провести аналіз з метою отримання інформації для подальших досліджень.

Таблиця 3.6

Результати аналізу змін диференційованості

Параметри оцінки	Експериментальна група			Контрольна група		
	1	2	3	1	2	3
Диференційованість	3,60	3,80	3,42	2,69	2,68	2,89
Значення t для 1 та 2 ($t_{1,2}$)	0,118			-0,012		
Значення t для 2 та 3 ($t_{2,3}$)		-0,226			0,168	
Значення t для 1 та 3 ($t_{1,3}$)	-1,282			0,892		
L-критерій тенденцій Пейджа	114			102,5		

Як видно з табл. 3.6, відмінності за диференційованістю в експериментальній групі до та відразу після експерименту незначимі ($t_{1,2} = 0,118$). Так само незначимі відмінності в експериментальній групі відразу після експерименту та через 4 місяці після нього ($t_{2,3} = -0,226$). Відмінності в результатах експериментальної групи до експерименту та через 4 місяці після нього теж виявилися незначимі ($t_{1,3} = -1,282$).

В контрольній групі диференційованість також статистично незначимо змінюється до та відразу після експерименту ($t_{1,2} = -0,012$), відразу після експерименту та через 4 місяці після нього ($t_{2,3} = 0,168$), до експерименту та через 4 місяці після експерименту ($t_{1,3} = 0,892$).

Таким чином, значимі зміни за параметром диференційованості не відбулися ні в експериментальній, ні в контрольній групах. Для детальнішого аналізу змін в

експериментальній та контрольній групах було використано L-критерій тенденцій Пейджа.

Як видно з табл. 3.6, в експериментальній групі $L_{\text{експ}} = 114$, а в контрольній групі $L_{\text{контр}} = 102,5$ – в обох випадках тенденція незначима (рис. 3.3).

Рис. 3.3. Тенденції до змін у ціннісній диференційованості (експериментальна та контрольна група)

Отже, в результаті аналізу було з'ясовано, що в експериментальній та контрольній групах не відбулося значимих змін за параметром диференційованості.

В експериментальній групі значимо зростає кількість факторів ціннісної сфери, причому тенденція до зростання спостерігається протягом усіх етапів діагностики. Також існує значима тенденція до зменшення кількості цінностей. При порівнянні результатів експериментальної та контрольної груп показало, що причиною зміни кількості факторів та кількості цінностей є участь у програмі розвитку внутрішньої мотивації. Параметр диференційованості протягом трьох діагностичних зрізів значимо не змінився ні в експериментальній, ні в контрольній групі, що вимагає подальшого дослідження.

Зроблені висновки можуть бути пояснені на основі емпірично отриманої моделі розвитку внутрішньої мотивації (див. розділ II). У результаті дослідження ціннісних особливостей студентів, внутрішньо мотивованих на різних рівнях, ми дійшли висновку про нелінійний процес розвитку внутрішньої мотивації. Зокрема, зазначалося, що розвиток відбувається у два етапи (диференціація та інтеграція), кожен з яких може накладатися на інший. Характерним результатом першого етапу розвитку внутрішньої мотивації є виокремлення головних факторів ціннісної сфери, що супроводжується зростанням рівня диференційованості, зростанням кількості факторів та кількості конструктів.

У нашому експерименті ми бачимо значиму тенденцію до зростання кількості факторів (від 2 до 3) протягом тривалого часу після участі у програмі. Одночасно спостерігається зменшення кількості цінностей, що не суперечить результату, отриманому у другому розділі, а лише уточнює його – там ми малу справу з

кінцевим етапом процесу диференціації, а тут можемо спостерігати його ніби зсередини. На користь цього говорить і те, що значимі відмінності в кількості факторів з'явилися не відразу після експерименту, а через 4 місяці після його завершення. Якби не було проведено повторного післяекспериментального дослідження, можна було б зробити хибний висновок про неефективність програми.

Ми проаналізували лише кількісні параметри і виявили ефективність розробленої програми розвитку внутрішньої мотивації на рівні структурних показників розвитку ціннісно-мотиваційної сфери. Для повного підтвердження гіпотези про ефективність програми необхідно також провести аналіз змісту ціннісно-мотиваційної сфери учасників програми.

3.3.2. Дослідження змістових особливостей ціннісно-мотиваційної сфери учасників програми

Для повноти аналізу були проведені індивідуальні змістові дослідження змін у ціннісно-мотиваційній сфері учасників тренінгу.

Оскільки в результаті кількісного аналізу виявлено, що в експериментальній групі не відбулося значимих змін після першого післяекспериментального зрізу, то для подальшого аналізу будемо використовувати результати дослідження ціннісно-мотиваційної сфери учасників програми до експерименту та через 4 місяці після нього. Загальні результати факторного аналізу даних рангових решіток досліджуваних експериментальної групи наведені у додатку З., контрольної – у додатку К.

Розглянемо ціннісно-мотиваційну сферу учасників експериментальної групи до та після експерименту. Для прикладу проведемо один повний аналіз змін у ціннісно-мотиваційній сфері до та після експерименту, а надалі наведемо узагальнені результати дослідження, представивши його окремі кроки у додатках.

Досліджувана А. до експерименту (додаток З.1).

Ціннісно-мотиваційна сфера досліджуваної А. представлена двома факторами. Перший фактор (48,5 % дисперсії) утворений такими цінностями: відповідальність (0,91), дружність (0,91), оптимізм (0,91), вірність (0,86), давання порад (0,86), життєрадісність (0,81), цікавість (0,79), хазяйновитість (0,78), енергійність (0,77), стриманість (0,75), реалістичність (0,73), серйозність (0,70), колективізм (0,67), веселість (0,61), кмітливість (0,56). На протилежному полюсі фактора знаходиться цінність “впертість” (-0,67).

Другий фактор (13,6 % дисперсії) теж виявився біполярним. Позитивний полюс фактору утворений такими цінностями: вміння танцювати (0,82), акторство (0,81), веселість (0,75), прикольність (0,69), цікавість (0,46). Протилежний полюс створений цінністю “мудрість” (-0,70).

Графічна репрезентація ціннісно-мотиваційної сфери досліджуваної А. (до експерименту) наведена на рис. 3.4.

Рис. 3.4. Графічне представлення ціннісно-мотиваційної сфери досліджуваної А. до експерименту

Як видно з результатів факторного аналізу, ціннісно-мотиваційна сфера досліджуваної утворена двома факторами. Аналіз змістового наповнення першого фактору показує його моральнісну модальність, пов'язану з оцінкою себе та друзів. Другий фактор також має моральнісне навантаження, яке, однак, пов'язане із протиставленням себе, друзів та старшого покоління (батьків і вчителів). Серед виділених факторів відсутні діяльнісні цінності та цінності внутрішньої мотивації.

Існує також певний рівень конфліктності в цінностях: у першому факторі це цінність “впертість”, а у другому – “мудрість”.

Для аналізу змін розглянемо ціннісно-мотиваційну сферу досліджуваної А. через 4 місяці після експерименту.

Досліджувана А після експерименту.

Ціннісно-мотиваційна сфера досліджуваної А. після експерименту стала трьохфакторною. На рис. 3.5 представлена графічна репрезентація першого та другого факторів ціннісно-мотиваційної сфери досліджуваної А. після експерименту.

Рис. 3.5. Графічна репрезентація першого та другого факторів ціннісно-мотиваційної сфери досліджуваної А. після експерименту

Перший фактор (51,7% дисперсії) утворений такими цінностями: розумність (0,94), винахідливість (0,91), аналітичність (0,91), хазяйновитість (0,79), самостійність (0,76), розсудливість (0,74), серйозність (0,70), людяність (0,68), мудрість (0,62), реалістичність (0,61), радість (0,48), впевненість (0,46), оптимізм (0,41).

Другий фактор (18,4% дисперсії) виявився біполярним. Позитивний полюс утворений такими цінностями: сміливість (0,85), діловитість (0,79), впевненість (0,62), мудрість (0,43). Негативний полюс другого утворений такими цінностями: скромність (-0,87), дружність (-0,84), охайність (-0,73), радість (-0,72), чемність (-0,53).

До третього фактору (7,9% дисперсії) входять такі цінності: працьовитість (0,95), цінність (0,92), оптимізм (0,82), реалістичність (0,70), готовність допомогти (0,70), мудрість (0,62), піклування (0,61), серйозність (0,57), людяність (0,55), хазяйновитість (0,54), самостійність (0,51), впевненість (0,48), охайність (0,42), діловитість (0,41), доброта (0,40).

Узагальнені результати аналізу наведено в табл. 3.7.

Таблиця 3.7

Узагальнені результати аналізу ціннісно-мотиваційної сфери досліджуваної А. після експерименту

	I фактор	II фактор	III фактор
Моральнісні цінності	серйозність людяність оптимізм	скромність дружність охайність радість чемність	
Діяльнісні цінності	розумність винахідливість аналітичність хазяйновитість самостійність розсудливість серйозність мудрість впевненість	сміливість діловитість впевненість мудрість	працьовитість самостійність діловитість
Самодетермінованість	самостійність		самостійність
Компетентність	розумність винахідливість розсудливість мудрість впевненість реалістичність	впевненість мудрість	реалістичність впевненість мудрість
Значимі міжособистісні стосунки	людяність радість	скромність дружність охайність чемність радість	готовність допомогти доброта піклування

З аналізу видно, що у досліджуваної перший фактор набуває діяльнісного характеру – з’являються нові цінності, пов’язані зі стратегіями діяльності (серйозність, винахідливість, аналітичність, хазяйновитість, самостійність, розсудливість). Спостерігається перегрупування в сферу діяльності цінностей, які до експерименту були в опозиції (мудрість). Змістовим інваріантом цього фактору можна вважати “розум”.

Другий фактор, який до експерименту полягав у протиставленні цінностей дорослого оточення та цінностей однолітків, залишився конфліктним, однак, тепер відбувається протиставлення власних моральнісних цінностей (скромність, дружність, охайність, радість, чемність) до діяльнісних цінностей оточення (сміливість, діловитість, впевненість, мудрість). Таким чином, другий фактор ціннісної сфери набуває моральнісних характеристик і його смисловий інваріант – “скромність”.

Третій фактор ціннісно-мотиваційної сфери теж набуває діяльнісних характеристик завдяки цінностям “працьовитість”, “самостійність”, “діловитість”. Його базова характеристика – “працьовитість”.

Спостерігається поява груп цінностей внутрішньої мотивації, які ще не є системоутворюючими. У першому та третьому факторах з’являється цінність самодетермінованості – “самостійність”. У них же існують цінності компетентності

– “розумність”, “винахідливість”, “розсудливість”, “мудрість”, “реалістичність”, “впевненість”. При цьому вони переважають саме у першому факторі, що дає підстави сподіватися на подальший розвиток фактора у цьому напрямку. Цінності, пов’язані зі значимими міжособистісними стосунками, такі: людяність, скромність, дружність, охайність, радість, чемність, готовність допомогти, доброта, піклування. Переважають вони у другому факторі.

Досліджувана Б до експерименту (додаток 3.2).

Ціннісно-мотиваційна сфера досліджуваної представлена трьома факторами. Аналіз відповідей досліджуваної показав, що цінностями для неї є “ледачість”, “веселість”, “безтурботність”, “непостійність”, “серйозність”, “гордість”, “впертість”.

У результаті аналізу ціннісного поля досліджуваної виявилось, що в кожному факторі присутні цінності морального та діяльнісного характерів, однак цей параметр не був системоутворюючим. Аналогічні результати отримані після аналізу цінностей внутрішньої мотивації. Їх важко виділити в окремі групи – вони не лише не є системоутворюючими, але й не формуються в окремі групи.

Досліджувана Б після експерименту (додаток 3.2).

Після участі досліджуваної в експерименті виявилось, що кількість цінностей значно зменшилася, а кількість факторів не змінилася. Однак аналіз показав, що тепер досліджувана ідентифікує себе з іншими цінностями: “наполегливість”, “веселість”, “серйозність”, “сила”, “об’єктивність”, “гумор”, “розум”, “щедрість”, “витримка”, “сумління”, “доброта”, “постійність”, “відповідальність”, “стійкість”.

Виділені цінності набувають розмежування на діяльнісні (2 фактор: “наполегливість”, “сила”, “об’єктивність”, “витримка”, “стійкість”) та моральнісні (1 фактор: “розум”, “щедрість”, “сумління”, “доброта” та 3 фактор: “веселість”, “гумор”).

У межах виділених факторів можна виявити окремі цінності внутрішньої мотивації. Перший та третій фактори об’єднують цінності значимих міжособистісних стосунків, другий фактор – цінності самодетермінованості.

Досліджувана В до експерименту (додаток 3.3).

До експерименту у досліджуваної В. ціннісно-мотиваційна сфера була утворена двома факторами. Перший фактор був уніполярним, і по’єднував у собі моральнісні цінності, спрямовані на значимі міжособистісні стосунки (“гумор”, “дружелюбність”, “вимогливість”, “балакучість”, “енергійність”, “активність”, “наполегливість”, “швидкість рухів”, “збудженість”, “веселість”, “м’якість”, “сором’язливість”, “бажання свободи”, “чесність”, “свободолюбство”).

Другий фактор теж виявився моральнісним, але зорієнтованим на самодетермінованість (“свободолюбство”, “чесність”, “бажання свободи”).

Таким чином, у досліджуваної існують певні групи цінностей, пов’язані з внутрішньою мотивацією, однак вони не мають діяльнісного характеру.

Досліджувана В після експерименту (додаток 3.3).

Після експерименту в ціннісно-мотиваційній сфері досліджуваної можна виділити три фактори. У першому факторі (який до експерименту був третім) виділяються діяльнісні цінності, пов’язані із самодетермінованістю (“стійкість”, “працелюбство”, “цілеспрямованість”, “мудрість”, “відповідальність”, “серйозність”, “доброта”, “емоційність”). Цей фактор виявився біполярним, оскільки досліджувана все ще протиставляє самодетермінованість як діяльнісну характеристику (додатній полюс першого фактору) та самодетермінованість як моральнісну характеристику (від’ємний полюс, цінність “свободолюбство”).

Другий фактор теж групує діяльнісні цінності, але пов'язані зі значимими міжособистісними стосунками (“гумор”, “дружелюбність”, “веселість”, “активність”, “енергійність”, “свободолюбство”, “м'якість”).

Третій фактор має моральнісне навантаження, пов'язане зі значимими міжособистісними стосунками (“постійність у стосунках”, “емоційність”, “доброта”, “м'якість”, “відповідальність”, “серйозність”).

Досліджувана Г до експерименту (додаток 3.4).

Ціннісно-мотиваційна сфера досліджуваної представлена трьома факторами. Перший фактор, який має діяльнісне навантаження, утворений двома полюсами. Його додатній полюс – це такі цінності: “відповідальність”, “талант до написання поезій”, “роzkутість”, “новаторство”, “розум”, “цілеспрямованість”, “талант до написання романів”, “сміливість”, “мужність”. Ідентифікація досліджуваної відбувається з цінностями від'ємного полюсу: “самозакоханість”, “егоїзм”, “халатність”, “потайність”, “лінь”.

Другий фактор, теж біполярний, утворений протиставленням моральнісних цінностей, пов'язаних зі значимими міжособистісними стосунками (“товариськість”, “веселість”, “потайність”, “вредність”, “лінь”) цінностям “сум” та “строгість”.

Третій біполярний фактор має діяльнісне навантаження, теж пов'язане зі значимими міжособистісними стосунками (“мужність”, “цілеспрямованість”, “талант до написання романів”, “сміливість” – додатній полюс; “вредність”, “лінь”, “халатність”, “скромність” – від'ємний полюс). Досліджувана ідентифікує себе з від'ємним полюсом.

Як видно з аналізу, у досліджуваної є розподіл цінностей на моральнісні та діяльнісні, а також одна група цінностей, пов'язана із внутрішньою мотивацією. Ідентифікує себе досліджувана з непродуктивними цінностями і стратегіями діяльності.

Досліджувана Г після експерименту (додаток 3.4).

Ціннісно-мотиваційна сфера досліджуваної після експерименту залишилася трьохфакторною.

Перший фактор має діяльнісне навантаження, та, як і до експерименту, є біполярним. Суттєво змінилася ідентифікація досліджуваної. Тепер це цінності додатного полюсу (“впертість”, “роzkутість”, “товариськість”, “творчість”, “веселість”, “готовність працювати”). Опозицію цим цінностям складає “впевненість у собі”. У цінностях додатного полюсу можна простежити певну орієнтацію на самодетермінованість.

Другий фактор утворений протиставленням цінностей “потайність” і “талант” (додатній полюс) цінностям “роздуми” і “строгість” (від'ємний полюс). Ідентифікація досліджуваної відбувається саме з від'ємним полюсом фактору. Через незначну кількість цінностей однозначно визначити їх спрямованість важко.

Третій фактор має діяльнісне навантаження з певною орієнтацією на цінності компетентності. На додатному полюсі фактору знаходяться такі цінності, як “цілеспрямованість”, “мужність”, “розум”, “готовність працювати”, “потайність”. На від'ємному полюсі знаходиться цінність “безтурботність”. Досліджувана має невизначену ідентифікацію відносно полюсів цього фактору. Це свідчить, про те, що відбувається процес вибору, і залежатиме цей вибір від багатьох чинників. Безсумнівно, що до участі у програмі навіть можливість такого вибору не усвідомлювалася.

Досліджуваний Д до експерименту (додаток 3.5).

Ціннісно-мотиваційна сфера досліджуваного Д до експерименту була двофакторна. Перший біполярний фактор виявився фактором моральнісних

цінностей, пов'язаних зі значимими міжособистісними стосунками. Додатній полюс фактора утворений такими цінностями: “обезбашеність”, “паління”, “їзда на мотоциклі”, “веселість”, “дружність”, “азартні ігри”, “ловля риби”, “зацікавленість брейком”, “спільні музичні смаки”. Від’ємний полюс фактору складають такі цінності: “серйозність”, “передбачливість”, “спільні погляди на майбутнє”, “досвід у житті”, “схильність до спорту”, “впертість”.

Змістовий аналіз фактору показує, що в ньому відбувається протиставлення двох стилів життя – “веселість” (додатній полюс) та “серйозність” (від’ємний полюс). При цьому ідентифікує себе досліджуваний з додатнім полюсом “веселість”.

Другий фактор виявився уніполярним, і складався з таких цінностей, як “сидіння в Інтернеті”, “зацікавленість брейком”, “гра в теніс”, “спільні музичні смаки”, “схильність до спорту”, “дружність”, “їзда на скейті”, “ловля риби”, “гра в баскетбол”, “урівноваженість”. Аналіз змісту фактору дозволяє проінтерпретувати його як діяльнісний фактор, пов'язаний зі значимими міжособистісними стосунками.

Таким чином, ціннісно-мотиваційна сфера досліджуваного Д. до експерименту представлена одним моральнісним та одним діяльнісним факторами, які, однак, мають відношення лише до одного параметру внутрішньої мотивації – значимих міжособистісних стосунків.

Досліджуваний Д після експерименту (додаток 3.5).

Після участі у програмі кількість цінностей значно зменшилася, однак, з’явився трьохфакторний розподіл. Перший фактор ціннісно-мотиваційної сфери утворений двома цінностями – “відповідальність” та “працьовитість”. Цей фактор має яскраво виражене діяльнісне навантаження, і пов’язаний із самодетермінованістю.

Другий фактор теж виявився діяльнісним (оскільки характеризує стратегію діяльності), однак, пов’язаним з оцінкою оточуючих, а отже, зі значимими міжособистісними стосунками.

Третій фактор виявився біполярним. Додатній полюс фактору утворений цінністю “охайність”, а від’ємний – “веселість”. При цьому ідентифікація відбувається з від’ємним полюсом фактору.

Отже, після участі програмі у досліджуваного відбулася змістова перебудова ціннісно-мотиваційної сфери. Якщо до експерименту досліджуваний ідентифікував себе з непродуктивним (відносно навчання) полюсом фактору, то після нього – з’явилася ідентифікація з діяльнісними фактором, пов’язаним із самодетермінованістю.

Досліджувана Е до експерименту (додаток 3.6).

У ціннісно-мотиваційній сфері досліджуваної Е. до експерименту виділилося два фактори. Перший фактор виявився біполярним і мав діяльнісне навантаження у сфері значимих міжособистісних стосунків. Додатній полюс фактору утворений такими цінностями: “відповідальність”, “наполегливість”, “поміркваність дій”, “серйозність”, “дипломатичність”, “працелюбство”, “турботливість”, “акуратність”. Однак, ідентифікує себе досліджувана із від’ємним полюсом: “веселість”, “любов до приколів”, “балакучість”.

Другий полюс теж мав відношення до значимих міжособистісних стосунків, але з моральнісним навантаженням. Так, додатній полюс – це “спокій” та “серйозність”, а від’ємний, із яким пов’язує себе досліджувана – “цілеспрямованість”, “впевненість”, “завзятість”, “любов до музики”, “любов до приколів”, “балакучість”, “веселість”, “допитливість”, “активність”, “екстремальність”, “наполегливість”.

Таким чином, у ціннісно-мотиваційній сфері досліджуваної виділяється два фактори, які відносяться до параметру значимих міжособистісних стосунків, але один фактор має діяльнісне, а другий – моральнісне навантаження.

Досліджувана Е після експерименту (додаток 3.6).

Після експерименту ціннісно-мотиваційна сфера досліджуваної Е. стала трьохфакторною. Перший фактор (“готовність допомогти один одному”, “турботливість”, “ввічливість”, “дружелюбність”, “взаєморозуміння”, “обдуманість дій”) виявився діяльним, пов’язаним зі значимими міжособистісними стосунками.

Другий фактор виявився моральним і пов’язаним із компетентністю (“серйозність”, “обдуманість дій”, “розсудливість”, “чітка позиція в житті”, “пунктуальність”, “цілеспрямованість”).

Третій фактор (“оптимізм”, “вміння знайти пригоду на свою голову”, “взаєморозуміння”, “чітка позиція в житті”, “цілеспрямованість”) виявився моральним, і пов’язаним із загальним стилем життя досліджуваної.

Таким чином, після експерименту з’явилася ідентифікація досліджуваної з продуктивними (для навчання) діяльними цінностями, пов’язаними зі значимими стосунками. Крім того, з’явився фактор компетентності, який поки що має моральнісне навантаження.

Досліджувана Є до експерименту (додаток 3.7).

Ціннісно-мотиваційна сфера досліджуваної Є. представлена трьома факторами. Перший фактор – уніполярний – утворений такими цінностями: “відповідальність”, “розум”, “працелюбність”, “начитаність”, “дисциплінованість”, “впевненість”, “цілеспрямованість”, “порадники”, “активність”, “відхідливість”. Змістовий аналіз показує, що це фактор діяльний, пов’язаний із таким параметром внутрішньої мотивації, як компетентність.

Другий фактор виявився теж діяльним, але пов’язаним зі значимими міжособистісними стосунками (“сміливість”, “екстрім”, “оптимізм”, “ініціативність”, “активність”, “веселість”, “допитливість”, “цілеспрямованість”, “відхідливість” – додатний полюс, і “акуратність” та “розсудливість” – від’ємний полюс). Ідентифікація – з додатним полюсом.

Третій фактор (“самокритичність”, “дружелюбність”, “скромність”, “допитливість”, “порадники”, “відхідливість”, “веселість”, “доброта”, “ініціативність”, “цілеспрямованість”, “впевненість”) виявився моральним, і теж пов’язаним зі значимими міжособистісними стосунками.

Таким чином, у ціннісно-мотиваційній сфері досліджуваної Є. до експерименту виявилось два діяльнісних фактори (компетентність – перший, значимі стосунки – другий), і один моральнісний фактор (значимі стосунки – третій).

Досліджувана Є після експерименту (додаток 3.7).

Після експерименту кількість факторів ціннісно-мотиваційної сфери не змінилася, але, зменшилася кількість цінностей і дещо змінилося їх змістове навантаження.

Перший фактор (“цілеспрямованість”, “серйозність”, “відповідальність”, “старанність”) має діяльнісне навантаження, але однозначно визначити його відношення до певного параметру внутрішньої мотивації досить важко через незначну кількість цінностей. Орієнтовно, це цінності компетентності та самодетермінованості.

Другий фактор утворений такими цінностями: “щедрість”, “доброта”, “настійливість”, “дружелюбність”, “сила”. Очевидно, це фактор моральнісних цінностей, пов’язаних зі значимими міжособистісними стосунками.

Третій фактор утворений лише однією цінністю – “самостійність”. Його можна віднести до діяльнісних цінностей, пов’язаних із самодетермінованістю.

Отже, виявилось, що після експерименту у досліджуваній з’явилася нова група цінностей, пов’язана із самодетермінованістю (перший та третій фактори).

Досліджувана Ж до експерименту (додаток 3.8).

У ціннісно-мотиваційній сфері досліджуваної Ж. виявилось два фактори, які репрезентують моральнісні та діяльнісні цінності, пов’язані зі значимими міжособистісними стосунками.

Перший фактор утворений цінностями морального характеру, пов’язаними зі значимими міжособистісними стосунками. Це такі цінності: “цікавість”, “оптимізм”, “дружелюбність”, “впертість”, “волелюбство”, “життєрадісність”, “інтуїтивність”, “активність”, “економність”, “гостинність”, “добррозичливість”, “охайність”, “любов до дітей”, “ерудованість”, “відповідальність”, “відвертість”. Опозицію до них утворює цінність “реалістичність”.

Другий фактор (діяльнісні цінності), теж пов’язаний із значимими міжособистісними стосунками (“врівноваженість”, “розсудливість”, “щирість”, “відвертість”, “логічність”, “відданість”, “відповідальність”, “вірність”, “мудрість”, “реалістичність”, “гостинність”, “щедрість”, “добррозичливість”, “ніжність”, “економність”).

Досліджувана Ж після експерименту (додаток 3.8).

Ціннісно-мотиваційна сфера досліджуваної після експерименту виявилася трьохфакторною. Перший фактор включав у себе такі цінності: “добррозичливість”, “відповідальність”, “турботливість”, “вміння вислухати”, “серйозність”, “щирість”, “жіночність”, “тверезість думок”, “відвертість”, “розсудливість”, “готовність допомогти”, “досвідченість”, “допитливість”. В опозиції до них знаходилася цінність “мужність”. Змістовий аналіз фактору дає можливість визначити його як діяльнісний фактор, пов’язаний зі значимими міжособистісними стосунками.

Другий фактор – це змішаний фактор цінностей морального та діяльнісного характеру, які теж пов’язані зі значимими міжособистісними стосунками: “розуміння інших”, “оптимізм”, “реалістичність”, “аналітичність”, “готовність допомогти”, “тверезість думок”, “відвертість”, “щирість”, “жвавість”, “допитливість”.

Третій фактор – фактор моральнісних цінностей, пов’язаних зі значимими міжособистісними стосунками. Він складається з таких цінностей: “жвавість”, “допитливість”, “комунікабельність”, “гостинність”, “відвертість”. Фактор біполярний внаслідок протиставлення цінності “розсудливість”.

Таким чином, у досліджуваної Є. нові цінності внутрішньої мотивації не з’явилися, однак, позитивним є те, що збільшилося діялісне навантаження цінностей – з другого фактору вони перейшли до першого.

Досліджувана З. до експерименту (додаток 3.9).

Ціннісно-мотиваційна сфера досліджуваної З. до експерименту представлена двома біполярними факторами. Перший фактор утворений опозицією цінностей “самостійність”, “трудолюбство”, “розсудливість”, “цілеспрямованість” (додатний полюс), до цінностей “відхідливість”, “екстремальність”, “оптимізм”, “життєрадісність” (від’ємний полюс). Це протиставлення між діялісними цінностями самодетермінованості та моральнісними цінностями значимих міжособистісних стосунків. Досліджувана ідентифікує себе з від’ємним полюсом.

Другий фактор утворений протиставленням діялісних цінностей, пов’язаних зі значимими міжособистісними стосунками (“оптимізм”, “ініціативність”, “завзятість”, “екстремальність”, “цілеспрямованість”)

моральнісним цінностям, які теж пов'язані зі значимими міжособистісними стосунками (“розуміння”, “розсудливість”, “доброта”, “відхідливість”).

Досліджувана З. після експерименту (додаток 3.9).

Після експерименту ціннісно-мотиваційна сфера досліджуваної З. представлена трьома факторами, причому, біполярним виявився лише перший фактор.

Перший фактор утворений опозицією цінностей “комунікабельність”, “життєрадісність” (додатній полюс) до цінностей “самотійність”, “відповідальність”, “доброта” (від’ємний полюс). Цей полюс, як і в попередньому випадку, є протиставленням моральнісних цінностей, пов’язаних зі значимими міжособистісними стосунками (додатній полюс), діяльнісним цінностям самодетермінованості (від’ємний полюс). Ідентифікує себе досліджувана з додатнім полюсом фактору.

Другий фактор складається із двох цінностей – “дружелюбність” та “доброта”. Очевидно, це цінності моральнісного характеру, пов’язані зі значимими міжособистісними стосунками.

Третій фактор складається лише з однієї цінності “цілеспрямованість”, яку можна проінтерпретувати як цінність діяльнісного характеру. Однак, визначити її належність до певного параметру внутрішньої мотивації досить важко через малу кількість даних.

Таким чином, у досліджуваної зростає кількість факторів, які стають менш конфліктними, і спостерігається збільшення кількості діяльнісних цінностей.

Ще один параметр, за яким було проаналізовано зміни у ціннісно-мотиваційній сфері досліджуваних студентів – це рівень конфліктності. У попередньому розділі на основі отриманих даних було зроблено висновок про зв’язок між рівнем конфліктності ціннісно-мотиваційної сфери та рівнем розвитку внутрішньої мотивації. Однак, там аналіз проводився на незалежних вибірках. Тепер з’явилася можливість підтвердити ці дані на залежних вибірках.

Рівень конфліктності визначався як кількість цінностей у межах одного фактору, які знаходяться в опозиції до полюсу, з яким ідентифікує себе досліджуваний.

Проаналізувавши ціннісно-мотиваційну сферу досліджуваних до експерименту, відразу після нього та через 4 місяці після нього, було визначено полюси ідентифікації, а також підраховано кількості конфліктних цінностей.

Встановлено, що кількість конфліктних цінностей зменшується. Для перевірки гіпотези про наявність тенденції до зменшення кількості конфліктних цінностей було використано L-критерій тенденцій Пейджа. Обчислення показало, що $L_{\text{експ}} = 116$ – гіпотеза підтверджена на рівні статистичної значимості $p < 0,05$.

Для додаткового підтвердження гіпотези про значимість відмінностей між трьома діагностичними зрізами було використано t-критерій Стюдента для залежних вибірок. У результаті було з’ясовано, що різниця до та відразу після експерименту незначима ($t_{1,2} = -0,170$). Незначимою виявилася також відмінність між показниками після експерименту та через 4 місяці ($t_{2,3} = -0,225$). Однак різниця між результатами, отриманими до експерименту та через 4 місяці виявилася значимою на рівні $p < 0,05$ ($t_{1,3} = -2,868$).

Отже, у процесі розвитку внутрішньої мотивації знижується рівень конфліктності ціннісно-мотиваційної сфери.

У результаті проведеного аналізу змін у змісті ціннісно-мотиваційної сфери студентів, які сталися в результаті участі у програмі розвитку внутрішньої мотивації, можна зробити такі висновки: відбулося зменшення кількості цінностей, збільшення

кількості факторів, зниження конфліктності, виділення моральнісних та діяльнісних факторів, з'явилися групи цінностей самодетермінації, компетентності та значимих міжособистісних стосунків. Підтвердилося припущення про важливість для розвитку внутрішньої мотивації латентного періоду, протягом якого відбувається інтеграція конструктів внутрішньої мотивації у ціннісно-мотиваційну сферу та набуття ними статусу цінностей. Наведені результати свідчать про ефективність розробленої програми та підтверджують гіпотезу дослідження.

ВИСНОВКИ ДО III РОЗДІЛУ.

У третьому розділі описано психологічні основи розвитку внутрішньої мотивації, створено програму розвитку внутрішньої мотивації та проведено експериментальне дослідження її ефективності.

1. Виділено два аспекти проблеми розвитку мотивації навчальної діяльності – соціально-психологічний та особистісний. Соціально-психологічний аспект розвитку внутрішньої мотивації у розробленій програмі пов'язаний із перевіркою гіпотези про досвід внутрішньо мотивованої поведінки як чинника сит рівня внутрішньої мотивації, а особистісний аспект розвитку мотивації пов'язаний із перевіркою гіпотези про сформованість груп цінностей самодетермінованості, компетентності та значимих міжособистісних стосунків як чинника суб'єктно-ціннісного рівня розвитку внутрішньої мотивації.

В основу програми покладено методику фіксованих ролей Дж. Келлі, яка дозволила інтегрувати названі аспекти: з одного боку, за допомогою нарису фіксованої ролі досліджувані мають змогу в реальних життєвих ситуаціях апробувати стратегії внутрішньо мотивованої поведінки, а з іншого – у процесі діяльнісного опосередкування та механізмів інтеріоризації апробовані нові стратегії поведінки можуть набути статусу цінностей (В.О. Моляко, О.Л. Музика).

Для експериментального аналізу ефективності програми розвитку внутрішньої мотивації застосовано формуючий експеримент. З метою виявлення динаміки змін у ціннісно-мотиваційній сфері студентів, викликаних участю у програмі розвитку внутрішньої мотивації, проведено повторне дослідження через 4 місяці після завершення формуючого експерименту.

2. У результаті аналізу структурних характеристик ціннісно-мотиваційних сфер учасників експериментальної групи було виявлено тенденцію до зменшення кількості цінностей та одночасно – до збільшення кількості факторів ціннісно-мотиваційної сфери. У контрольній групі ці ж тенденції виявилися незначимими.

3. Для вивчення динаміки змістових показників проведено аналіз змісту ціннісно-мотиваційної сфери кожного з учасників програми. На основі підрахунку кількості конфліктних цінностей виявлена тенденція до зниження рівня конфліктності ціннісно-мотиваційної сфери учасників експериментальної групи ($L=116$; $p<0,05$). Також виявлено тенденцію до виділення моральнісних та діяльнісних факторів, та поява у ціннісно-мотиваційній сфері цінностей самодетермінації, компетентності та значимих міжособистісних стосунків.

4. У результаті набуття студентами досвіду внутрішньо мотивованої діяльності в їх ціннісно-мотиваційній сфері було виявлено такі зміни: зменшення кількості цінностей, збільшення кількості факторів, зниження конфліктності, виділення моральнісних та діяльнісних факторів, поява груп цінностей самодетермінації, компетентності та значимих міжособистісних стосунків. Крім того, підтвердилося припущення про важливість для розвитку внутрішньої мотивації латентного періоду, протягом якого відбувається інтеграція конструктів внутрішньої мотивації у ціннісно-мотиваційну сферу та набуття ними статусу цінностей.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеної роботи виявлено та досліджено психологічні детермінанти розвитку внутрішньої мотивації студентів у навчальній діяльності. На основі теоретичного аналізу досліджуваної проблеми розроблено теоретичну модель розвитку внутрішньої мотивації студентів у навчальній діяльності. Відповідно до цієї моделі, внутрішня мотивація має три рівні розвитку, кожен з яких має свої детермінанти та ознаки: ситуативний рівень внутрішньої мотивації детермінується задоволенням у навчальній діяльності потреб у самодетермінації, компетентності та значимих міжособистісних стосунках, а його ознакою є відчуття самодетермінованості, компетентності та задоволення від діяльності; ситуативно-ціннісний рівень внутрішньої мотивації детермінується досвідом внутрішньо-мотивованої діяльності, а його ознакою є надситуативна активність; суб'єктно-ціннісний рівень розвитку детермінується сформованістю груп цінностей самодетермінованості, компетентності та значимих міжособистісних стосунків, а його ознакою є творчість у навчальній діяльності. На ситуативному рівні про внутрішню мотивацію можна говорити як про характеристику діяльності особистості, оскільки вона визначається умовами діяльності, а на суб'єктно-ціннісному рівні – як про характеристику особистості, оскільки вона визначається самою особистістю. На основі побудованої теоретичної моделі було проведено дослідження особливостей і детермінант розвитку внутрішньої мотивації студентів у навчальній діяльності, а також розроблено та апробовано програму розвитку внутрішньої мотивації.

Підбиваючи загальні підсумки проведеного дослідження, можна сформулювати такі висновки, які засвідчують, що його завдання виконані, а гіпотеза підтверджена:

1. Внутрішня мотивація навчальної діяльності – це поняття, яке дозволяє розглядати розвиток навчальної діяльності з точки зору її внутрішньої регуляції. Центром цього процесу є ціннісно-мотиваційна сфера, де цінності розглядаються як джерела активності особистості, а внутрішні мотиви – як утворення, що виникають внаслідок взаємодії особистісних цінностей і параметрів навчальної ситуації. У результаті проведеного дослідження були отримані дані, які доводять, що внутрішня мотивація навчальної діяльності студентів є динамічним процесом, у якому можна виділити три рівні – ситуативний, ситуативно-ціннісний, суб'єктно-ціннісний.

2. Психологічний зміст розвитку внутрішньої мотивації полягає в еволюції основних її показників (почуття самодетермінованості, компетентності та наявності значимих міжособистісних стосунків) від ситуативно зумовлених потреб до особистісних цінностей, які детермінують поведінку людини відносно незалежно від ситуації.

3. На ситуативному рівні внутрішньої мотивації задоволення базових потреб у самодетермінації, компетентності та значимих міжособистісних стосунках визначається особливостями ситуації. У процесі дослідження з'ясувалося, що студенти з цим рівнем не продовжують перервану навчальну діяльність, якщо немає зовнішнього підкріплення. При цьому адаптований нами опитувальник Р. Раяна показує наявність основних показників внутрішньої мотивації. Ця суперечність пояснюється особливостями ціннісно-мотиваційної сфери, яка орієнтована в минуле (значимі люди – шкільні вчителі, значимі способи діяльності – зовнішньо мотивовані) і представлена в основному моральнісними цінностями. Відсутність діяльнісних цінностей призводить до декларованості і ситуативної залежності більшості

особистісних цінностей.

4. Ситуативно-ціннісний рівень розвитку внутрішньої мотивації притаманний тим студентам, які проявляють надситуативну активність, тобто продовжують навчальну діяльність тоді, коли зовнішній тиск припинено. Ціннісно-мотиваційна сфера таких студентів характеризується більшою кількістю ціннісних конструктів. Спостерігаються тенденції до диференціації ціннісної сфери – появи нових цінностей, збільшення кількості факторів. У процесі розвитку відбувається інтеграція ціннісно-мотиваційної сфери – випадкові ціннісні конструкти зникають, а факторні навантаження тих груп цінностей, які відносяться до основних показників внутрішньої мотивації (самодетермінації, компетентності та значимих міжособистісних стосунків) – зростають.

5. Суб'єктно-ціннісний рівень внутрішньої мотивації притаманний студентам, які здатні самі трансформувати будь-яке навчальне завдання у творче і виконувати його без зовнішнього контролю. Значимими людьми для них є переважно викладачі вузу, які у сприйманні студентів відрізняються від шкільних учителів відсутністю стратегій тиску і примусу. Ключовим моментом є поява у ціннісно-мотиваційній сфері, поряд з моральнісними, діяльнісних цінностей. Це знімає декларативність цінностей, робить їх реальними регуляторами поведінки. Відбувається зниження конфліктності цінностей, їх здатність змінювати значимість взаємозв'язків у залежності від характеристик ситуації. Таким чином, ціннісно-мотиваційна сфера стає стійкою і водночас гнучкою, здатною до внутрішнього регулювання навчальної діяльності.

6. Доведено можливість розвитку внутрішньої мотивації студентів у навчальній діяльності. Відкрито необхідність латентного періоду для формування позитивної динаміки показників внутрішньої мотивації. Розвивальні впливи, які здійснювалися під час тренінгу внутрішньої мотивації, – це зовнішні впливи, які можуть переходити у внутрішній план лише через досвід внутрішньо мотивованої поведінки. Латентний період – це час (2-6 місяців), необхідний особистості для інтеріоризації цінностей. Формуючий експеримент показав позитивні зміни показників внутрішньої мотивації (самодетермінації, компетентності та значимих міжособистісних стосунків), а також такий розвиток ціннісно-мотиваційної сфери, який робить ці зміни стійкими і незворотними.

Перспективу досліджень проблеми розвитку внутрішньої мотивації становить подальше ґрунтовне вивчення етапів розвитку внутрішньої мотивації, дослідження співвідношення внутрішньої та зовнішньої мотивації у навчальній діяльності та аналіз вікових аспектів розвитку внутрішньої мотивації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абульханова К.А. О субъекте психической деятельности. – М.: Наука, 1973. – 287 с.
2. Абульханова-Славская К.А. Деятельность и психология личности. – М.: Наука, 1980. – 334 с.
3. Абульханова-Славская К.А. Стратегия жизни. – М.: Мысль, 1991. – 299 с.
4. Алексеева М.І. Моральні цінності у свідомості української молоді // Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави: Зб. наук. праць. – К.: Інф.-вид. центр Тов-ва “Знання” України, 2001. – Вип. 3. – С. 153-156.
5. Алексеева М.И. Мотивы учебной деятельности студентов // Проблемы высшей школы.- К., 1976, вып. 25.- с. 31-38.
6. Анастаси А., Урбина С. Психологическое тестирование. – СПб.: Питер, 2001. – 688 с.
7. Анцыферова Л.И. К психологии личности как развивающейся системы // Психология формирования и развития личности. – М.: Наука, 1981. – С. 5-9.
8. Асмолов А.Г. По ту сторону сознания: методологические проблемы неклассической психологии. – М.: Смысл, 2002. – 480 с.
9. Асмолов А.Г. Психология личности: Учебник. – М.: Изд-во МГУ, 1990. – 367 с.
10. Асмолов А.Г., Братусь Б.С., Зейгарник Б.В., Петровский А.В., Субботский Е.В., Хараш А.У., Цветкова Л.С. О некоторых перспективах исследования смысловых образований личности // Вопр. психол. – 1979. – №4. – С. 35-46.
11. Балл Г.А. Теория учебных задач: Психолого-педагогический аспект. – М.: Педагогика, 1990. – 184 с.
12. Балл Г.О. Категорії значення і смислу в аналізі соціальної поведінки // Соціально-психологічний вимір демократичних перетворень в Україні /За ред. Максименка С.Д., Циби В.Т., Шайгородського В.Ю. та ін. – К.: Український центр політичного менеджменту, 2003. – С. 61-67.
13. Богоявленская Д.Б. “Субъект деятельности” в проблематике творчества // Вопр. психол. – 1999. – №2. – С. 35-41
14. Богоявленская Д.Б. Интеллектуальная активность как проблема творчества. – Ростов-на-Дону: Изд-во Рост. Ун-та, 1983. – 173 с.
15. Боришевський М. Духовні цінності як детермінанта громадянського виховання особистості // Цінності освіти і виховання: Наук.-метод. зб-к., 1997. – С. 21-25.
16. Братусь Б.С. Аномалии личности. – М.: Мысль, 1988. – 301 с.
17. Братусь Б.С. Нравственное сознание личности (психологическое исследование). – М.: Знание, 1985. – 64 с.
18. Брушлинский А.В. Психология мышления и кибернетика. – М.: Мысль, 1970. – 192 с.
19. Брушлинский А.В. Проблема субъекта в психологической науке // Психол. журн. – 1991. – Т. 12. – № 6. – С. 3-10.
20. Брушлинский А.В. Субъект: Мышление, учение, воображение: Избр. психол. тр . – Воронеж: НПО “МОДЕК”, 1996. – 390 с.

21. Бубнова С.С. Ценностные ориентации личности как многомерная нелинейная система // Психол. журн. – 1999. – Т.20. – №5. – С. 38-44.
22. Бурлачук Л.Ф., Духневич В.Н. Акцентуации личности: что диагностируем? // Вопр. психол. – 1998. – №2. – С. 136-143
23. Бурлачук Л.Ф., Королев Ф.К. Адаптация опросника для диагностики пяти факторов личности // Вопр. психол. – 2000. – №1. – С. 126-134
24. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь-справочник по психодиагностике – СПб.: Издательство «Питер», 2000. – 528 с.
25. Галузяк В.М. Мотиваційно-ціннісні детермінанти індивідуального стилю педагогічного спілкування. Автореферат дис. ... канд. психол. наук. – К., 1999. – 16 с.
26. Гальперин П.Я. Развитие исследований по формированию умственных действий. – В кн.: Психологическая наука в СССР. – М., 1959. – Т.1. – с. 441-469.
27. Головаха Е.И., Кроник А.А. Психологическое время личности. – К.: Наукова думка, 1984. – 207 с.
28. Гончарова Е.Б. Формирование мотивации учебной деятельности подростков // Вопр. психол. – 2000. – №6. – С. 132-135.
29. Горбатов Д.С. Практикум по психологическому исследованию: Учеб. пособие. – Самара: Издательский Дом “БАХРАХ-М”, 2000. – 248 с.
30. Горноста́й П.П. Формирование психологической готовности старшеклассников к педагогической деятельности: Автореф. дис. ... кандидата психол. наук: 19.00.07 / НИИ психологии УССР. – К., 1988. – 18 с.
31. Готтсданкер Р. Основы психологического эксперимента: Учеб. пособие. Пер. с англ. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1982. – 464 с.
32. Давыдов В.В. Теория развивающего обучения. – М.: ИНТОР, 1996. – 544 с.
33. Долинська Л.В., Максимчук Н.П. Розширення системи ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя активними методами навчання //Психологія. Збірник наукових праць. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, Вип. 3 (10), 2000. – С. 273-283.
34. Дробницкий О.Г. Некоторые аспекты проблемы ценности //Проблема ценности в философии. – М.: Наука, 1966. – С. 25-40.
35. Дробницкий О.Г. Проблемы нравственности. – М.: Наука, 1977. – 333 с.
36. Дробницкий О.Г. Ценность //Филос.энцикл. – 1970. – Т.5. – С. 462-463.
37. Дружинин В.Н. Экспериментальная психология – СПб.: Питер, 2001. – 320 с.
38. Дусавицкий А.К. Мотивы учебной деятельности студентов: Учеб.пособие. – Харьков: ХГУ, 1987. – 55 с.
39. Дусавицкий А.К. Развивающее обучение: теория и практика. Статьи. – Харьков: 2002. – 146 с.
40. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психология высшей школы. – Минск: Изд-во БГУ, 1981. – 383 с.
41. Зак А.З. Развитие теоретического мышления у младших школьников /Науч.-исслед. ин-т общей и педагогической психологии Акад. пед. наук СССР. – М.: Педагогика, 1984. – 152 с.

42. Залесский Г.Е. Психологические вопросы формирования убеждения. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1982. – 120 с.
43. Занюк С. Психология мотивации. – К.: Эльга-Н; Ника-Центр, 2001. – 352 с.
44. Здравомыслов А.Г. Потребности, интересы, ценности. – М.: Политиздат, 1986. – 233 с.
45. Зимняя И.А. Психология обучения иностранным языкам в школе. – М.: Просвещение, 1991. – 222 с.
46. Иващенко Ф.И. Использование прошлых успехов учащихся для повышения их ответственности. // Вопр. психол. – 2000. – №2. – С. 87-91
47. Изучение мотивации поведения детей и подростков /Под ред. Л.И. Божович и Л.В. Благоннадежной. – М.: Педагогика, 1972. – 352 с.
48. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. – СПб.: Питер, 2000. – 512 с.
49. Ильясов И.И. Структура процесса учения. – М.: Изд-во МГУ, 1986. – 200 с.
50. Карпенко З.С. Психологічні основи аксіогенезу особистості: Дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.07. – К., 1999. – 443 с.
51. Карпенко З.С. Аксіопсихологія особистості. – К.: ТОВ “Міжнародна фінансова агенція”, 1997. – 216 с.
52. Келли Дж. Теория личности. Психология личных конструктов – СПб: Речь, 2000. – 249 с.
53. Киричук О.В., Карпенко З.С. Рівні суб’єктності та індикатори духовності людини // Педагогіка і психологія – 1995. – № 3. – С. 3-12.
54. Клайн П. Справочное руководство по конструированию тестов. Введение в психометрическое проектирование. /Пер. с англ Е.П. Савченко под ред. Л.Ф. Бурлачука. – К.: ПАН-Лтд., 1994. – 283 с.
55. Клиничарски В. Ценностни параметри на психичното поле на личността. – София: Идателства На Българската академия на науките, 1989. – 191 с.
56. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. - К.: Рад. школа, 1989. - 608 с.
57. Кроник А.А. Субъективная картина жизненного пути как предмет психологического исследования, диагностики и коррекции. Дисс. в виде научного доклада на соискание ученой степени доктора психологических наук. – М., 1994. – 71 с.
58. Кэмпбелл Д. Модели экспериментов в социальной психологии и прикладных исследованиях – СПб.: Социально-психологический центр, 1996. – 391 с.
59. Левин К. Динамическая психология. – М.: Смысл, 2001. – 572 с.
60. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики. – М.: Изд-во МГУ, 1981. – 584 с.
61. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М.: Политиздат, 1975. – 304 с.
62. Леонтьев Д.А. Психология свободы: к постановке проблемы самодетерминации личности // Психол. журн. – 2000. – Т. 21. – №1. – С. 15-25.
63. Леонтьев Д.А. Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности. – М.: Смысл, 2003. – 487 с.
64. Леонтьев Д.А. Структурная организация смысловой сферы личности: Дис. канд. психол. наук. – М., 1988. – 324 с.

65. Мадди С.Р. Теории личности: сравнительный анализ. / Пер. с англ. – СПб.: Издательство “Речь”, 2002. – 539 с.
66. Максименко С.Д. Основы генетичної психології // Проблемы медицины. – 1998. – №1. – С.8-14.
67. Максименко С.Д. Теорія і практика психолого-педагогічного дослідження. – К.: НДП, 1990. – 240 с.
68. Маркова А.К., Матис Т.А., Орлов А.Б. Формирование мотивации учения: Кн. для учителя. – М.: Просвещение, 1990. – 192 с
69. Матюхина М.В. Мотивация учения младших школьников. – М.: Педагогика, 1984. – 144 с.
70. Махмутов М.И. Проблемное обучение. Основные вопросы теории. – М.: Педагогика, 1975. – 367 с.
71. Мильман В.Э. Внутренняя и внешняя мотивация учебной деятельности // Вопр. психол. – 1987. – №5. – С. 129-139.
72. Моляко В.О., Музика О.Л. Особливості стратегіальної організації свідомості технічно обдарованої особистості. // Духовність як основа консолідації суспільства. Міжвідомчий науковий збірник. – К.: Інститут “Проблеми людини”, 1999. – Т.16. – С. 131-136.
73. Моляко В.А. Психология конструкторской деятельности. – М.: Машиностроение, 1983. – 134 с.
74. Моляко В.А. Психология творческой деятельности. – К.: Знание, 1978. – 46 с.
75. Москвичев С.Г. Мотивация, деятельность, управление. – Киев-Сан-Франциско, 2003. – 492 с.
76. Музика О.Л. Криза творчої особистості: суб’єктно-ціннісний підхід до типології // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. /За ред. Максименка С.Д. – К., 2001. – Т. III, ч. 5. – С. 63-72.
77. Музика О.Л. Суб’єктно-ціннісний аналіз становлення творчо обдарованої особистості (на матеріалі технічної творчості). – Дис. ... канд. психол. наук за спец. 19.00.07. – К., 1991. – 203 с.
78. Музика О.Л. Ціннісна свідомість і розвиток обдарованості. – К.: Міжнародна фінансова агенція, 1997. – 24 с.
79. Мюллер В.К. Англо-русский словарь. – 23-е изд., стер. – М.: Рус. яз., 1990. – 848 с.
80. Насиновская Е.Е. Методы изучения мотивации личности. Опыт исследования личностно-смыслового аспекта мотивации: Учеб.-метод.пособие. – М.: Изд-во Моск. Ун-та, 1988. – 80 с.
81. Общая психодиагностика. Основы психодиагностики, немедицинской психотерапии и психологического консультирования. /Под ред. А.А. Бодалева, В.В. Столина. – М.: Изд-во Моск.ун-та, 1987. – 304 с.
82. Божович Л.И. Избранные психологические труды. Проблемы формирования личности. – М.: Межд. пед. академия, 1995. – 212 с.
83. Олпорт Г.В. Личность в психологии. – СПб.: Ювента, 1998. – 345 с.
84. Основы психодиагностики. Учебное пособие для студентов педвузов. /Под ред. А.Г. Шмелева. – Москва, Ростов-на-Дону: «Феникс», 196. – 544 с.

85. Петровский А.В., Петровский В.А. Индивид и его потребность быть личностью // Вопр. филос. – 1982. – №3. – С.44-53.
86. Петровский А.В., Ярошевский М.Г. Основы теоретической психологии. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 528 с.
87. Петровский В.А. Личность в психологии: парадигма субъектности. – Ростов-на-Дону: Изд-во “Феникс”, 1996. – 512 с.
88. Петровский В.А. Психология неадаптивной активности. – М., 1992. – 223 с.
89. Петровский А.В., Петровский В.А. Категориальная система психологии // Вопр. психол. – 2000. – №5. – С. 3-17.
90. Похилько В.И., Федотова Е.О. Техника репертуарных решеток в экспериментальной психологии личности // Вопр. психол. – 1984. – №3 – С.151-157.
91. Психология: Биографический библиографический словарь /Под ред. Н. Шихи, Э. Дж. Чепмен, У.А. Конрой. – СПб.: Евразия, 1999. – 832 с.
92. Психологія навчання /За ред. Б.Ф. Баєва. – К.: Радянська школа, 1972. – 136 с.
93. Рубинштейн С.Л. Бытие и сознание. Человек и мир. – СПб.: Питер, 2003. – 512 с.
94. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – СПб.: Питер, 2001. – 720 с.
95. Рубинштейн С.Л. Принципы творческой самодеятельности // Вопр. психол. – 1986. – Т. 4. – С. 101-108.
96. Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии. – 2-е изд. – М.: Педагогика, 1976. – 416 с.
97. Ручка А.А. Ценностный подход к системе социологического знания. – К.: Наукова думка, 1987. – 156 с.
98. Сидоренко Е.В. Методы математической обработки в психологии. – СПб.: ООО “Речь”, 2000. – 350 с.
99. Скрипченко О.В., Падалка О.С., Скрипченко Л.О. Психолого-педагогічні основи навчання. – К.: Український Центр духовної культури, 2003. – 328 с.
100. Скрипченко О.В., Лисянська Т.М., Скрипченко Л.О. Довідник з педагогіки та психології: Навч. посіб. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. — К., 2001. — 216 с.
101. Смирнов Л.М. Анализ опыта разработки экспериментальных методов изучения ценностей // Психол.журнал. – 1996. – Т.17. – №1. – С. 157-168.
102. Соколов Э.В. Основные идеи общей теории ценностей Р.Б. Перри // Проблема ценности в философии. – М.: Наука, 1966. – С. 154-170.
103. Солсо Р.Л., Джонсон Х.Х., Бил М.К. Экспериментальная психология: практический курс. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2001. – 528 с.
104. Стоунс Э. Психопедагогика. Психологическая теория и практика обучения; Пер. с англ. /Под ред. Н.Ф. Талызиной. – М.: Педагогика, 1984. – 472 с.
105. Талызина Н.Ф. Теоретические проблемы программированного обучения. – М.: Изд-во МГУ, 1969. – 133 с
106. Татенко В.А. Психология в субъектном измерении. – К.: Просвіта, 1996. – 404 с

107. Татенко В.А. Субъект психической активности: поиск новой парадигмы. //Психол. журн. – Т. 16. – №3. – 1995. – С. 23-34.
108. Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості: структурно-генетичний підхід/ Автореф. дис. ... докт. психол. наук. – Київ, 1994. – 48 с.
109. Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. – К.: Либідь, 2003. – 376 с.
110. Тугаринов В.П. Марксистская философия и проблема ценности //Проблема ценности в философии. – М.: Наука, 1966. – С. 14-24.
111. Узнадзе Д.Н. Психологические исследования. – М.: Наука, 1966. – 452 с.
112. Узнадзе Д.Н. Психология установки. – СПб.: Питер, 2001. – 416 с.
113. Франселла Ф., Баннистер Д. Новый метод исследования личности: Руководство по репертуарным личностным методикам. Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1987. – 236 с.
114. Фрейджер Р., Фейдимен Д. Личность: теории, эксперименты, упражнения. – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2002. – 864 с.
115. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность. – 2-е изд. – СПб.: Питер; М.: Смысл, 2003. – 860 с.
116. Хекхаузен Х. Психология мотивации достижения /Пер. с англ. – СПб.: Речь, 2001. – 240 с.
117. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности. – СПб: Издательство «Питер», 2000. – 608 с.
118. Чирков В.И. Самодетерминация и внутренняя мотивация поведения человека // Вопр. психол. – 1996. – №3. – С. 116-132.
119. Чирков В.И. Межличностные отношения, внутренняя мотивация и саморегуляция// Вопр. психол. – 1997. – №3. – С. 102-111.
120. Чирков В.И., Дисси Э.Л. Связи между здоровьем студентов и их жизненными стремлениями, восприятием родителей и учителей // Вопр.психол. – 1999. – №3 – С. 48-57.
121. Шмелев А.Г. Традиционная психометрика и экспериментальная психосемантика: объектная и субъектная парадигмы анализа данных //Вопр. психол. – 1982. – №5. – С. 34-46
122. Шумакова Л.П. Особливості розвитку мотивації досягнення особистості психолога-практика в процесі професійної підготовки. Дис. ...канд. психол. наук. 19.00.07– К., 1997. – 220 с.
123. Эльконин Д.Б. Избранные психологические труды. – М.: Педагогика, 1989. – 560 с.
124. Ядов В.А. О диспозиционной регуляции социального поведения личности // Методологические проблемы социальной психологии. – М., 1975. – С. 89-105.
125. Ядов В.А. Саморегуляция и прогнозирование социального поведения личности. – Л.: Наука, 1979. – 264 с.
126. Deci, E.L., Kasser, T., Ryan, R.M. (1997). Self-determined teaching: opportunities and obstacles. In J.L. Bess (Ed.), Teaching well and liking it. Motivation faculty to teach effectively (pp. 57-71). Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press.

127. Deci E.L., Ryan R.M. The "What" and "Why" of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior. *Psychological Inquiry*, 2000, Vol. 11, No. 4, 227-268
128. McAuley, E., Duncan, T., & Tammen, V. V. (1987). Psychometric properties of the Intrinsic Motivation Inventory in a competitive sport setting: A confirmatory factor analysis. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 60, 48-58.
129. McKeachie, W.J. Motivation, teaching method, and college learning. In M.R. Jones (Ed.), *Nebraska symposium on motivation 1961*. Lincoln: Neb. Univer. of Nebraska Press, 1961. Pp. 111-142.
130. Plant, R. W., & Ryan, R. M. (1985). Intrinsic motivation and the effects of self-consciousness, self-awareness, and ego-involvement: An investigation of internally-controlling styles. *Journal of Personality*, 53, 435-449.
131. Reis, H. T., Sheldon, K. M., Gable, S. L., Roscoe, J., & Ryan, R. M. (2000). Daily well-being: The role of autonomy, competence, and relatedness. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26, 419-435.
132. Ryan, R. M. (1982). Control and information in the intrapersonal sphere: An extension of cognitive evaluation theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 43, 450-461.
133. Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2001). On Happiness and Human Potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. In S. Fiske (Ed.), *Annual Review of Psychology* (Vol. 52; pp. 141-166). Palo Alto, CA: Annual Reviews, Inc.
134. Ryan, R. M., Chirkov, V. I., Little, T. D., Sheldon, K. M., Timoshina, E., & Deci, E. L. (1999). The American Dream in Russia: Extrinsic aspirations and well-being in two cultures. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 25, 1509-1524.
135. Scott, W.A. The avoidance of threatening material in imaginative behavior. *J. abnorm. Soc. Psychol.*, 1956, 52, 338-346
136. Wild, T. C., Enzle, M. E., Nix, G., & Deci, E. L. (1997). Perceiving others as intrinsically or extrinsically motivated: Effects on expectancy formation and task engagement. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23, 837-848.
137. Wogel, W., Raymond, S., Lazarus, R.S. Intrinsic motivation and psychological stress. *J. abnorm. Soc. Psychol.*, 1959, 58, 225-233.

ДОДАТКИ

Додаток А

Адаптація “опитувальника внутрішньої мотивації”

А.1. Англomовна версія опитувальника внутрішньої мотивації (INTRINSIC MOTIVATION INVENTORY)⁷

Interest/Enjoyment	I did this activity because I had no choice.
I enjoyed doing this activity very much	I did this activity because I wanted to.
This activity was fun to do.	I did this activity because I had to.
I thought this was a boring activity.	Value/Usefulness
This activity did not hold my attention at all.	I believe this activity could be of some value to me.
I would describe this activity as very interesting.	I think that doing this activity is useful for ___
I thought this activity was quite enjoyable.	I think this is important to do because it can ___
While I was doing this activity, I was thinking about how much I enjoyed it.	I would be willing to do this again because it has some value to me.
Perceived Competence	I think doing this activity could help me to ___
I think I am pretty good at this activity.	I believe doing this activity could be beneficial to me.
I think I did pretty well at this activity, compared to other students.	I think this is an important activity.
After working at this activity for awhile, I felt pretty competent.	Relatedness
I am satisfied with my performance at this task	I felt really distant to this person.
.	I really doubt that this person and I would ever be friends.
I was pretty skilled at this activity.	I felt like I could really trust this person.
This was an activity that I couldn't do very well.	I'd like a chance to interact with this person more often.
Effort/Importance	I'd really prefer not to interact with this person in the future.
I put a lot of effort into this.	I don't feel like I could really trust this person.
I didn't try very hard to do well at this activity.	It is likely that this person and I could become friends if we interacted a lot.
I tried very hard on this activity.	I feel close to this person.
It was important to me to do well at this task.	
I didn't put much energy into this.	
Pressure/Tension	
I did not feel nervous at all while doing this.	
I felt very tense while doing this activity.	
I was very relaxed in doing these.	
I was anxious while working on this task.	
I felt pressured while doing these.	
Perceived Choice	
I believe I had some choice about doing this activity.	
I felt like it was not my own choice to do this task.	
I didn't really have a choice about doing this task.	
I felt like I had to do this.	

А.2. перша Україномовна версія “опитувальника внутрішньої мотивації”

Таблиця А.2.1

Перша версія “Опитувальника внутрішньої мотивації” (до факторизації)

1	Робота була нудною.
2	Я виконував (-ла) завдання за власним бажанням.
3	Працюючи, я відчував (-ла) себе достатньо кваліфікованим (-ою).
4	Я затратив (-ла) багато енергії.
5	Я назвав (-ла) би цю роботу цікавою.
6	Виконувати завдання якісно я навіть не намагався (-лася).
7	Я задоволений (-а) результатом роботи.
8	Я працював (-ла) із захопленням.
9	Мені було складно зрозуміти і виконати це завдання.
10	Ніхто не змушував мене виконувати завдання.
11	Я гадаю, що виконав (-ла) роботу якісно.
12	Якісне виконання роботи було для мене дуже важливим.
13	Я працював (-ла) із задоволенням.
14	Я вважаю, що мав (-ла) вибір - виконувати чи не виконувати завдання.
15	Я доклав (-ла) багато зусиль, щоб виконати цю роботу.
16	Моя відмова працювати призвела б до негативних висновків.

Таблиця А.2.2

Розшифровка субшкал “Опитувальника внутрішньої мотивації” (до факторизації)

Субшкали	Питання			
задоволення від діяльності	5	8	13	1
докладені зусилля	4	12	15	6
Відчуття компетентності	3	7	11	9
Відчуття САМОДЕТЕРМІНОВАНOSTI	2	10	14	16

А.3. результати факторного аналізу даних, отриманих з допомогою першої Україномовної версії “Опитувальника внутрішньої мотивації”

Таблиця А.3.1

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues (op_nad2.sta)				
Extraction: Principal components				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul. %
Фактор 1	5,691458	35,57161	5,691458	35,57161
Фактор 2	1,862261	11,63913	7,553719	47,21074
Фактор 3	1,338749	8,367182	8,892468	55,57792
Фактор 4	1,174856	7,342852	10,06732	62,92078

8	-0,40	0,57	0,35	0,11	0,63	-0,38	0,56	1,00	-0,15	0,11	0,36	0,59	0,79	0,21	0,37	-0,21
9	-0,04	-0,33	-0,07	0,17	-0,19	0,30	-0,23	-0,15	1,00	-0,07	-0,20	-0,10	-0,35	-0,24	0,09	0,26
10	-0,29	0,25	0,07	-0,23	0,16	-0,01	0,21	0,11	-0,07	1,00	0,24	0,21	0,31	0,38	-0,12	-0,18
11	-0,04	0,42	0,45	0,16	0,39	-0,33	0,41	0,36	-0,20	0,24	1,00	0,43	0,43	0,32	0,14	-0,32
12	-0,37	0,56	0,33	0,16	0,54	-0,26	0,52	0,59	-0,10	0,21	0,43	1,00	0,62	0,20	0,39	-0,32
13	-0,45	0,68	0,31	0,10	0,76	-0,50	0,54	0,79	-0,35	0,31	0,43	0,62	1,00	0,44	0,37	-0,36
14	-0,19	0,44	0,10	-0,07	0,49	-0,05	0,05	0,21	-0,24	0,38	0,32	0,20	0,44	1,00	0,13	-0,40
15	-0,15	0,26	0,27	0,45	0,20	-0,21	0,23	0,37	0,09	-0,12	0,14	0,39	0,37	0,13	1,00	-0,14
16	0,20	-0,30	-0,02	-0,02	-0,33	0,17	-0,14	-0,21	0,26	-0,18	-0,32	-0,32	-0,36	-0,40	-0,14	1,00

А.4. Друга Україномовна версія “опитувальника внутрішньої мотивації”

Таблиця А.4.1

Остаточна версія “Опитувальника внутрішньої мотивації” (після факторизації)

1	Робота була нудною.
2	Я виконував (-ла) завдання за власним бажанням.
3	Працюючи, я відчував (-ла) себе достатньо кваліфікованим (-ою).
4	Я затратив (-ла) багато енергії.
5	Я назвав (-ла) би цю роботу цікавою.
6	Я задоволений (-а) результатом роботи.
7	Я працював (-ла) із захопленням.
8	Мені було складно зрозуміти і виконати це завдання.
9	Ніхто не змушував мене виконувати завдання.
10	Я гадаю, що виконав (-ла) роботу якісно.
11	Я працював (-ла) із задоволенням.
12	Я вважаю, що мав (-ла) вибір - виконувати чи не виконувати завдання
13	Я доклад (-ла) багато зусиль, щоб виконати цю роботу.
14	Моя відмова працювати призвела б до негативних висновків.

Таблиця А.4.2

Розшифровка субшкал “Опитувальника внутрішньої мотивації” (після факторизації)

Субшкали	Питання			
задоволення від діяльності	5	7	11	1
докладені зусилля	4	13		

Відчуття компетентності	3	6	10	8
Відчуття САМОДЕТЕРМІНОВАНОСТІ	2	9	12	14

А.5. результати Повторного факторного аналізу даних, отриманих з допомогою другої україномовної версії “Опитувальника внутрішньої мотивації”

Таблиця А.5.1

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues (op_nad2.sta)				
Extraction: Principal components				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul. %
Фактор 1	4,93467111	35,2476508	4,93467111	35,2476508
Фактор 2	1,83392524	13,099466	6,76859635	48,3471168
Фактор 3	1,22293179	8,73522706	7,99152814	57,0823439
Фактор 4	1,13643075	8,11736251	9,1279589	65,1997064

Таблиця А.5.2

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) (op_nad2.sta)				
Extraction: Principal components				
Пункти опитувальника	Фактор 1	Фактор 2	Фактор 3	Фактор 4
1	-0,843136	-0,037739	-0,012953	-0,116275
2	0,297315	0,104543	0,601981	0,447148
3	-0,059956	0,294114	0,692474	-0,005917
4	-0,043445	0,830021	0,115131	0,015219
5	0,464755	0,132421	0,533636	0,412863
6	0,319648	-0,075897	0,743509	-0,125797
7	0,567318	0,157177	0,637451	0,075504
8	0,227655	0,382859	-0,448696	-0,370827
9	0,395325	-0,450592	0,095635	0,321392
10	-0,106495	0,057144	0,660284	0,358782

11	0,552399	0,064767	0,616549	0,381585
12	0,186561	-0,057928	0,088584	0,820887
13	0,212843	0,727753	0,200456	0,114965
14	-0,080011	-0,047645	-0,075621	-0,745971
Expl.Var	2,055882	1,728116	3,179571	2,16439
Prp.Totl	0,146849	0,123437	0,227112	0,154599

Таблиця А.5.3

Показники інтеркореляцій між пунктами опитувальника

Correlations (op_nad2.sta) Casewise deletion of MD N=72														
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	1,00	-0,32	-0,07	-0,05	-0,39	-0,23	-0,40	-0,04	-0,29	-0,04	-0,45	-0,19	-0,15	0,20
2	-0,32	1,00	0,48	0,13	0,67	0,33	0,57	-0,33	0,25	0,42	0,68	0,44	0,26	-0,30
3	-0,07	0,48	1,00	0,27	0,34	0,33	0,35	-0,07	0,07	0,45	0,31	0,10	0,27	-0,02
4	-0,05	0,13	0,27	1,00	0,16	0,05	0,11	0,17	-0,23	0,16	0,10	-0,07	0,45	-0,02
5	-0,39	0,67	0,34	0,16	1,00	0,45	0,63	-0,19	0,16	0,39	0,76	0,49	0,20	-0,33
6	-0,23	0,33	0,33	0,05	0,45	1,00	0,56	-0,23	0,21	0,41	0,54	0,05	0,23	-0,14
7	-0,40	0,57	0,35	0,11	0,63	0,56	1,00	-0,15	0,11	0,36	0,79	0,21	0,37	-0,21
8	-0,04	-0,33	-0,07	0,17	-0,19	-0,23	-0,15	1,00	-0,07	-0,20	-0,35	-0,24	0,09	0,26
9	-0,29	0,25	0,07	-0,23	0,16	0,21	0,11	-0,07	1,00	0,24	0,31	0,38	-0,12	-0,18
10	-0,04	0,42	0,45	0,16	0,39	0,41	0,36	-0,20	0,24	1,00	0,43	0,32	0,14	-0,32
11	-0,45	0,68	0,31	0,10	0,76	0,54	0,79	-0,35	0,31	0,43	1,00	0,44	0,37	-0,36
12	-0,19	0,44	0,10	-0,07	0,49	0,05	0,21	-0,24	0,38	0,32	0,44	1,00	0,13	-0,40
13	-0,15	0,26	0,27	0,45	0,20	0,23	0,37	0,09	-0,12	0,14	0,37	0,13	1,00	-0,14
14	0,20	-0,30	-0,02	-0,02	-0,33	-0,14	-0,21	0,26	-0,18	-0,32	-0,36	-0,40	-0,14	1,00

А.6. Надійність та валідність ОПИТУВАЛЬНИКА

Таблиця А.6.1

Тета-надійність опитувальника⁸

Субшкала	Абсолютна вага першої головної компоненти	Коефіцієнт надійності (θ)
задоволення від діяльності	2,7479	0,85

Бали по пунктах, виділених жирним курсивом віднімаються від сумарного показника по всій субшкалі

Відчуття компетентності	1,8949	0,63
Відчуття САМОДЕТЕРМІНОВАНОСТІ	1,9891	0,66

Таблиця А.6.2

Коефіцієнт надійності альфа Кронбаха⁹

Субшкала	альфа Кронбаха	Статистична значимість (χ^2)
Весь опитувальник	0,83	308,28
задоволення від діяльності	0,84	192,35
докладені зусилля	0,62	132,79
Відчуття компетентності	0,60	129,64
Відчуття САМОДЕТЕРМІНОВАНОСТІ	0,66	140,61

Таблиця А.6.3

Ретестова надійність

	Перше опитування x друге опитування
Коефіцієнт кореляції (r)	0,45
Рівень значимості (p)	0,01

Додаток Б
РЕЗУЛЬТАТИ Дослідження зв'язку між рівнями внутрішньої мотивації у навчальній діяльності

Таблиця Б.1.

Середні показники внутрішньої мотивації по виділених поведінковим групам

Показники внутрішньої мотивації	Перша група	Друга група	Третя група
задоволення від діяльності	13,6	12,5	14,2
докладені зусилля	8,7	7,9	7,6
Відчуття компетентності	13,9	13,7	13,4
Відчуття САМОДЕТЕРМІНОВАНOSTI	13,3	12,9	13,4

Таблиця Б.2

Описові статистики

Г р у п а	Субшкала	Кількість	Середнє	Мінімальне значення	Максимальне значення	Стандартне відхилення
1	Задоволення від діяльності	10	13,6	1	20	6,518
	Докладені зусилля		8,7	3	14	4,218
	Відчуття компетентності		13,9	4	19	5,507
	Відчуття самодетермінованості		13,3	2	20	6,111
2	Задоволення від діяльності	43	12,5	0	20	5,938
	Докладені зусилля		7,9	2	14	3,161
	Відчуття компетентності		13,7	3	20	4,499
	Відчуття самодетермінованості		12,9	0	20	5,789
3	Задоволення від діяльності	19	14,2	-2	20	5,721
	Докладені зусилля		7,6	2	13	2,950
	Відчуття компетентності		13,4	7	18	3,437
	Відчуття самодетермінованості		13,4	-2	20	5,862

Таблиця Б.3

Рівні значимості відмінностей між середніми показниками внутрішньої мотивації (Н-критерій Крускала-Уолліса)

Показники внутрішньої мотивації	Перша група	Друга група	Третя група
Задоволення від діяльності	13,6	12,5	14,2
Немп= - 0,104; Н0,05= 5,991			
Докладені зусилля	8,7	7,9	7,6
Немп= 0,456; Н0,05= 5,991			
Відчуття компетентності	13,9	13,7	13,4
Немп= 0,648; Н0,05= 5,991			

Відчуття самодетермінованості	13,3	12,9	13,4
Немп= - 5,729; Н0,05= 5,991			

Таблиця Б.4

Кореляційний зв'язок між показниками внутрішньої мотивації та рівнем активності

	АКТИВНІСТЬ	
Задоволення від діяльності	-0,0734	p=,540
Докладені зусилля	0,0596	p=,619
Відчуття компетентності	-0,0439	p=,714
Відчуття самодетермінованості	-0,0087	p=,942

Додаток В

РЕЗУЛЬТАТИ дослідження значимих для студентів осіб

Таблиця В.1

Частотний аналіз результатів усіх студентів

Категорія	Наповнення	Відсоток від загальної кількості значимих осіб у групі			
		Всі студенти	Студенти із суб'єктивно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації	Студенти з перехідним рівнем внутрішньої мотивації	Студенти з ситуативним рівнем внутрішньої мотивації
Школа	вчителі	15,7%	11,9%	10,8%	17,3%
	однокласники	2,7%	2,4%	1,4%	3,1%
Університет	викладачі	7,3%	28,6%	10,8%	4,2%
	одногогрупники	2,1%	7,1%	2,7%	1,4%
Родичі	батько	9,8%	9,5%	8,1%	10,3%
	мати	9,8%	7,1%	9,5%	10,3%
	брати та сестри	8,2%	0,0%	8,1%	9,2%
	бабусі та дідусі	5,0%	4,8%	4,1%	5,3%
	інші родичі	6,7%	4,8%	6,8%	7,0%
Друзі		15,3%	0,0%	17,6%	16,7%
Кохані		2,3%	7,1%	4,1%	1,4%
Позанавчальна робота		2,9%	7,1%	0,0%	3,1%
РІЗНЕ		2,9%	9,5%	1,4%	2,5%
НЕІДЕНТИФІКОВАНІ		9,2%	0,0%	18,9%	8,4%

Таблиця В.2

Зміст категорій “позанавчальна робота” та “різне”

КАТЕГОРІЯ	ЗМІСТ
Позанавчальна робота	керівник гуртка; тренер з гімнастики; тренер з баскетболу; тренер; керівник гуртка; вчитель музики; керівник спортивного гуртка; вчитель музичної школи;

РІЗНЕ	учні; американці; невідомий; незнайома людина; сусідка; випадок; лікарі; суспільство
-------	---

Таблиця В.3

Аналіз статистичної значимості відмінностей між виділеними групами студентами за складом значимих осіб

(з допомогою критерію кутового перетворення Фішера)

Значимі особи	Студенти із суб'єктивним рівнем внутрішньої мотивації		Студенти з перехідним рівнем внутрішньої мотивації		Студенти з ситуативним рівнем внутрішньої мотивації		Рівень значимості відмінностей
	1	2	3	4	5	6	
Вчителі	11,9%	42	10,8%	77	17,3%	359	
Величина кута ϕ	0,704		0,670		0,855		

Таблиця В.3 (продовження)

	1	2	3				
Значення ϕ^* (1-2)	0,18			відмінності незначимі			
Значення ϕ^* (2-3)		1,47		$p=0,071$			
Значення ϕ^* (1-3)	0,93			відмінності незначимі			
Викладачі вузу	28,6%	42	10,8%	77	4,2%	359	
Величина кута ϕ	1,129		0,670		0,413		
Значення ϕ^* (1-2)	2,39						$p=0,01$
Значення ϕ^* (2-3)		2,05					$p=0,02$
Значення ϕ^* (1-3)	4,39						$p=0,01$
Одногрупники	7,1%	42	2,7%	77	1,4%	359	
Величина кута ϕ	0,539		0,330		0,237		
Значення ϕ^* (1-2)	1,09						відмінності незначимі
Значення ϕ^* (2-3)		0,74					відмінності незначимі
Значення ϕ^* (1-3)	1,85						$p=0,032$
Друзі	0,0%	42	17,6%	77	16,7%	359	
Величина кута ϕ	0,000		0,866		0,842		
Значення ϕ^* (1-2)	4,51						$p=0,01$
Значення ϕ^* (2-3)		0,19					відмінності незначимі

Значення φ^* (1-3)	5,16	$p=0,01$
----------------------------	------	----------

Таблиця В.4

Частотний розподіл конструктів, пов'язаних із викладачами вузу та вчителями школи

	Студенти з ситуативним рівнем внутрішньої мотивації	Студенти з перехідним рівнем внутрішньої мотивації	Студенти із суб'єктно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації
Кількість конструктів, пов'язаних із учителями	26,1%	26,2%	22,8%
Кількість конструктів, пов'язаних із викладачами вузу	8,5%	19,0%	35,4%

Таблиця В.5

Конструкти, пов'язані зі значимими викладачами вузу та вчителями школи

	Студенти із суб'єктно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації	Студенти з перехідним рівнем внутрішньої мотивації	Студенти з ситуативним рівнем внутрішньої мотивації
Конструкти, пов'язані з учителями	прагнення реальної цілі; самостійність; надія лише на себе; відсутність потреби у ведучому; прагнення до прекрасного, романтичного; визначеність; побудова власного життя; здатність захоплюватися; досягнення; мудрість; чіткість планів; романтичність; доброта, підтримка; математичний склад мислення; розум; вимогливість; наполегливість у роботі; ентузіазм	мудрість; взаєморозуміння; вимогливість; доброта; розум; піднесеність настрою; любов до дітей; чесність; терплячість; спокій; любимо працювати з дітьми	привітливостю; дружелюбні; контактні; швидкі; відповідальні; зацікавлені; відвертість; привітність; порядність; поступливість; товариськість; досвід; почуттям обов'язку; наполегливість; люблю дітей, люблю проводити з ними час; спрямованість; стримані; співчуття; щирість; ніжність; працелюбністю; наполегливість; досвід; сприяння; вимогливість; принциповість; діловитість; людина справи; відповідальна; обізнаність; почуття обов'язку; досвідченість; швидко забувають образи; авторитетом

Таблиця В.5 (продовження)

	Студенти із суб'єктно-ціннісним рівнем	Студенти з перехідним рівнем	Студенти з ситуативним рівнем внутрішньої мотивації
--	--	------------------------------	---

	внутрішньої мотивації	внутрішньої мотивації	
Конструкти, пов'язані з викладачам и вузу	пошук нематеріальних цінностей; маніпулювання іншими їм на користь; досвід; визначеність; щирість; чітка життєва позиція; захищеність; внутрішня інтелігентність; внутрішня сила, агресія; кінцевість планів; визначеність; хитрість; досягнення вищого; реалізм; діяльність; змушує рухатися; індивідуалізм; практичність; допомога орієнтуватися в реальності; прагнення до внутрішньої досконалості; внутрішня мотивація; прагнення до професійної досконалості; професіонали у своїй справі; обставини визначає сам; вміють розуміти і підтримувати; хороші вчителі, вміють приводити до успіху інших; справедливо оцінюють інших	обізнаність; відповідальність; професіоналізм; ерудиція; спільні інтереси; інтерес до науки; серйозність; строгість	чуйні; стриманість; чуйні; впертість; наполегливість; доброта; розсудливість; критичність; обізнаністю; працелюбністю; вимогливістю; соціальний статус

Таблиця В.6

Аналіз статистичної значимості відмінностей між виділеними групами студентами за кількістю конструктів
(з допомогою критерію кутового перетворення Фішера)

Значимі особи	Студенти з ситуативним рівнем внутрішньої мотивації		Студенти з перехідним рівнем внутрішньої мотивації		Студент и з суб'єктивним рівнем внутрішньої мотивації		Рівень значимості відмінностей
	1	2	3	4	5	6	
Кількість конструктів, пов'язаних із	26, 1%	37	26,2%	11	22, 8%	18	

учителями							
Величина кута ф	1,072		1,075		0,996		
Значення ф* (1-2)	0,01						відмінності незначимі
Значення ф* (2-3)		0,21					відмінності незначимі
Значення ф* (1-3)	0,26						відмінності незначимі
Кількість конструктив, пов'язаних із викладачами вузу	8,5%	12	19,0%	8	35, 4%	28	
Величина кута ф	0,592		0,902		1,274		
Значення ф* (1-2)	0,68						відмінності незначимі
Значення ф* (2-3)		0,93					відмінності незначимі
Значення ф* (1-3)	1,98						0,024

Додаток Д
РЕЗУЛЬТАТИ дослідження ДОСЛІДЖЕННЯ характеристик мотиваційно-
ЦІННІСНОЇ СФЕРИ СТУДЕНТІВ

Таблиця Д.1

Результати аналізу структурних характеристик мотиваційно-ціннісної сфери
студентів

		Кількість конструктив	Кількість факторів	Диференційованість
Студенти з перехідним рівнем внутрішньої мотивації	РЛВ	9	2	2,31
	СНВЗ	10	3	3,76
	КОЛ	10	3	2,98
	КНМ	19	3	4,70
	ЧВС	5	1	2,24
	ЗАО	14	3	4,10
	ЗНО	14	2	2,40
	КСВ	12	2	2,75
	ЛВА	7	2	1,72
	GON	5	1	1,97
	АТА	8	2	3,34
	БОГ	4	1	1,56
	ВЛО	14	2	2,73
	ВЮП Б	12	2	1,50
	ГІС	9	2	3,35
	ЗНМ	6	1	3,76
КВВ	6	2	2,62	

Студенти із ситуативним рівнем внутрішньої мотивації	КНВ	14	3	3,08
	ЛІВ	8	3	3,11
	ЛНА	8	2	2,99
	МЛІ	17	3	4,17
	ПЛВ	7	2	2,89
	ПТО	3	1	2,34
	ЦЛА	5	1	1,77
	ЧТВ	6	1	2,40
	ШІІ	6	2	3,22
	ГВО	8	2	2,79
	ДЮО	7	2	2,57
	ІОВ	7	2	2,32
	ААВ	6	2	2,79
	КАВ	8	2	2,55
	МНМ	10	2	3,02
	ТНВ	16	3	4,30
	БОА	6	1	2,71
	ДТА	6	2	1,83
	МНО	4	2	2,15
	ПКС	5	1	2,34
	МІО	13	3	3,61
	ОІВ	9	2	3,16
	РРМ	6	2	3,74
	УАВ	7	2	2,93
	ГЛВ	13	3	4,52
	ЗНІ	14	3	3,44
	КОО	8	2	2,81
	МЕС	10	2	2,51
	МТВ	7	2	1,89
	СІФ	12	3	2,76
СОМ	10	3	3,90	
ШОА	8	2	2,08	
Студенти з суб'єктно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації	ГВВ	36	3	4,59
	ЗІС	27	3	1,79
	КВО	8	3	2,84
	ННО	10	2	1,40
	НГД	25	3	1,75

Таблиця Д.2

Аналіз значимості відмінностей між досліджуваними студентами за показниками складності та диференційованості мотиваційно-ціннісної сфери (t-критерій Стьюдента для незалежних вибірок)

Показники складності мотиваційно-ціннісних сфер	Студенти з ситуативним рівнем внутрішньої мотивації	Студенти з перехідним рівнем внутрішньої мотивації	Студент и з суб'єктивним рівнем внутрішньої мотивації	Рівень значимості відмінностей
	1	2	3	
Кількість конструктивів	8,45	11,11	21,20	
Кількість студентів	40	9	5	
Значення t (1-2)	1,77			0,10
Значення t (2-3)		1,83		0,10
Значення t (1-3)	2,38			0,05
Ціннісна диференційованість	2,84	3,00	2,48	
Кількість студентів	40	9	5	
Значення t (1-2)	0,45			незначимі
Значення t (2-3)		0,78		незначимі
Значення t (1-3)	0,61			незначимі

Таблиця Д.3

Значимість відмінностей між студентами за кількістю факторів мотиваційно-ціннісної сфери (критерій кутового перетворення Фішера)

Кількість факторів мотиваційно-ціннісної сфери	Студенти з ситуативним рівнем внутрішньої мотивації		Студенти з перехідним рівнем внутрішньої мотивації		Студент и з суб'єктивним рівнем внутрішньої мотивації		Рівень значимості відмінностей
	1	2	1	2	1	2	
Один фактор	20,0%	8	11,1%	1	0,0%	0	
Величина кута ϕ	0,927		0,679		0		
Значення ϕ^* (1-2)	0,67						відмінності незначимі
Значення ϕ^* (2-3)			1,22				відмінності незначимі
Значення ϕ^* (1-3)	1,95						0,026
Два фактори	57,5%	23	44,4%	4	20,0%	1	
Величина кута ϕ	1,721		1,459		0,927		

Значення ϕ^* (1-2)	0,71						відмінності незначимі
Значення ϕ^* (2-3)	0,95						відмінності незначимі
Значення ϕ^* (1-3)	1,67						0,05
Три фактори	22, 5%	9	44,4%	4	80%	4	
Величина кута ϕ	0,988		1,459		2,214		
Значення ϕ^* (1-2)	1,28						відмінності незначимі
Значення ϕ^* (2-3)	1,35						0,089
Значення ϕ^* (1-3)	2,58						0,01

Додаток Е
результати аналізу змісту ціннісно-мотиваційної сфери студентів

Е.1. результати аналізу змісту ціннісно-мотиваційної сфери студентів із ситуативним рівнем внутрішньої мотивації

Е.1.1. аналіз ЗМІСТУ ОДНОФАКТОРНИХ ціннісно-мотиваційних сфер

Таблиця Е.1.1

Внесок фактора у загальну дисперсію

Студент	Відсоток від загальної дисперсії
Г.О.Н.	66,2
Б.О.Г.	75,3
З.Н.М.	28,3
П.Т.О.	39,5
Ц.Л.А.	70,0
Ч.Т.В.	56,5
Б.О.А.	51,4
П.К.С.	56,3

Таблиця Е.1.2

Факторні навантаження

Студенти	ФАКТОРНІ НАВАНТАЖЕННЯ конструктивів					
Г.О.Н.	відкритість	повільність	наявність мети	заняття спортом	привітність	
	0,979765	0,702104	0,801052	0,494993	0,985702	
Б.О.Г.	відвертість	самовпевненість	порозуміння	підтримка		
	0,921877	0,569135	0,975232	0,941748		
	умілість	веселість	впертість		доброта	

З.Н.М.				мрійливість		чуйність
	0,151895	0,154852	-0,75898	0,580937	0,718903	0,46812
П.Т.О.	абстрактність мислення	сила волі	освіта			
	0,788173	0,480246	0,578091			
Ц.Л.А.	взаєморозуміння	реалістичність	підтримка в тяжку хвилину	взаємодопомога	професія	
	0,977581	0,932815	0,812106	0,967146	-0,28212	

Таблиця Е.1.2 (продовження)

Студенти	ФАКТОРНІ НАВАНТАЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ					
Ч.Т.В.	наполегливість	рішучість	сила волі	впертість	рівень знань	освіта
	0,915159	0,578886	0,648396	0,863785	0,721145	0,7302
Б.О.А.	спільні професійні інтереси	однакове світобачення	енергійність	вдумливість	відповідальність	спільність інтересів
	0,615283	0,934247	0,979439	0,305531	0,737678	0,484565
П.К.С.	влада	любов до професії	діловитість	дружба	виконання обов'язків	
	0,668579	0,901348	0,8142	0,542041	0,77485	

Е.1.2. аналіз ЗМІСТУ двоФАКТОРНИХ ціннісно-мотиваційних сфер (ДИСПЕРСІЯ факторів)

Таблиця Е.1.3

Внесок факторів у загальну дисперсію

Студент	Фактор	% від загальної дисперсії	Студент	Фактор	% від загальної дисперсії
	1	40,6		1	55,4

А.Т.А.	2	26,9	К.А.В.	2	18,5
В.Л.О.	1	55,3	М.Н.М.	1	51,0
	2	15,2		2	10,5
В.Ю.П.	1	80,1	Д.Т.А.	1	68,1
	2	8,3		2	23,9
Г.І.С.	1	42,8	М.Н.О.	1	54,2
	2	23,5		2	30,4
К.В.В.	1	51,9	О.И.В.	1	44,6
	2	24,4		2	25,4
Л.Н.А.	1	49,5	Р.Р.М.	1	33,6
	2	17,4		2	24,9
П.Л.В.	1	45,6	У.А.В.	1	49,1
	2	28,0		2	14,6
Ш.И.И.	1	41,2	К.О.О.	1	52,0
	2	21,4		2	13,7
Г.В.О.	1	40,9	М.Е.С.	1	57,2
	2	37,4		2	18,3
Д.Ю.О.	1	48,6	М.Т.В.	1	65,9
	2	29,2		2	26,0
І.О.В.	1	59,2	Ш.О.А.	1	64,7
	2	15,4		2	16,0
А.А.В.	1	47,8			
	2	25,5			

Е.1.3. аналіз ЗМІСТУ двоФАКТОРНИХ ціннісно-мотиваційних сфер (факторні навантаження)

А.Т.А.

Factor Loadings (Varimax normalized) (32aata.sta)
Extraction: Principal factors (Centroid)

	Factor 1	Factor 2
Досвід	0,750692	0,188279
Сильний характер	-0,09571	0,90664
Взаєморозуміння	0,204878	0,937572
Впевненість	0,989922	0,032274

Вимогливість	0, 90169	-0, 04137
Інтерес	0, 17895 5	0, 773162
Знання	0, 63252 4	0, 303171
Спокій	-0, 2885	0, 23321
Expl.Var	2, 92300 6	2, 483317
Prp.Totl	0, 36537 6	0, 310415

В.Л.О.

Factor Loadings (Varimax
normalized) (32avlo.sta)
Extraction: Principal factors (
Centroid)

	Factor 1	Factor 2
Відкритість	0, 729077	0, 575794
Спокійність	-0, 12552	0, 754446
Щирість	0, 405788	0, 593779
Веселість	0, 918943	0, 097633
Дружелюбність	0, 838171	0, 368136
Привітність	0, 830729	0, 446275
Контактність	0, 868342	0, 17846
Врівноваженість	0, 368328	0, 769971
Швидкість	0, 219984	0, 948606
Конкретність	0, 777877	-0, 30638
Відповідальність	0, 604635	0, 530267
Життєрадісність	-0, 11667	-0, 43711
Зацікавленість	0, 743843	0, 502277

Настирність	0, 677671	0, 243624
Expl.Var	5, 883975	3, 999823
Prp.Totl	0, 420284	0, 285702

В.Ю.П.

Factor Loadings (Varimax
normalized) (32avupb.sta)
Extraction: Principal factors (
Centroid)

	Factor 1	Factor 2
Відвертість	0, 72265 7	0, 55876 4
Доброта	0, 47844 2	0, 82082 5
Постійність	0, 93174 4	0, 15574 8
Любов	0, 82093 1	0, 51975 2
Розсудливість	0, 36532 9	0, 86588 8
Привітність		

	0, 82093 1	0, 51975 2
Порядність	0, 26539 1	0, 83597 5
Поступливість	0, 32865 3	0, 83516 9
Довіра	0, 85486 3	0, 46159 7
Відповідальність	0, 61828 8	0, 69302 8
Впевненість	0, 81048 2	0, 50386 9
Дбайливість	0, 65486 8	0, 70694 2
Expl.var	5, 47785 6	5, 14364 8
Prp.totl	0, 45648 8	0, 42863 7

К.В.В.

Factor Loadings (Varimax
normalized) (32akvv.sta)
Extraction: Principal factors (
Centroid)

	Factor 1	Factor 2
Взаєморозу міння	0, 88613	0, 213654
Вимогливість	0, 01133	0, 460069
Підтримка	0, 974308	-0, 01283

Взаємодопо мога	0, 842912	0, 246989
Захоплення	0, 219898	0, 928156
Спрямованіс ть	0, 219898	0, 928156
Expl.Var	2, 541842	2, 041427
Prp.Totl	0, 42364	0, 340238
G.I.C.		
Factor Loadings (Varimax normalized) (32agis.sta)		
Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Factor 1	Factor 2
Добродушніс ть	0, 863865	0, 210862
Чесність	0, 68153	0, 672707
Справедливіс ть	0, 763601	-0, 07768
Врівноважен ість	-0, 10069	-0, 62456
Досвід	0, 27188	-0, 16888
Комунікабел ьність	-0, 00594	0, 886583
Терплячість	0, 930129	0, 222083
Розсудливіст ь	0, 739189	0, 063126
Енергійність	-0, 02797	0, 958773
Expl.Var	3, 290247	2, 680213
Prp.Totl	0, 365583	0, 297801

Л.Н.А.

Factor Loadings (Varimax
normalized) (32alna.sta)
Extraction: Principal factors (
Centroid)

	Factor 1	Factor 2
Веселість	0, 278726	0, 880293
Відповідальн ість	0, 906513	0, 015175
Відвертість	0, 564105	0, 695244
Життєрадісні сть	0, 053136	0, 933348
Врівноважені сть	0, 452265	0, 15608
Комунікабел ьність	0, 110374	0, 477266
Щирість	0, 79674	0, 364723
Працелюбніс ть	0, 862567	0, 188291
Expl.var	2, 816035	2, 550269
Prp.totl	0, 352004	0, 318784

П.Л.В.

Factor Loadings (Varimax
normalized) (32bplv.sta)
Extraction: Principal factors (
Centroid)

	Factor 1	Factor 2
Чуйність	0, 049673	-0,9864
Взаємодопо мога	0, 780263	0, 095017
Обізнаність	-0,9994	0, 023545
Доброзичли вість	-0, 18096	-0, 64113
Працелюбні сть	-0, 58108	0, 036209

Вимогливість	-0,94417	0,034353
Взєморозуміння	0,593011	-0,73217
Expl.var	3,223602	1,932183
Prp.totl	0,460515	0,276026

Ш.И.И.

Factor Loadings (Varimax normalized) (32bshyy.sta)
Extraction: Principal factors (Centroid)

	Factor 1	Factor 2
Реалістичність	0,784541	-0,26389
Тактовність	0,182345	-0,68244
Вимогливість	0,570147	-0,34595
Веселість	0,056778	0,827473
Відвертість	0,867389	0,015939
Легкість в спілкуванні	0,828733	0,076947
Expl.Var	2,416206	1,345931
Prp.Totl	0,402701	0,224322

Г.В.О.

Factor Loadings (Varimax normalized) (33agvo.sta)

Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Factor 1	Factor 2
Зовнішній вигляд	0,314739	0,895467
Комунікабельність	-0,41297	0,160746
Працевдатність	0,409491	-0,74482
Розум	0,927293	0,201887
Досвід	0,425071	-0,87034
Розсудливість	0,899926	-0,10239
Генний склад	0,934591	0,17151
Кмітливість	0,329956	0,886972
Expl.Var	3,270044	3,007321
Prp.Totl	0,408756	0,375915

I.O.B.

Factor Loadings (Varimax
normalized) (33aiov.sta)
Extraction: Principal factors (
Centroid)

	Factor 1	Factor 2
Флегматичність	0, 155467	0, 776211
Емпатійність	0, 966802	0, 017555
Близькість у стосунках	0, 824984	0, 38374
Індивідуаль ний підхід до всього	0, 097374	0, 552948
Критичність в мислення	0, 851793	0, 270108
Відвертість	0, 786797	0, 390508
Почуття гумору	0, 45331	0,8642
Expl.Var	3, 199048	2, 028116
Prp.Totl	0, 457007	0, 289731

Д.Ю.О.

Factor Loadings (Varimax
normalized) (33aduo.sta)
Extraction: Principal factors (
Centroid)

	Factor 1	Factor 2
Альтруїзм	0, 615808	-0, 72081
Доброзичливість	0, 820348	-0, 37577
Комунікабельність	0, 889092	0, 158731
Вміння добитися свого	-0, 00105	0, 558126
Врівноваженість	-0, 26637	-0, 87516
Щедрість	0, 882851	0, 146461
Гостинність		

	0, 986535	0, 033909
Expl.Var	3, 666308	1, 785968
Prp.Totl	0, 523758	0, 255138

A.A.B.

Factor Loadings (Varimax
normalized) (33baav.sta)

Extraction: Principal factors (
Centroid)

	Factor 1	Factor 2
Доброзичлив ість	0, 567066	0, 408818
Взаєморозум іння	0,45082	0, 723617
Щирість	0,99221	-0,0396
Взаємодопом ога	0, 869745	0, 110704
Пунктуальніс ть	-0,1168	0, 805829
Темперамент ність	0, 171738	0, 860868
Expl.Var	2, 308876	2, 095033
Prp.Totl	0, 384813	0, 349172

K.A.B.

Factor Loadings (Varimax
normalized) (33bkav.sta)

Extraction: Principal factors (
Centroid)

	Factor 1	Factor 2
Життєрадісність	0,800463	0,590223
Відповідальність	-0,01807	0,87324
Доброта	0,865928	0,318236
Пунктуальність	0,867618	-0,13569
Поступливість	0,947764	0,166158
Стриманість	0,24558	0,746719
Дисциплінованість	-0,09027	-0,38417
Організованість	0,878054	0,266287
Expl.Var	3,881354	2,034292
Prp.Totl	0,485169	0,254286

М.Н.М.

Factor Loadings (Varimax
normalized)
Extraction: Principal factors (
Centroid)

	Factor 1	Factor 2
Доброта	0,145196	-0,18944
Надійність	-0,01811	-0,13483

	0,	
Взаємодопомо га	26437 7	0, 696173
	0,	
Емпатія	86583 5	0, 295613
	0,	
Терплячість	81365 9	-0, 09246
	0,	
Щирість	77422 7	0, 301698
	0,	0,
М'якість	95182	162134
	0,	
Впевненість в собі	96767 9	0, 257381
	0,	
Веселість	78252 8	-0, 29637
	0,	
Спокійність	71154 7	-0, 43616
	5,	
Expl.Var	06345 6	1, 096282
	0,	
Prp.Totl	50634 6	0, 109628

Д.Т.А.

Factor Loadings (Varimax
normalized) (34adta.sta)
Extraction: Principal factors (
Centroid)

	Factor 1	Factor 2
Доброта	0, 798608	0, 51735 6
Дружба	0, 908612	-0, 09809
Вимогливість	0, 048672	0, 94001 8
Відвертість	0, 945416	0, 32646 4
Строгість	0, 298254	0, 91422

		6
Любов	0, 948779	0, 26700 1
Expl.var	3, 348669	2, 17459 1
Prp.totl	0, 558112	0, 36243 2

О.И.В.

Factor Loadings (Varimax
normalized) (34boyv.sta)
Extraction: Principal factors (
Centroid)

	Factor 1	Factor 2
Взаєморозумі ння	-0, 22576	0, 87185 2
Почуття обов'язку	-0, 5374	0, 11868 1
Веселість	0, 37518 2	0, 84990 5
Комунікабел ьність	0, 13010 2	0, 92277 1
Досвід	-0, 93836	-0, 03603
Допитливість	0, 81232 2	0, 15935 5

Дисциплінованість	-0,95597	-0,31834
Вимогливість	-0,88733	0,022747
Слухняність	0,301983	0,066626
Expl. Var	3,830268	2,481047
Prp. Totl	0,425585	0,275672

М.Н.О.

Factor Loadings (Varimax normalized) (34anno.sta)
Extraction: Principal factors (Centroid)

	Factor 1	Factor 2
Відвертість, серйозність	0,885729	0,014834
Довірливість	0,609038	0,746592
Щирість	0,926641	0,037478
Прагнення до нового	-0,12039	0,894083
Expl. Var	2,028602	1,358409
Prp. Totl	0,50715	0,339602

P.P.M.

Factor Loadings (Varimax
normalized) (34brm.sta)
Extraction: Principal factors (
Centroid)

	Factor 1	Factor 2
Поведінка спокійна	0, 103387	0, 664479
Лагідність, доброта	0, 043102	-0,3834
Оптимістичні сть	0, 374107	0, 284603
Реалістичніст ь у сприйнятті	1, 007355	-0,11704
Врівноважені сть	0, 16085	1, 019709
Адекватне сприйняття	0, 771029	0,07442
Expl.Var	1, 787624	1, 728571
Prp.Totl	0, 297937	0, 288095

У.А.В.

Factor Loadings (Varimax
normalized) (34buav.sta)
Extraction: Principal factors (
Centroid)

	Factor 1	Factor 2
Витривалість	-0, 92726	0, 08582
Енергійність	-0, 72519	-0, 38333
Швидко забувають образи	-0, 71031	-0, 25175
Вихованість	0, 03425	0, 63251
Завжди виконують обіцянки	0, 22482	0, 70300 5

Авторитет	-0, 87999	-0, 47968
Довірливість	0, 22817 5	0, 59987
Expl.Var	2, 76841 2	1, 70191 3
Prp.Totl	0, 39548 7	0, 24313

Ш.О.А.

Factor Loadings (Varimax
normalized) (35bshoa.sta)
Extraction: Principal factors (
Centroid)

	Factor 1	Factor 2
Порядність	0, 796375	0, 451024
Любов до дітей	0, 863638	0, 256225
Доброта	0, 980863	-0, 02332
Серйозне ставлення до життя	0, 732003	0, 22401
Веселість	0, 532621	0, 708344
Покірність	0, 749531	0, 612652
Безтурботні сть	0, 30183	0, 957077

Вимогливість	-0,01964	-0,73283
Expl.Var	3,814972	2,649922
Prp.Totl	0,476872	0,33124

К.О.О.

Factor Loadings (Varimax
normalized) (35akoo.sta)
Extraction: Principal factors (
Centroid)

	Factor 1	Factor 2
Характер	0,870195	0,501361
Працелюбність	0,798203	0,327238
Досвід	0,281088	0,609137
Професія вчителя	0,598253	-0,10265
Сила	0,395148	0,96174
Доброта	0,890569	0,114179
Дружба	0,570169	0,394857
Жорстокість	-0,09839	0,557051
Expl.Var	3,115311	2,144231
Prp.Totl	0,389414	0,268029

 М.Т.В.

Factor Loadings (Varimax
normalized) (35bmtv.sta)
Extraction: Principal factors (
Centroid)

	Factor 1	Factor 2
Однакові погляди на життя	0, 730084	-0, 55435
Оптимізм	0, 966903	0, 182249
Безтурботніс ть	-0, 02954	0, 969155
Ставлення до інших	0, 916137	-0, 16977
Однакові інтереси	0, 996874	0, 042646
Взаєморозу міння	0, 940922	0, 043836
Спільна діяльність	0, 713978	0, 653825
Expl.Var	4,69696	1, 739828
Prp.Totl	0, 670994	0, 248547

 М.Е.С.

Factor Loadings (Varimax
normalized) (35bmес.sta)
Extraction: Principal factors (
Centroid)

	Factor 1	Factor 2
Порядність	0, 283506	0, 804444
Почуття обов'язку	0, 776144	0, 509966
Освіта	0, 191838	-0, 89077

Лікарські вміння	0, 86671	0, 127387
Кохання	0, 476389	0, 76698
Поміркованіс ть	0, 685017	0, 678201
Соціальний статус	0, 831641	0, 056185
Витриманіст ь	0, 489745	0, 375128
Комунікабел ьність	-0, 22738	-0, 72686
Надання допомоги	0, 978421	0, 14104
Expl.Var	4, 107442	3, 457201
Prp.Totl	0, 410744	0, 34572

Е.1.4. аналіз ЗМІСТУ трьохФАКТОРНИХ ціннісно-мотиваційних сфер (ДИСПЕРСІЯ факторів)

Студент	Фактор	% від загальної дисперсії
К.Н.В.	1	50,4
	2	16,3
	3	11,7
Л.І.В.	1	46,8
	2	20,7
	3	13,0
М.Л.І.	1	39,9
	2	17,5
	3	10,6
Т.Н.В.	1	36,3
	2	18,8
	3	11,5
М.І.О.	1	44,7
	2	16,9
	3	11,3
Г.Л.В.	1	32,7
	2	23,1
	3	10,3
З.Н.І.	1	38,0
	2	32,6
	3	8,9

С.І.Ф.	1	53,7
	2	18,5
	3	12,0
С.О.М.	1	32,6
	2	27,1
	3	16,7

Е.1.5. аналіз ЗМІСТУ трьохФАКТОРНИХ ціннісно-мотиваційних сфер (факторні навантаження)

Л.І.В.

Factor Loadings (Varimax normalized) (32aliv.sta)

Extraction: Principal factors (Centroid)

	Factor 1	Factor 2	Factor 3
Стриманість	0, 756994	0, 470828	0, 20316
Реалістичність	-0, 09366	0, 207239	0, 885077
Стійка самооцінка	0, 311567	0, 070837	0, 763202
Відповідальність	0, 351074	0, 623792	0, 374396
Не злопам'ятність	0, 060037	1, 002339	0, 088278
Артистичність	0, 820904	-0, 06441	0, 191727
Розсудливість	0, 434231	0, 326999	0, 762028
Відвертість	-0,5274	0, 641019	0, 382377
Expl.var			

	1,	2,	2,
	946332	185425	318736
Prp.totl	0,	0,	0,
	243292	273178	289842

K.H.V.

Factor Loadings (Varimax normalized) (
32aknv.sta)

Extraction: Principal factors (Centroid)

	Factor 1	Factor 2	Factor 3
Веселість	0, 540633	0, 451413	0, 019289
Відкритість	0, 73436	0, 470204	0, 222423
Дружелюбніс ть	0, 923059	0, 156157	0, 192804
Врівноважені сть	0, 078605	-0, 63508	-0, 66378
Відповідальні сть	-0, 17678	-0, 92377	0, 242522
Компанійські сть	0, 863035	0, 382542	0, 125543
Життєрадісні сть	0, 409311	0,7912	0, 180804
Комунікабель ність	0, 161837	-0, 09327	0, 985013
Доброзичливі сть	0, 855132	-0,1203	0, 159822
Запальність	0, 714218	0, 562615	0, 264152
Розсудливіст ь	0, 002711	-0, 80401	-0, 01141
Щирість	0, 797922	0, 019148	-0, 01874
Ніжність	0, 490827	-0, 00515	0, 62595
Рухливість	0, 620379	0, 505371	0, 17979
Expl.var	5, 163416	3, 720201	2, 125081
Prp.totl	0, 368815	0, 265729	0, 151792

C.O.M.

Factor Loadings (Varimax normalized) (35bsom.sta)			
Extraction: Principal factors (Centroid)			
	Factor 1	Factor 2	Factor 3
Врівноваженість	-0,06766	0,57958	0,44082
Розсудливість	0,70951	0,05818	0,52377
Зацікавленість	0,77623	-0,11934	0,10875
Прагнення	0,85050	-0,0073	-0,03531
Обізнаність	-0,0955	0,89384	0,12152
Натхнення	0,88181	0,23724	-0,49066
Наполегливість	0,92444	-0,18004	0,25760
Скромність	0,33746	-0,09233	0,87863
Керування	0,05533	0,99440	-0,10728
Сприяння	-0,04895	0,14996	0,45832
Expl.Var	3,59452	2,26111	1,79718
Prp.Totl	0,35945	0,22611	0,17971

C.I.Ф.

Factor Loadings (Varimax normalized) (35bsif.sta)			
Extraction: Principal factors (Centroid)			
	Factor 1	Factor 2	Factor 3

Прагнення досягти успіху	0, 41269 1	0, 83229 1	-0, 33263
Розсудливі сть	0, 79994 1	0, 39176 2	-0, 06769
Щедрість	0, 63369 7	0, 56790 6	0, 44277 3
Розум і життєрадіс ність	0, 28163 2	0, 78766 1	-0, 41794
Не так близько до серця приймають життєві негаразди	-0, 14352	0, 03382 2	-0, 87141
Ввічливіст ь	0, 88851 2	0,3042	0, 19020 6
Доброзичл ивість	0, 88851 2	0,3042	0, 19020 6
Доброта і повага від інших	0, 88363 2	0, 22618 1	0, 10544 1
Відвертість	0, 43748 2	0, 82096 3	0, 13963
Взаємодоп омога	0, 10657 4	0, 61739 2	0, 38630 8
Життєрадіс ність	-0, 05462	0, 80790 3	0, 07564 2
Толерантні сть	0, 94813	-0, 2999	-0, 09694
Expl.Var	4, 77610 1	3, 82429 1	1, 51261 8
Prp.Totl	0, 39800 8	0, 31869 1	0, 12605 2

T.H.B.

Factor Loadings (Varimax normalized) (
33btv.sta)

Extraction: Principal factors (Centroid)

	Factor 1	Factor 2	Factor 3
Впертість	0, 51281 8	-0, 19686	-0, 00586
Довіра	0, 33574 9	0, 37014 2	0, 75381 1

М'якість	0, 24538 8	0, 87516 8	0, 07782
Нетерплячість	0, 21448 1	-0, 67082	0, 46925 2
Інтерес	0, 82138 6	-0, 06493	0, 42532 9
Надійність	0, 61204 2	0, 11200 4	0, 51918
Доброта	0, 45289 6	0, 63322 1	0, 28958 2
Агресивність	0, 19666 1	-0, 47385	0, 79070 9
Працелюбність	-0, 35326	0, 57973 4	-0, 16483
Активність	0, 39215 3	0, 17140 4	-0, 72613
Життєрадісність	0, 74350 5	-0, 06083	-0, 1627
Щирість	0, 77989 4	0, 26259 5	-0, 02446
Спілкування	0, 80412 6	-0, 15571	0, 40241 4
Пунктуальність	0, 64164 4	-0, 06442	0, 39075 7
Веселість	0, 85357 7	-0, 0054	0, 04480 3
Наполегливість	-0, 12347	0, 55314 2	-0, 05802
Expl.Var	5, 01676 6	2, 80645 9	2, 85555 2
Prp.Totl	0, 31354 8	0, 17540 4	0, 17847 2
M.I.O.			

Factor Loadings (Varimax normalized) (34bmio.sta)			
Extraction: Principal factors (Centroid)			
	Factor 1	Factor 2	Factor 3
Комунікабельність	0,350026	-0,24142	-0,72347
Мужність	-0,59019	0,843005	0,119723
Доброта	0,860631	0,378585	-0,03382
Самокритичність	0,944033	-0,04522	0,100616
Відвертість	0,763821	0,141865	-0,32522
Веселість	0,821311	-0,01619	-0,4668
Допомога в скрутну хвилину	0,825319	0,411649	-0,27452
Людина справи	-0,45231	0,036501	0,138534
Вимогливість	-0,69686	-0,36323	0,358322
Правдивість	0,323943	0,570765	-0,13217
Збереження таємниць	-0,17165	-0,29332	0,987141
Відповідальність	0,213043	0,729586	0,36635
Владність	-0,06056	-0,40473	0,125418
Expl.Var	4,915506	2,345333	2,237481
Prp.Totl	0,37811	0,18041	0,17211

	6	4	
Г.Л.В.			
Factor Loadings (Varimax normalized) (35aglv.sta)			
Extraction: Principal factors (Centroid)			
	Factor 1	Factor 2	Factor 3
Працелюбність	0, 325946	0, 77864	-0, 23136
Компетентність у певній професії	-0, 10555	0, 04782	0, 417312
Доброта	0, 066909	0, 66416	0, 005313
Привітність	0, 010007	-0, 55304	0, 610963
Життєрадісність	0, 438868	-0, 07225	0, 857834
Цікавість	0, 921347	0, 15846	0, 126353
Охайність	0, 760436	0, 35008	0, 045874
Веселість	0, 235297	-0, 09277	0, 888129
Захопливість	0, 392603	0, 21539	0, 158511
Розумові здібності	0, 680395	0, 36923	-0, 0841
Сміливість	0, 299626	0, 70469	-0, 24417
Упевненість	0, 101274	0, 89331	0, 192842
Цілеспрямованість	0, 896716	-0, 14208	0, 072451
Expl.Var	3, 318278	3, 01456	2, 27796
Prp.Totl	0, 255252	0, 23188	0, 175228

З.Н.І.

Factor Loadings (Varimax normalized) (35azni.sta)			
Extraction: Principal factors (Centroid)			
	Factor 1	Factor 2	Factor 3
Доброта	-0, 08806	0, 922664	0, 289333
Працелюбність	0, 221159	0, 143256	0, 80244

Альтруїзм	0, 055975	0, 805926	0, 255833
Доброзичли вість	-0, 11006	0, 91684	0, 169681
Вимогливіст ь	0, 877364	-0, 32778	-0, 13957
Помірковані сть	0, 773997	0, 309502	0, 43633
Посидючіст ь	0, 675366	0, 407776	-0, 02606
Патріотизм	0, 186186	0, 445519	0, 722102
Допитливіст ь	0, 003887	0, 27345	0, 883147
Жадоба до знань	0, 583048	-0, 02892	0, 471766
Життєрадісн ість	-0, 59911	0, 543076	-0, 13369
Взаєморозу міння	-0, 17146	0, 715496	0, 600657
Обдуманість вчинків	0, 738372	-0, 00386	0, 553999
Строгість	0, 874689	-0, 35133	0, 067065
Expl.Var	3, 970102	3, 935865	3, 246425
Prp.Totl	0, 283579	0, 281133	0, 231887

М.Л.І.

Factor Loadings (Varimax normalized) (
32bmli.sta)

Extraction: Principal factors (Centroid)

	Factor 1	Factor 2	Factor 3
Чуйність	0, 715922	0, 089141	0, 642019
Доброта	0, 328054	0, 459754	0, 637883

Співчуття	0, 355178	-0, 03879	0, 755446
Розсудливість	-0, 11983	0, 56861	0, 009363
Зовнішність	0, 756583	0, 191119	0, 551841
Неупередженість	0, 25162	0, 849485	0, 061846
Стриманість	0, 029927	0, 381994	-0, 32827
Впертість	-0, 05409	-0, 05348	0, 895725
Наполегливість	0, 564028	0, 448865	0, 384186
Критичність	0, 065992	0, 86073	0, 201435
Дбайливість	0, 779409	0, 07823	0, 011489
Щирість	-0, 14058	0, 859087	0, 392758
Обережність	-0, 54928	0, 450893	0, 536291
Вишуканість	0, 398536	0, 364064	0, 626027
Ніжність	0, 247325	0, 157005	0, 750432
Розумність	-0, 66291	0, 254538	-0, 10732
Об'єктивність	0, 013993	0, 411677	0, 576392
Expl.Var	3, 311314	3, 732323	4, 537285
Prp.Totl	0, 194783	0, 219548	0, 266899

Е.2. результати аналізу змісту ціннісно-мотиваційної сфери студентів із ситуативно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації

Е.2.1. аналіз ЗМІСТУ ціннісно-мотиваційних сфер (дисперсія факторів)

Студент	Фактор	% від загальної дисперсії
Ч.В.С.	1	58,9
Р.Л.В.	1	60,0
	2	17,6
З.Н.О.	1	61,0
	2	8,4
К.С.В.	1	55,2
	2	12,4
Л.В.А.	1	71,2
	2	20,8
С.Н.В.	1	33,9
	2	28,5
	3	14,9
Г.О.А.	1	46,8
	2	20,4
	3	7,3
З.А.О.	1	28,2
	2	28,9
	3	18,3
К.О.Л.	1	47,8
	2	22,3
	3	14,3
К.Н.М.	1	32,7
	2	23,1
	3	14,3

Е.2.2. аналіз ЗМІСТУ ціннісно-мотиваційних сфер (дисперсія факторів)

Ч.В.С.		
Factor Loadings (Unrotated) (35bchvs.sta)		
Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Factor 1	
Любов до дітей	-0,06377	
Схожість думок, переживань	0,914714	
Прагнення до поставленої мети	0,786685	
Духовна близькість	0,902346	
Впертість, прагнення довести свою думку	0,819481	
Expl.Var	2,945418	
Prp.Totl	0,589084	
Р.Л.В.		
Factor Loadings (Varimax normalized) (32brlv.sta)		
Extraction: Principal axis factoring		
	Factor 1	Factor 2
Сила характеру	-0,31417	0,796668
Взаєморозуміння	-0,20276	0,685312

Відповідальність	0,293491	0,539068
Радісність	-0,63922	0,673782
Мудрість	0,949291	-0,21019
Вимогливість	0,74502	-0,51492
Серйозність	0,856916	-0,24234
Обізнаність	0,987352	0,176359
Професіоналізм	0,949291	-0,21019
Expl.Var	4,701084	2,292245
Prp.Totl	0,522343	0,254694

К.С.В.

Factor Loadings (Varimax normalized) (34aksv.sta)
Extraction: Principal factors (Centroid)

	Factor 1	Factor 2
Надмірне бажання подорожувати	-0,08936	0,84494
Стриманість	0,67110	0,15897
Наполегливість	0,44279	0,62317
Рациональність	0,89265	0,37816
Впевненість у собі	0,54181	0,66130
Серйозність	0,83307	0,33367
Ділова хватка	0,22058	0,64202

	5	2
	0,	0,
Розсудливість	77758	50447
	6	1
	0,	0,
Пунктуальність	56540	67304
	7	1
	0,	0,
Відповідальність	58382	67308
	7	6
	0,	-0,
Акуратність	59894	15849
	3	
	0,	0,
Нестандартність	09629	76376
	7	4
	4,	4,
Expl.Var	12069	00038
	6	
	0,	0,
Prp.Totl	34339	33336
	1	5

3.Н.О.

Factor Loadings (Varimax normalized)
(34azno.sta)

Extraction: Principal factors (Centroid)

	Factor 1	Factor 2
Ніжність	0, 638694	0, 624438
Уважність	0, 526543	0, 284056
Акуратність	0, 71331	0, 538209
Згуртованість	0, 023281	0, 131109
Розуміння один одного	0, 907221	0, 344352
Комунікабельність	0, 576744	-0, 10929
Жіночість	0, 051659	0, 963129
Терпимість	0, 713937	0, 451322
Працьовитість	0, 917837	0, 334892

Доброта	0, 647007	0, 624943
Дружність	0, 31825	0, 53398
Взаємодопомога	0, 841905	0, 424919
Співіснування	0, 95548	0, 165417
Добродушність	0, 751327	0, 526552
Expl.Var	6, 411154	3, 312317
Prp.Totl	0, 45794	0, 236594

C.H.V.

Factor Loadings (Varimax normalized) (
32bsnv3.sta)

Extraction: Principal factors (Centroid)

	Factor 1	Factor 2	Factor 3
Щирість	-0, 86094	-0, 16565	0, 103847
Розуміння	-0, 78667	0, 175302	-0, 3307

Необразливість	0,691533	0,404334	0,424018
Веселість	-0,8068	0,128428	0,065633
Мудрість	-0,08951	0,926385	-0,18782
Безпроблемність	0,2407	-0,77812	0,541098
Ерудиція	-0,14849	0,196582	-1,00017
Простота	0,541636	0,600781	0,378444
Працездатність	0,136551	0,794819	0,061712
Інтерес до науки	0,021316	-0,00971	-0,58456
Expl.Var	2,889677	2,733225	2,121399
Prp.Totl	0,288968	0,273322	0,21214

Л.В.А.

Factor Loadings (Varimax normalized) (35alva.sta)
Extraction: Principal factors (Centroid)

	Factor 1	Factor 2
Працелюбність	-0,08915	-0,93799
Цілеспрямованість	0,77496	-0,61412
Життєрадісність	0,93166	0,13764
Енергійність	0,90216	-0,834601
Почуття гумору	0,99864	0,04681
Сучасність	0,91389	0,14194
Активність	0,91736	-0,25746
Expl.Var		

	4,	1,
	96446	48426
	3	9
	0,	0,
	70920	21203
Prp.Totl	9	8

К.О.Л.

Factor Loadings (Varimax normalized)
(33bkol.sta)
Extraction: Principal factors (Centroid)

	Facto r 1	Facto r 2	Facto r 3
Кохання	0, 8465 5	0, 4793 85	0, 1995 41
Спільність планів	0, 9236 13	0, 0000 12	0, 0920 45
Дружба	0,952	0, 0364 8	0, 1190 66
Спокій	0, 4752 65	-0, 7765	0, 1241 12
Веселість	0, 9123 55	0, 1145 42	0, 1367 6
Серйозніст ь	-0, 3951 9	-0, 8269 2	-0, 3033 2
Наполеглив ість	0, 3631 99	-0, 2137 5	0, 7076 52
Запальність	-0, 2580 8	0, 3572 41	0, 8163 54
Строгість	-0, 4268 5	-0, 7873 3	-0, 2292 1
Темпераме нтність	0, 2581 39	0, 2078 35	0, 7363 28
Expl.Var	4, 1378	2, 3674	1, 9504

	12	03	94
	0,	0,	0,
	4137	2367	1950
Prp.Totl	81	4	49
К.Н.М.			
Factor Loadings (Varimax normalized) (35aknm.sta)			
Extraction: Principal factors (Centroid)			
	Factor 1	Factor 2	Factor 3
Доброта	0, 24431 6	0, 13054	0, 94496 3
Ентузіазм, зацікавлені сть	0, 91793 5	0, 08670 1	0, 26191 7
Уважність до людей	0, 48834 4	-0, 20155	0, 69644 8
Цікавість	0, 78109 7	-0, 32801	0, 01178 9
Активна життєва позиція	0, 35823 2	-0, 2814	-0, 0253
Терпимість	0, 41275 8	0, 18113 5	0, 77644 9
Відповідальні сть	0, 43666 1	0, 51869 8	0, 62379 5
Життєвий досвід	0, 69486 8	-0, 25971	-0, 34258
Дружелюбніст ь	0, 01763 1	-0, 45118	0, 72283 3
Чесність	-0, 22576	0, 92204 6	0, 18679 3
Допитливість	0, 91433 5	0, 12765 1	0, 20304 6
Постійність	0, 0821	0, 93832 1	0, 15631 4
Творчість	0, 56358 4	0, 29270 6	0, 45096 6

Сила волі	0, 07342	0, 81610 3	0, 00191 6
Незалежність у поглядах	0, 14679 8	-0, 16644	-0, 47169
Впевненість у собі	0, 37794 9	0, 19014 1	-0, 75441
Підприємливі сть	-0, 14957	-0, 32697	-0, 61446
Комунікабель ність	0, 33373 1	-0, 70263	-0, 08674
Відкритість	-0, 01033	0, 36313	0, 66286 7
Expl. Var	4, 23839 6	4, 11975	4, 99924 5
Prp. Totl	0, 22307 3	0, 21682 9	0, 26311 8

3.A.O.

Factor Loadings (Varimax normalized) (33bzaosta)

Extraction: Principal factors (Centroid)

	Factor 1	Factor 2	Factor 3
Прикольність	-0, 41679	0, 106182	0, 355135
Взаєморозумінн я	0, 030314	0, 627629	0, 29484
Погляди на життя	-0, 21349	0, 942921	0, 221073
Підірваність			

	0, 041959	0, 930727	-0, 20159
Надійність	0, 266557	0, 238743	0, 771829
Солідність	0, 665623	-0, 60299	0, 434211
Досягнення цілі	0, 717589	-0, 39595	0, 353199
Високе фінансове положення	0, 831229	0, 066536	-0, 00314
Спокійність	-0,0317	0, 628896	0, 091132
Акторські дані	-0, 37309	0, 088903	0, 821921
Прямота	0, 671478	-0, 15162	0, 319743
Військова закалка	0, 968579	0, 032946	-0,0624
Фізична сила	0, 968579	0, 032946	-0,0624
Кмітливість	0, 258835	0, 006567	0,9634
Expl.Var	4, 47632	3, 170966	2, 933606
Prp.Totl	0, 319737	0, 226498	0, 209543

Е.3. результати аналізу змісту ціннісно-мотиваційної сфери студентів із суб'єктно-ціннісним рівнем внутрішньої мотивації

Е.3.1. аналіз ЗМІСТУ ціннісно-мотиваційних сфер (дисперсія факторів)

Студент	Фактор	% від загальної дисперсії
К.В.О.	1	37,5
	2	37,9
	3	12,6
З.І.С.	1	73,9
	2	5,5
	3	3,9
Н.Н.О.	1	83,4
	2	10,8
Н.Г.Д.	1	70,0
	2	12,0
	3	6,8

Г.В.В.	1	32,5
	2	27,4
	3	11,3

Е.3.2. аналіз ЗМІСТУ ціннісно-мотиваційних сфер (факторні навантаження)

К.В.О.

Factor Loadings (Varimax normalized) (kl1.sta)			
Extraction: Principal factors (Centroid)			
	Factor 1	Factor 2	Factor 3
Досягнення	0,8901938	0,3311169	0,1381404
Мудрість	-0,0031801	0,8681419	0,2884066
Чіткість планів	-0,0018037	0,2005721	0,8775478
Пошук	0,971178	-0,1218467	0,0740384
Рух	0,7760545	-0,0460931	-0,3147739
Досягнення вищого	0,8897915	0,0507616	-0,1251002
Визначеність	-0,1390654	0,2611664	0,9592694
Хитрість	0,0905351	0,9788034	0,1710408
Expl.Var	3,1571702	1,94935	1,9420185
Prp.Totl	0,3946463	0,2436687	0,2427523

Н.Н.О.

Factor Loadings (Varimax normalized) (nc.sta)		
Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Factor 1	Factor 2
Професіоналізм у своїй справі	0, 93725093 9	0, 29400234
Обставини визначає сам	0, 83651324 4	0, 47413805
Вміння розуміти і підтримувати	0, 35595325 1	0, 92797293
Вміння приводити до успіху інших	0, 86867038 9	0, 46641246
Справедливість	0, 79150631 6	0, 57727092
Щось уже створили у цьому світі	0, 93877694 9	0, 28641899
Порядність	0, 72493520 7	0, 58341317
Вміння співчувати іншим	0, 36937023 7	0, 89342802
Вміння пробачати іншим їхні недоліки	0, 33277433 5	0, 91327392
Допомога іншим у вирішенні проблем	0, 54110455 5	0, 78393456
Expl.Var	5, 03276742 5	4,3924034
Prp.Totl	0, 50327674 2	0, 43924034

З.І.С.

Factor Loadings (Varimax normalized) (z.sta)			
Extraction: Principal factors (Centroid)			
	Factor 1	Factor 2	Factor 3
Ситуативна тривожність	0, 544796	0, 307269	0, 636978
Прагнення до внутрішньої досконалості	0, 803704	0, 413956	0, 337413

М'якість	0, 407555	0, 406361	0, 685014
Креативність	0, 780066	0, 301328	0, 444421
Внутрішня мотивація	0, 807381	0, 415829	0, 315021
Прагнення до професійної досконалості	0, 836402	0, 280234	0, 352348
Реалістичність поглядів	0, 288936	0, 406428	0, 675875
Доброта, підтримка	0, 424288	0, 526732	0, 637195
Щирість, здатність радіти за інших	0, 727278	0, 251858	0, 556354
Комунікабельність	0, 353813	0, 732694	0, 144607
Безкорисливість	0, 280702	0, 692318	0, 572844
Самостійність	0, 705496	0, 158546	0, 471308
Математичний склад мислення	0, 233393	0, 668138	0, 420484
Відвертість	0, 734992	0, 557905	0, 279633
Професіоналізм	0, 669273	0, 474005	0, 343356
Безкорисливість	0, 435389	0, 31636	0, 753613
Вимогливість	0, 401544	0, 645026	0, 444212
Повага до думки інших	0, 762365	0, 320661	0, 418281
Відкритість	0, 414657	0, 663084	0, 490036
Співчуття, терпимість	0, 395761	0, 388656	0,7619
Невимушеність, поступливість	0, 795346	0, 389602	0, 333118
Наполегливість у роботі	0, 766806	0, 446757	0, 286392
Ентузіазм	0, 740848	0, 533215	0, 256525
Мрійливість	0, 639647	0, 400327	0, 219846
Безпечність	0, 625313	0, 114542	0, 68923
Легковірність	0, 258781	0, 508592	0, 701119
Принциповість, вразливість			

	0, 735778	0, 048367	0, 58321
Expl.var	10, 04403	5, 582625	6, 90088
Prp.totl	0, 372001	0, 206764	0, 255588

Н.Г.Д.

Factor Loadings (Varimax normalized) (ni.sta)

Extraction: Principal factors (Centroid)

	Factor 1	Factor 2	Factor 3
Ясність, зрозумілість	-0, 64369	-0, 04351	0, 43012 8
Віддання	0, 33335 5	0, 90209 1	0, 00114 2
Творчість	0, 86107 1	0, 41412	0, 04381 5
Реалізм	0, 47990 3	0, 76514 5	-0, 04097
Діяльність	0, 69941 1	0, 61052 7	0, 08692 9
Джерела інформації	0, 68485 5	0, 59282 8	0, 30014 5
Суб'єктність	0, 87638 5	0, 40530 1	0, 06473 8
Мрійливість	0, 18247 2	-0, 18788	0, 93736 1
Змушує рухатись	0, 55222	0, 54256 8	0, 18228
Знання	0, 81786 9	0, 47259 3	-0, 04238
Альтруїзм	0, 38991 2	0,8321	0, 09391 7
Бунтарство	0, 87725 6	0, 39204 9	-0,095

Вигадництво	0, 64197 3	0, 06234 7	0, 64313 3
Готовність до нового	0, 91186	0, 30398	0, 14032 6
Індивідуалізм	0, 86164 5	0, 33337 4	0, 24107 7
Бажання реалізуватися	0, 90144 1	0, 35045 5	0, 11326
Талант	0, 91186	0, 30398	0, 14032 6
Внесення реальних змістів	0, 58542 3	0, 59734 7	-0, 46595
Продуктивність	0, 61927 8	0, 69363 2	0, 14063 9
Геніальність	0, 90144 1	0, 35045 5	0, 11326
Вихід "по той бік"	0, 92086 7	0, 30588	0, 01465 2
Митці	0, 92453 6	0, 16682 2	0, 14299 4
Творення нових цінностей	0, 90144 1	0, 35045 5	0, 11326
Практичність	0, 30078 3	0, 90141 1	-0, 20658
Допомога орієнтуватися в реальності	-0, 02755	0, 88498 9	-0, 38479
Expl.Var	12, 92777	7, 08355 3	2, 21984 9
Prp.Totl	0, 51711 1	0, 28334 2	0, 08879 4

Г.В.В.

Factor Loadings (Varimax normalized) (nik.sta)

Extraction: Principal factors (Centroid)

	Factor 1	Factor 2	Factor 3
Прагнення бачити в інших краще	0, 492277	0, 238473	0, 728857
Страх помилки	0, 328095	-0, 54204	-0, 12999
Орієнтація на нематеріальні цінності	0, 467375	0, 162273	0, 728353
Суб'єктивність світосприймання	0, 878943	-0, 02827	0, 140238
Мотивація досягнень	-0, 16265	0, 47236	0, 726037
Поступливість, м'якосердність	0, 74966	0, 031074	0, 36227
Відчай як пережита втрата	0, 383756	-0, 18562	0, 442358
Мозаїчність життя	0, 934991	-0, 12294	-0, 14836
Довіра до близьких	0, 839273	-0, 00247	0, 487814
Маніпулювання іншими їм на користь	-0, 43745	0, 478353	-0, 39525
Чітка життєва позиція	-0, 54463	0, 757453	0, 000391
Виваженість	-0, 37904	0, 805077	-0, 18477
Прагнення до реальної цілі	-0, 64529	0, 652163	-0, 02969
Надія лише на себе	0, 681484	0, 370068	0, 543933

Гнучкість, нестійкість моралі та поглядів	0, 801147	-0, 2028	-0, 2197
Пошук однодумців як захист	0, 249813	0, 166991	0, 745038
Вміння захищатися	-0, 08988	0, 138733	-0, 65597
Не йти "на поводу"	0, 024788	0, 539873	0, 763522
Відсутність потреби у ведучому	-0, 15025	0, 700021	0, 587451
Прагнення до прекрасного, романтичного	0, 797912	-0, 24989	0, 214283
Муки совісті	0, 253863	0, 117402	0, 778687
Досвід	-0, 04123	0, 69639	-0, 42542
Йти по трупах	-0, 00447	0, 469837	-0, 49022
Віра у мене	-0, 05871	0, 679375	0, 168975
Визначеність у житті	-0,41	0,64	-0,16
Щирість у почуттях	0,38	-0,14	0,82
Внутрішня інтелігентність	0,46	0,60	0,28
Побудова власного життя	0, 124194	0, 937268	0, 150443
Здатність захоплюватися	0, 78408	-0, 3441	0, 202898
Внутрішня сила, агресія	-0, 27451	0, 834683	-0, 31755
Особистісна цілісність	0, 311294	0, 740637	0, 210623
"Не знаючи броду лізе у воду"	0, 375332	0, 126789	0, 274985
Хитрість	0, 20556	0, 23999	-0, 69406
Свобода і відповідальність	0, 163078	0, 631249	0, 559376
Наявність прихистку, тилу	0, 020162	0, 86324	0, 248289
Вірність	0, 108327	0, 069947	0, 891172
Expl.Var	8, 156948	9, 02237	8, 484604
Prp.Totl	0, 226582	0, 250621	0, 235683

Додаток Ж
Програма розвитку внутрішньої мотивації

I. Вступ

Мета:	знайомство учасників групи, створення атмосфери довіри та саморозкриття, встановлення спільних цілей.
Процес:	бесіди, дискусії, ігри, розв'язування проблемних задач.
Тривалість:	1 заняття.

Хід роботи

вступне слово:

Ми змінюємося протягом всього життя. Змінюються наші погляди на світ, ми набуваємо нових знань та вмінь, стикаємося з різними людьми, які по різному впливають на нас. Однак, ці зміни можуть бути спонтанними (незапланованими, випадковими), а можуть бути заплановані нами з певною метою. Тренінг і є одним із способів свідомих цілеспрямованих змін у собі. Сьогодні ми з вами розпочинаємо тренінг внутрішньої мотивації, метою якого є зміна домінуючої мотивації на глибинному рівні цінностей.

В ході наших занять ми з вами не лише детально розглянемо поняття потреб, мотивів та цінностей, але і проведемо глибоке вивчення нашого власного життя та спробуємо змінити його поза межами цієї аудиторії. Попереджаю, що робота буде важка, складна, але надзвичайно цікава. Тому, якщо когось лякають труднощі, краще вийти зараз. Є такі? Ну що ж, тоді поїхали!

Сьогоднішнє наше заняття ми присвятимо знайомству, поглибленню нашого знання про себе та про учасників групи, формулюванню цілей роботи нашої групи та навчимося довіряти один одному, тому що нам це буде потрібно не лише на заняттях, але і в житті.

Правила поведінки в групі:

Оскільки ми проводимо наші заняття у формі тренінгу, то перш ніж ми розпочнемо, давайте ознайомимося з основними правилами поведінки в групі:

1. Я кажу “Я”, а не “Ми” чи “Всі”. Коли я кажу “ми”, то не несу відповідальності за свої слова. Цим самим я роблю свої слова поверховими і безвідповідальними.
2. Я не використовую загальні фрази та штампи. Чим більш загально я говорю, тим менш ефективними стають мої виловлювання. Загальні фрази є формою захисту. Замість фрази “Всі чоловіки егоїсти”, варто сказати “Андрію, ти ведеш себе занадто егоїстично”
3. Я кажу про те, що заважає мені брати участь у роботі групи. Якщо в якійсь ситуація я внутрішньо не готовий брати участь у виконанні завдань, але не кажу цього явно, то цим самим лише заважаю собі продуктивно працювати. Я маю сам сказати, що мені заважає: “Я не можу зараз зосередитися на нашій темі, бо мені важко відволіктися від своїх проблем”.
4. Я не говорю про інших в третій особі (він, вона), а звертаюсь безпосередньо до них. Якщо у присутності людини про неї говорять в третій особі, у неї виникає почуття, що її не помічають і не поважають.
5. Я уникаю закулісних розмов. Закулісні розмови призводять до зниження групової єдності, а зрештою, і взаємної довіри учасників групи. Тому я ні з ким не перешіптуюсь. Якщо це роблять інші, я запитую їх, чи готові вони винести свої закулісні розмови на групове обговорення.

6. Я завжди можу сказати “НІ”. Людина лише тоді відчуває в собі сили спробувати нові способи поведінки, коли має право сама вирішувати, що вона може робити і про що говорити.
7. Все, що я тут кажу та чую, не виноситься за межі групи. Кожному учаснику групи легше і простіше відкритися, коли він впевнений, що потім ніхто нікому сторонньому про це не розповість.
8. Я намагаюсь дотримуватися принципу “ТУТ І ТЕПЕР”. Якщо людина зосереджена на своїх минулих чи майбутніх проблемах, вона не може зосередитися на тому, що відбувається в групі. Замість того, щоб обговорювати свої плани чи говорити про минуле, я говорю про те, що відбувається саме зараз у групі.

Знайомство:

Оскільки ми не всі знаємо один одного, давайте познайомимося. Я пропоную всім стати в коло та взятися за руки. Кожен по черзі робить крок в центр кола і каже своє ім'я у тій формі, в якій воно йому найбільше подобається. Після цього за моїм сигналом ми всі робимо крок вперед і разом повторюємо це ім'я.

Ім'я багато що може сказати про людину, однак, набагато більше про неї можуть сказати інші люди. Тому продовжимо наше знайомство.

Давайте знову станемо в коло. Нехай одна половина кола буде під номером 1, а друга половина – під номером 2. Подивіться на центр нашого кола. Кожному з нас слід пройти через центр цього кола багато разів. Розпочали.

А тепер нехай кожен 2 номер схватить когось з команди №1!

Отже, ми розбилися на пари. Нехай кожна пара відійде подалі від інших і зручно розміститься. Можете сісти. Кожному учаснику дається 2 хвилини, протягом яких ви мовчки дивитесь один на одного. Дивитися не обов'язково в очі, можете детально розглянути Вашого партнера. Час пішов.

Тепер вам дається по 5 хвилин на кожного. Розкажіть своєму партнеру про себе все, що тільки захочете (звичайно, лише правду). Партнер може ставити питання, і Ви повинні на них або чесно відповісти, або пояснити, чому не можете дати відповіді. По закінченню 5 хвилин поміняєтеся ролями.

Давайте знову сядемо в коло. Тепер нехай кожен розповість групі про свого партнера, однак не від свого, а від його імені. Тобто, ви будете казати не “Анна людина дуже вихована”, а “Мене звали Анна. Я дуже вихована людина”. Для цього пара виходитиме в центр кола. Один з учасників сідатиме на стілець, другий стане в нього за спиною і покладе руки на плечі того, хто сидить. Тепер він може говорити від його імені. Час – не менше 1 хвилини.

Які у вас враження? Чи взнали ви щось нове про себе? А про інших? Що ви відчували, коли говорили від Вашого імені? А коли Ви говорили від імені партнера? Давайте висловитися кожен (йдемо по колу за годинниковою стрілкою).

Висловлювання очікувань:

Отже, ми з вами познайомилися. Давайте тепер в своїх альбомах ви запишете, з якою метою ви сюди прийшли та що ви очікуєте від занять в цій групі. Сформулюйте свої цілі максимально чітко.

Уявіть собі, що перед Вами в будь-якому місці аудиторії стоїть найрішучіша людина в світі. Уявили? Тепер станьте на це місце, і висловіть свої цілі.

Що ви відчували, коли говорили про свою мету?

Основна частина:

Аналіз життя (Пори року моєї душі)

Ми можемо багато чому навчитися у природи. Саме в природі ми спостерігаємо постійні циклічні зміни. Всі рослини і тварини проходять через цикл пір року. Зима

дарує всім спокій. Весною життя знову прокидається. Літом воно повністю розквітає . Осінь дозволяє збирати врожай, а потім починається новий цикл народження і смерті.

Якщо ми хочемо зібрати врожай, то постійність змін пір року повинна нас заспокоювати. Якщо ж ми прив'язуємося лише до мрій про цвітіння, то це коло буде нас лише засмучувати. Так само і вжитті ми можемо досягти зрілості і зібрати врожай лише тоді, коли зрозуміємо і приймемо, що багато чого йде, зникає чи змінюється, цим самим створюючи передумови для виникнення чогось нового. Нехай ця думка стане нам відправною точкою для роздумів. Візьміть альбоми і складіть список того, що у вашому житті відмирає, стає слабшим, втрачає значимість , відходить на другий план. Можливо, закінчується дружба чи робота. Можливо, змінюється внутрішня позиція, життєва філософія, політичні погляди. Зосередьтесь на тому, що змінюється, але ще не зникло до кінця.

А тепер складіть ще один список – перелік того, що знаходиться в стадії розвитку, того, що ще не стало повноцінною частиною вашого життя. Це може бути те, що тільки-но з'являється, стає все важливішою частиною вашого життя. Можливо, це нова дружба, новий інтерес, якесь бажання. Пишіть якомога конкретніше.

Виберіть тепер з другого списку той пункт, який вам особливо цікавий, важливий та значимий. Напишіть до нього невелике пояснення:

✍ Яка передісторія появи?

✍ Що допомагає становленню?

✍ Що заважає?

✍ Чи може це стати важливою життєвою ціллю?

✍ Яким буде Ваше життя, якщо це буде розвиватися далі?

Давайте обговоримо.

Психогімнастика

Давайте станемо в коло. Опустіть голови вниз. За мою команду всі одночасно піднімають очі. Завдання – зустрітися з кимсь поглядом. Ті, хто зустрілися, піднімають руки.

Що ви відчували? Наскільки важко це було?

Сила моїх бажань (Чарівна крамниця)

Зараз ми з вами спробуємо подивитися на свої бажання та перевірити їх силу.

Влаштуйтеся зручно. Декілька разів глибоко вдихніть та видихніть.

Уявіть, що ви йдете по вузькій стежині через ліс. Подивіться навколо себе. Який це ліс? Світлий чи темний? Що ви чуєте?

Раптом стежка повертає і виводить вас до старого будинку. Вам стає цікаво, і ви заходите в нього. Ви бачите перед собою різні стелажі, ящики, склянки. Це виявилася стара крамниця. Причому, чарівна.

Я – продавець. Ласкаво прошу! Тут Ви можете отримати все, що тільки забажаєте від життя. Але є правило: за виконання будь-якого бажання ви повинні будете від чогось відмовитися або щось віддати.

Той, хто хоче скористатися послугами крамниці, може підійти до мене, і сказати, що хоче. Я задам лише одне питання: “Що ти віддаси за це?” Він повинен буде вирішити, чи готовий він віддати щось за це, і що саме. Більше нічого казати не буду . Через деякий час до мене може підійти ще хтось.

Тепер, якщо хтось хоче, може сам спробувати себе в ролі хазяїна крамниці.

Давайте обговоримо, хто що відчув та пережив.

Дух групи (Рефлексія групового процесу)

Як вам відомо, в кожній сім'ї, в кожному домі є свій Дух. Духи бувають різні – злі та добрі.

Уявіть, що на стільці посеред групи сидить Дух нашої групи – Дух, що супроводжує всі наші заняття. Як він виглядає? На що він схожий? Як він себе веде?

Подумайте, уявіть.

Тепер нехай той, хто хоче, сяде на стілець Духа, прийме його позу і від нього поговорить з нами: розкаже про себе, як він нас бачить зараз і якими він хоче нас бачити в майбутньому.

Психогімнастика

Я бачу ви трохи втомилися. Відпочинемо. Давайте пограємо в Дзвона. Станемо в дуже тісне коло. Поставимо руки перед собою. Тепер хто хоче, хай стане в центр кола, закрий очі і втратить рівновагу. Ми будемо ловити його, відштовхуючи оди до одного.

Що ви відчували? Чи боялися? Ви відчували довіру до групи?

Заборонені бажання

Ми проаналізували свої життя та випробували силу своїх бажань. Однак, ми висловили не всі свої бажання. Існує особливий клас бажань, про які ми не кажемо нікому – це заборонені бажання.

В нас з'явився шанс сказати собі, що з ними робити. Уявіть, що в кінці аудиторії на стільці знаходиться ваше заборонене бажання. Підійдіть до нього, і зробіть з ними все, що захочете. Не бійтеся. Ми підтримаємо Вас, якщо буде важко.

Що ви відчували, коли були один на один зі своїм бажанням?

Завершення робочого дня:

Медитація (Мудрець із храму)

Ось і підійшов до кінця наш робочий день. Він був важким для нас, ми дещо втомилися, але ми багато нового пізнали як про себе, так і про інших. Однак, більшість цієї інформації зараз ви не усвідомлюєте, оскільки її було занадто багато, а тому вона вся пішла в підсвідомість.

Тому давайте спробуємо її звідти дістати. Розслабтесь. Сядьте зручно, щоб не хотілося змінити позу. Закрийте очі. Зараз я буду пропонувати вам відеоряд. Однак, не намагайтеся прикладати зусилля щоб слідувати за мною. Просто спостерігайте за тим, що бачите і відчуваєте. Не треба тягнути траву з землі – прийде весна, і вона сама виросте. Якщо хтось нічого не побачить, просто відпочивайте.

Уявіть, що стоїте на галявині в літньому лісі. Густа трава піднімається до колін, і пелюстки квітів торкаються ваших ніг. Навколо дерева, їхнім листям шелестить теплий вітерець. Сонячні промені створюють вигадливу мозаїку світла і тіні. До вас доносяться співи птахів, стрекотіння цвіркунів, потріскування гілок. Ви відчуваєте приємний аромат трав і квітів. Кучеряві хмарки в синяв літнього неба передвіщають відмінну погоду.

Ви перетинаєте галявину і заглиблюєтеся в ліс. Під вашими ногами вузька стежина. Вона ледь помітна в траві. Видно, по ній нечасто ходять. Ви не кваплячись ідете по лісі і зненацька бачите крізь крони дерев дах будинку незвичайної архітектури. Ви прямуєте до цього будинку. Деревина відступають. Це храм. Він стоїть далеко від суєти міст і вуличної штовханини, від погоні за примарним щастям. Цей храм - місце тиші і спокою, місце для міркувань і заглиблення в себе. Кілька широких сходів ведуть до важких дубових дверей. Сонячні промені грають на позолоті візерунків, що прикрашають двері. Ви піднімаєтесь по сходах і відкриваєте двері. Вона піддається легко і безшумно. Усередині храму – напівсутінки і приємна прохолода. Усі звуки залишаються зовні. На стінах - стародавні розписи. Усюди полиці, на яких безліч книг, дивних фоліантів, сувоїв. Напроти дверей, через які ви ввійшли, - великий дубовий стіл, за яким сидить Мудрець у білосніжному одязі. Його добрі і мудрі очі спрямовані на вас. Прямо перед ним у свічнику горить свічка.

Підійдіть ближче до Мудреця, який знає всі таємні таємниці світу, події минулого і майбутнього. Ви можете запитати його про те, що вас хвилює, - і, можливо, ви одержите відповідь, яку так довго шукали... Мудрець указує вам на свічку. Вдивитися в це живе полум'я, у його чарівну середину. Дивитися на нього... Усередині полум'я з'являється спочатку розмитий, а тепер усе більш чіткий образ... Переведіть погляд на мудреця.

Час відвідування храму закінчується. Подякуєте мудрецю за те, що зустрівся з вами ...

Ви виходите з храму і прикриваєте за собою двері. Тут, зовні, як і раніше сонячний день. Ви спускаєтеся по сходах і знову виходите на лісову стежину, по якій повертаєтеся до галявинки, де почалася ваша подорож. Ви зупиняєтеся, востаннє оглядаєте поглядом пейзаж навколо... і знову переноситеся сюди, у цю кімнату... Хто що хоче сказати?

II. Теоретичний етап

Мета:	ознайомлення з основами теорії внутрішньої мотивації та ціннісної детермінації діяльності.
Процес:	міні-лекція, бесіди, дискусії, програвання ситуацій.
Тривалість:	1 заняття

Хід роботи

Недоказані слова:

Вчора в нас був перший день роботи. Він був досить складний. Ми багато чого сказали один одному, однак, за вечір, ніч та ранок багато чого змінилося – ви по новому оцінили, те що відбувалося на занятті, у вас з'явилися якісь нові думки. Давайте, знову по колу, кожен розповість, про що він думав вчора, які сни йому снилися, що він хотів сказати, але не сказав?

Вступне слово:

Метою будь-якого тренінгу є зміна. Оскільки наш тренінг носить назву “Ціннісний тренінг внутрішньої мотивації”, то метою його будуть зміни в нашій внутрішній мотивації. Однак, це глобальна мета. Для того, щоб знати, як до неї рухатись, нам слід ознайомитися з деякими положеннями теорії внутрішньої мотивації. Це і буде метою сьогоднішнього заняття.

Основна частина

Відчуття потоку (М. Чікзентміхалі)

У кожного з вас були в житті моменти, коли ви робили те, що вам дуже подобається, від чого ви отримували задоволення. Давайте спробуємо виявити, що ви відчували в ті моменти. Для цього візьміть свої робочі альбоми. Згадайте один-два таких випадки.

Спробуйте мислено перенестися у той час. Переживіть цю подію так, ніби ви зараз знаходитесь в ній.

А тепер запишіть навпроти цієї події ті почуття, які ви тоді переживали. Пишіть їх так, як вони вам спадають на думку, особливо не задумуючись над ними.

Давайте тепер я на листі (А3) буду записувати ті почуття, які ви мені по черзі будете називати.

Для чого ми це робили? Дослідник Міхал Чікзентміхалі проводив аналогічні дослідження з обдарованими людьми (спортсменами, вченими, художниками), і встановив, що для внутрішньо мотивованої діяльності характерний певний комплекс почуттів, названий ним “ПОТІК” (the FLOW):

-відчуття повної (розумової та фізичної) включеності у діяльність;

- повна концентрація уваги, думок, почуттів на справі;
 - ясне усвідомлення мети діяльності;
 - чітке усвідомлення того, наскільки вдало виконуєш свою роботу;
 - відсутність тривоги з приводу можливої невдачі, помилки;
 - відчуття суб'єктивної зупинки часу;
 - втрата звичного відчуття чіткого усвідомлення себе і свого оточення.
- Можемо порівняти два цих списки, і побачимо, що вони дуже близькі між собою. Ті стани, про які ви згадували, і були власне станами внутрішньої мотивації.

Вплив винагород на мотивацію

Давайте обговоримо таке питання: що більш спонукає людей до здійснення певної діяльності – винагорода чи покарання?

А тепер я пропоную нам подумати над рядом реальних експериментальних ситуацій. Давайте розіб'ємося на три групи. Кожній групі буде дано по одній картці з описом експерименту. Однак, там не буде вказано найголовнішого – результату експерименту. Вам необхідно буде за 30 хвилин спрогнозувати його результат, а також сформулювати аргументи на захист своєї думки.

Експеримент №1: M. R. Lepper, D. Greene, R. E. Nisbett, 1973

Для участі в експерименті були відібрані дошкільники, які проявляли помітний інтерес до малювання кольоровими фломастерами.

Після цього одним дітям за малювання наперед обіцялась винагорода (грамота с печаткою, кольорова стрічка), інші винагороджувались неочікувано після малювання, а третім не давалось ні обіцянок, ні винагород.

Потім на протязі двох тижнів велось приховане спостереження за вільною ігровою діяльністю дітей в дитячому садку.

Як ви гадаєте, які діти продовжували малювати фломастером, а які майже перестали цим займатися? Обґрунтуйте відповідь.

(Відбулося зниження часу, витраченого на малювання в першій групі)

Експеримент №2: K. E. Weick, 1964

Учням, які брали участь в експерименті на вивчення процесу утворення понять задля отримання необхідної для них довідки, недружелюбним тоном повідомлялося, що вони цієї довідки не отримають. Другій групі учнів нічого не говорили, і вони як і очікували, отримали свої довідки.

Після створеної таким чином ситуації проводили запланований експеримент, під час якого вимірювали ступінь прикладених зусиль, рівень досягнень, інтерес до завдань. Як ви гадаєте, в якій групі студентів названі показники виявилися вищими?

Обґрунтуйте відповідь.

(В першій групі)

Експеримент №3: J. Garbarino, 1975

В одній зі шкіл була традиція: учні IV і V класів допомагали в заняттях учням I і II класів.

Одна група "наставників" не отримувала за це ніякої винагороди, інша ж отримувала білети в кінотеатр. Між обома групами спостерігалися певні відмінності у взаємодії зі своїми "учнями".

Як ви гадаєте, в чому полягали ці відмінності? Чи відрізнялася між собою успішність "учнів" різних груп "наставників"? Обґрунтуйте відповідь.

(Друга група наставників була більш жорсткішою, а їх учні мали нижчий рівень успішності)

Якщо всі готові, давайте по черзі кожна група представить свою ситуацію, її вирішення та обґрунтування. У нас в кожній групі по декілька осіб, тому нехай у

кожній групі хтось один презентує ситуацію, хтось інший – її вирішення, а ще хтось – обґрунтування. Почнемо з першої групи...

Давайте тепер обговоримо. Може, хтось незгоден з вирішення ситуації однією з груп?

А тепер я представлю вам реальні результати цих експериментів.

Отже, ми з'ясували, що винагороди та покарання не такі уже й важливі для мотивації. І при цьому чинять вони скоріше гальмуючий, ніж підсилюючий вплив.

Висновки Р. де Чармса

Дослідник Р. де Чармс зробив такі висновки:

1. Якщо людина винагороджується за щось, що вона робить чи зробила за власним бажанням, то така винагорода призведе до послаблення внутрішньої мотивації.
2. Якщо людина не винагороджується за нецікаву діяльність, яку вона почала робити лише задля винагороди, то внутрішня мотивація до неї може зрости.

Базові потреби (Е. Дісі, Р. Раян)

Класифікація

Ці висновки нам кажуть, що відбувається з внутрішньою мотивацією при дії на неї винагород, однак вони не кажуть, де вона береться, в чому її джерело. Дослідження з цього приводу проводилися і проводяться зараз іншими вченими: Е. Дісі, Р. Раян та багато інших, фотографії яких ви бачите зараз перед собою.

Давайте повернемося до тих відчуттів, які супроводжували вашу внутрішню мотивовану діяльність. Подивимося на них ще раз, але дещо з іншої точки зору. Чи можемо ми сказати, про задоволення якої потреби говорить кожне з записаних почуттів?

Справа у тому, що кожну із названих вами потреб можна віднести до однієї із трьох базових потреб, виділених Е. Дісі:

- у самоідентифікації (потреба відчувати себе джерелом власної активності);
- у компетентності (потреба відчувати себе компетентним, знаючим та уміючим дещо);
- у значимих міжособистісних стосунках (потреба бути включеним у значимі стосунки з іншими людьми в процесі діяльності).

Саме задоволення цих потреб у певній діяльності і може зробити її мотивованою внутрішньо, це і є основні фактори внутрішньої мотивації.

Шляхи задоволення

Оскільки ми вже знайомі з факторами внутрішньої мотивації, давайте знову розділимося на групи. Кожна з груп отримає по одній базовій потребі. Завдання – розробити системи способів задоволення кожної базової потреби для студентів в умовах навчальної діяльності. На виконання завдання – 30 хвилин, по 3 аркуші паперу А4 та кольорові маркери.

Завдання виконано. А тепер наступне завдання. Подивіться уважно на свою систему, і спробуйте продемонструвати дію вашої системи, розігравши сценку з студентського життя. Після демонстрації кожною групою – теоретична презентація. Якщо в когось в ході роботи виникають якісь зауваження, пропозиції – записуйте їх собі в альбоми, обговоримо під час дискусії.

Ну що ж, здається з завданням всі справилися. Давайте обговоримо.

Для розвитку внутрішньої мотивації жодну з цих потреб не можна задовольнити окремо одна від одної. Тому наше наступне завдання всій групі – на цьому листі А3 зобразити цілісну систему розвитку внутрішньої мотивації навчальної діяльності студентів.

Давайте обговоримо наш проект.

Зворотній зв'язок

Для того, щоб людина могла з'ясувати, наскільки вона самодетермінована та компетентна, їй слід отримати з оточуючого середовища зворотній зв'язок. Зв'язок цей може мати три види: контролюючий, інформуючий, індиферентний.

Часто контролюючий зворотній зв'язок здійснюється з допомогою грошової винагороди чи стягнення, позитивно чи негативної оцінки, доган, покарань.

Індиферентний зв'язок – просто інформацію про результат діяльності.

Інформуючий зворотній зв'язок має позитивний характер, оскільки при його використанні людина отримує інформацію про успіх чи невдачу з поясненням причин та шляхів покращення результатів.

Інформуючий зворотній зв'язок найпростіше створюється, коли людина включена в систему значимих стосунків з іншими.

“Джерела” та “пішаки” (Р. де Чармс)

Річард де Чармс ввів поняття джерела та пішака. Джерело – людина, яка відчуває, що сама є причиною своєї власної активності. Пішак – людина, яка відчуває, що її діяльність обумовлена активністю когось стороннього.

Кожна людина в різні моменти життя буває і пішаком, і джерелом. Можна навести приклад школяра: пішаком він відчуває себе, коли йде до школи, а джерелом – коли повертається з неї.

Згадайте, чи були у вашому житті моменти, коли ви відчували себе пішаками? А джерелами?

Виявилось, що не всім людям однаково властиве бажання бути джерелами. Є люди, які переважно відчують себе пішаками, а є люди, які переважно відчують себе джерелами.

Цінності

В чому ж тут проблема? Чому так?

Повернемося до нашої схеми розвитку внутрішньої мотивації. Якщо в кожній людині є базові потреби, то достатньо задовольнити їх, і виникне внутрішня мотивація до діяльності. Однак, не така вже проста річ – людина. В неї, крім потреб, є ще й цінності. Цінність – це уявлення про те, що для людини найбільш значимо.

Ми вже стикалися з цінностями на нашому минулому занятті. Пам'ятаєте, ми відвідували чарівну крамницю – там ми купували наші бажання. Ось та бажання, за які ви могли віддати щось вам дуже дороге, і були цінностями. Цінностями може бути будь що – річ, робота, емоції, і навіть потреби.

Подивіться ще раз на схему – ви бачите, що створюється враження, що людина знаходиться під впливом базових потреб, які тиснуть на неї своїми стрілками?

Саме так воно і є. Людина, яка в діяльності керується лише потребами, є повністю під їх владою, і фактично є пішаком.

А коли ж людина стає джерелом? Тоді, коли починає користуватися в оцінці ситуації не її можливістю задовольнити потреби, а власними цінностями. Тобто, тоді, коли стає над ситуацією, і вже не є об'єктом її впливу, а сама її свідомо видозмінює так, щоб вона прийшла у відповідність з її власною системою цінностей.

Які будуть питання, думки? Давайте обговоримо.

Завершення робочого дня:

Медитація “Стріла”

Ми пропустили через свою свідомість величезну кількість інформації. Завтра ми всю її використаємо для процесу пізнання, а потім – і для змін у нас. Але для того, щоб досягти певних змін, необхідно чітко уявляти чого хочеш.

Розслабтесь. Сядьте зручно, щоб не хотілося змінити позу. Закрийте очі. Не намагайтеся прикладати зусилля щоб слідувати за мною. Просто спостерігайте за тим, що бачите і відчуваєте. не треба тягнути траву з землі – прийде весна, і вона

сама виросте. Якщо хтось нічого не побачить, просто відпочивайте.

Уявіть, що тримаєте в руках лук. Відчуйте ступнями та м'язами ніг, як сильно ви стоїти на землі. Тримайте лук однією рукою, а тятиву з прикладеною стрілою – іншою. Відчуйте, як напружуються м'язи рук, коли ви натягуєте лук.

А тепер спробуйте ясно і чітко побачити попереду себе ціль. Подивіться, як вказує на неї вістря стріли. Ваш лук заряджений і повністю готовий до пострілу, стріла спрямована точно в ціль. Відчуйте, скільки енергії сконцентровано у спокої зарядженого лука. Вам треба лише відпустити стрілу, щоб ця енергія понесла його до цілі...

І ось стрілу випущено. Слідкуйте за її польотом і відчувайте її спрямованість на ціль. Нічого більше не існує для стріли – лише ціль. Ніяких сумнівів, відхилень в сторону, ніяких відступів. Стріла летить прямо і входить точно в середину цілі.

Спокійно і впевнено ви можете послати в ціль ще декілька стріл і відчуті спрямовану в одну точку концентровану силу та рішучість... (1 хвилина)

Тепер повертайтеся назад і повільно відкривайте очі.

III. Рефлексивний етап:

Мета:	виявлення систем індивідуальних цінностей учасників тренінгу.
Процес:	каузометрія, заповнення репертуарних та рангових (оціночних) решіток, створення “нарису самохарактеристики”.
Тривалість:	1 заняття

Хід роботи

Недоказані слова:

Ми вчора багато думали, вчили, говорили. Однак, завжди залишаються невисловлені думки. Давайте будемо давати інтерв'ю. Однак, дещо незвичне. Нехай кожен напише 5-10 питань, на які б він сам хотів дати відповідь.

Тепер той, хоче дати інтерв'ю, сам вибере собі інтерв'юера, дасть йому список своїх питань. Інтерв'юер має право задавати питання в будь-якому порядку, а також задавати свої питання, однак, респондент не зобов'язаний на них відповідати.

В кінці інтерв'ю у групи буде можливість задати 2 додаткових питання.

Давайте обговоримо, що тут відбувалося.

вступне слово:

Вчора ми з вами ознайомилися з основними поняттями теорії внутрішньої мотивації.

Нами було встановлено, що те, наскільки людина є мотивованою внутрішньо, наскільки вона відчуває себе джерелом своєї активності, залежить від її цінностей.

Метою занять і є певні зміни в нашій ціннісній сфері. Причому зміни в певному напрямку. Тому сьогодні ми займемося глибинним дослідженням наших життєвих цінностей. Однак, оскільки наші цінності невіддільні від нашого життєвого шляху, то спочатку ми займемося його дослідженням.

Говорити про життя важко, оскільки з одного боку, немає людині нічого ближчого, ніж її власне життя, а з другого – немає нічого більш загадкового і таємничого.

Розминка:

Щоб обговорювати з кимсь власне життя, слід цьому “комусь” довіряти. Давайте спробуємо перевірити, наскільки ми довіряємо один одному. Розіб'ємося випадковим чином на пари. Нехай один з партнерів стане до другого спиною і відступить на один крок. Тепер Вам слід повністю розслабитися і просто впасти назад. За вами стоїть ваш товариш, він підхопить вас.

Тепер поміняйтеся місцями.

В кого які враження? Що ви відчували, коли падали? А коли ловили?

Основна частина:

Наші цінності формуються протягом всього життя. Тому, щоб дослідити їх, перш за все слід дослідити наш життєвий шлях. Цим ми і займемося.

Біографічна розминка

Зараз я пропоную вам уявити весь ваш життєвий шлях від народження і до смерті. В своїх робочих альбомах з допомогою трьох кругів спробуйте зобразити свої уявлення про час. Круги позначають минуле, теперішнє і майбутнє. Розмістіть їх так, щоб вони виражали ваше переживання взаємозв'язку вашого особистого минулого, теперішнього і майбутнього. Це можуть бути круги різної величини. Позначте, який круг який час позначає.

Поясніть, чому ви розмістили ваші круги саме так?

Каузометрія

Створення списку подій

Тепер ми перейдемо до вивчення життєвого шляху. В своїх альбомах ви бачите 15 стрічок. В кожній стрічці напишіть по одній з подій вашого життя.

Подією ми називатимемо будь-яку зміну у вашому житті. Це може бути зміна в вас, чи в суспільстві, чи в природі. Причому, це завжди якась певна конкретна зміна, яка трапилася протягом певного проміжку часу. Події можете називати як з минулого, так і з теперішнього чи майбутнього. Записувати події слід в тому порядку, в якому вони вам спадають на думку.

№	подія	Дата
1		
...		
15		

датування

Навпроти кожної з подій проставте приблизну дату, коли вона трапилася. Не повинно бути двох однакових дат.

Тепер перепишіть ще раз назви подій вашого життя, але вже в хронологічному порядку. На перше місце поставте найпершу подію, на останнє – останню.

№	Дата	подія
1		
...		
15		

причинно-наслідковий аналіз

Ми переходимо до найголовнішого етапу нашого дослідження. Спробуємо з'ясувати, чому трапилися ті чи інші події, що було їх причиною. Для цього використаємо каузоматрицю.

	Наслідки																
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15		
1																	1
2																	2
3																	3
4																	4
5																	5
6																	6
7																	7
8																	8
9																	9
10																	10

цілі	11																11	причини
	12																12	
	13																13	
	14																14	
	15																15	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15		
		засоби																

Працюємо поки що в полі ПРИЧИНИ-НАСЛІДКИ, яке знаходиться над діагоналлю. Відмітьте подію №15. Тепер подивіться на подію №14: “Чи могла вона бути однією з причин події №15?” Якщо так, то в клітинці на перетині Наслідку №15 та події-причини №14 поставте знак “1”. Якщо ні – поставте “0”.

Проаналізуйте по відношенню до події №15 подію №13, і так далі.

Після того, як аналіз причин події №15 закінчено, переходьте до аналізу події №14. Аналогічно проаналізуйте події №13, 12, 11, ... 2. Кожен новий цикл аналізу вимагає все менше зусиль, оскільки кількість подій зменшується.

цільовий аналіз

Після заповнення частини матриці над діагоналлю, можна переходити до цільового аналізу. Працюємо в полі ЗАСОБИ-ЦІЛІ.

Тільки що ми проаналізували можливі причинно-наслідкові зв'язки у Вашому навчанні. Однак, між подіями існують і відношення іншого типу – одна подія може виступати по відношенню до іншої її метою чи засобом її досягнення. Зараз Ви повинні будете розглянути кожну пару подій і відповісти на питання, чи є одна з подій метою, а інша – засобом досягнення цієї мети.

Почнемо з події 1. Відмітьте подію-засіб №1. Відкладіть в сторону відповідну картку і подумайте, для чого ця подія відбулася у Вашому житті. Звичайно, у деяких випадках це питання не має смислу, однак у більшості випадків це питання цілком виправдане. Чи можете Ви, наприклад, погодитися з твердженням «однією з цілей події 1 була подія 2» або, іншими словами, що «перша подія відбулася для того, щоб могла відбутися друга»?

Відповідати можна лише “так” або “ні”. Якщо так, то на перетині стовпчика №1 ряду “події-засоби” та рядка №2 ряду “події цілі” поставте “1”, якщо ні – поставте “0”.

Перейдіть до відповіді на питання “Чи є подія 3 однією з цілей події 1?”. Аналогічно аналізуються відношення події 1 з подіями 4, 5, 15.

По закінченні цільового аналізу події 1 перейдіть до аналізу події 2. таким же чином проаналізуйте цілі 3, 4, ..., 14.

Підрахунок значимості події

Наприклад, для обчислення значимості події №12 слід просумувати показники в рядку №12 та додати до них суму показників стовпчика №12.

Результати можна звести до зведеної таблиці:

Подія	Значимість
1	
2	
...	
15	

Ми встановили найбільш значимі події нашого життя. Які це події? Розкажіть про одну з них (найважливішу). Коли вона трапилася? При яких умовах? До чого вона призвела? Що було її причиною?

Пошук значимих осіб

Події нашого життя часто зумовлені людьми, з якими ми стикаємося: нашими друзями та ворогами, родичами, випадковими зустрічними.

Вправа, яку ми зараз виконаємо, допоможе нам встановити більш реалістичний і довірливий контакт один з одним, а також більш глибоко проаналізувати вплив на нас наших близьких людей.

Подумайте на протязі 3 хвилин, чи є серед членів групи хтось, хто нагадує вам значимих для вас людей: батьків, братів, сестер, друзів. Перевірте кожного члена групи, в тому числі і мене (ведучого).

Тепер запишіть в своїх альбомах, хто вам кого нагадує в таблиці Група/Значимі люди, а також відмітьте причину такої схожості.

Група	Значимі люди	Причина схожості
1		
...		
10		

Тепер поділіться своїми висновками. Що ви відчували, коли вас порівнювали з кимсь близьким? Як ви реагували, коли на вас переносилися позитивні почуття? А негативні?

Як бачите, ми оточені значимими для нас людьми завжди, і навіть тут. Мабуть, саме тому вони і є для нас значимими, що через призму їх образів ми сприймаємо світ, а також сприймаємо їх самих через призму наших цінностей.

Давайте ще подумаємо про цих людей. Багатьох з них ви вже згадали. Але не всіх. Повернімося до списку значимих подій нашого життя. Розташуйте їх в наступній таблиці в порядку спадання значимості. Напишіть навпроти кожної з подій людей, що в цій події приймали участь або вплинули на неї.

Значимість	Подія	Включені люди
28		
...		
0		

Психогімнастика

Давайте трішки відпочинемо. Уявіть себе атомами. Атоми виглядають так: руки зжаті в кулаки та притиснуті до тіла. Атоми постійно рухаються, і іноді об'єднуються в молекули. Ми зараз будемо рухатися по кімнаті в хаотичному порядку, і будемо об'єднуватися в молекули. Число атомів у молекулі визначатиметься числом, яке я назву.

(В кінці вправи назвати число, рівне кількості всіх учасників групи)

Виявлення цінностей

Ми дослідили власне життя, а також людей, які в цьому житті на нас впливали. Перейдемо ж до вивчення наших цінностей. Ви отримаєте зараз бланки.

ЗНАЧИМІ ЛЮДИ										Дата заповнення:		
										Вік:		
										Група:		
										Прізвище:		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	№	Схожість	Контраст
										1		
										2		
										...		
										9		

										...		
										36		

Перш за все давайте в поле **ЗНАЧИМІ ЛЮДИ** впишемо 10 людей з максимальною значимістю для нашого життя. Для цього можна використати попередню таблицю. Якщо залишилися вільні поля – таблицю схожостей.

Тепер ми будемо цих людей порівнювати трійками. В кожній стрічці – по одній трійці людей. Подивіться уважно на першу трійку, і подумайте – які дві людини з цієї трійки найбільш схожі між собою та водночас відрізняються від третьої?

Відмітьте в зафарбованих клітинках цих двох схожих людей, а в полі **СХОЖІСТЬ** напишіть рису, за якою ці дві людини схожі. В полі **КОНТРАСТ** – напишіть рису, за якою третя людина відрізняється від них обох.

Це не повинна бути риса типу кольору очей чи статі. Також це не повинне бути слово типу “характер”, слід вказати, яка саме риса характеру.

Тепер подивіться на наступну таблицю.

№	Якість	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1											
...											
36											

Перенесіть до неї значимих людей з попередньої анкети. Тепер подивіться на попередню анкету, і подумайте над кожною з виділених якостей: “Наскільки вона є важливою для людини?”. Ті якості, які ви вважаєте важливими для вас особисто та для людей взагалі, перенесіть до цієї другої анкети.

А тепер прорангуйте всіх значимих осіб за ступінню вираження в неї кожної риси. Перше місце (1) – максимально виражена, 10 місце (10) – мінімально виражена риса. Тепер Ви можете виявити ієрархічну систему власних цінностей. Подивіться на свою рангову решітку. Посумуйте всі цифри в стовпчиках. Ви отримаєте ранг значимості для вас ваших значимих осіб. Чим менша цифра відповідатиме значимій людині, тим більше вона значима.

Тепер виділіть 3 найзначиміших особи, та випишіть собі в робочі альбоми їх характеристики. Це і будуть ваші найзначиміші цінності.

Створення нарису самохарактеристики

В літературі є таке поняття як нарис. Зараз ми будемо писати нариси. Але особливі нариси – нариси самохарактеристики в навчальній діяльності. Як вони пишуться? Вони пишуться про себе у вільній формі, причому в третій особі. Тобто, якби я писав нарис самохарактеристики про себе, то я написав би: “Віталій Климчук – це... Він навчається...” Пишіть цей нарис, використовуючи не лише свої ранні знання про себе, але і використовуючи всі ті знання про себе, які ви отримали впродовж наших занять. Зробіть аналіз цінностей та якостей особистості, які проявляються в навчанні тощо. Час – 30 хв., обсяг – 2-3 ст.

Давайте представимо їх та обговоримо.

Тепер віддайте мені свої альбоми – я з ними сьогодні попрацюю.

Завершення робочого дня:

Медитація “Джерело енергії”

Сядьте зручно. Розслабтесь. Уявіть діяльність, до якої ви хочете розвинути інтерес та внутрішню мотивацію як джерело енергії. Конкретно та яскраво уявіть предмет вашої діяльності (певну тему, закономірність). Сконцентруйтеся на ньому. Уявіть, як предмет вашої діяльності зігріває вас, дає енергію, надихає на роботу. Уявіть, як ця

енергія впливає на ваш мозок, стимулює нервові клітини. Вдихайте цю енергію. Уявіть, як енергія з підручників, формулювань вливається в мозок. Приємні енергетичні хвилі накочуються на вас. Розмістіть джерело енергії справа від себе. Відчуйте вплив його на праву півкулю мозку. Тепер розмістіть зліва. Уявіть джерело енергії перед собою. Цієї творчої енергії у вас так багато, що ви хочете нею поділитися з оточенням. Направте цю енергію на когось, кого ви хочете підтримати, надихнути на роботу.
Можете відкрити очі.

IV. Цілеутворюючий етап:

Мета:	створення нарису фіксованої ролі.
Процес:	розробка корегованої системи цінностей, написання нарисів фіксованих ролей, рольове програвання в групі.
Тривалість:	2 заняття

Хід роботи

Настрій:

Почнемо сьогоднішній день так: кидаючи м'яч один одному, будемо називати ім'я того, кому кинули м'яч. Той, хто отримав м'яч, приймає таку позу, яка відображає його внутрішній стан. Всі інші займають цю ж позу та намагаються відчутти та зрозуміти стан свого колеги.

Як ви гадаєте, в кого який зараз стан?

Вступне слово:

Ми провели велику роботу з самопізнання, з набуття нових знань. Сьогодні ми з вами переходимо до основного етапу нашого тренінгу – до встановлення шляху до змін.

Розминка:

Побажання друга

Зараз я роздам вам ваші робочі альбоми. Спочатку продивіться свої записи за другий день (теоретичний етап). Відновіть в пам'яті основні положення цього дня.

Прочитайте також нарис самохарактеристики, а також погляньте цінності та життєвий шлях.

Тепер нехай кожен зосередить свою увагу на смислі та меті своєї участі у нашій групі. Закрийте очі. Нехай вам згадається людина, яка, як вам здається, зацікавлена у тому, щоб ви брали участь у роботі нашої групи, і очікує від вас якихось змін. Це може бути просто ваш знайомий, а може бути якась близька людина.

Тепер уявіть, що ця людина говорить вам, що ви повинні тут навчитися.

Відкрийте очі. Запишіть в свої альбоми ці побажання.

Давайте обговоримо. Всі записують в альбоми цілі кожного учасника групи.

Що я хочу змінити?

Зараз ми спробуємо інтегрувати дві попередні вправи, щоб виразити свою мету на невербальному рівні.

Встаньте в коло. Нехай кожен по черзі виходить в середину круга і напрутазі 1-2 хвилин показує ті форми поведінки, від яких він хотів би позбавитися. Після невеликої паузи він повинен зобразити поведінку-замінник. Той, хто вважає, що зрозумів дії того, хто в центрі, виходить до нього і демонструє такі ж способи поведінки. Тоді тому, хто в центрі, буде не так самотньо, а нам стане легше його зрозуміти.

Основна частина:

Правила створення нарису фіксованої ролі

А зараз ми будемо конструювати нові особистості. Кожен з нас отримає можливість стати творцем нової людини, побути драматургом життя. Це відчуття вражаюче, але не слід занадто захоплюватися цією роллю.

Зараз ми будемо знову створювати нариси-п'єси, але вже не самохарактеристики, а нариси фіксованих ролей. Ми будемо створювати нові ролі для своїх колег.

При написанні цих нарисів будемо користуватися системою певних правил:

1. Слід розвивати основну тему, а не виправляти незначні недоліки
2. Можна використовувати різкий контраст
3. Приводити в рух поступальні процеси, а не створювати якісь нові стани
4. Роль повинна мати гіпотетичний характер (брати до уваги події з повсякденного життя)
5. Роль повинна бути близька людині

Однак, нариси ми будемо створювати поступово, крок за кроком, не поспішаючи, адже ми отримуємо в руки життя інших людей...

Ідентифікація ціннісних груп

Зараз ми обмінємося своїми робочими альбомами. Давайте будемо передавати їх по колу один одному. Коли я скажу СТОП, ми зупинимо конвеєр, і в кожного буде чийсь альбом.

Тепер розділимося на трійки так, щоб в трійку не потрапили учасники, альбом яких має трійка, а також, щоб альбом учасників кожної трійки знаходилися в трьох різних групах. Всі повинні тримати в руках чужі альбоми.

Тепер я попрошу вас подивитися на цінності, зображені на плакаті, та на цінності в рангових решітках у альбомах. На плакаті ви бачите (і пам'ятаєте) з нашого теоретичного дня, 3 групи цінностей, які характеризують внутрішньо мотивовану людину (джерело) – самодетермінованість, компетентність, значимі міжособистісні стосунки. Кожна з цих груп для кожного з вас має своє неповторне, індивідуальне наповнення. В когось переважають цінності самодетермінованості – для нього важливо, щоб ніхто йому не наказував, лише тоді він буде мотивований внутрішньо, в когось це компетентність – найважливіше для такої людини відчувати, що її цінують за її знання та вміння, що вона досягла в чомусь успіху, а ще в когось це значимі стосунки – тоді людині найважливішим є робота в колективі, де всі між собою в дружніх стосунках, де вона всім важлива та цікава. А ще в деякого може не буди жодної з виділених груп цінностей – тоді у людини відсутня внутрішня мотивація, і вона більшу частину часу відчуває себе пішаком, і можливо, їй це подобається.

Ідеальним випадком є гармонійне поєднання всіх трьох груп цінностей.

Ваше завдання – розсортувати цінності людей, альбоми яких ви тримаєте в руках. Ви в трійках, тому можете всі разом працювати спочатку над однією людиною, потім над другою, і потім над третьою. Подивіться уважно на кожну з цінностей, та поставте біля неї назву групи, до якої її можна віднести (СД, К, ЗС). Може бути, що одна і та ж цінність відноситься до всіх груп, або лише до двох, або до жодної – можливо все. Також може бути, що цінність носить негативний характер (агресія, жорстокість). Тоді також її можна віднести до однієї з ціннісних груп, але зі знаком “-”.

Розпочинайте, тільки пам'ятайте – у вас в руках чуже життя, так само як і ваше життя зараз у когось в руках.

Завершено? Продовжуємо.

Обговоримо? Чи згодні всі з такими систематизаціями?

Трансформація системи цінностей

А тепер нам слід дати кожній людині нову систему цінностей!

В кожній з груп є по три альбоми, по три життя. Вивчіть детально кожен альбом, прогляньте життєві шляхи людей, прочитайте нариси самохарактеристики, ще раз подивіться на систему цінностей...

Вже тепер ви можете побачити, де чого не вистачає для ідеальності – яка з груп цінностей відсутня, якої забагато, які цінності негативні, чим це зумовлено.

І тепер Ви можете приступити до змін. Наділіть людину, ціннісну сферу якої ви аналізуєте, новою системою цінностей, такою, яка на вашу думку, була б для неї корисною, і відповідала ідеалу внутрішньої мотивації. Обов'язково беріть до уваги життєвий шлях людини, її якості, ваші враження про неї, щоб та ціннісна сфера, яку ви їй запропонуєте, не була для неї занадто чужою. Працюйте спочатку з цінностями самодетермінації, потім – з компетентністю, потім – із значимими стосунками.

Нову систему цінностей спочатку записуйте на роздані листи. Після ознайомлення з нею інших учасників тренінгу та обговорення, переписете її до робочого альбому тієї людини, з якою ви працювали.

Готово? Тепер проведемо презентацію.

Для цього будемо розформувати по одній трійці. Кожен учасник розформованої трійки йде в трійку, яка працювала з його альбомом, стає ніби клієнтом трьох психологів, і розглядає запропоновану йому систему цінностей. Трійка обґрунтовує вибір таких цінностей, а клієнт трійки – висловлює свою згоду з нею, чи незгоду. В разі незгоди з якоюсь цінністю – всі аналізують причину цієї незгоди, однак, якщо клієнт готовий до кардинальних змін, а психологи ґрунтовно підійшли до своєї роботи, то незгод не повинно виникнути. Психологи повинні переконати, та бути самі впевнені в правильності своєї системи, а також готові до її перегляду.

Якщо всі розбіжності узгоджені, нова система цінностей заноситься до робочого альбому клієнта. Клієнт повертається до своєї трійки, а його альбом залишається в трійки психологів.

Тоді розформуємо наступну трійку, і т.д.

Створення нарису фіксованої ролі

Отже, нові системи цінностей створені. Однак, цінності – це найвищий рівень. Для того, щоб ними можна було користуватися в житті, слід ці цінності включити в життєві ситуації особистості, конкретизувати їх на рівні поведінки.

Тому зараз ми будемо писати фіксовані ролі. Ви всі читали п'єси. Це буде щось подібне. Вам слід буде на основі нової системи цінностей створити нові способи поведінки клієнта в різних життєвих ситуаціях (на роботі, вдома, в університеті, при спілкуванні з друзям та колегами). Акцентуйте свою увагу на навчанні, оскільки саме це є метою наших занять.

Розпочинайте роботу.

Давайте тепер презентуємо нариси фіксованих ролей всім учасникам тренінгу, у тому числі і клієнту. Обговоримо кожен з нарисів, тому що це є надзвичайно важливо.

Отже, всі ознайомилися зі своїми нарисами. Тепер нехай кожен візьме свій нарис та прочитає його ще раз. Немає заперечень? Приймаєте?

Початок Гри

А тепер ми почнемо гру – ми вийдемо за стіни цієї аудиторії і устрінемося для обговорення проблем та ідей через тиждень. Ми вийдемо звідси для того, щоб розпочати свою Велику Гру. Ми будемо грати ролі інших людей – людей, які були створені тут. Для цього вам слід обов'язково носити з собою свій нарис, і прочитувати його три рази на день протягом тижня, і грати роль.

Вам не слід намагатися бути дійсно подібними персонажу зі свого нарису. Вам слід лише робити вигляд, що ви є цим персонажем.

Завершення робочого дня:

Медитація “Шлях до мети”

Ми з вами сьогодні сформулювали цілі. Ми створили образи та ролі, які ми будемо грати. Для того, щоб втриматися у грі, нам слід буде прикласти зусилля, і не відступати, незважаючи на усілякі перешкоди та негаразди.

Подумайте ще раз про цілі, які ми сьогодні собі поставили, а також про інші свої життєві цілі. Коротко мислено опишіть їх декількома словами. (5 хвилин)

Тепер виберіть з свого списку одну з цілей, ту, яка найбільш приваблива для вас. Сядьте зручно, закрийте очі. Наберіть у легені повітря та повільно видихніть. Нехай з видихнутим повітрям вас покинуть турботи, думки про невідкладні справи, піде напруга. Зосередьтесь на обраній цілі.

Нехай у вашій свідомості з’явиться картина чи образ, що символізує обрану ціль. Це ваш особистий, індивідуальний символ, і образом може бути будь-що.

Уявіть, що перед вами лежить довга і пряма стежка, що веде на вершину гори. І над горою ви бачите саме той образ, який символізує вашу мету. А по обидві сторони стежини ви відчуваєте присутність різних сил, які намагаються заставити вас звернути з шляху, помішати вам досягнути вершини гори. (1 хвилина)

Ці сили можуть зробити буквально все, що захочуть, але не можуть лише одного – знищити пряму, як промінь сонця стежину, що веде до мети. Ці сили – це символи різних ситуацій, що відволікають від мети, це менш важливі цілі, це люди, негативні настрої. В їх арсенал є багато способів заставити вас звернути зі шляху. Вони намагатимуться забрати у вас мужність або чимось звабити. Вони приведуть масу логічних доказів, що рухатися далі немає смислу. Вони захочуть злякати вас чи викликати почуття вини. (1 хвилина)

А ви можете відчути себе згустком ясної волі і йти вперед. Не поспішайте, давайте собі достатньо часу, щоб зрозуміти стратегію кожної з сил. Ви можете навіть обмінятися парою слів з кимсь. Однак, після цього продовжуйте свій шлях і відчувайте себе живо, спрямованою вперед волею. (3 хвилини)

Коли ви досягнете вершини гори, подивіться на той образ, який символізує вашу ціль. Відчувайте його присутність, будьте з ним поруч, насолоджуйтеся його близькістю. Відчуйте, що означає для вас цей образ, прислухайтеся до того, що він вам може сказати. (1 хвилина)

Ось і прийшов час, щоб дозволити всім образам побліднути та відійти на другий план. Заберіть з собою те, що виявилось для вас важливим, і повертайтеся назад. Відкрийте очі, потягніться.

Запишіть свої роздуми з приводу мети та тих сил, що хочуть заставити вас звернути в сторону. Давайте обговоримо.

V. Формуючий етап

Мета:	перегляд особистістю своєї системи цінностей; виділення цінностей внутрішньої мотивації.
Процес:	прогривання в житті нарису фіксованої ролі.
Тривалість:	1 тиждень

VI. Зворотній зв’язок

Мета:	контроль та корекція процесу перегляду систем цінностей учасників тренінгу
Процес:	обговорення, прогривання ситуацій, дискусія.
Тривалість:	1 заняття

Хід роботи

Настрій:

Почнемо сьогоднішній день так: кидаючи м'яч один одному, будемо називати ім'я того, кому кинули м'яч. Той, хто отримав м'яч, приймає таку позу, яка відображає його внутрішній стан. Всі інші займають цю ж позу та намагаються відчутти та зрозуміти стан свого колеги.

Як ви гадаєте, в кого який зараз стан?

Вступне слово:

Ми розпочали грати ролі. Сьогодні ми зібралися, щоб обговорити проблеми, які виникли, відповісти на питання, що постали.

Розминка:

За цей тиждень, що ми не бачилися, багато чого трапилося, і ви багато думали та переживали. Відображенням наших думок та сподівань є сни наяву – фантазії та мрії, які захоплюють нас.

Я пропоную вам записати будь-який сон наяву, будь-яку фантазію, яка вас відвідала протягом цього тижня, коли відпочивали, скучали, щось робили чи просто сиділи.

Якщо ви не можете згадати – придумайте його.

Поділіться з усіма. Символом чого може бути ця фантазія?

Основна частина:

А тепер давайте обговоримо, як ви провели цей тиждень. Давайте, кожен бажаючий буде виходити в центр кола, сідатиме на стілець та розповідатиме про цей тиждень, починаючи з першого дня: як він покинувся, що думав, що робив, що відчував протягом першого і наступних днів.

Розкажіть також, як ви грали свою роль, що заважало і що допомагало їй грати.

Якщо виникла якась проблемна ситуація – давайте програємо її всі разом. При необхідності можемо внести зміни у ваш нарис та до ціннісної сфери.

Завершення робочого дня:

Сон про майбутнє

Ми з вами сьогодні плідно попрацювали. Тож продовжимо нашу Гру. Зустрінемося через тиждень, і спробуємо дослідити, що змінилося в нас, що залишилося тим же, і що з'явилося нове.

А зараз давайте мислено заглянемо в своє майбутнє. Ми маємо здатність по різному сприймати час. Іноді рік пролітає як одна секунда, а одна хвилина тягнеться як цілий рік. Крім того, ми можемо мислено як повертатися у минуле, так і заглядати у майбутнє.

Сядьте зручно, закрийте очі. Декілька разів вдихніть та видихніть, і нехай з кожним видихом вас покидають турботи, тривоги та напруга...

Уявіть собі годинник – з трьома стрілками – годинною, хвилиною та секундною.

Тримайте їх перед собою, і нехай вони показують якийсь час. Спостерігайте, як вони йдуть вперед. Уявіть собі їх в усіх деталях, як рухається секундна стрілка, що в цей час відбувається з хвилиною, як переміщається годинна. Дивіться на них уважно і спостерігайте за всіма трьома стрілками одночасно... (30 секунд)

А тепер уявіть собі, що годинник стає прозорим, розчиняється в повітрі, і ви переноситеся в своє майбутнє.

Ви бачите різні образи – одні чіткі, інші не дуже. Хтось почує звуки, запахи, відчує свої власні рухи. Уважно подивіться, яку картину майбутнього вам дала ваша підсвідомість. Пов'яжіть образи, що виникли, з вашими свідомими бажаннями.

Якщо картина зникне, можете знову подивитися на годинник і поспостерігати за стрілками. Це допоможе вам повернутися в майбутнє.

А тепер повертайтеся назад, в цю кімнату, розкрийте очі, потягніться, випростайтеся

Що ви бачили?

VII. Формуючий етап (продовження)

Мета:	перегляд особистістю своєї системи цінностей; формування ціннісних груп.
Процес:	прогривання в житті нарису фіксованої ролі.
Тривалість:	1 тиждень

VIII. Зворотній зв'язок та діагностика

Мета:	виявлення змін в системах індивідуальних цінностей досліджуваних.
Процес:	каузометрія, заповнення репертуарних та рангових решіток.
Тривалість:	1 заняття

Хід роботи

вступне слово:

Сьогодні ми зібралися з вами останній раз для того, щоб з'ясувати, як ми змінилися за ці дні. Зміни бувають суб'єктивними та об'єктивними – ті, про які ми думаємо, що вони трапилися, і ті, які об'єктивно відбулися.

Розминка:

Давайте спочатку проаналізуємо історію розвитку нашої групи. В робочому альбомі зобразіть малюнок, який символічно буде відображати вас та ваше самопочуття від початку роботи в групі і до сьогодні. Ключовими словами можете відмічати найбільш важливі ситуації.

Обов'язково зобразіть моменти: коли ви були найбільш щасливі в групі, коли вам було дуже неприємно, і коли ви просто відчували себе спокійно і комфортно.

Обговоримо?

Основна частина:

Дослідження змін у нас будемо проводити так, як ми це робили раніше – від життєвого шляху, через значимих людей і до цінностей.

Каузометрія

Створення списку подій

Тепер ми перейдемо до вивчення життєвого шляху. В своїх альбомах ви бачите 15 стрічок. В кожній стрічці напишіть по одній з подій вашого життя.

Подією ми називатимемо будь-яку зміну у вашому житті. Це може бути зміна в вас, чи в суспільстві, чи в природі. Причому, це завжди якась певна конкретна зміна, яка трапилася протягом певного проміжку часу. Події можете називати як з минулого, так і з теперішнього чи майбутнього. Записувати події слід в тому порядку, в якому вони вам спадають на думку.

№	подія	Дата
1		
...		
15		

датування

Навпроти кожної з подій проставте приблизну дату, коли вона трапилася. Не повинно бути двох однакових дат.

Тепер переписіть ще раз назви подій вашого життя, але вже в хронологічному порядку. На перше місце поставте найпершу подію, на останнє – останню.

№	Дата	подія
1		
...		

15		
----	--	--

причинно-наслідковий аналіз

Ми переходимо до найголовнішого етапу нашого дослідження. Спробуємо з'ясувати, чому трапилися ті чи інші події, що було їх причиною. Для цього використаємо каузоматрицю (див. III етап)

Працюємо поки що в полі ПРИЧИНИ-НАСЛІДКИ, яке знаходиться над діагоналлю. Відмітьте подію №15. Тепер подивіться на подію №14: “Чи могла вона бути однією з причин події №15?” Якщо так, то в клітинці на перетині Наслідку №15 та події-причини №14 поставте знак “1”. Якщо ні – поставте “0”.

Проаналізуйте по відношенню до події №15 подію №13, і так далі.

Після того, як аналіз причин події №15 закінчено, переходьте до аналізу події №14. Аналогічно проаналізуйте події №13, 12, 11, ... 2. Кожен новий цикл аналізу вимагає все менше зусиль, оскільки кількість подій зменшується.

цільовий аналіз

Після заповнення частини матриці над діагоналлю, можна переходити до цільового аналізу. Працюємо в полі ЗАСОБИ-ЦІЛІ.

Почнемо з події 1. Відмітьте подію-засіб №1. Відкладіть в сторону відповідну картку і подумайте, для чого ця подія відбулася у Вашому житті. Звичайно, у деяких випадках це питання не має смислу, однак у більшості випадків це питання цілком виправдане. Чи можете Ви, наприклад, погодитися з твердженням «однією з цілей події 1 була подія 2» або, іншими словами, що «перша подія відбулася для того, щоб могла відбутися друга»?

Відповідати можна лише “так” або “ні”. Якщо так, то на перетині стовпчика №1 ряду “події-засоби” та рядка №2 ряду “події цілі” поставте “1”, якщо ні – поставте “0”.

Перейдіть до відповіді на питання “Чи є подія 3 однією з цілей події 1?”. Аналогічно аналізуються відношення події 1 з подіями 4, 5, ..., 15.

По закінченні цільового аналізу події 1 перейдіть до аналізу події 2. таким же чином проаналізуйте цілі 3, 4, ..., 14.

Підрахунок значимості події

Результати можна звести до зведеної таблиці (див. III етап):

Подія	Значимість
1	
2	
...	
15	

Давайте ще подумаємо про цих людей. Багатьох з них ви вже згадали. Але не всіх. Повернімося до списку значимих подій нашого життя. Розташуйте їх в наступній таблиці в порядку спадання значимості. Напишіть навпроти кожної з подій людей, що в цій події приймали участь або вплинули на неї.

Значимість	Подія	Включені люди
28		
...		
10		

Психогімнастика

Давайте трішки активно відпочинемо. Уявіть себе атомами. Атоми виглядають так: руки зжаті в кулаки та притиснуті до тіла. Атоми постійно рухаються, і іноді об'єднуються в молекули. Ми зараз будемо рухатися по кімнаті в хаотичному порядку, і будемо об'єднуватися в молекули. Число атомів у молекулі визначатиметься числом, яке я назву.

(В кінці вправи назвати число, рівне кількості всіх учасників групи)

Виявлення цінностей

Ми дослідили власне життя, а також людей, які в цьому житті на нас впливали. Перейдемо ж до вивчення наших цінностей. Ви отримаєте зараз бланки (див. III етап).

Тепер подивіться на наступну таблицю (див. III етап).

Порівняння

А тепер подивіться на свої ціннісні сфери. Порівняйте їх з цінностями до занять та після – чи є якісь об'єктивні показники змін (кількість цінностей, якісні зміни в них)?

Хто бачить якісь відмінності?

Завершення робочого дня:

Що я отримав?

Щоб нам легше було попроситися, давайте зробимо так: нехай кожен зосередиться на тому, що він тут отримав. Подумайте декілька хвилин про таке: який досвід я отримав в цій групі і як він допоможе мені справлятися з негараздами повсякденного життя? Закрийте очі, і не відкривайте їх, поки не знайдете відповіді на це питання. Поділіться з іншими своїми думками.

Додаток 3

результати перевірки ефективності програми розвитку ВНУТРІШНЬОЇ мотивації (експериментальна група)

3.1. результати аналізу ціннісно-мотиваційної сфери досліджуваної А.

3.1.1. досліджувана А. до експерименту

Таблиця 3.1.1

Рангова решітка

		Я	Я ро сл ав	А рп ін а	т. О ля	М ай я А.	Д ир ек то р	О р г ан із а то р	М ам а	О ле на Ф ед ор ів на	Сві тла на
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Веселість	2	1	3	10	8	9	7	5	6	4
2	Впертість	9	10	1	7	3	6	4	8	5	2
3	Акторство	3	1	5	9	6	10	4	7	2	8
4	Соромязливість	1	10	2	3	7	4	8	5	9	6
5	Серйозність	3	1	9	4	7	5	6	2	8	10
6	Кмітливість	3	1	5	7	8	2	9	6	10	4
7	Вірність	2	1	4	5	6	7	8	3	9	10
8	Хазяйновитість	2	4	6	5	10	8	9	1	7	3
9	Прикольність	3	1	4	9	8	10	2	5	6	7
10	Вміння танцювати	2	3	7	10	8	9	5	6	1	4
11	Мудрість	8	7	10	3	4	2	5	1	6	9

12	Розкутість	9	1	10	6	5	3	4	2	7	8
13	Життєрадісність	2	1	4	8	6	9	7	3	10	5
14	Реалістичність	3	2	4	6	3	8	10	1	7	5
15	Колективізм	3	2	5	3	6	8	7	1	4	10
16	Оптимізм	1	3	4	6	10	7	8	2	9	5
17	Енергійність	2	1	6	8	10	7	9	3	4	5
18	Відповідальність	2	3	4	6	9	7	8	1	10	5
19	Давання порад	3	2	4	7	10	8	9	1	6	5
20	Стриманість	1	3	2	6	5	9	10	4	8	7
21	Дружність	1	3	4	6	9	8	10	2	7	5
22	Цікавість	3	1	4	8	7	10	9	2	5	6

Таблиця 3.1.2

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul. %
Фактор 1	10,65834	48,44699	10,65834	48,44699
Фактор 2	3,000076	13,63671	13,65841	62,0837

Таблиця 3.1.3

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) Extraction: Principal factors (Centroid) (Marked loadings are > ,700000)		
	Factor	
	1	2
Веселість	0, 608571	0,7456
Впертість	-0, 66944	0, 122382
Акторство	0, 201191	0,81027
Соромязливіст ь	0,24281	-0, 38957
Серйозність	0, 700055	-0, 25194
Кмітливність		

	0, 558182	-0, 00606
Вірність	0, 862932	-0, 03828
Хазяйновитість	0, 783241	0, 074919
Прикольність	0, 408845	0,68842
Вміння танцювати	0, 174326	0, 822364
Мудрість	-0, 02279	-0,6972
Розкутість	0, 089234	-0, 23124
Життєрадісність	0, 808636	0, 292184
Реалістичність	0, 728965	0, 087352
Колективізм	0, 666942	-0, 00266
Оптимізм	0, 907478	0,09226
Енергійність	0, 766171	0, 385425
Відповідальність	0, 913884	-0, 01159
Давання порад	0, 856326	0, 275322
Стриманість	0, 754666	0, 212328
Дружність	0, 910233	0, 167856
Цікавість	0, 785368	0,46034
Expl.Var	9, 907684	3,75073
Prp.Totl	0, 450349	0, 170488

3.1.2. досліджувана А. відразу після експерименту

Таблиця 3.1.4

Рангова решітка

	Ар пін а	т. Ол я	Яр ос ла в	Ма йя А.	Ор га ніз ат ор	Ма ма	Ди ре кт ор	Ол ен а Фе до рів
Я								

										на
		1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Веселість	2	3	8	1	9	5	6	7	4
2	Впертість	9	7	3	1	6	8	5	4	2
3	Акторство	3	5	9	1	6	7	2	4	8
4	Соромязливість	1	3	7	2	4	5	9	8	6
5	Серйозність	3	9	4	1	7	6	2	5	8
6	Кмітливість	3	5	7	1	8	9	6	2	4
7	Хазяйновитість	2	6	5	4	8	1	7	9	3
8	Вміння танцювати	2	7	8	3	9	6	1	5	4
9	Мудрість	8	3	4	7	2	1	6	5	9
10	Розкутість	9	6	5	1	3	2	7	4	8
11	Життєрадісність	2	4	8	1	6	7	3	9	5
12	Реалістичність	3	4	6	2	3	1	7	8	5
13	Колективізм	3	5	3	2	6	7	1	8	4
14	Оптимізм	1	4	6	3	7	2	9	8	5
15	Енергійність	2	6	8	1	7	3	4	9	5
16	Відповідальність	2	4	6	3	9	8	1	7	5
17	Давання порад	3	4	7	2	8	1	6	9	5
18	Стриманість	1	2	6	3	5	4	8	9	7
19	Дружність	1	4	6	3	9	2	7	8	5
20	Цікавість	3	4	8	1	7	2	5	9	6

Таблиця 3.1.5

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval 1	Cumul. %
Фактор 1	8,463969	42,31985	8, 463969	42, 31985
Фактор 2	4,383576	21,91788	12, 84755	64, 23773
Фактор 3	1,209169	6,045846	14, 05671	70, 28357

Таблиця 3.1.6

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) Extraction: Principal factors (Centroid) (Marked loadings are > ,700000)			
	Factor		
	1	2	3
Веселість	0,68661	0,45104	0,37020

Впертість	-0, 37419	0,17915	0,16329
Акторство	0,06334	0,71661	0,12701
Соромязливість	0,77660	0,04698	0,12870
Серйозність	-0, 04227	0,71254	-0, 02595
Кмітливість	-0, 01804	0,40335	0,56144
Хазяйновитість	0,77039	0,08248	-0, 00058
Вміння танцювати	0,09842	0,75818	0,41959
Мудрість	0,01099	-0, 47857	-0, 75404
Розкутість	0,01245	-0, 03635	-0, 59432
Життєрадісність	0,46066	0,73573	0,22053
Реалістичність	0,84422	-0, 01210	-0, 39904
Колективізм	0,04128	0,71009	0,19990
Оптимізм	0,98177	-0, 07583	0,14608
Енергійність	0,69822	0,66235	-0, 05498
Відповідальність	0,13101	0,76804	0,50534
Давання порад	0,86376	0,28910	-0, 11561
Стриманість	0,85655	0,04244	0,04471
Дружність	0,89896	0,17115	0,19369
Цікавість	0,79806	0,50411	-0, 19884
Expl.Var	7, 144107	4, 682488	2,23012
Prp.Totl	0, 357205	0, 234124	0, 111506

3.1.3. досліджувана А. через 4 МІСЯЦІ після експерименту

Таблиця 3.1.7

Рангова решітка

		Я	Ма ма	Та то	Яр ос ла в	Та ня	Ю ля	Ві ка	Се рґі й	На стя	Інн а
1	Працьовитість	3	1	2	8	5	9	10	7	4	6
2	Людяність	5	1	2	6	3	7	8	4	9	10
3	Сміливість	7	6	1	2	8	9	10	3	5	4
4	Скромність	5	6	7	8	1	2	3	9	4	10

5	Хазяйновитість	3	1	2	4	5	7	8	6	9	10
6	Розумність	5	3	2	1	6	7	8	4	9	10
7	Мудрість	5	1	2	3	6	9	10	4	7	8
8	Серьозність	5	1	2	3	6	8	10	4	7	9
9	Впевненість	6	1	4	2	8	9	10	3	5	7
10	Діловитість	7	2	3	4	8	10	9	1	6	5
11	Радість	1	8	9	10	2	4	5	7	3	6
12	Оптимізм	1	3	4	5	2	9	10	6	7	8
13	Розсудливість	3	5	6	1	4	7	8	2	9	10
14	Охайність	2	1	8	9	3	4	5	10	6	7
15	Винахідливість	5	2	4	1	6	7	8	3	9	10

Таблиця 3.1.7 (продовження)

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
16	Чемність	1	7	8	2	3	5	6	9	4	10
17	Самостійність	5	1	2	3	6	7	10	4	8	9
18	Активність	2	3	7	1	6	8	9	10	4	5
19	Аналітичність	6	2	4	1	5	7	8	3	9	10
20	Реалістичність	4	1	2	3	5	9	10	6	7	8
21	Дружність	4	8	9	10	1	2	3	7	5	6
22	Цінність	3	1	2	8	4	9	10	5	6	7
23	Піклування	5	1	2	10	3	7	8	4	6	9
24	Готовність допомогти	2	1	6	5	3	8	9	4	7	10
25	Доброта	3	1	2	7	5	4	6	9	10	8

Таблиця 3.1.8

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues				
Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul. %

Фактор 1	12,91128	51,64513	12,91128	51,64513
Фактор 2	4,610635	18,44254	17,52192	70,08767
Фактор 3	1,971535	7,886141	19,49345	77,97381

Таблиця 3.1.9

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) Extraction: Principal factors (Centroid) (Marked loadings are > ,700000)			
	Factor		
	1	2	3
Працьовитість	0,02238	0,11829	0,94801
Людяність	0,67540	-0,05303	0,54726
Сміливість	0,22633	0,84957	0,20709
Скромність	-0,00966	-0,87060	-0,06960
Хазяйновитість	0,79261	-0,04566	0,53753
Розумність	0,94069	0,25466	0,20817
Мудрість	0,62460	0,43267	0,62036
Серьозність	0,70031	0,35012	0,57476
Впевненість	0,46454	0,62259	0,48303
Діловитість	0,27604	0,78864	0,40879
Радість	0,48284	-0,72118	0,16679
Оптимізм	0,40888	-0,13870	0,81725
Розсудливість	0,73765	0,05698	0,19337
Охайність	-0,02735	-0,72878	0,41826
Винахідливість	0,90879	0,24193	0,22803
Чемність	0,19301	-0,53439	0,15869
Самостійність	0,75980	0,30035	0,51042
Активність	0,17458	0,07671	0,36219
Аналітичність	0,90548	0,22819	0,20863
Реалістичність	0,60928	0,26049	0,70183
Дружність	-0,39311	-0,83635	-0,17460
Цінність	0,22380	0,09053	0,91757
Піклування	0,28823	-0,12709	0,61032
Готовність допомогти	0,55511	-0,17033	0,70256
Доброта	0,44251	-0,35639	0,39875
Expl. Var	7,592585	5,3964931	6,504374
Prp. Totl	0,3037034	0,2158597	0,260175

3.2. результати аналізу ціннісно-мотиваційної сфери досліджуваної Б.

3.2.1. досліджувана Б. до експерименту

Таблиця 3.2.1

Рангова решітка

		Я	Ма ма	Па па	Же ня	Ві ка	О. С.	О. Ю.	А. Д.	Ж. І.	Ол ег
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Врівноваженість	8	9	4	5	7	6	2	1	10	3
2	Мудрість	5	3	4	6	7	1	9	2	10	8
3	Сила	4	2	6	5	10	1	8	3	7	9
4	Слабкість	4	2	6	3	10	1	8	5	9	7
5	Працьовитість	6	1	5	9	10	2	8	3	7	4
6	Самостійність	7	1	6	9	10	2	4	3	5	8
7	Ледачість	6	10	5	2	1	9	4	8	3	7
8	Розсудливість	6	3	8	9	7	1	4	2	5	10
9	Веселість	2	9	6	1	7	3	4	10	8	5
10	Гордість	8	2	7	9	1	4	10	3	5	6
11	поступливість	2	9	1	4	10	8	5	3	6	7
12	Безтурботність	6	10	5	4	1	9	3	8	2	7
13	ерудованість	9	6	3	7	8	1	5	2	4	10
14	Серйозність	9	5	6	10	8	7	3	1	2	4
15	кмітливість	7	5	6	1	8	2	3	9	10	4
16	Комунікабельність	8	6	7	2	9	3	1	4	10	5
17	Колективізм	3	7	6	2	9	1	4	10	8	3
18	Цілеспрямованість	5	7	8	3	6	1	9	2	10	4
19	Впертість	3	2	10	4	1	6	5	7	9	8
20	Доброта	8	1	6	7	10	2	5	3	4	9
21	Доброзичливість	6	1	2	4	7	3	8	9	10	5
22	Непостійність	1	10	9	2	3	8	4	7	6	5
23	Ввічливість	8	6	4	7	9	1	10	2	3	5

Таблиця 3.2.2

Внесок факторів у загальну дисперсію

	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul. %
Фактор 1	7,82563	34,02448	7,82563	34,02448

Фактор 2	4,450279	19,34904	12,27591	53,37352
Фактор 3	2,160218	9,392253	14,43613	62,76577

Таблиця 3.2.3

Факторні навантаження

	Factor		
	1	2	3
Врівноваженість	0,09607	-0,00591	0,68840
Мудрість	0,49888	0,65099	-0,05273
Сила	0,54649	0,61682	-0,07724
Слабкість	0,30036	0,88093	0,05047
Працьовитість	0,76199	0,47836	-0,09331
Самостійність	0,83589	0,22106	-0,10024
Ледачість	-0,69261	-0,53922	0,08301
Розсудливість	0,67261	0,13822	-0,14978
Веселість	-0,58750	0,43657	0,46994
Гордість	0,41782	-0,04415	-0,61284
поступливість	-0,05626	-0,01890	0,37291
Безтурботність	-0,59089	-0,71103	0,03124
ерудованість	0,73083	-0,05203	0,17779
Серйозність	0,63262	-0,53437	0,07137
кмітливість	-0,16060	0,62349	0,45551
Комунікабельність	0,12466	0,42932	0,66645
Колективізм	-0,29928	0,55847	0,44009
Цілеспрямованість	0,11165	0,59297	0,24687
Впертість	-0,36157	0,37578	-0,49514
Доброта	0,83010	0,19403	-0,07906
Доброзичливість	0,06371	0,67271	-0,10579
Непостійність	-0,84986	-0,06713	0,13165
Ввічливість	0,73255	0,04360	0,15356
Expl.Var	6, 8909339	5, 0289595	2, 5162339
Prp.Totl	0, 2996058	0, 2186504	0, 1094015

3.2.2. досліджувана Б. відразу після експерименту

Таблиця 3.2.4

Рангова решітка

	Я	Па	Же	Ма	О.	О.	Ві	А.	Ж.	Ол	
		па	ня	ма	С.	Ю.	ка	Д.	І.	ег	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
1	Врівноваженість	8	4	5	9	6	2	7	1	10	3
2	Мудрість	5	4	6	3	1	9	7	2	10	8
3	Сила	4	6	5	2	1	8	10	3	7	9
4	Слабкість	4	6	3	2	1	8	10	5	9	7
5	Ледачість	6	5	2	10	9	4	1	8	3	7
6	Розсудливість	6	8	9	3	1	4	7	2	5	10

7	Веселість	2	6	1	9	3	4	7	10	8	5
8	Гордість	8	7	9	2	4	10	1	3	5	6
9	поступливість	2	1	4	9	8	5	10	3	6	7
10	Безтурботність	6	5	4	10	9	3	1	8	2	7
11	ерудованість	9	3	7	6	1	5	8	2	4	10
12	Серйозність	9	6	10	5	7	3	8	1	2	4
13	кмітливість	7	6	1	5	2	3	8	9	10	4
14	Комунікабельність	8	7	2	6	3	1	9	4	10	5
15	Колективізм	3	6	2	7	1	4	9	10	8	3
16	Доброта	8	6	7	1	2	5	10	3	4	9
17	Доброзичливість	6	2	4	1	3	8	7	9	10	5
18	Непостійність	1	9	2	10	8	4	3	7	6	5
19	Ввічливість	8	4	7	6	1	10	9	2	3	5

Таблиця 3.2.5

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul. %
Факт ор 1	6,156561	32,40295	6,156561	32,40295
Факт ор 2	4,162407	21,90741	10,31897	54,31036
Факт ор 3	1,877238	9,880198	12,19621	64,19056

Таблиця 3.2.6

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) Extraction: Principal factors (Centroid) (Marked loadings are > ,700000)			
	Factor		
	1	2	3
Врівноваженість	-0, 07480	0,16247	0,45481
Мудрість	0,78862	0,26861	-0, 03545
Сила	0,69064	0,37855	0,08052
Слабкість	0,87398	0,07707	0,26379
Ледачість	-0, 73524	-0, 44382	0,03201
Розсудливість	0,26657	0,68762	-0, 07212
Веселість	0,10724	-0, 54726	0,67904
Гордість	0,24958	0,29338	-0, 81270
поступливість			0,25508

	-0, 01514	-0, 08789	
Безтурботність	-0, 88602	-0, 29612	-0, 02383
ерудованість	0,13813	0,75300	0,05077
Серьозність	-0, 28751	0,67306	-0, 16346
кмітливість	0,40116	-0, 14574	0,69929
Комунікабельніст ь	0,21499	0,31491	0,92205
Колективізм	0,34628	-0, 36457	0,63385
Доброта	0,39760	0,78804	-0, 01763
Доброзичливість	0,75095	-0, 20599	0,04043
Непостійність	-0, 42704	-0, 67339	0,27375
Ввічливість	0,33834	0,52653	-0, 13692
Expl.Var	4,78668	4,06603	3, 343496
Prp.Totl	0, 251931	0, 214002	0, 175973

3.2.3. досліджувана Б. через 4 МІСЯЦІ після експерименту

Таблиця 3.2.7

Рангова решітка

	Я	Ма	па	Ві	Же	Во	Се	Ок	та	Ма	
		ма	па	ка	ня	ва	ргі	са			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
1	Наполегливість	3	1	7	5	6	9	10	8	2	4
2	Веселість	1	9	10	2	3	6	7	4	8	5
3	Серьозність	5	4	2	9	7	10	8	3	1	6
4	Сила	2	1	7	10	9	4	8	6	3	5
5	Об'єктивність	1	2	6	7	3	9	10	8	4	5
6	Гумор	1	8	10	2	5	6	7	3	9	4
7	Розум	6	1	2	4	3	10	9	5	7	8
8	Щедрість	7	1	5	2	3	4	8	6	10	9
9	Витримка	2	1	6	9	5	10	7	8	3	4
10	сумління	6	1	7	2	3	10	8	4	5	9
11	Доброта	6	1	7	2	5	10	9	4	3	8
12	постійність	8	2	3	7	10	6	9	1	5	4
13	Відповідальність	5	1	7	3	10	8	6	4	2	9
14	Стійкість	2	1	5	6	7	8	9	10	3	4

Таблиця 3.2.8

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval 1	Cumul. %
Фактор 1	5,127965	36,62832	5,127965	36,62832
Фактор 2	1,985293	14,18066	7,113258	50,80899
Фактор 3	2,537266	18,12333	9,650524	68,93232

Таблиця 3.2.9

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) Extraction: Principal factors (Centroid) (Marked loadings are > ,700000)			
	Factor		
	1	2	3
Наполегливість	0,33845	0,86668	0,04947
Веселість	0,10514	-0,00725	-0,96898
Серьозність	0,14061	0,42490	0,56124
Сила	-0,13809	0,65632	0,29456
Об'єктивність	0,25859	0,86777	-0,11946
Гумор	0,08878	-0,01061	-0,74714
Розум	0,75599	0,20941	0,22818
Щедрість	0,59706	-0,12990	-0,14950
Витримка	0,08179	0,88480	0,14944
сумління	0,99126	0,17297	-0,05862
Доброта	0,89166	0,31679	0,08361
постійність	0,19282	0,09782	0,56814
Відповідальність	0,42565	0,28941	0,31993
Стійкість	0,14953	0,90362	0,10500
Expl. Var	3,1922434	3,9993226	2,4589581
Prp. Totl	0,2280174	0,2856659	0,1756399

3.3. результати аналізу ціннісно-мотиваційної сфери досліджуваної В.

3.3.1. досліджувана В. до експерименту

Таблиця 3.3.1

Рангова решітка

		Я	М у л я	Б а б у ш к а	О д н о к л а с н	С л о н	Т.	К с ю х а	г а р и к	В і р о ні к а	С е р гі й
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Доброта	3	2	1	10	8	6	5	7	4	9
2	Веселість	4	10	9	8	6	1	3	2	5	7
3	Емоційність	1	3	2	10	9	7	6	5	4	8
4	Свободолюбство	3	9	10	6	2	4	7	1	8	5
5	Енергійність	3	9	2	10	8	4	5	1	6	7
6	Мудрість	7	1	2	10	9	8	5	4	3	6
7	Мякість	1	4	5	10	9	7	6	3	2	8
8	Стійкість	9	2	3	10	8	7	6	4	1	5
9	Дружелюбність	1	9	8	10	6	5	4	3	2	7
10	Гумор	3	8	9	10	6	2	5	1	4	7
11	активність	3	8	9	10	5	6	7	1	2	4
12	Серйозність	6	1	2	8	9	10	5	7	3	4
13	Постійність у стосунках	1	3	4	5	9	7	8	10	2	6
14	чесність	3	9	10	6	2	4	8	1	7	5
15	соромязливість	1	4	5	10	9	7	6	3	2	8
16	пунктуальність	1	2	3	9	10	4	5	6	7	8
17	впевненість у собі	1	4	3	5	9	8	7	10	2	6
	доброзичливість	2	3	1		8	5	6	7	4	9

1 8					1 0						
1 9	справедливість	6	1	2	9	8	1 0	7	5	3	4
2 0	наполегливість	3	1 0	2	9	8	4	5	1	6	7
2 1	швидкість рухів	3	9	2	1 0	8	5	4	1	6	7
2 2	збудженість	3	9	2	1 0	8	4	5	1	7	6
2 3	балакучість	1	1 0	9	8	6	5	4	3	2	7
2 4	вимогливість	3	9	8	1 0	5	6	7	1	2	4
2 5	бажання свободи	3	1 0	9	6	2	4	7	1	8	5

Таблиця 3.3.2

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul. %
Фактор 1	8,90585	35,6234	8,90585	35,6234
Фактор 2	8,410648	33,64259	17,3165	69,26599

Таблиця 3.3.3

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) Extraction: Principal factors (Centroid) (Marked loadings are > ,700000)		
	Factor	
	1	2
Доброта	0,14978	0,87688
Веселість	0,73866	-0, 40962
Емоційність	0,40847	0,86918
Свободолюбство	0,55477	-0, 68109
Енергійність	0,79063	0,20094
Мудрість	0,06553	0,80762
Мякість	0,63756	0,71050
Стійкість	0,04597	0,61273
Дружелюбність	0,86709	0,08121
Гумор	0,87871	-0, 14053
активність	0,79012	-0, 03859
Серйозність	-0, 23108	0,84501

Таблиця 3.3.3 (продовження)

	Factor	
	1	2
Постійність у стосунках	-0,15344	0,68386
чесність	0,56617	-0,63907
соромязливість	0,63756	0,71050
пунктуальність	0,25997	0,67137
впевненість у собі	-0,13564	0,69534
доброзичливість	0,25701	0,81996
справедливість	-0,06520	0,80181
наполегливість	0,77321	0,10817
швидкість рухів	0,77289	0,22235
збудженість	0,75836	0,15181
балакучість	0,79885	-0,09364
вимогливість	0,82993	-0,05060
бажання свободи	0,59422	-0,69303
Expl.Var	8,639534	8,676964
Prp.Totl	0,345581	0,347079

3.3.2. досліджувана В. відразу після експерименту

Таблиця 3.3.4

Рангова решітка

		Я	М	Ба	С	та	Ві	Т.	К	С
		1	ул	бу	ло	ри	ро		с	ер
		2	я	ш	н	к	ні	7	ю	гі
		3	ка	ка	н	ка	ка	8	ха	й
		4	ка	ка	н	ка	ка	9	ха	й
1	Доброта	3	2	1	8	7	4	6	5	9
2	Веселість	4	9	8	6	2	5	1	3	7
3	Емоційність	1	3	2	9	5	4	7	6	8
4	Свободолюбство	3	8	9	2	1	7	4	6	5
5	Енергійність	3	9	2	8	1	6	4	5	7
6	Мудрість	7	1	2	9	4	3	8	5	6
7	Мякість	1	4	5	9	3	2	7	6	8
8	Стійкість	9	2	3	8	4	1	7	6	5
9	Дружелюбність	1	9	8	6	3	2	5	4	7
10	Гумор	3	8	9	6	1	4	2	5	7

1 1	активність	3	8	9	5	1	2	6	7	4
1 2	Серйозність	6	1	2	8	7	3	9	5	4
1 3	Постійність у стосунках	1	3	4	8	9	2	6	7	5

Таблиця 3.3.5

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues Extraction: Principal factors (Centroid)				
		% total	Cumul.	Cumul.
	Eigenval	Variance	Eigenval	%
Фактор 1	5,7794	44,45692	5,7794	44,45692
Фактор 2	3,29304	25,33108	9,07244	69,788
Фактор 3	0,847464	6,518956	9,919904	76,30695

Таблиця 3.3.6

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) Extraction: Principal factors (Centroid) (Marked loadings are > ,700000)			
	Factor		
	1	2	3
Доброта	0,77553	-0,07351	0,33410
Веселість	-0,26801	0,83188	-0,38221
Емоційність	0,65881	0,21659	0,54214
Свободолюбство	-0,72276	0,49083	-0,13620
Енергійність	0,15211	0,59042	-0,03652
Мудрість	0,90842	-0,10907	0,15818

Таблиця 3.3.6 (проживання)

	Factor		
	1	2	3
М'якість	0,47550	0,56888	0,65064
Стійкість	0,71114	-0,13098	0,07363
Дружелюбність	-0,22501	0,79920	0,30406
Гумор	-0,29713	0,89187	-0,07588
активність		0,68175	0,37001

	-0, 42115		
Серйозність	0,69309	-0, 47881	0,40107
Постійність у стосунках	0,32771	-0, 15268	0,73939
Expl.Var	4, 113927	3, 838027	1,96795
Prp.Totl	0, 316456	0, 295233	0, 151381

3.3.3. досліджувана В. через 4 МІСЯЦІ після експерименту

Таблиця 3.3.7

Рангова решітка

		Я	М ул я	Ба бу шк а	Од но кл ас н	Сл он	Т.	Кс юх а	та ри к	Ві ро нік а	Сер гій
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Доброта	3	2	1	10	8	6	5	7	4	9
2	Веселість	4	10	9	8	6	1	3	2	5	7
3	Цілеспрямованість	8	1	2	9	10	7	5	6	3	4
4	Емоційність	1	3	2	10	9	7	6	5	4	8
5	Свободолюбство	3	9	10	6	2	4	7	1	8	5
6	відповідальність	6	1	2	10	9	7	4	5	3	8
7	Енергійність	3	9	2	10	8	4	5	1	6	7
8	Мудрість	7	1	2	10	9	8	5	4	3	6
9	М'якість	1	4	5	10	9	7	6	3	2	8
10	Стійкість	9	2	3	10	8	7	6	4	1	5
11	Працелюбство	9	2	3	10	8	7	6	5	1	4
12	Дружелюбність	1	9	8	10	6	5	4	3	2	7
13	Гумор	3	8	9	10	6	2	5	1	4	7
14	активність	3	8	9	10	5	6	7	1	2	4
15	Серйозність	6	1	2	8	9	10	5	7	3	4
16	Постійність у стосунках	1	3	4	5	9	7	8	10	2	6

Таблиця 3.3.8

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul. %

Фактор 1	7,079737	44,24836	7,079737	44,24836
Фактор 2	4,59777	28,73606	11,67751	72,98442
Фактор 3	1,427766	8,92354	13,10527	81,90796

Таблиця 3.3.9

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) Extraction: Principal factors (Centroid)			
	Factor		
	1	2	3
Доброта	0,52529	0,10316	0,65984
Веселість	-0,24692	0,81640	-0,22022
Цілеспрямованість	0,91331	-0,16077	0,22888
Емоційність	0,44707	0,30986	0,76329
Свободолюбство	-0,57477	0,60675	-0,34134
відповідальність	0,78742	0,07788	0,45679
Енергійність	0,14658	0,64766	0,17940
Мудрість	0,90922	0,05990	0,30007
М'якість	0,39358	0,59764	0,65107
Стійкість	0,96160	0,08893	0,05556

Таблиця 3.3.9 (продовження)

	1	2	3
Працелюбство	0,94804	0,01113	0,07013
Дружелюбність	-0,04400	0,87715	0,24206
Гумор	-0,03884	0,95240	-0,09340
активність	0,05040	0,78055	-0,00440
Серйозність	0,75904	-0,27485	0,45427
Постійність у стосунках	0,10053	-0,22714	0,84797
Expl.Var	5,74005	4,37431	2,990913
Prp.Totl	0,358753	0,273394	0,186932

3.4. результати аналізу ціннісно-мотиваційної сфери досліджуваної Г.

3.4.1. досліджувана Г. до експерименту

Рангова решітка

Таблиця 3.4.1

		Я	Ма ма	Па па	Ан я	Ан дрі й	Ле рм он то в	То лс то й	До ст оє вс ьк ий	Вч ит ел ьк а	Ви хо ва те ль
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Веселість	2	4	5	3	1	7	8	9	6	10
2	Строгість	10	9	3	7	8	4	6	5	2	1
3	Цілеспрямованість	5	2	3	6	4	1	1	1	7	8
4	Сум	10	7	6	8	9	2	3	4	5	1
5	Розум	3	4	5	9	6	1	1	1	8	10
6	Товариськість	1	4	5	2	3	7	7	7	9	10
7	Талант до написання романів	9	4	7	5	6	3	1	2	7	10
8	Талант до написання поезій	4	4	5	6	9	1	2	3	8	10
9	Потайність	5	4	2	1	3	10	9	8	7	6
10	Розкутість	4	6	7	5	8	3	1	2	9	10
11	Скромність	2	3	4	1	10	9	8	7	6	5
12	егоїзм	7	5	2	4	3	8	9	10	6	1
13	Самозакоханість	7	4	5	6	2	8	9	10	3	1
14	Лінь	1	6	7	2	3	8	9	10	5	4
15	Вредність	1	3	7	2	3	8	9	10	5	4
16	Мужність	7	8	1	6	5	2	3	4	9	10
17	Халатність	4	6	7	5	3	8	9	10	2	1
18	Відповідальність	4	5	6	7	8	1	2	3	9	10
19	Сміливість	5	8	7	6	1	4	2	3	9	10
20	Новаторство	5	4	6	8	7	1	2	3	9	10

Таблиця 3.4.2

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval 1	Cumul. %
Фактор 1	10,08466	50,42332	10, 08466	50, 42332
Фактор 2	4,894296	24,47148		74,8948

			14, 97896	
Фактор 3	1,063563	5,317814	16, 04252	80, 21262

Таблиця 3.4.3

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) Extraction: Principal factors (Centroid) (Marked loadings are > ,700000)			
	Factor		
	1	2	3
Веселість	-0,13629	0,89380	0,00514
Строгість	-0,38625	-0, 79443	0,04129
Цілеспрямованість	0,71112	-0, 02018	0,58952
Сум	0,07050	-0, 92105	0,07563
Розум	0,84033	-0, 05308	0,35798
Товариськість	0,17507	0,97529	-0, 00046
Талант до написання романів	0,63808	-0, 14218	0,50947
Талант до написання поезій	0,91635	-0, 00813	0,19715
Потайність	-0,54018	0,70848	0,02219
Розкутість	0,92066	0,05105	0,22667
Скромність	-0,10460	0,39687	-0, 49041
егоїзм	-0,82435	0,18420	-0, 09040
Самозакоханість	-0,87543	0,03218	-0, 23038
Лінь	-0,44958	0,59080	-0, 53905
Вредність	-0,39578	0,65240	-0, 59595
Мужність	0,41676	0,03896	0,73892
Халатність	-0,75790	0,08819	-0, 52296
Відповідальність	0,93470	-0, 01900	0,24409
Сміливість	0,46778	0,21800	0,51377

Новаторство	0,86337	-0,04902	0,36217
Expl.Var	8,203085	4,784313	3,055125
Prp.Totl	0,410154	0,239216	0,152756

3.4.2. досліджувана Г. відразу після експерименту

Таблиця 3.4.4

Рангова решітка

	Я	Ма ма	Па па	Ан я	Ан дрі й	Ле рм он то в	До ст оє вс ьк ий	Вч ит ел ьк а	Ви хо ва те ль	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
1	Веселість	2	4	5	3	1	7	8	9	6
2	Строгість	9	3	7	8	4	6	5	2	1
3	Цілеспрямованість	5	2	3	6	4	1	1	7	8
4	Сум	7	6	8	9	2	3	4	5	1
5	Розум	3	4	5	9	6	1	1	1	8
6	Товариськість	1	4	5	2	3	7	7	7	9
7	Талант до написання романів	9	4	7	5	6	3	1	2	7
8	Талант до написання поезій	4	4	5	6	9	1	2	3	8
9	Потайність	5	4	2	1	3	9	8	7	6
10	Розкутість	4	6	7	5	8	3	1	2	9
11	Скромність	2	3	4	1	9	8	7	6	5
12	егоїзм	7	5	2	4	3	8	9	6	1
13	Вредність	1	3	7	2	3	8	9	5	4
14	Мужність	7	8	1	6	5	2	3	4	9
15	Халатність	4	6	7	5	3	8	9	2	1
16	Відповідальність	4	5	6	7	8	1	2	3	9
17	Сміливість	5	8	7	6	1	4	2	3	9
18	Новаторство	5	4	6	8	7	1	2	3	9

Таблиця 3.4.5

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul. %
Фактор 1	8,170884	45,3938	8,170884	45,3938
Фактор 2	3,598531	19,99184	11,76941	65,38564
Фактор 3	1,447697	8,042762	13,21711	73,4284

Таблиця 3.4.6

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) Extraction: Principal factors (Centroid) (Marked loadings are > ,700000)			
	Factor		
	1	2	3
Веселість	-0,59971	-0,63925	-0,01319
Строгість	-0,10385	0,84884	-0,27389
Цілеспрямованість	0,33121	-0,14074	0,73081
Сум	-0,14170	0,75077	0,11143
Розум	0,78869	0,15974	0,38463
Товариськість	-0,15242	-0,92570	-0,02812
Талант до написання романів	0,57063	0,38876	0,33150
Талант до написання поезій	0,91824	-0,02385	0,22128
Потайність	-0,62460	-0,56429	-0,18345
Розкутість	0,88664	-0,04689	0,19925
Скромність	0,02371	-0,60967	-0,67899
егоїзм	-0,83088	0,10811	-0,32934
Вредність	-0,37169	-0,45026	-0,61869
Мужність	0,26547	0,00765	0,69112
Халатність	-0,42036	0,22324	-0,60036
Відповідальність	0,90934	-0,01065	0,35898
Сміливість	0,25516	0,07118	0,45613
Новаторство	0,83985	0,10713	0,45056

3.4.3. досліджувана Г. через 4 МІСЯЦІ після експерименту

Таблиця 3.4.7

Рангова решітка

					Вч ит ел ьк а	Ан я	Ви хо ва те ль
Я	Па па	Ма ма	Ан др ій	1	6	4	7
	3	2	5				

1	Веселість	2	5	4	1	6	3	10
2	Строгість	1	3	9	8	2	7	10
3	Цілеспрямованість	5	3	2	4	7	6	8
4	роздуми	5	6	7	9	5	8	6
5	Талант	9	7	4	6	7	5	10
6	Потайність	5	2	4	3	7	1	6
7	Розкутість	4	7	6	8	9	5	10
8	Товариськість	1	5	4	3	9	2	10
9	Розум	3	5	4	6	8	9	10
10	Скромність	2	4	3	10	6	1	5
11	готовність працювати	1	2	5	3	6	4	7
12	Впевненість у собі	7	5	4	2	3	6	1
13	творчість	1	4	6	3	5	2	7
14	впертість	1	4	3	3	5	2	7
15	Мужність	7	1	8	5	9	6	10
16	безтурботність	4	7	6	3	2	5	1

Таблиця 3.4.8

Внесок факторів у загальну дисперсію

	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul. %
Фактор 1	7,811264	48,8204	7,811264	48,8204
Фактор 2	2,324694	14,52934	10,13596	63,34974
Фактор 3	1,292018	8,075113	11,42798	71,42485

Таблиця 3.4.9

Факторні навантаження

	Factor		
	1	2	3
Веселість	0,65337	0,24267	0,42961
Строгість	0,41130	-0,63348	0,22554
Цілеспрямованість	0,16319	0,22766	0,80399
роздуми	-0,02460	-0,84688	-0,07287
Талант	0,14695	0,62095	0,34064
Потайність	0,32233	0,66190	0,48976
Розкутість	0,91198	0,09131	0,27568
Товариськість	0,83899	0,27860	0,36705
Розум	0,40798		0,63959

		-0, 25072	
Скромність	0,40272	-0, 03183	0,00695
готовність працювати	0,63959	-0, 15952	0,62198
Впевненість у собі	-0, 83640	0,11507	-0, 32137
творчість	0,84258	-0, 02303	0,18132
впертість	0,91900	0,15192	0,30026
Мужність	0,15369	0,14917	0,77398
безтурботність	-0, 32740	-0, 27726	-0, 76273
Expl.Var	5, 406968	2, 364154	3, 656855
Prp.Totl	0, 337935	0,14776	0, 228553

3.5. результати аналізу ціннісно-мотиваційної сфери досліджуваного Д.

3.5.1. досліджуваний Д. до експерименту

Таблиця 3.5.1

Рангова решітка

	Я	ма ма	ва ле ра	Іва н	Се ргі й	Ан дрі й	Ар ту р	Ди ма	Ю ра	пер ша вчи тел ька	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
1	Веселість	2	9	1	3	6	8	7	4	5	10
2	Дружність	2	9	6	1	8	7	4	5	3	10
3	Спокійність	5	3	10	6	1	9	4	5	3	10
4	Їзда на скейті	2	7	5	4	9	10	1	3	6	8
5	Впертість	3	2	7	8	10	1	9	5	4	6
6	Спільні погляди на майбутнє	5	3	10	8	3	4	9	7	6	1
7	Досвід у житті	5	2	10	6	3	4	8	7	9	1
8	Обезбашеність	4	9	1	2	7	8	6	5	3	10
9	Ловля риби	1	10	6	3	2	8	4	5	7	9
10	Гра в баскетбол	2	8	7	6	9	1	3	4	5	10
11	Непоступливість	2	7	9	8	10	1	6	3	4	5
12	Паління	6	9	3	2	4	7	8	5	1	10
13	Їзда на мотициклі	3	10	2	1	4	7	8	5	6	9
14	Гра в теніс	2	8	9	6	7	1	3	5	4	10

1 5	Хитрість	10	9	6	2	5	7	8	1	4	3
1 6	Азартні ігри	6	10	4	3	1	5	8	7	2	9
1 7	Зацікавленість брейком	2	10	6	4	7	8	1	3	5	9
1 8	Спільні музичні смаки	1	10	6	3	4	7	2	8	5	9
1 9	Схильність до спорту	1	6	10	9	8	2	3	4	7	5
2 0	Сидіння в Інтернеті	1	5	10	4	9	8	2	3	7	6
2 1	Серйозність	5	1	10	9	3	4	8	7	6	2
2 2	Передбачливість	4	1	10	9	3	6	8	5	7	2
2 3	Урівноваженість	4	7	9	2	1	10	3	6	5	8

Таблиця 3.5.2

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul. %
Фактор 1	8,964036	38,97407	8,964036	38,97407
Фактор 2	3,996178	17,37468	12,96021	56,34875

Таблиця 3.5.3

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Factor	
	1	2
Веселість	0,79211	0,19270
Дружність	0,65921	0,61455
Спокійність	0,03284	0,37293
Їзда на скейті	0,41346	0,59393
Впертість	-0,48498	-0,00539
Спільні погляди на майбутнє	-0,77773	-0,17607
Досвід у житті	-0,75229	-0,12393
Обезбашеність	0,91191	0,10049
Ловля риби	0,55304	0,58398
Гра в баскетбол	0,05328	0,57239
Непоступливість	-0,35923	0,39689

Паління	0,83911	-0, 04166
Їзда на мотициклі	0,80434	0,08747
Гра в теніс	-0, 01796	0,68675
Хитрість	0,28828	-0, 32279
Азартні ігри	0,62934	-0, 05951
Зацікавленість брейком	0,54310	0,75944
Спільні музичні смаки	0,53003	0,66875
Схильність до спорту	-0, 58454	0,66519
Сидіння в Інтернеті	-0, 15051	0,80813
Серйозність	-0, 86352	-0, 11010
Передбачливість	-0, 79750	-0, 00758
Урівноваженість	0,38389	0,49118
Expl.Var	8, 209191	4, 751022
Prp.Totl	0, 356921	0, 206566

3.5.2. досліджуваний Д. відразу після експерименту

Таблиця 3.5.4

Рангова решітка

		Я	Іва н	Се ргі й	Ан дрі й	ма ма	ва ле ра	Ар ту р	Ю ра	Ди ма	пер ша вчи тел ька
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Веселість	2	3	6	8	10	1	7	5	4	9
2	Дружність	2	1	8	7	9	5	4	3	6	10
3	Спокійність	5	6	1	9	3	10	4	2	5	10
4	Впертість	3	9	10	1	2	7	8	4	5	6
5	Спільні погляди на майбутнє	5	8	3	4	3	10	9	6	7	1
6	Досвід у житті	5	6	3	4	2	10	8	9	7	1
7	Обезбашеність	4	2	7	8	9	1	6	3	5	10
8	Ловля риби	1	3	2	8	10	6	4	7	5	9
9	Непоступливість	2	8	10	1	7	9	6	4	3	5
1 0	Паління	6	2	4	7	9	3	8	1	5	10
1 1	Хитрість	10	2	5	7	9	6	8	4	1	3
		2	4	7	8	10	6	1	5	3	9

1 2	Зацікавленість брейком										
1 3	Спільні музичні смаки	1	3	4	7	10	6	2	5	8	9
1 4	Схильність до спорту	1	9	8	2	6	10	3	7	4	5
1 5	Серйозність	5	9	3	4	1	10	8	6	7	2
1 6	Передбачливість	4	9	3	6	1	10	8	7	5	2
1 7	Урівноваженість	4	2	1	10	7	9	3	5	6	8

Таблиця 3.5.5

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues		Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul. %
Фактор 1	7,362428	43,3084	7,362428	43,3084
Фактор 2	2,430136	14,29492	9,792565	57,60332

Таблиця 3.5.6

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Factor	
	1	2
Веселість	0,78626	0,18647
Дружність	0,85345	0,07452
Спокійність	-0, 04244	0,40409
Впертість	-0, 24762	-0, 81391
Спільні погляди на майбутнє	-0, 88691	-0, 03103
Досвід у житті	-0, 85889	0,00575
Обезбашеність	0,88500	0,22117
Ловля риби	0,56941	0,33213
Непоступливість	0,01476	-0, 72052
Паління	0,63757	0,44249
Хитрість	0,05672	0,28476
Зацікавленість брейком	0,75168	0,04645
Спільні музичні смаки	0,60172	0,26542
Схильність до спорту	-0, 11766	-0, 60250
Серйозність	-0, 91893	-0, 09005
Передбачливість		

	-0, 84456	-0, 02045
Урівноваженість	0,22998	0,72331
Expl.Var	7, 002933	2, 789632
Prp.Totl	0, 411937	0, 164096

3.5.3. досліджуваний Д. через 4 МІСЯЦІ після експерименту

Таблиця 3.5.7

Рангова решітка

		Я	Ю ля	Ма ма	Ан дрі й	Ва ся	Ю ра Ан др.	Бо йк о О.	Га ль чу к І.	Во ро бе й Ю.	Же ня
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Веселість	2	5	9	10	7	1	3	6	4	8
2	Відповідальність	1	6	2	3	5	10	9	8	4	7
3	Працьовитість	4	7	2	8	1	10	9	5	3	6
4	Охайність	5	2	3	6	4	10	7	9	8	1
5	Прихильність до спорту	2	9	8	1	5	4	3	6	7	10
6	Старанність	4	1	8	9	3	7	6	5	10	2
7	Цілеспрямованість	5	3	1	4	8	2	10	9	7	6

Таблиця 3.5.8

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval 1	Cumul. %
Фактор 1	2,304378	32,91968	2, 304378	32, 91968
Фактор 2	1,669636	23,85195	3, 974014	56, 77163
Фактор 3	0,473948	6,770688	4, 447962	63, 54232

Таблиця 3.5.9

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) Extraction: Principal factors (Centroid) (Marked loadings are > ,700000)

	Factor		
	1	2	3
Веселість	0,31323	-0,04353	-0,46485
Відповідальність	-1,09017	-0,23683	0,14007
Працьовитість	-0,53576	0,14486	0,16570
Охайність	-0,37248	0,58975	0,72411
Прихильність до спорту	0,05434	-0,37559	-0,43907
Старанність	0,07366	1,02979	-0,06255
Цілеспрямованість	-0,03943	-0,05351	0,33213
Expl.Var	1,722287	1,631168	1,094507
Prp.Totl	0,246041	0,233024	0,156358

3.6. результати аналізу ціннісно-мотиваційної сфери досліджуваної Е.

3.6.1. досліджувана Е. до експерименту

Таблиця 3.6.1

Рангова решітка

		Я	Ба ть ки	Кл ас і ке рів ни к	Бр ат	Ді ма	Ба бу ся	Ар ту р	Ан я	Ок са на
		1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Екстремальність	1	9	3	4	8	7	2	5	6
2	Відповідальність	9	1	6	3	7	2	4	8	5
3	Спокій	9	4	5	2	1	3	2	8	6
4	Завзятість	2	7	8	5	9	1	3	6	4
5	Знаходження компромісів	8	3	6	1	4	5	7	9	2
6	Балакучість	2	9	6	7	8	4	3	1	5
7	Розсудливість	8	1	6	3	7	5	9	9	2
8	Веселість	1	9	4	7	8	6	3	2	3
9	Серйозність	9	2	7	1	3	4	5	8	6
10	Любов до музики	1	6	5	7	9	8	2	3	4
11	Любов до приколів	1	9	5	6	8	7	3	2	4
12	Трудолюбство	9	4	7	5	2	1	3	8	6
13	Турботливість	9	1	8	6	7	2	5	3	4
14	Дипломатичність	8	3	7	1	4	6	5	9	2
15	Цілеспрямованість	2	6	7	5	9	8	1	4	3
16	Впевненість	1	4	7	3	8	6	2	5	2

1 7	Активність	2	8	5	7	9	1	4	3	6
1 8	акуратність	8	2	7	1	3	9	4	6	5
1 9	Наполегливість	7	3	6	2	9	4	1	8	5
2 0	Допитливість	1	5	7	8	9	3	4	2	6
2 1	Старанність	9	1	4	5	6	2	7	8	3
2 2	Обміркованість дій	8	1	5	4	7	2	3	9	6

Таблиця 3.6.2

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval 1	Cumul. %
Фактор 1	10,83549	49,25223	10, 83549	49, 25223
Фактор 2	3,539192	16,08724	14, 37468	65, 33946

Таблиця 3.6.3

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Factor	
	1	2
Екстремальність	-0, 43101	-0, 59669
Відповідальність	0,95440	0,05159
Спокій	0,57594	0,47214
Завзятість	0,17087	-0, 78968
Знаходження компромісів	0,70345	0,38379
Балакучість	-0, 54244	-0, 71891
Розсудливість	0,65470	0,26753
Веселість	-0, 61593	-0, 71367
Серйозність	0,80186	0,45909
Любов до музики	-0, 40394	-0, 76838

Любов до приколів	-0, 59993	-0, 73920
Трудолюбство	0,56200	0,36882
Турботливість	0,48598	0,00516
Дипломатичність	0,76663	0,23775
Цілеспрямованість	-0, 06310	-0, 84810
Впевненість	0,19145	-0, 80785
Активність	-0, 34924	-0, 62234
акуратність	0,44607	0,37282
Наполегливість	0,84704	-0, 45104
Допитливість	-0, 33739	-0, 66255
Старанність	0,66667	0,36126
Обміркованість дій	0,84566	0,01562
Expl. Var	7,71292	6, 661762
Prp. Totl	0, 350587	0, 302807

3.6.2. досліджувана Е. відразу після експерименту

Таблиця 3.6.4

Рангова решітка

		Я	Ба ть ки	Кл ас і ке рів ни к	Бр ат	Ді ма	Ба бу ся	Ар ту р	Ан я	Ок са на
		1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Екстремальність	1	9	3	4	8	7	2	5	6
2	Відповідальність	9	1	6	3	7	2	4	8	5
3	Спокій	9	4	5	2	1	3	2	8	6
4	Знаходження компромісів	8	3	6	1	4	5	7	9	2
5	Балакучість	2	9	6	7	8	4	3	1	5
6	Розсудливість	8	1	6	3	7	5	9	9	2
7	Веселість	1	9	4	7	8	6	3	2	3
8	Серйозність	9	2	7	1	3	4	5	8	6
9	Трудолюбство	9	4	7	5	2	1	3	8	6
10	Турботливість	9	1	8	6	7	2	5	3	4
11	Дипломатичність	8	3	7	1	4	6	5	9	2
12	Цілеспрямованість	2	6	7	5	9	8	1	4	3

1 3	Впевненість	1	4	7	3	8	6	2	5	2
1 4	Активність	2	8	5	7	9	1	4	3	6
1 5	акуратність	8	2	7	1	3	9	4	6	5
1 6	Наполегливість	7	3	6	2	9	4	1	8	5
1 7	Допитливість	1	5	7	8	9	3	4	2	6
1 8	Старанність	9	1	4	5	6	2	7	8	3
1 9	Обміркованість дій	8	1	5	4	7	2	3	9	6

Таблиця 3.6.5

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues factors (Centroid)		Extraction: Principal		
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul . %
Фактор 1	9, 240749	48,63552	9,240749	48, 63552
Фактор 2	2, 380625	12,52961	11,62137	61, 16513

Таблиця 3.6.6

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) Extraction: Principal factors (Centroid) (Marked loadings are > ,700000)		
	Factor	
	1	2
Екстремальність	-0,50536	-0,47692
Відповідальність	0,24439	0,91571
Спокій	0,65557	0,38310
Знаходження компромисів	0,67304	0,47127
Балакучість	-0,84405	-0,34056
Розсудливість	0,41915	0,57715
Веселість	-0,77145	-0,50663
Серйозність	0,72828	0,56679
Трудолюбство	0,44287	0,54193
Турботливість	-0,11012	0,74122
Дипломатичність	0,64920	0,45263
Цілеспрямованість	-0,52962	-0,18035
Впевненість	-0,39414	0,03220
Активність	-0,86418	-0,00581
акуратність	0,69243	0,13216
Наполегливість	0,01457	0,53368

Допитливість	-0,89968	0,03239
Старанність	0,30749	0,80563
Обміркованість дій	0,18176	0,82768
Expl.Var	6,440554	5,180821
Prp.Totl	0,338977	0,272675

3.6.3. досліджувана Е. через 4 МІСЯЦІ після експерименту

Таблиця 3.6.7

Рангова решітка

	Я	Те	Ок	Х	Ле	Ма	Бо	Ірк	Та	Ар	
		тя									на
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
1	Розсудливість	5	1	3	10	6	2	8	9	7	4
2	Оптимізм	1	2	3	10	6	7	8	4	9	5
3	Вміння знайти пригоду на свою голову	1	3	4	9	8	10	7	2	5	6
4	Обдуманість дій	5	2	3	9	6	1	7	10	8	4
5	Цілеспрямованість	2	5	1	10	6	4	7	8	9	3
6	Турботливість	5	2	3	10	6	1	4	7	9	8
7	Чтка позиція в житті	4	1	2	10	6	5	8	7	9	3
8	Дружелюбство	2	3	4	10	8	1	5	6	9	7
9	Серйозність	6	4	3	10	5	1	7	9	6	2
10	Готовність допомогти один одному	1	4	2	10	7	3	5	6	8	9
11	Ввічливість	3	4	2	10	5	1	7	6	8	9
12	Пунктуальність	10	4	1	9	8	3	5	6	7	2
13	Взаєморозуміння	1	3	2	10	6	4	8	5	9	7

Таблиця 3.6.8

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval 1	Cumul. %
Фактор 1	7,967247	61,28652	7,967247	61,28652
Фактор 2	1,739103	13,37772	9,70635	74,66423
Фактор 3	1,218091	9,369928	10,92444	84,03416

Таблиця 3.6.9

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) Extraction: Principal factors (Centroid) (Marked loadings are > ,700000)			
	Factor		
	1	2	3
Розсудливість	0,41475	0,81086	0,20469
Оптимізм	0,33362	0,25594	0,89258
Вміня знайти пригоду на свою голову	0,10251	-0,16422	0,81564
Обдуманість дій	0,45436	0,83237	0,05015
Цілеспрямованість	0,40123	0,62693	0,45137
Турботливість	0,83870	0,44320	0,03176
Чтка позиція в житті	0,27077	0,73085	0,56959
Дружелюбство	0,81199	0,34743	0,26921
Серьозність	0,24972	0,91622	-0,02486
Готовність допомогти один одному	0,84709	0,15440	0,40539
Ввічливість	0,81879	0,31942	0,23235
Пунктуальність	0,11061	0,67807	-0,02000
Взаєморозуміння	0,64188	0,29706	0,65166
Expl.Var	3,971925	4,200472	2,752044
Prp.Totl	0,305533	0,323113	0,211696

3.7. результати аналізу ціннісно-мотиваційної сфери досліджуваної Є.

3.7.1. досліджувана Є. до експерименту

Таблиця 3.7.1

Рангова решітка

		Я	Ма	Па	Ба	Ок	Яр	Тіт	На
		ма	па	бу	са	ос	ка,	дя	
		1	2	3	ся,	на	ла	дя	дя
		4	5	дід	Ві	в	дь	ко	
		ус	кт	ть	орі	вн	а		
		а	а		а				
		1	2	3	4	5	6	7	8
1	Відповідальність	4	1	2	8	3	6	7	5
2	Розсудливість	4	1	5	2	3	6	8	7
3	Дисциплінованість	5	2	4	8	1	6	7	3
4	Скромність	1	3	6	5	4	8	7	2
5	Веселість	1	5	4	8	7	2	6	3
6	розум	4	1	2	7	3	6	8	5
7	Самокритичність	1	3	4	6	5	7	8	2

8	Сміливість	3	8	2	7	5	1	4	6
9	Активність	3	7	1	8	2	4	6	5
10	Допитливість	1	4	5	8	6	2	7	3
11	Цілеспрямованість	2	3	1	8	6	4	7	5
12	Начитаність	7	3	1	6	2	8	5	4
13	Тактовність	1	3	7	8	4	5	2	6
14	Уважність	4	3	1	7	8	5	6	2
15	Порадники	1	3	4	7	2	6	8	5
16	Відхідливість	1	3	2	8	6	4	7	5
17	Працелюбність	8	1	2	5	3	6	7	4
18	Ініціативність	1	6	4	8	5	2	7	3
19	Акуратність	8	1	7	3	2	6	5	4
20	Екстрим	1	7	3	8	5	2	4	6
21	Впевненість	3	1	2	8	5	4	7	6
22	Оптимізм	1	8	4	7	5	2	6	3
23	Сміливість	3	8	1	7	4	2	5	6
24	Дружелюбність	1	2	5	8	6	4	7	3
25	Доброта	1	3	2	4	6	7	8	5

Таблиця 3.7.2

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues		Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul. %
Фактор 1	9,900107	39,60043	9,900107	39,60043
Фактор 2	6,364311	25,45724	16,26442	65,05767
Фактор 3	2,63377	10,53508	18,89819	75,59275

Таблиця 3.7.3

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized)			
Extraction: Principal factors (Centroid)			
	Factor		
	1	2	3

Відповідальність	0,90192	0,03364	0,34488
Розсудливість	0,33509	-0, 55385	0,20816
Дисциплінованість	0,69951	-0, 11836	0,28437
Скромність	0,11860	-0, 36296	0,82649
Веселість	-0, 03194	0,65406	0,62682
розум	0,89901	-0, 06222	0,38697
Самокритичність	0,33663	-0, 09626	0,86969
Сміливість	-0, 06590	0,97457	-0, 10455
Активність	0,46449	0,67567	0,10537
Допитливість	0,03769	0,49372	0,73586
Цілеспрямованість	0,58081	0,49496	0,52382
Начитаність	0,84659	-0, 20690	-0, 25975
Тактовність	-0, 06938	0,13944	0,32391
Уважність	0,37581	0,25103	0,37334
Порадники	0,51224	0,09599	0,67882
Відхідливість	0,46376	0,48946	0,66046
Працелюбність	0,86574	-0, 39327	-0, 18128
Ініціативність	0,03971	0,68620	0,61292
Акуратність	0,20443	-0, 81199	-0, 20768
Екстрім	-0, 07622	0,92498	0,25407
Впевненість	0,67769	0,27516	0,45181
Оптимізм	-0, 19900	0,76179	0,44141
Сміливість	0,14999	0,90950	-0, 06340
Дружелюбність	0,22839	0,22092	0,84385
Доброта	0,38431	-0, 03697	0,62192
Expl.Var	5, 770646	6, 837536	6, 290006
Prp.Totl	0, 230826	0, 273501	0,2516

3.7.2. досліджувана Є. відразу після експерименту

Рангова решітка

Таблиця 3.7.4

		Я	Ма ма	Па па	ба бу ся	дід ус ь	Ок са на Ві кт орі вн а	Яр ос ла в	Тіт ка, дя дь ко	На дя
		1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Відповідальність	4	1	2	8	9	3	6	7	5
2	Розсудливість	5	1	6	2	3	4	7	9	8
3	Дисциплінованість	5	2	4	8	9	1	6	7	3
4	Скромність	1	3	6	5	4	9	8	7	2
5	Веселість	1	5	4	8	9	7	2	6	3
6	розум	4	1	2	7	8	3	6	9	5
7	Самокритичність	1	3	4	6	7	5	8	9	2
8	Сміливість	3	9	2	7	8	5	1	4	6
9	Активність	3	7	1	8	9	2	4	6	5
10	Допитливість	1	4	5	8	9	6	2	7	3
11	Цілеспрямованість	2	3	1	8	9	6	4	7	5
12	Начитаність	8	3	1	6	7	2	9	5	4
13	Тактовність	1	3	7	8	9	4	5	2	6
14	Уважність	4	3	1	7	8	9	5	6	2
15	Працелюбність	9	1	2	5	6	3	7	8	4

Таблиця 3.7.4 (продовження)

		1	2	3	4	5	6	7	8	9
16	Ініціативність	1	6	4	8	9	5	2	7	3
17	Акуратність	9	1	8	3	4	2	7	6	5
18	Екстрім	1	7	3	8	9	5	2	4	6
19	Впевненість	3	1	2	8	9	5	4	7	6
20	Оптимізм	1	9	4	7	8	5	2	6	3
21	Сміливість	3	8	2	6	7	4	1	5	4
22	Дружелюбність	1	2	5	8	9	6	4	7	3
23	Доброта	1	3	2	4	5	7	9	8	6

Таблиця 3.7.5

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval 1	Cumul. %
Фактор 1	9,839609	42,78091	9,839609	42,78091
Фактор 2	5,32297	23,14335	15,16258	65,92426
Фактор 3	2,627786	11,42516	17,79037	77,34941

Таблиця 3.7.6

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) Extraction: Principal factors (Centroid) (Marked loadings are > ,700000)			
	Factor		
	1	2	3
Відповідальність	0,88279	0,18998	0,32196
Розсудливість	0,20579	-0,66647	0,16880
Дисциплінованість	0,76013	0,16452	0,19058
Скромність	-0,21891	-0,15865	0,96858
Веселість	0,11719	0,80289	0,51063
розум	0,85594	0,05251	0,39390
Самокритичність	0,37889	0,08468	0,80339
Сміливість	0,04063	0,91697	-0,23942
Активність	0,57874	0,72637	-0,07135
Допитливість	0,19065	0,69473	0,54647
Цілеспрямованість	0,58590	0,55878	0,47769
Начитаність	0,82297	-0,24273	-0,13905
Тактовність	0,18145	0,38794	0,18762
Уважність	0,41263	0,34395	0,50118
Працелюбність	0,82944	-0,46637	-0,00431
Ініціативність	0,19935	0,83749	0,38450
Акуратність	0,19455	-0,77397	-0,13694

Екстрім	0,11982	0,93510	0,08050
Впевненість	0,68163	0,36006	0,41496
Оптимізм	-0,07295	0,91045	0,16757
Сміливість	0,09482	0,89553	-0,16073
Дружелюбність	0,32816	0,48159	0,70290
Доброта	0,25966	-0,15095	0,61688
Expl.Var	5,367951	8,085712	4,336702
Prp.Totl	0,233389	0,351553	0,188552

3.7.3. досліджувана Є. через 4 МІСЯЦІ після експерименту

Таблиця 3.7.7

Рангова решітка

		Я	Ма ма	Па па	Ку зя	На дю ха	Яр ик	Ірк а	Ок са нк а	Дм ит ру к	Л. П.
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Доброта	1	5	2	8	3	9	10	7	4	6
2	Веселість	3	10	6	4	7	1	8	2	5	9
3	Цілеспрямованість	7	1	3	8	4	9	10	2	6	5
4	Настійливість	1	10	6	3	2	9	4	5	7	8
5	Серьозність	8	1	2	7	6	10	9	3	4	5
6	Дружелюбство	1	6	7	2	3	8	9	4	5	10
7	Відповідальність	9	2	1	6	3	10	8	5	7	4
8	Самостійність	2	4	3	5	6	1	10	7	8	9
9	Старанність	10	3	4	8	2	9	7	1	5	6
10	Щедрість	1	7	3	10	4	8	9	2	6	5
11	Сила	5	8	1	9	6	10	7	4	2	3

Таблиця 3.7.8

Внесок факторів у загальну дисперсію

1	Ніжність	2	1	7	3	6	10	4	9	5	8
2	Врівноваженість	5	2	3	4	6	10	8	9	7	1
3	Волелюбство	1	6	4	7	3	10	9	8	2	5
4	Розсудливість	3	2	4	5	8	10	7	9	6	1
5	Відповідальність	1	2	3	7	6	10	8	9	5	4
6	Оптимізм	1	8	6	5	4	10	7	9	2	3
7	Гостинність	2	7	1	4	5	10	8	9	3	6
8	Логічність	3	4	2	6	8	10	5	9	7	1
9	Інтуїтивність	1	4	10	5	3	8	6	7	2	9
10	Життєрадісність	1	7	4	6	5	9	8	10	2	3
11	Добррозичливість	3	1	7	6	5	10	8	9	4	2
12	Дружелюбність	1	7	5	6	3	10	8	9	2	4
13	Вірність	6	3	1	5	4	10	7	9	2	8
14	Охайність	3	6	7	2	5	10	9	8	4	1
15	Любов до дітей	2	6	7	5	4	8	1	10	3	9
16	Щедрість	8	7	1	2	5	10	6	9	3	4
17	Економність	2	1	7	8	3	10	6	9	4	5
18	Мудрість	7	2	3	5	6	10	1	6	8	4
19	Відвертість	1	2	3	6	7	10	8	9	4	5
20	Цікавість	1	7	6	5	3	10	8	9	2	4
21	Активність	6	8	7	4	3	10	5	9	1	2
22	Відданість	5	2	1	4	6	10	8	7	3	9
23	Щирість	3	2	1	6	5	9	7	10	4	8
24	Ерудованість	6	7	2	3	1	10	8	9	4	5
25	Впертість	2	5	6	8	1	10	7	9	3	4
26	Реалістичність	10	3	2	4	8	7	5	6	9	1

Таблиця 3.8.2

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues		Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul. %
Фактор 1	13,01027	50,03951	13,01027	50,03951
Фактор 2	3,556577	13,67914	16,56685	63,71865

Таблиця 3.8.3

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized)		
Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Factor	
	1	2
Ніжність	0,43420	0,46429
Врівноваженість	0,16359	0,83318
Волелюбство	0,82585	0,35963
Розсудливість	0,27546	0,76161
Відповідальність	0,49250	0,73175
Оптимізм	0,90613	0,21472
Гостинність	0,59178	0,57309
Логічність	0,18531	0,74342

Інтуїтивність	0,72534	-0,09377
Життєрадісність	0,79059	0,39491
Добррозичливість	0,57995	0,52028
Дружелюбність	0,91445	0,29065
Вірність	0,34552	0,69689
Охайність	0,57536	0,38376
Любов до дітей	0,53632	0,09108
Щедрість	0,22620	0,57448
Економність	0,62184	0,45308
Мудрість	-0,24576	0,61921
Відвертість	0,49024	0,75180
Цікавість	0,94178	0,24302

Таблиця 3.8.3 (продовження)

	1	2
Активність	0,65647	0,15609
Відданість	0,18113	0,73928
Щирість	0,35529	0,76354
Ерудованість	0,50434	0,44205
Впертість	0,85381	0,26438
Реалістичність	-0,56506	0,60032
Expl. Var	9,001329	7,565521
Prp. Totl	0,346205	0,290982

3.8.2. досліджувана Ж. відразу після експерименту

Таблиця 3.8.4

Рангова решітка

	Я	Мама	Папа	Віктор Валерій ович	Марина	Юлія Вікторі вна	Раїса Леоні дівна	Оля	Юра	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
1	Ніжність	2	1	7	3	6	4	9	5	8
2	Врівноваженість	5	2	3	4	6	8	9	7	1
3	Волелюбство	1	6	4	7	3	9	8	2	5
4	Відповідальність	1	2	3	7	6	8	9	5	4
5	Оптимізм	1	8	6	5	4	7	9	2	3
6	Гостинність	2	7	1	4	5	8	9	3	6
7	Логічність	3	4	2	6	8	5	9	7	1
8	Інтуїтивність	1	4	9	5	3	6	7	2	8
9	Життєрадісність	1	7	4	6	5	8	9	2	3

10	Доброзичливість	3	1	7	6	5	8	9	4	2
11	Дружелюбність	1	7	5	6	3	8	9	2	4
12	Вірність	6	3	1	5	4	7	9	2	8
13	Охайність	3	6	7	2	5	9	8	4	1
14	Любов до дітей	2	6	7	5	4	1	9	3	8
15	Щедрість	8	7	1	2	5	6	9	3	4
16	Економність	2	1	7	8	3	6	9	4	5
17	Мудрість	7	2	3	5	6	1	6	8	4
18	Цікавість	1	7	6	5	3	8	9	2	4
19	Активність	6	8	7	4	3	5	9	1	2
20	Відданість	5	2	1	4	6	8	7	3	9
21	Щирість	3	2	1	6	5	7	9	4	8
22	Ерудованість	6	7	2	3	1	8	9	4	5
23	Реалістичність	9	3	2	4	7	5	6	8	1

Таблиця 3.8.5

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues				
Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul. %
Фактор 1	8,819977	38,34773	8,819977	38,34773
Фактор 2	3,705927	16,11273	12,5259	54,46045

Таблиця 3.8.6

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized)		
Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Factor	
	1	2
Ніжність	0,20175	0,36969
Врівноваженість	-0,08007	0,73963
Волелюбство	0,78880	0,42088
Відповідальність	0,30622	0,78509
Оптимізм	0,92950	0,17533
Гостинність	0,54453	0,59282
Логічність	-0,04563	0,55259
Інтуїтивність	0,68742	0,04114
Життєрадісність	0,79100	0,42458
Доброзичливість	0,39721	0,50142
Дружелюбність	0,90973	0,33177

Вірність	0,13527	0,75956
Охайність	0,53276	0,26032
Любов до дітей	0,41768	0,04607
Щедрість	0,08715	0,39938
Економність	0,45281	0,40237
Мудрість	-0,74356	0,28315
Цікавість	0,95424	0,26712
Активність	0,59056	0,00355
Відданість	-0,03487	0,71891
Щирість	0,12707	0,88721
Ерудованість	0,39238	0,40298
Реалістичність	-0,63166	0,38801
Expl.Var	7,081006	5,444898
Prp.Totl	0,30787	0,236735

3.8.3. досліджувана Ж. через 4 МІСЯЦІ після експерименту

Таблиця 3.8.7

Рангова решітка

		Я	Ма рія	Ю ля	Ві ка	Зо рін а	ол я	Ді ма	Ма ма	Па па	В.О .
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	щирість	1	5	5	6	10	2	9	3	8	7
2	доброзичливість	3	5	6	7	10	4	9	1	2	8
3	комунікабельність	6	2	7	8	5	3	4	10	1	9
4	гостинність	2	3	5	6	8	4	7	10	1	9
5	відвертість	1	3	4	5	10	2	8	6	7	9
6	розсудливість	4	8	3	5	10	7	9	1	6	2
7	реалістичність	1	7	3	4	10	2	8	9	5	6
8	оптимізм	2	7	5	3	9	1	8	10	6	4
9	відповідальність	3	5	6	7	10	4	9	1	2	8
10	розуміння інших	2	6	4	5	10	3	9	8	7	1
11	готовність допомогти	1	5	4	3	10	2	9	6	7	8
12	тверезість думок	1	8	3	7	10	2	9	5	4	6
13	серйозність	3	7	2	8	10	6	9	1	4	5
14	допитливість	2	3	5	4	9	1	8	7	6	10
15	жвавість	4	2	5	3	8	1	7	10	6	9
16	турботливість	3	7	6	5	10	4	9	1	2	8
17	аналітичність	1	4	2	3	9	6	10	7	8	5

1 8	вміння вислухати	4	7	5	6	10	1	9	2	3	8
1 9	жіночність	2	3	4	5	7	6	10	1	9	8
2 0	мужність	9	8	7	6	4	5	1	10	2	3
2 1	досвідченість	8	5	6	7	10	4	9	2	1	3

Таблиця 3.8.8

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul. %
Фактор 1	10,03954	47,80731	10,03954	47,80731
Фактор 2	3,710482	17,66896	13,75002	65,47627
Фактор 3	2,08853	9,945383	15,83855	75,42166

Таблиця 3.8.9

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) Extraction: Principal factors (Centroid)			
	Factor		
	1	2	3
щирість	0,73346	0,49649	0,16397
доброзичливість	0,90779	0,09168	0,05853
комунікабельність	-0,15879	-0,07502	0,63540
гостинність	0,13861	0,38069	0,60487
відвертість	0,56529	0,53620	0,54536
розсудливість	0,56792	0,40319	-0,72926
реалістичність	0,20827	0,90081	0,25955
оптимізм	-0,01257	0,90633	0,22023
відповідальність	0,90779	0,09168	0,05853
розуміння інших	0,11426	0,92825	-0,18307
готовність допомогти	0,53847	0,67997	0,37867
тверезість думок	0,59868	0,63750	0,01271
серьозність	0,76067	0,29152	-0,39445
допитливість	0,46920	0,46671	0,73074
жвавність	0,06241	0,48720	0,80217
турботливість	0,85868	0,17403	-0,02242

аналітичність	0,34321	0,68671	0,09125
вміння вислухати	0,78287	0,30084	0,07845
жіночність	0,70280	0,13211	0,06714
мужність	-0, 70280	-0, 13211	-0, 06714
досвідченість	0,51667	0,02709	-0, 23985
Expl.Var	7, 103073	5, 395391	3, 340084
Prp.Totl	0, 338242	0, 256923	0, 159052

3.9. результати аналізу ціннісно-мотиваційної сфери досліджуваної З.

3.9.1. досліджувана З. до експерименту

Таблиця 3.9.1

Рангова решітка

		Я	ма ма	па па	Ма ри на	Са ша	Ол ег
		1	2	3	4	5	6
1	Цілеспрямованість	2	4	1	3	2	3
2	Доброта	3	1	4	5	2	2
3	Завзятість	1	5	2	2	3	4
4	Розсудливість	4	2	1	5	3	2
5	Оптимізм	1	4	4	1	2	3
6	Життєрадісність	1	2	2	1	2	3
7	Самостійність	5	4	1	6	3	2
8	Трудолюбство	5	4	1	6	3	2
9	Відхідливість	2	1	5	3	3	4
10	Розуміння	3	1	2	4	3	4
11	Ініціативність	2	6	5	3	1	4
12	Екстремальність	3	5	6	1	2	4

Таблиця 3.9.2

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval 1	Cumul. %
Фактор 1	5,929309	49,41091	5, 929309	49, 41091
Фактор 2	2,643976	22,03313	8, 573285	71, 44404

Таблиця 3.9.3

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Factor	
	1	2
Цілеспрямованість	0,45708	0,49968
Доброта	0,06549	-0,55404
Завзятість	-0,08542	0,68072
Розсудливість	0,80927	-0,58968
Оптимізм	-0,60748	0,78173
Життєрадісність	-0,61076	0,40724
Самостійність	0,99092	-0,17905
Трудолюбство	0,99092	-0,17905
Відхідливість	-0,79175	-0,46748
Розуміння	0,05314	-0,76835
Ініціативність	-0,19387	0,72880
Екстремальність	-0,60522	0,63995
Expl.Var	4,614899	3,958386
Prp.Totl	0,384575	0,329865

3.9.2. досліджувана 3. відразу після експерименту

Таблиця 3.9.4

Рангова решітка

		Я	ма ма	па па	Ма ри на	Ан др ей	Са ша
		1	2	3	4	5	6
1	Цілеспрямованість	2	4	1	3	5	2
2	Доброта	3	1	4	5	5	2
3	Завзятість	1	5	2	2	6	3
4	Розсудливість	4	2	1	5	5	3
5	Оптимізм	1	4	4	1	6	2
6	Життєрадісність	1	2	2	1	5	2
7	Самостійність	5	4	1	6	6	3
8	Трудолюбство	5	4	1	6	5	3
9	Відхідливість	2	1	5	3	6	3
10	Розуміння	3	1	2	4	5	3
11	Екстремальність	3	5	6	1	5	2

Таблиця 3.9.5

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenval	% total	Cumul.	Cumul.

				на		ль Ив ан ов ич	Ві кт орі вн а				а
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Цілеспрямованість	1	9	2	10	3	7	8	6	4	5
2	Життєрадісність	1	6	7	2	5	10	9	8	3	4
3	Доброта	6	1	3	10	7	2	9	4	8	5
4	Комунікабельність	4	7	5	1	6	10	9	8	3	2
5	Дружелюбство	4	6	7	8	9	1	10	5	2	3
6	Самостійність	4	5	3	10	6	1	2	7	9	8
7	Відповідальність	5	6	1	10	9	3	2	4	7	8

Таблиця 3.9.8

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul. %
Фактор 1	3,149561	44,99372	3,149561	44,99372
Фактор 2	1,256014	17,94306	4,405575	62,93679
Фактор 3	0,660271	9,432438	5,065846	72,36922

Таблиця 3.9.9

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) Extraction: Principal factors (Centroid)			
	Factor		
	1	2	3
Цілеспрямованість	-0,01072	0,12642	0,68322
Життєрадісність	0,85843	-0,08801	0,43779
Доброта	-0,46159	0,63451	-0,00619
Комунікабельність	0,87498	-0,08006	0,28401
Дружелюбство	0,08468	0,72409	0,14626
Самостійність	-0,89300	0,03999	0,17730
Відповідальність	-0,85937	0,08027	0,22354
Expl.Var	3,258814	0,965081	0,841951
Prp.Totl	0,465545	0,137869	0,120279

Додаток К
результати перевірки ефективності програми розвитку ВНУТРІШНЬОЇ мотивації (контрольна група)

К.1. результати аналізу ЦІННІСНО-МОТИВАЦІЙНОЇ сфери досліджуваної А.

К.1.1. досліджувана А. до експерименту

Таблиця К.1.1

Таблиця К.1.2

Рангова решітка

	Я	п	а	п	а	л	к	л	С	С	с
1	стриманість	7	2	4	5	3	6	1			
2	коректність	7	3	4	1	5	6	2			
3	освіченість	7	1	4	3	6	5	2			
4	витриманість	5	4	2	1	5	6	3			
5	посидючість	7	2	4	5	3	6	1			
6	стійкість	7	1	4	5	3	6	2			
7	любов до дітей	7	4	2	3	6	5	1			
8	мякість характеру	7	6	2	3	5	4	1			
9	досвід	7	2	1	3	4	6	5			
10	турботливість	7	1	3	4	6	5	2			
11	ввічливість	7	2	5	4	3	6	1			
12	тактовність	7	3	4	1	6	5	2			
13	працьовитість	7	4	2	5	3	6	1			
14	понятливість	6	2	4	3	7	5	1			
15	витривалість	7	4	1	5	3	2	6			
16	розуміння	6	2	5	3	7	4	1			
17	любов	7	4	3	2	6	5	1			
	доброта	7	4	1	3	5	6	2			

18								
19	гнучкість	6	7	2	3	5	4	1
20	добродушність	7	4	1	3	6	5	2
21	несуть світло знання	7	1	3	4	6	5	2
22	делікатність	5	3	4	1	5	6	2
23	мудрість	7	3	1	2	4	6	5
24	співпереживання	7	1	4	3	5	6	2

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues (1.sta)				
Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul. %
1	14,36767	59,865	14,3676	59,865
2	2,689259	11,205	17,0569	71,070

Таблиця К.1.3 Факторні навантаження

К.1.2. досліджувана А. відразу після експерименту

Таблиця К.1.4

Рангова решітка

			Я	па	1	кл	А	А.
			1	па	уч	ру	Н	П.
			1	2	ит	к.	Я	6
1	тактовність		5	3	4	1	5	6
Factor Loadings (Varimax normalized) Extraction: Principal factors (Centroid) (Marked loadings are > ,700000)								
	Factor							
	1	2						
СТРИМАНІ	0,891817	0,130331						
КОРЕКТНІ	0,597365	0,633947						
ОСВІЧЕНІ	0,835817	0,3593						
ВИТРИМАН	0,177417	0,862527						
ПОСИДЮЧІ	0,891817	0,130331						
СТІЙКІСТ	0,909511	0,04964						
ЛЮБОВ_ДО	0,553102	0,753669						
МЯКІСТЬ	0,268772	0,764501						
ДОСВІД	0,396084	0,544962						
ТУРБОТЛИ	0,843518	0,363635						
ВВІЧЛИВІ	0,884619	0,125724						
ТАКТОВНІ	0,563738	0,643665						
ПРАЦЬОВИ	0,570247	0,483482						
ПОНЯТЛИВ	0,729296	0,406824						
ВИТРИВАЛ	-0,058625	0,207086						
РОЗУМІНН	0,68864	0,277261						
ЛЮБОВ	0,548182	0,745783						
ДОБРОТА	0,45825	0,832301						
ГНУЧКІСТ	0,072226	0,717604	6	1	5	3	2	4
ДОБРОДУ	0,423872	0,844242	2	3	4	1	5	6
Ш	0,423872	0,844242	2	1	4	5	3	6
НЕСУТЬ_С	0,843518	0,363635						
ДЕЛІКАТН	0,514859	0,524301						
МУДРІСТЬ	0,240441	0,72489						
СПІВПЕРЕ	0,879086	0,341331						
Expl.Var	9,689015	7,367909						
Prp.Totl	0,403709	0,306996						

5	любов до дітей	1	4	2	3	6	5
6	посидючість	1	2	4	5	3	6
7	доброта	2	4	1	3	6	5
8	знання	2	1	3	4	6	5
9	мякість	1	6	2	3	5	4
10	понятливість	6	2	4	3	1	5
11	досвід	5	2	1	3	4	6

Таблиця К.1.5

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues (1.sta) Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul. %
1	4,252564	38,65967	4,252564	38,65967
2	2,913154	26,48322	7,165718	65,14289

Таблиця К.1.6

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) (1.sta) Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Factor	
	1	2
ТАКОВН I	0,119165	0,491083
ТЕРПЛЯЧІ	0,956074	0,226591
КОРЕКТН I	-0,2868	0,711756
СТІЙКІСТ	0,193017	0,728312
ЛЮБОВ_ДО	-0,84674	0,539154
ПОСИДЮЧІ	-0,06545	0,583203
ДОБРОТА	-0,76655	0,502197
ЗНАННЯ	-0,27585	0,792505
МЯКІСТЬ	-0,92709	0,005616
ПОНЯТЛИВ	0,83383	0,23319
ДОСВІД	0,077671	0,526456
Expl. Var		

	3, 993533	3, 172185
Prp.Totl	0, 363048	0,28838

К.1.3. досліджувана А. через 4 МІСЯЦІ після експерименту

Таблиця К.1.7

Рангова решітка

		Я	В ч и т е л ь	п а п а	І д е а л	к л р у к о в.	А н т о н о в а	С о к о л	В ч и т е л ь к а
		1	2	3	4	5	6	7	8
1	посидючість	7	8	2	1	5	3	6	4
2	стійкість	7	8	1	2	5	3	6	4
3	понятливість	6	8	2	1	3	7	5	4
4	любов до дітей	8	7	4	1	3	6	5	2
5	добродушність	7	8	4	2	3	6	5	1
6	коректність	8	7	3	2	1	5	6	4
7	пізнають та вчать	8	7	1	2	4	6	5	3
8	мякість	7	8	6	1	3	5	4	2
9	делікатність	5	8	3	2	1	5	6	4
10	стриманість	7	8	2	1	5	3	6	4
11	досвідченість	8	7	2	5	3	4	6	1
12	стриманість	7	2	4	8	5	3	6	1
13	коректність	7	3	4	8	1	5	6	2
14	освіченість	7	1	4	3	6	5	2	8
15	витриманість	5	4	2	1	5	8	3	6
16	ЩИРІСТЬ	8	2	4	5	3	6	1	7
17	ОБЕРЕЖНІСТЬ	7	1	4	5	3	6	2	8
18	ВИШУКАНІСТЬ	8	4	2	3	6	5	1	7
19	НІЖНІСТЬ	7	6	2	3	5	4	1	8
		7	2	1	3	4	6	5	8

20	ГОТОВНІСТЬ ДОПОМГОТИ								
21	турботливість	8	1	3	4	6	5	2	7
22	ввічливість	7	2	5	4	3	6	1	8
23	зацікавленість	3	7	6	4	8	1	2	5
24	фантазування	4	8	5	6	1	7	2	3
25	життєві цінності	3	6	8	7	3	2	1	4

Таблиця К.1.8

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues (1.sta) Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenvalue	% total Variance	Cumul. Eigenvalue	Cumul. %
1	7,731344	30,92538	7,731344	30,92538
2	7,245064	28,98026	14,97641	59,90563

Таблиця К.1.9

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) (1.sta) Extraction: Principal factors (Centroid) (Marked loadings are > ,700000)		
	Factor	
	1	2
ПОСИДЮ ЧІ	0,777352	0,030639
СТІЙКІСТ	0,763201	0,039325
ПОНЯТЛ ИВ	0,861301	0,227594
ЛЮБОВ_ ДО	0,912131	0,091295
ДОБРОДУ Ш	0,920331	-0,15766
КОРЕКТН І	0,91066	0,177538
ПІЗНАЮТ Ь	0,900015	0,281158
МЯКІСТЬ	0,773616	-0,1267

ДЕЛКАТ Н	0, 833686	-0, 07955
СТРИМА НІ	0, 777352	0, 030639
ДОСВІДЧ Е	0, 795802	-0, 21235
СТРИМА НІ	-0, 06168	-0, 15848
КОРЕКТН І	0, 107337	-0, 12308
ОСВІЧЕНІ	-0, 30542	0, 889993
ВИТРИМ АН	0, 253582	0, 728183
ЩИРІСТЬ	-0,0751	0, 819092
ОБЕРЕЖН І	-0, 25942	0, 861486
ВИШУКА НІ	0, 144722	0, 826894
НІЖНІСТ Б	0, 231446	0, 662331
ГОТОВНІ С	0, 101403	0, 868796
ТУРБОТЛ И	-0, 19708	0, 865198
ВВІЧЛИВІ	-0, 18344	0, 839688
ЗАЦІКАВ Л	-0, 23765	-0,2043
ФАНТАЗУ В	0, 296583	-0, 17356
ЖИТТЄВІ	-0, 30119	-0, 33947
Expl.Var	8, 416289	6, 560119
Prp.Totl	0, 336652	0, 262405

К.2. результати аналізу ЦІННІСНО-МОТИВАЦІЙНОЇ сфери досліджуваної Б.

К.2.1. досліджувана Б. до експерименту

Рангова решітка

Таблиця К.2.1

	Я	вч ит ел ь	м а м а	по др уг а	1 л ю ди на	та ня	м но го	
								1
1	Дорослість	6	1	2	7	3	5	4
2	моя національність	1	4	7	2	6	3	5
3	близькість та розуміння	1	7	2	3	6	4	5
4	схожість інтересів	1	5	3	2	6	4	7
5	близькість до мене	1	5	2	3	7	4	6
6	знання	2	1	4	3	5	6	7
7	вік	4	2	1	5	6	3	7
8	схожість	1	5	3	2	7	4	6
9	рівень освіти	2	1	3	4	6	5	7
10	сімейність	2	7	1	3	4	5	6
11	місце народження	1	4	7	2	5	3	6
12	місце проживання	1	6	2	3	7	5	4
13	схожість життя	1	4	6	2	5	3	7
14	схожість поглядів	1	3	4	2	6	5	7
15	мужність	7	1	2	6	3	5	4
16	зацікавленість світом	1	5	3	2	7	4	6
17	спокійність	1	6	4	2	5	3	7
18	врівноваженість	1	4	3	2	6	5	7
19	мудрість	4	2	1	6	5	3	7
20	любов до сім'ї	2	7	1	4	3	5	6

Таблиця К.2.2

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) (2. sta)			
Extraction: Principal factors (Centroid)			
(Marked loadings are > ,700000)			
	Factor		
	1	2	3
ДОРОСЛІ С	-0,38929	0,510738	-0,72245

МОЯ_НАЦІ	0,080432	-0,00075	0,931101
БЛИЗЬКІС	0,941565	-0,00386	0,260399
СХОЖІСТЬ	0,692069	0,368827	0,578233
БЛИЗЬКІС	0,792234	0,401602	0,35835
ЗНАННЯ	0,02083	0,776854	0,407881
ВІК	0,248791	0,807175	-0,13315
СХОЖІСТЬ	0,711835	0,311799	0,552716
РІВЕНЬ_О	0,129257	0,928544	0,287511
СІМЕЙНІС	0,891008	0,072472	0,018869
МІСЦЕ_НА	0,041732	0,061431	0,979294
МІСЦЕ_ПР	0,844088	0,092302	0,206264
СХОЖІСТЬ	0,182524	0,228673	0,919959
СХОЖІСТЬ	0,386406	0,580118	0,641476
МУЖНІСТЬ	-0,43389	0,462883	-0,73811
ЗАЦІКАВЛ	0,711835	0,311799	0,552716
СПОКІЙНІ	0,617794	0,01203	0,68194
ВРІВНОВА	0,600949	0,512851	0,539722
МУДРІСТЬ	0,166076	0,777138	-0,24705
ЛЮБОВ_ДО	0,776612	0,052144	-0,08303
Expl.Var	6,496138	4,374636	6,42602
Prp.Totl	0,324807	0,218732	0,321301

Таблиця К.2.3

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues (2.sta)				
Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul. %
1	10,91469	54,57345	10,91469	54,57345

2	2,923965	14,61982	13,83865	69,19327
3	3,458139	17,2907	17,29679	86,48397

К.2.2. досліджувана Б. відразу після експерименту

Таблиця К.2.4

Рангова решітка

		Я	мама	знаймомай	поруга	вчитель	таня	Антон	Тамара
		1	2	3	4	5	6	7	8
1	Дорослість	6	2	3	7	1	8	5	4
2	близькість до мене	1	2	8	3	5	4	7	6
3	знання	2	4	5	3	1	8	6	7
4	схожість життя	1	6	5	2	4	8	3	7
5	вік	4	1	8	5	2	3	6	7
6	схожість інтересів	1	3	6	2	5	8	4	7
7	добродота	2	1	6	3	4	5	8	7
8	місце народження	1	7	5	2	4	8	3	6
9	схожість поглядів	1	4	6	2	3	5	8	7
10	сімейність	2	1	4	3	7	5	8	6
11	місце проживання	1	2	7	3	6	5	8	4

Таблиця К.2.5

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) (2.sta) Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Factor	
	1	2
ДОРΟΣЛІС	-0,1025	0,058146
БЛИЗЬКІС	0,970052	0,248431
ЗНАННЯ	0,285338	0,683871
СХОЖІСТЬ	0,01158	0,989015
ВІК	0,557224	-0,00782

СХОЖІСТЬ	0,407653	0,81718
ДОБРОТА	0,889317	0,28943
МІСЦЕНА	-0,08671	0,938992
СХОЖІСТЬ	0,739188	0,528091
СІМЕЙНІСТЬ	0,742177	0,137396
МІСЦЕПРО	0,865505	0,181302
Expl.Var	4,154467	3,474878
Prp.Totl	0,377679	0,315898

Таблиця К.2.6

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues (2.sta)		Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul. %
1	5,442493	49,47721	5,442493	49,47721
2	2,186852	19,88047	7,629345	69,35768

К.2.3. досліджувана Б. через 4 МІСЯЦІ після експерименту

Таблиця К.2.7

Рангова решітка

		Я	П О Д Р У Г А	В Ч И Т Е Л Ь	З Н А Й О М И Й	Т А Н Я	Б А Т Ь К И	К О Л Е Г И
		1	2	3	4	5	6	7
1	живемо і працюємо разом	1	3	6	7	5	2	4
2	зрілість	6	7	1	3	5	2	4
3	близькість до мене	1	3	5	7	4	2	6
4	схожість життя	1	2	4	5	3	6	7
5	такі ж погляди на життя	1	2	3	6	5	4	7
6	інтереси	1	2	5	6	4	3	7
7	дорослість	4	5	2	6	3	1	7
8	знання	2	3	1	5	6	4	7
9	сімейність	2	3	7	4	5	1	6

Таблиця К.2.8

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues (2.sta)		Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Eigenval	% tota Variance	Cumul. Eigenval	Cumul. %
1	4,875849	54,1761	4,875849	54,1761
2	1,372802	15,25335	6,248651	69,42945

Таблиця К.2.9

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized)		
Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Factor 1	Factor 2
ЖИВЕМО_I	0,194707	0,872445
ЗРІЛІСТЬ	-0,00963	-0,51897
БЛИЗЬКІС	0,56493	0,769728
СХОЖІСТЬ	0,561749	0,426692
ТАКІ_Ж_П	0,931689	0,385848
ІНТЕРЕСИ	0,674507	0,745445
ДОРΟΣЛІС	0,381266	0,094458
ЗНАННЯ	1,00892	-0,10629
СІМЕЙНІС	0,150825	0,732853
Expl. Var	3,181748	3,066903
Prp. Totl	0,353528	0,340767

К.3. результати аналізу ЦІННІСНО-МОТИВАЦІЙНОЇ сфери досліджуваної В.

К.3.1. досліджувана В. до експерименту

Таблиця К.3.1

Рангова решітка

	Я	Ва	Га	Л	Ол	Лі	Ст	на	
		ле	ли	юд	ен	да	ру	дія	
		нт	на	а	а	Д.	к	Ів.	
		ин	М.	М.	Ан		М.		
					.				
		1	2	3	4	5	6	7	8
1	Енергійність	5	8	2	1	3	7	4	6
2	Сміливість	2	8	5	1	4	7	3	6
3	Активність	3	7	5	2	4	8	1	6
4	Доброзичливість	8	3	4	7	5	2	6	1
5	Емоційність	3	8	5	2	6	7	1	4
6	Спортивність	6	8	1	5	2	4	7	3

7	Життєрадісність	7	5	2	8	3	4	6	1
8	Доброта	8	3	4	5	6	2	7	1
9	Дружелюбність	6	7	2	5	3	4	8	1
10	Навчання	8	5	2	7	3	4	6	1
11	Працьовитість	8	5	3	7	4	1	6	2

Таблиця К.3.2

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues (3.sta)				
Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenvalue	Cumul. %
1	6,657667	60,52425	6,657667	60,52425
2	2,453211	22,30192	9,110878	82,82617

Таблиця К.3.3

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) (3.sta)		
Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Factor	
	1	2
ЕНЕРГІЙН	0,814695	0,273425
СМЛИВІС	0,936986	-0,18922
АКТИВНІС	0,916464	-0,26086
ДОБРОЗИЧ	-0,80501	0,486778
ЕМОЦІЙНІ	0,789795	-0,15653
СПОРТИВН	0,146637	0,93631
ЖИТТЄРАД	-0,40662	0,845784
ДОБРОТА	-0,73576	0,423043
ДРУЖЕЛЮБ	-0,10867	0,894716
НАВЧАННЯ	-0,39091	0,854235
ПРАЦЬОВИ	-0,62004	0,662533

Expl.Var	4,930637	4,180241
Prp.Totl	0,44824	0,380022

К.3.2. досліджувана В. відразу після експерименту

Таблиця К.3.4

Рангова решітка

		Я	Ол ен а Ан	Га ли на М.	Лі да Д.	Ма ма	Ва ле нт ин	Л юд а М.	Вч ит ел ь А.
		1	2	3	4	5	6	7	8
1	Взаєморозуміння	8	4	5	2	3	6	7	1
2	Енергійність	5	3	2	7	4	8	1	6
3	Сміливість	2	4	5	7	3	8	1	6
4	Активність	3	4	5	8	1	7	2	6
5	Спортивність	6	2	1	4	7	8	5	3
6	Життєрадісність	7	3	2	4	6	5	8	1
7	Доброта	8	6	4	2	7	3	5	1
8	Дружелюбність	6	3	2	4	8	7	5	1
9	Добротичливість	8	5	4	2	6	3	7	1
10	Співчуття	8	3	2	4	6	5	7	1
11	Емоційність	3	6	5	7	1	8	2	4
12	Працьовитість	8	4	3	1	6	5	7	2

Таблиця К.3.5

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues (3.sta)		Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul. %
1	7,065082	58,87568	7,065082	58,87568
2	2,377825	19,81521	9,442907	78,69089

Таблиця К.3.6

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized)		
Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Factor 1	Factor 2
ВЗАЄМОРО	0,674831	0,308736
ЕНЕРГІЙН	0,183024	-0,80822
СМЛИВІС	-0,25442	-0,91842
АКТИВНІС	-0,28692	-0,91866
СПОРТИВН	0,890654	-0,20046
ЖИТТЄРАД	0,842984	0,361576
ДОБРОТА	0,4907	0,67006

ДРУЖЕЛ ЮБ	0,843274	0,067184
ДОБРОЗИ Ч	0,569793	0,764595
СПІВЧУТ Т	0,878059	0,336172
ЕМОЦІЙН І	-0,15743	-0,77422
ПРАЦЬОВ И	0,742914	0,566911
Expl.Var	4,764091	4,678816
Prp.Totl	0,397008	0,389901

К.3.3. досліджувана В. через 4 МІСЯЦІ після експерименту

Таблиця К.3.7

Рангова решітка

		Я	Ст рук	Га ля	Л юд ми ла	Ва лік	Лі да Д.	Ле на	На дія Іан івн а
		1	2	3	4	5	6	7	8
1	Активність	1	2	5	3	7	8	4	6
2	Вчимося	8	6	2	7	5	4	3	1
3	Життєрадісність	7	6	2	8	5	4	3	1
4	Працьовитість	8	6	3	7	5	1	4	2
5	Доброта	7	6	4	8	3	2	5	1
6	Емоційність	1	2	5	3	8	7	6	4
7	Спортивність	6	7	1	5	8	4	2	3
8	Сміливість	2	3	5	1	8	7	4	6
9	Доброзичливість	8	7	4	5	3	2	6	1
10	Дружба	6	8	2	5	7	4	3	1
11	Енергійність	5	4	2	1	8	7	3	6
12	Творчість	4	5	1	2	7	8	3	6

Таблиця К.3.8

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues (3.sta) Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul. %
1	6,88505	57,37542	6,88505	57,37542
2	2,983982	24,86652	9,869032	82,24193

Таблиця К.3.9

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) (3.sta)		
Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Factor	
	1	2
АКТИВНІ С	0,869611	-0,36198
ВЧИМОС Я	-0,34111	0,873238
ЖИТТЕР АД	-0,3442	0,876866
ПРАЦЬОВ И	-0,59818	0,705374
ДОБРОТА	-0,79953	0,522512
ЕМОЦІЙН І	0,724106	-0,25497
СПОРТИВ Н	0,236109	0,917486
СМЛИВІ С	0,910171	-0,2618
ДОБРОЗИ Ч	-0,69839	0,4787
ДРУЖБА	-0,01435	0,904486
ЕНЕРГІЙ Н	0,85477	0,217467
ТВОРЧІС Т	0,830172	0,24847
Expl.Var	5,304386	4,564646
Prp.Totl	0,442032	0,380387

К.4. результати аналізу ЦІННІСНО-МОТИВАЦІЙНОЇ сфери досліджуваної Г.

К.4.1. досліджувана Г. до експерименту

Таблиця К.4.1

Рангова решітка

	Я	по др уг а	діт и	вч ит ел ь	ви кл ад ач	од но гр уп ни ки	тр ен ер	гр ав ці			
									1	2	3
1		хороший	настрій	2	3	1	6	7	5	8	4
2		активність		2	4	1	6	8	5	7	3
3		любов до роботи		6	7	8	3	2	5	1	4

4	колективізм	6	5	4	3	7	2	8	1
5	знання	7	6	8	2	1	3	4	5
6	життєрадісність	1	3	2	6	7	5	8	4
7	любов до життя	1	3	5	6	8	2	7	4
8	впевненість	7	6	8	2	1	5	3	4
9	працьовитість	7	6	8	3	2	5	1	4
10	піднесеність	3	2	1	6	7	5	8	4
11	рухливість	4	2	1	6	8	5	7	3
12	розуміння смислу	1	3	2	7	6	5	8	4
13	закоханість	1	3	6	5	8	2	7	4
14	рішучість	7	8	6	2	1	5	3	4
15	рух вперед	7	2	8	4	5	6	3	1
16	згуртованість	5	6	4	3	7	2	8	1
17	обізнаність	7	6	8	2	1	4	3	5
18	наполегливість	8	2	7	4	5	6	3	1
19	відданість справі	5	7	8	2	3	6	1	4
20	любов до роботи	5	8	7	2	3	6	1	4

Таблиця К.4.2

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues (4.sta) Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul. %
1	12,89965	64,49823	12,89965	64,49823
2	1,720823	8,604116	14,62047	73,10234

Таблиця К.4.3

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) (4.sta) Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Factor	
	1	2
ХОРОШИ Й	0,923151	0,257725
АКТИВНІ С	0,845694	0,353386
ЛЮБОВ_ ДО	-0,92652	-0,21399
КОЛЕКТИ В	0,092449	0,762938
ЗНАННЯ	-0,83444	-0,07114
ЖИТТЄРА Д	0,891772	0,298879
ЛЮБОВ_ ДО	0,620057	0,525674
ВПЕВНЕН І	-0,92597	-0,15333
ПРАЦЬОВ И	-0,95299	-0,21777

ПІДНЕСЕ Н	0,899753	0,251225
РУХЛИВІ С	0,801574	0,336178
РОЗУМІН Н	0,89883	0,177306
ЗАКОХАН І	0,480681	0,55293
РІШУЧІС Т	-0,81407	-0,22502
РУХ_ ВПЕР	-0,49498	0,281121
ЗГУРТОВ А	0,108826	0,80634
ОБІЗНАНІ	-0,90003	-0,18984
НАПОЛЕГ Л	-0,47055	0,245944
ВІДДАНІС	-0,85938	-0,1646
ЛЮБОВ_ ДО	-0,8039	-0,20004
Expl.Var	11,90286	2,71761
Prp.Totl	0,595143	0,13588

К.4.2. досліджувана Г. відразу після експерименту

Таблиця К.4.4

Рангова решітка

		Я	діт и	вч ит ел ь	по др уг а	од но гр уп ни ки	Та ма ра, Ко ля, Са шк о	тр ен ер	ви кл ад ач
		1	2	3	4	5	6	7	8
1	наполегливість	8	7	4	2	6	1	3	5
2	активність	2	1	6	4	5	3	7	8
3	життєрадісність	1	2	6	3	5	4	8	7
4	впевненість	7	8	2	6	5	4	3	1
5	робота понад усе	7	8	3	6	5	4	1	2
6	любов до життя	1	5	6	3	2	4	7	8
7	згуртованість	5	4	3	6	2	1	8	7
8	працьовитість	6	8	3	7	5	4	1	2
9	життєва сила	2	4	6	3	1	5	7	8
10	інтелект	7	8	2	6	4	5	3	1
11	позитивні емоції	2	1	6	3	5	4	8	7

12	відданість	5	8	2	7	6	4	1	3
----	------------	---	---	---	---	---	---	---	---

Таблиця К.4.5

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues (4.sta) Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul %
1	8,35177	69,59809	8,35177	69,59809

Таблиця К.4.6

Факторні навантаження

Factor Loadings (Unrotated) (4.sta) Extraction: Principal factors (Centroid)	
	Factor 1
НАПОЛЕГЛ	0,381721
АКТИВНІС	-0,91449
ЖИТТЄРАД	-0,92712
ВПЕВНЕНІ	0,920477
РОБОТА_П	0,966864
ЛЮБОВ_ДО	-0,78775
ЗГУРТОВА	-0,38755
ПРАЦЬОВИ	0,927883
ЖИТТЄВА	-0,83128
ІНТЕЛЕКТ	0,893455
ПОЗИТИВН	-0,94155
ВІДДАНІС	0,848879
Expl.Var	8,35177
Prp.Totl	0,695981

К.4.3. досліджувана Г. через 4 МІСЯЦІ після експерименту

Таблиця К.4.7

Рангова решітка

	Я	спортивний теренр	Шкільні друзі	вчитель математики	друзі по спорту	вкладач їх ології	по друга	однорупники	
									1
1	енергійність	2	7	1	6	3	8	4	5
2	відданість своїй справі	5	1	8	2	4	3	7	6
3	впевненість	7	3	8	2	4	1	6	5
4	трудолюбство	7	1	8	3	4	2	6	5
5	життєрадісність	1	7	2	6	4	8	3	5
6	піднесеність	2	8	1	6	4	7	3	5
7	згуртованість	5	8	4	3	1	7	6	2
8	ерудованість	7	3	8	2	5	1	6	4

9	любов до життя	1	7	5	6	4	8	3	2
10	наполегливість	7	4	8	3	2	5	1	6

Таблиця К.4.8

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues (4.sta) Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul. %
1	6,848324	68,48324	6,848324	68,48324
2	0,711331	7,113307	7,559654	75,59654

Таблиця К.4.9

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) (4.sta) Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Factor	
	1	2
ЕНЕРГІЙН	0,734346	0,601251
ВІДДАНІС	-0,82722	-0,25114
ВПЕВНЕНІ	-0,89511	-0,3414
ТРУДОЛЮБ	-0,88855	-0,39942
ЖИТТЄРАД	0,738902	0,588967
ПІДНЕСЕН	0,826937	0,463619
ЗГУРТОВА	0,013366	0,695931
ЕРУДОВАН	-0,83637	-0,40343
ЛЮБОВ_ДО	0,448776	0,677743
НАПОЛЕГЛ	-0,48668	0,093204
Expl. Var	5,182062	2,377593
Prp. Totl	0,518206	0,237759

К.5. результати аналізу ЦІННІСНО-МОТИВАЦІЙНОЇ сфери досліджуваної Д.

К.5.1. досліджувана Д. до експерименту

Таблиця К.5.1

Рангова решітка

	ма	тат	юл	віт	ан	др	пе	ма	ка
Я	ма	о	я	а	дрі	уг	рш	те	ка
	ма	о	я	а	й	а	а	м	тя

									ВЧ ИТ		
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	працьовитість	7	10	8	9	2	1	5	6	4	3
2	спокійність	2	1	10	3	8	9	7	6	5	4
3	тривожність	8	9	4	10	2	1	6	7	5	3
4	відповідальність	6	10	9	8	7	1	5	4	2	3
5	соромязливість	7	3	1	6	5	2	4	8	9	10
6	Правильність	9	8	4	10	2	1	6	7	5	3
7	Підкора	4	5	10	6	3	9	8	7	2	1
8	Владність	3	4	10	6	5	9	7	8	2	1
9	Вміння розуміти	6	5	4	10	9	1	3	2	8	7
10	Дружелюбність	6	10	9	7	8	1	5	4	2	3
11	сила волі	5	10	9	8	4	1	6	7	3	2
12	сміливість	3	9	10	5	4	6	8	7	2	1
13	комунікабельність	4	5	10	6	3	9	8	7	2	1
14	гнучкість	3	4	10	5	6	7	9	8	2	1
15	відвертість	6	5	4	10	9	1	3	2	8	7
16	Пунктуальність	8	10	7	9	2	1	5	6	4	3
17	Доброта	1	2	10	3	9	8	7	6	5	4
18	Лагідність	7	3	1	5	6	2	4	8	9	10
19	Покірливість	5	10	9	8	4	1	7	6	3	2
20	Милостивість	3	9	10	4	5	6	8	7	1	2

Таблиця К.5.2

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues (5.sta)				
Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul. %
1	8,648552	43,24276	8,648552	43,24276
2	6,645487	33,22744	15,29404	76,47019

Таблиця К.5.3

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) (5.sta)		
Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Factor 1	Factor 2
ПРАЦЬОВ И	0,058049	0,952968
СПОКІЙНІ	0,657824	-0,54329
ТРИВОЖН І	-0,2149	0,834433
ВІДПОВІД	0,167107	0,815306
СОРОМЯЗ Л	-0,80206	-0,16829
ПРАВИЛЬ Н	-0,24581	0,790344
ПІДКОРА	0,928991	0,121274

ВЛАДНІС Т	0,922144	0,009667
ВМІННЯ_ Р	-0,6786	0,236944
ДРУЖЕЛ ЮБ	0,176097	0,733502
СИЛА_ ВОЛ	0,314125	0,911561
СМЛИВІ С	0,848191	0,449165
КОМУНІК А	0,928991	0,121274
ГНУЧКІС Т	0,906088	0,071219
ВІДВЕРТІ	-0,6786	0,236944
ПУНКТУА Л	-0,0296	0,950787
ДОБРОТА	0,624265	-0,46359
ЛАГІДНІС	-0,79459	-0,2325
ПОКІРЛИ В	0,328566	0,907234
МИЛОСТ ИВ	0,842883	0,375936
Expl.Var	8,221802	7,072237
Prp.Totl	0,41109	0,353612

К.5.2. досліджувана Д. відразу після експерименту

Таблиця К.5.4

Рангова решітка

		Я	Ка те ри на	юл я	тат о	ма ма	Од но гр уп ни к	др уг а	пе рш а вч ит	Да ша	ма те м
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	тривожність	8	3	10	4	9	1	6	7	2	5
2	піддатливість	2	1	5	10	4	7	9	8	6	3
3	відвертість	6	7	10	4	5	1	3	2	9	8
4	відповідальність	6	3	8	9	10	1	5	4	7	2
5	скромність	7	10	6	1	3	2	4	8	5	9
6	сила волі	5	2	8	9	10	1	6	7	4	3
7	спокій	2	4	3	10	1	9	7	6	8	5
8	комунікабельність	5	1	6	10	4	8	9	7	3	2
9	хорообрість	3	1	5	10	9	6	8	7	4	2

Таблиця К.5.5

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues (5.sta)		Extraction: Principal factors (Centroid)	
	Eigenval		Cumul.%

		% total Variance	Cumul. Eigenval	
1	4,247789	47,19765	4,247789	47,19765
2	2,89936	32,21511	7,147149	79,41276

Таблиця К.5.6

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) (5.sta) Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Factor 1	Factor 2
ТРИВОЖ НІ	-0,22144	0,824957
ПІДДАТЛ И	0,933896	0,039647
ВІДВЕРТІ	-0,6577	0,220058
ВІДПОВІ Д	0,156079	0,868012
СКРОМНІ С	-0,7477	-0,21162
СИЛА_ ВОЛ	0,315675	0,944075
СПОКІЙ	0,728739	-0,56129
КОМУНІ КА	0,928869	0,111621
ХОРОБРІ С	0,863698	0,472144
Expl. Var	4,176667	2,970482
Prp. Totl	0,464074	0,330054

К.5.3. досліджувана Д. через 4 МІСЯЦІ після експерименту

Таблиця К.5.7

Рангова решітка

	Я	Ма ти	Ві та	Ба ьк о	Ан дрі й	Ка те ри на	Др уг	пе рш а вч ит	ма те м	юл я	
											1
1	спокій	2	1	9	10	8	4	7	6	5	3
2	бажання спілкуватися	4	5	9	10	3	1	8	7	2	6
3	працьовитість	7	10	1	8	2	3	5	6	4	9
4	гнучкість	3	4	7	10	6	1	9	8	2	5
5	відвертість	6	5	1	4	9	7	3	2	8	10
6	відповідальність	6	10	1	9	7	3	5	4	2	8
7	тривожність	8	9	1	4	2	3	6	7	5	10
8	скромність	7	1	3	2	5	10	4	7	9	6

9	відчайдушність	2	9	5	10	4	1	8	7	3	6
10	сила волі	5	10	1	9	4	2	6	7	3	8
11	соромязливість	7	3	2	1	5	10	4	8	9	6
12	сміливість	3	9	6	10	4	1	8	7	2	5

Таблиця К.5.8

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues (5.sta)				
Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul. %
1	5,950908	49,5909	5,950908	49,5909
2	3,288611	27,40509	9,239519	76,99599

Таблиця К.5.9

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) (5. sta)		
Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Factor	
	1	2
СПОКІЙ	0,585042	-0,576
БАЖАНН Я	0,91861	0,044542
ПРАЦЬОВ И	0,119502	0,953932
ГНУЧКІС Т	0,883573	0,006784
ВІДВЕРТІ	-0,60953	0,270867
ВІДПОВІД	0,248188	0,742182
ТРИВОЖ НІ	-0,16661	0,821869
СКРОМНІ С	-0,79558	-0,27008
ВІДЧАЙД У	0,822818	0,467001
СИЛА_ ВОЛ	0,376701	0,913024
СОРОМЯЗ Л	-0,84353	-0,08929
СМІЛИВІ С	0,896374	0,393123
Expl. Var	5,408889	3,83063
Prp. Totl	0,450741	0,319219

К.6. результати аналізу ЦІННІСНО-МОТИВАЦІЙНОЇ сфери досліджуваної Е.

К.6.1. досліджувана Е. до експерименту

Таблиця К.6.1

Рангова решітка

		Я	ма	тг	Др	ВІ	вч	ба	П	ТВ	В
		1	2	3	уз		елі	бу			
1	Схожість поглядів	6	10	9	4	2	5	8	3	7	4
2	Відповідальність	7	10	9	1	4	3	8	2	6	3
3	Доброта	7	9	8	6	5	4	10	1	3	2
4	Розум	7	10	9	1	3	4	8	2	6	3
5	Витриманість	7	9	8	6	4	5	10	1	3	2
6	Уважність	10	6	4	5	3	2	8	7	9	1
7	Інтелект	10	5	4	7	6	3	2	9	8	1
8	Терпимість	7	6	10	1	5	2	9	4	8	3
9	Дружелюбність	10	6	5	4	3	2	7	8	9	1
10	Дисциплінованість	7	10	9	3	2	1	8	4	5	6
11	мудрість	6	9	8	3	2	1	10	4	5	7
12	відважність	7	8	10	1	4	2	6	5	9	3
13	вимогливість	6	10	9	6	1	8	7	3	5	4
14	мрійливість	10	5	4	7	6	3	2	8	9	1
15	рішучість	7	6	10	1	5	2	8	3	9	4
16	Доброзичливість	6	9	10	4	2	5	8	3	7	4
17	Терплячість	7	9	10	2	3	1	8	4	5	6
18	Впевненість	6	8	9	3	2	1	10	4	5	7
19	Наполегливість	7	10	8	1	4	2	6	5	9	3
20	Повчальність	6	10	9	6	1	7	8	3	5	4

Таблиця К.6.2

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues (6.sta)			
Extraction: Principal factors (Centroid)			
	Eigenval		Cumul. %

		% total Variance	Cumul. Eigenval	
1	11,13874	55,6937	11,13874	55,6937
2	3,72882	18,6441	14,86756	74,33781

Таблиця К.6.3

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) (6. sta)		
Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Factor	
	1	2
СХОЖІСТЬ	0,927117	0,138082
ВІДПОВІД	0,877448	0,296679
ДОБРОТА	0,776763	-0,02967
РОЗУМ	0,901127	0,249025
ВИТРИМАН	0,804601	-0,08044
УВАЖНИСТ	0,251518	0,780985
ІНТЕЛЕКТ	-0,32609	0,763715
ТЕРПИМИС	0,664441	0,502494
ДРУЖЕЛЮБ	0,234255	0,875904
ДИСЦИПЛІ	0,872059	0,188477
МУДРІСТЬ	0,824233	0,078422
ВІДВАЖНИ	0,63424	0,625297
ВИМОГЛИВ	0,774682	-0,18668
МРІЙЛИВИ	-0,29661	0,802107
РІШУЧИСТ	0,639972	0,483067
ДОБРОЗИЧ	0,916543	0,150103
ТЕРПЛЯЧІ	0,839858	0,228471
ВПЕВНЕНІ	0,815007	0,08895
НАПОЛЕГЛ	0,650118	0,604289
ПОВЧАЛЬН	0,855744	-0,15354
Expl.Var	10,66257	4,204987
Prp.Totl	0,533129	0,210249

К.6.2. досліджувана Е. відразу після експерименту

Таблиця К.6.4

Рангова решітка

		Я	ба ть ко	ма ма	ба бу ся	Др уг а А	Ва ле нт ин а	Ва си ль	вч ит елі	Пе тр о	Та ма ра Ві к
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Відповідальність	7	9	10	8	1	4	3	2	5	6
2	Дисциплінованість	7	9	10	8	3	6	2	1	4	5
3	мудрість	6	8	9	10	3	7	2	1	4	5
4	сміливість	7	10	8	6	1	3	4	2	5	9
5	Доброта	7	8	9	10	6	2	5	4	1	3
6	вимогливість	6	9	7	10	6	4	1	8	3	5
7	романтизм	1	4	5	2	7	10	6	3	8	9
8	Дружелюбність	10	5	6	7	4	1	3	2	8	9
9	Схожість поглядів	6	9	10	8	4	4	2	5	3	7
10	рішучість у діях	7	10	6	8	1	4	5	2	3	9

Таблиця К.6.5

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues (6.sta)		Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul. %
1	6,037277	60,37277	6,037277	60,37277
2	1,371234	13,71234	7,408511	74,08511

Таблиця К.6.6

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) (6.sta)		
Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Factor 1	Factor 2
ВІДПОВІД	0,910529	0,345368
ДИСЦИП ЛІ	0,851707	0,359354
МУДРІСТ Ь	0,784981	0,350074
СМІЛИВІ С	0,933046	0,117582
ДОБРОТА	0,341998	0,800042
ВИМОГЛ ИВ	0,203323	0,854355
РОМАНТ ИЗ	-0,08356	-0,75606
ДРУЖЕЛ ЮБ	0,566663	0,054913

СХОЖІСТЬ	0,677868	0,610139
РІШУЧІСТЬ	0,818519	0,222969
Expl.Var	4,657109	2,751402
Prp.Totl	0,465711	0,27514

К.6.3. досліджувана Е. через 4 МІСЯЦІ після експерименту

Таблиця К.6.7

Рангова решітка

		Я	Друзі	В.І	вчителі	тато	Мати	Бабуся	Павло	Віталій	Тамара Вікт
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	відважність	7	1	3	2	10	8	6	5	4	9
2	чесність	8	1	3	5	9	10	7	2	4	6
3	мої погляди	6	4	4	5	9	8	10	3	2	7
4	доброзичливість	7	6	2	8	4	10	9	1	5	3
5	Дружелюбність	10	4	1	2	5	6	7	8	3	9
6	мудрість	6	3	7	1	8	9	10	4	2	5
7	відповідальність	6	3	7	1	9	10	8	4	2	5
8	вимогливість	6	6	4	8	9	10	7	3	1	5
9	мрійливість	10	7	1	3	4	5	2	8	6	9
10	рішучість	7	1	4	2	10	6	8	3	5	9

Таблиця К.6.8

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues (6.sta)		Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul. %
1	5,320492	53,20492	5,320492	53,20492
2	1,958296	19,58296	7,278788	72,78788
3	1,0447	10,447	8,323488	83,23488

Таблиця К.6.9

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) (6.sta)			
Extraction: Principal factors (Centroid)			
	Factor		
	1	2	3
ВІДВАЖНІСТЬ	0,848003	0,499975	0,051462
ЧЕСНІСТЬ	0,724252	0,245187	0,519814
	0,75585		

МОЇ_ПОГЛ		0, 038365	0, 577506
ДОБРОЗИ Ч	0, 023019	-0, 00848	0, 831423
ДРУЖЕЛ ЮБ	0, 335895	0, 716634	0, 093156
МУДРИСТ Б	0, 879841	-0, 23143	0, 263257
ВІДПОВІД	0,87254	-0, 16064	0, 246291
ВИМОГЛ ИВ	0, 362529	-0, 08321	0, 782225
МРІЙЛИВІ	-0, 20126	0, 904318	-0, 13584
РІШУЧИСТ	0, 873189	0, 359204	0, 020652
Expl.Var	4, 398151	1, 858307	2, 067029
Prp.Totl	0, 439815	0, 185831	0, 206703

К.7. результати аналізу ЦІННІСНО-МОТИВАЦІЙНОЇ сфери досліджуваної Є.

К.7.1. досліджувана Є. до експерименту

Таблиця К.7.1

Рангова решітка

		Я	Ке рів ник	Вч ит елі	Ма ма	Ди ре кт ор	Ні н. Ге р.	Од но гр уп ни ки	Пе рш а вч ит ел ьк а	Ви хо ва те ль	Баб уся
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Дружність	1	5	9	3	8	10	7	2	6	4
2	Працьовитість	10	6	3	2	7	9	8	4	5	1
3	Взаєморозуміння	6	8	10	1	3	9	5	4	7	2
4	Спонтанність	2	3	10	6	7	8	1	9	4	5
5	Вихованість	10	5	7	3	2	8	9	1	6	4
6	Наполегливість	10	2	5	6	1	8	9	3	4	7
7	Досвідченість	10	4	6	7	2	3	9	1	5	8
8	Доброта	6	4	5	1	7	9	8	3	10	2
9	Енергійність	9	6	10	3	2	1	8	5	7	4
10	Упертість	2	9	10	6	3	1	7	4	8	5
11	Досвідченість	10	6	8	2	1	4	9	5	7	3
12	Любов	9	5	6	1	7	10	8	3	4	2

13	Близькість	3	6	9	1	4	10	7	5	8	2
14	Гордість	10	8	9	5	2	1	7	3	6	4

Таблиця К.7.2

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues (7.sta)				
Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul. %
1	5,056405	36,11718	5,056405	36,11718
2	3,291665	23,51189	8,34807	59,62907
3	2,140536	15,28955	10,48861	74,91862

Таблиця К.7.3

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) (7. sta)			
Extraction: Principal factors (Centroid)			
	Factor		
	1	2	3
ДРУЖНІС Т	-0, 26874	0, 659969	-0, 06466
ПРАЦЬОВ И	0, 466918	0, 645949	-0, 26809
ВЗАЄМО Р	-0, 07845	0, 767971	0,4608
СПОНТА НН	-0,6949	0, 057049	-0, 07968
ВИХОВА НІ	0, 739225	0, 561577	0, 274111
НАПОЛЕГ Л	0, 735825	0, 085199	-0, 02673
ДОСВІДЧ Е	0, 850241	-0, 24053	0, 314425
ДОБРОТА	0, 158592	0, 806189	-0,0506
ЕНЕРГІЙ Н	0, 364604	0, 084867	0, 822006
УПЕРТІС Т	-0, 23354	-0, 09043	0,83071
ДОСВІДЧ Е	0, 558383	0, 346626	0, 605844
ЛЮБОВ	0, 374177	0, 821865	-0, 16476
БЛИЗЬКІС	-0, 23343	0, 870768	0, 286007
ГОРДІСТЬ	0, 485594	-0, 03981	0,76351
Expl.Var			

	3, 544796	4, 047079	2, 896732
Prp.Totl	0,2532	0, 289077	0, 206909

К.7.2. досліджувана Є. відразу після експерименту

Таблиця К.7.4

Рангова решітка

	Я	Кл	Вч	Ма	Ди	НГ	Од	Пе	Ви	
		ас	ит	ма	ре		но	рш	хо	
		ни	ль	ма	кт		гр	а	ва	
		й	1		ор		уп	вч	те	
		ке					ни	ит	ль	
		рві					ки	ел		
		ни						ьк		
		к						а		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
1	Вихованість	9	5	7	3	2	8	9	1	6
2	Наполегливість	9	2	5	6	1	8	9	3	4
3	Працьовитість	9	6	3	2	7	9	8	4	5
4	Взаєморозуміння	6	8	9	1	3	9	5	4	7
5	Досвідченість	9	4	6	7	2	3	9	1	5
6	Доброта	6	4	5	1	7	9	8	3	9
7	Енергійність	9	6	9	3	2	1	8	5	7
8	Упертість	2	9	9	6	3	1	7	4	8
9	Досвідченість	9	6	8	2	1	4	9	5	7
10	Любов	9	5	6	1	7	9	8	3	4
11	Дружність	1	5	9	3	8	4	7	2	6
12	Спонтанність	2	3	9	6	7	8	1	9	4
13	Близькість	3	6	9	1	4	9	7	5	8
14	Гордість	9	8	9	5	2	1	7	3	6
15	Ніжність	8	5	6	1	7	8	9	2	3

Таблиця К.7.5

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues (7.sta)				
Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul. %
1	5,585493	37,23662	5,585493	37,23662
2	2,302205	15,34803	7,887698	52,58465
3	3,173841	21,15894	11,06154	73,74359

Таблиця К.7.6

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) (7. sta)			
Extraction: Principal factors (Centroid)			
	Factor		
	1	2	3
ВИХОВА НІ	0, 562025	0, 282146	0, 701545
НАПОЛЕГ Л	0, 393353	-0, 22149	0, 654141
ПРАЦЬОВ И	0, 007992	0, 005938	0, 877302
ВЗАЄМО О	0, 138183	0, 652969	0, 37206
ДОСВІДЧ Е	0, 835906	-0, 20354	0, 239543
ДОБРОТА	-0, 00972	0, 497336	0, 623237
ЕНЕРГІЙ Н	0, 851848	0, 175748	-0, 02437
УПЕРТИС Т	0, 533785	0, 472697	-0, 63082
ДОСВІДЧ Е	0, 762447	0, 267862	0, 300729
ЛЮБОВ	0, 108026	0, 218692	0, 879851
ДРУЖНІС Т	0, 025161	0, 622222	-0, 10015
СПОНТА НН	-0, 64717	0, 140218	-0, 26916
БЛИЗЬКІС	-0, 04364	0,95285	0, 256835
ГОРДІСТЬ	0,92276	0, 085076	-0, 12105
НІЖНІСТ Ь	0, 209863	0, 246168	0, 807469
Expl.Var	4, 109045	2, 600327	4, 352167
Prp.Totl	0, 273936	0, 173355	0, 290144

К.7.3. досліджувана Є. через 4 МІСЯЦІ після експерименту

Таблиця К.7.7

Рангова решітка

Од но кл ас ни	Ке рів ни к	Вч ит елі	Ма ма	Ди ре кт ор	Ні не ль Ге ра	Од но гр уп ни	Пе рш а вч ит	Ви хо ва те ль	Баб уся
----------------------------	----------------------	-----------------	----------	----------------------	----------------------------	----------------------------	---------------------------	----------------------------	------------

		ки					нді вн а	ки	ел ьк а		
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Дружність	1	5	9	3	8	10	7	2	6	4
2	Працьовитість	10	6	3	2	7	9	8	4	5	1
3	Взаєморозуміння	6	8	10	1	3	9	5	4	7	2
4	Спонтанність	2	3	10	6	7	8	1	9	4	5
5	Вихованість	10	5	7	3	2	8	9	1	6	4
6	Наполегливість	10	2	5	6	1	8	9	3	4	7
7	Досвідченість	10	4	6	7	2	3	9	1	5	8
8	Доброта	6	4	5	1	7	9	8	3	10	2
9	Енергійність	9	6	10	3	2	1	8	5	7	4
10	Упертість	2	9	10	6	3	1	7	4	8	5
11	Досвідченість	10	6	8	2	1	4	9	5	7	3
12	Любов	9	5	6	1	7	10	8	3	4	2
13	Близькість	3	6	9	1	4	10	7	5	8	2
14	Гордість	10	8	9	5	2	1	7	3	6	4

Таблиця К.7.8

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues (7.sta) Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenvalue	Cumul. %
1	5,056405	36, 11718	5, 056405	36, 11718
2	3,291665	23, 51189	8,34807	59, 62907
3	2,140536	15, 28955	10, 48861	74, 91862

Таблиця К.7.9

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) (7. sta) Extraction: Principal factors (Centroid)			
	Factor		
	1	2	3
ДРУЖНІС Т	-0, 26874	0, 659969	-0, 06466
ПРАЦЬОВ И	0, 466918	0, 645949	-0, 26809
			0,4608

ВЗАЄМОРО	-0,07845	0,767971	
СПОНТАНН	-0,6949	0,057049	-0,07968
ВИХОВАНН	0,739225	0,561577	0,274111
НАПОЛЕГЛ	0,735825	0,085199	-0,02673
ДОСВІДЧЕ	0,850241	-0,24053	0,314425
ДОБРОТА	0,158592	0,806189	-0,0506
ЕНЕРГІЙН	0,364604	0,084867	0,822006
УПЕРТИСТ	-0,23354	-0,09043	0,83071
ДОСВІДЧЕ	0,558383	0,346626	0,605844
ЛЮБОВ	0,374177	0,821865	-0,16476
БЛИЗЬКІС	-0,23343	0,870768	0,286007
ГОРДІСТЬ	0,485594	-0,03981	0,76351
Expl.Var	3,544796	4,047079	2,896732
Prp.Totl	0,2532	0,289077	0,206909

К.8. результати аналізу ЦІННІСНО-МОТИВАЦІЙНОЇ сфери досліджуваної Ж.

К.8.1. досліджувана Ж. до експерименту

Таблиця К.8.1

Рангова решітка

		Я	Вади м	Жор а	Бать ки	Гу зу н	Кл им чу к
		1	2	3	4	5	6
1	Розуміння	1	3	4	2	5	6
2	Інтерес	1	2	4	3	6	5
3	Вимогливість	1	2	4	3	5	6
4	Відвертість	3	4	2	1	5	6
5	Веселість	1	2	3	4	6	5
6	Чуйність	2	3	4	1	6	5
7	Любов	3	2	4	1	5	6
8	Активність	1	2	3	6	4	5

9	Відповідальність	2	3	4	1	5	6
10	Жага до життя	1	2	3	4	5	6
11	Інтелект	3	4	5	2	6	1
12	Значимість	3	1	4	2	5	6
13	працелюбність	3	1	4	2	5	6
14	Принциповість	1	2	4	3	5	6
16	Гоноровість	3	2	4	1	5	6

Таблиця К.8.2

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues (8.sta) Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenvalue	Cumul. %
1	10,09967	63,12296	10,09967	63,12296
2	2,242015	14,0126	12,34169	77,13555

Таблиця К.8.3

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) (8.sta) Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Factor	
	1	2
РОЗУМІНН	0,757259	0,526701
ІНТЕРЕС	0,58874	0,640627
ВИМОГЛИВ	0,647303	0,725692
ВІДВЕРТІ	0,738759	0,104058
ВЕСЕЛІСТ	0,373571	0,816869
ЧУЙНІСТ	0,829474	0,212769
ЛЮБОВ	0,975489	0,160235
АКТИВНІ	-0,11841	1,01554
ВІДПОВІД	0,930955	0,238415
ЖАГА_ДО	0,432739	0,899799
ІНТЕЛЕКТ	0,058618	-0,08765
ЗНАЧИМІ	0,825113	0,381194
	0,825113	0,381194

ПРАЦЕЛ ЮБ		
ПРИНЦИ ПО	0,647303	0,725692
РОЗУМІН Н	-0,38615	0,114433
ГОНОРОВ I	0,975489	0,160235
Expl.Var	7,616693	4,724995
Prp.Totl	0,476043	0,295312

К.8.2. досліджувана Ж. відразу після експерименту

Таблиця К.8.4

Рангова решітка

		Я	Ва ди м	Ба ть ки	Гу зу н	Ж ор а	Од но гр ун ик и	То ма	Ви кл ад ач
		1	2	4	5	3	6	7	8
1	Відповідальність	2	3	1	5	4	8	7	6
2	Розуміння	1	3	2	5	4	7	8	6
3	Цікавість	1	2	3	6	4	8	7	5
4	Любов	3	2	1	5	4	7	8	6
5	Життєрадісність	1	2	4	5	3	8	7	6
6	розум	3	4	2	6	5	7	8	1
7	Активність	1	2	6	4	3	8	7	5
8	Значимість	3	1	2	5	4	8	7	6

Таблиця К.8.5

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues (8.sta)				
Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul. %
1	6,549694	81,87118	6,549694	81,87118
2	0,436986	5,46232	6,98668	87,3335

Таблиця К.8.6

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) (8.sta)		
Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Factor 1	Factor 2
ВІДПОВІ Д	0,862279	0,407183
РОЗУМІН Н	0,872436	0,41626
ЦІКАВІСТ	0,820915	0,538094
ЛЮБОВ	0,855783	0,377717
ЖИТТЄР АД	0,917528	0,292384

РОЗУМ	0,299817	0,830887
АКТИВНІ С	0,78206	0,264149
ЗНАЧИМІ С	0,900314	0,323869
Expl.Var	5,264866	1,721814
Prp.Totl	0,658108	0,215227

К.8.3. досліджувана Ж. через 4 МІСЯЦІ після експерименту

Таблиця К.8.7

Рангова решітка

		Я	Ва ди м	Ба ть ко	Ви кл ад ачі	Ж ор а	Ке рів ни к
		1	2	3	4	5	6
1	Цікавість мені	2	4	3	5	1	6
2	Розуміння	1	4	2	6	3	5
3	Любов	4	3	1	6	2	5
4	Значимість	3	4	2	6	1	5
5	Інтелект	3	5	2	1	4	6
6	Вміння відпочивати	1	2	4	6	3	5
7	Активність	1	3	6	5	2	4
8	Відповідальність	2	4	1	6	3	5
9	Веселість	1	3	4	6	2	5

Таблиця К.8.8

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues (8.sta) Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul. %
1	5,243941	58,26601	5,243941	58,26601
2	1,678432	18,64925	6,922373	76,91526

Таблиця К.8.9

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) (8.sta) Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Factor 1	Factor 2
ЦІКАВІС Т	0,79147	0,263607
РОЗУМІН Н	0,844323	0,278647
ЛЮБОВ	0,877045	-0,07226
ЗНАЧИМ ІС	0,923682	0,132658
ІНТЕЛЕК Т	0,175882	-0,65696

ВМІННЯ_В	0,555901	0,699094
АКТИВНІ_С	0,18443	0,847056
ВІДПОВІ_Д	0,915159	0,023929
ВЕСЕЛІС_Т	0,667828	0,703446
Expl.Var	4,619185	2,303188
Prp.Totl	0,513243	0,25591

К.9. результати аналізу ЦІННІСНО-МОТИВАЦІЙНОЇ сфери досліджуваної З.

К.9.1. досліджувана З. до експерименту

Таблиця К.9.1

Рангова решітка

		Я	Мама	Батько	Діти	Г-ай	Вчителі	МЮ	Бабуся	Вчителі
		1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Наполегливість	4	1	5	9	3	7	8	6	2
2	Працьовитість	6	1	5	9	4	3	8	2	7
3	Працелюбність	6	5	1	9	4	3	8	2	7
4	Трудолюбство	5	2	3	7	8	4	6	1	9
5	Романтичність	5	1	4	8	6	3	7	2	9
6	Егоїзм	5	2	3	8	7	4	6	1	9
7	Старанність	2	3	5	1	7	8	4	6	9
8	Добррозичливість	4	1	6	9	2	5	7	3	8
9	Балакучість	1	2	3	6	8	7	5	4	9
10	Оптимізм	2	5	3	1	7	8	4	6	9
11	Розсудливість	6	1	4	9	2	5	7	3	8

Таблиця К.9.1 (продовження)

		1	2	3	4	5	6	7	8	9
12	Любов до дітей	6	1	3	9	5	4	7	2	6
13	Розум	7	2	3	9	1	5	8	4	6
14	Вміння смачно готувати	4	2	3	9	6	7	5	1	8
15	Терплячість	7	3	2	9	6	4	8	1	5
16	Любов до мами	1	2	3	6	7	8	5	4	9
	Доброта	5	3	2	7	8	4	6	1	9

17										
18	Чутливість	4	1	5	8	6	3	7	2	9
19	Спокійність	5	3	2	8	7	4	6	1	9
20	Доброта	5	1	4	9	3	7	8	6	2
21	Комунікабельність	6	1	3	9	4	5	7	2	6
22	Впертість	7	2	3	9	1	4	8	5	6
23	Дотримання обіцянки	4	2	3	9	7	6	5	1	8
24	Сильний характер	7	3	2	9	8	4	6	1	5

Таблиця К.9.2

Внесок факторів у загальну дисперсію

Eigenvalues (9.sta)		Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Eigenval	% total Variance	Cumul. Eigenval	Cumul. %
1	13,61424	56,72598	13,61424	56,72598
2	4,604206	19,18419	18,21844	75,91017

Таблиця К.9.3

Факторні навантаження

Factor Loadings (Varimax normalized) (9.sta)		
Extraction: Principal factors (Centroid)		
	Factor 1	Factor 2
НАПОЛЕГ Л	0,051574	0,695491
ПРАЦЬОВ И	0,629778	0,675376
ПРАЦЕЛ ЮБ	0,58213	0,529358
ТРУДОЛ ЮБ	0,95504	0,040577
РОМАНТ ИЧ	0,854572	0,339052
ЕГОЇЗМ	0,950691	0,178728
СТАРАНН І	0,290158	-0,65352
ДОБРОЗИ Ч	0,54431	0,573904
БАЛАКУЧ І	0,786993	-0,29409
ОПТИМІЗ М	0,265758	-0,72221
	0,573467	0,682427

РОЗСУДЛ И		
ЛЮБОВ_ ДО	0,724805	0,645991
РОЗУМ	0,304635	0,873956
ВМІННЯ_ С	0,875579	0,221348
ТЕРПЛЯЧІ	0,639933	0,574043
ЛЮБОВ_ ДО	0,726728	-0,23734
ДОБРОТА	0,938652	0,012766
ЧУТЛИВІ С	0,831457	0,298374
СПОКІЙН І	0,933259	0,151439
ДОБРОТА	0,06624	0,74909
КОМУНІК А	0,674135	0,700201
ВПЕРТИСТ	0,245225	0,87908
ДОТРИМ АН	0,931309	0,166875
СИЛЬНИЙ	0,675715	0,383527
Expl.Var	11,29238	6,926062
Prp.Totl	0,470516	0,288586

К.9.2. досліджувана з. відразу після експерименту

Таблиця К.9.4

Рангова решітка

		Я	Вч ит ел ьк а шк ол и	Ба ть ко	Ма ма	Н. О.	Ш кіл ьєі вч ит елі	М Ю	Ба бу ся	Ді ти
		1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Наполегливість	4	7	5	3	1	2	9	6	8
2	Працьовитість	6	3	5	1	4	7	8	2	9
3	Оптимізм	2	8	3	5	7	9	4	6	1

Таблиця К.9.4 (продовження)

		1	2	3	4	5	6	7	8	9
4	Розсудливість	6	5	4	1	2	8	7	3	9
5	Любов до дітей	6	4	3	1	5	6	7	2	9
6	розумність	7	5	2	3	1	6	8	4	9
7	Хазяйновитість	7	4	3	2	6	8	5	1	9
8	Терплячість	7	4	2	3	6	5	8	1	9
9	Любов	1	7	3	2	8	9	5	4	6

10	Чутливість	4	3	5	1	6	9	7	2	8
11	спокій	5	4	2	3	7	9	6	1	8

Таблиця К.9.5

Таблиця К.9.6

Внесок факторів у загальну дисперсію

Факторні навантаження

Eigenvalues (9.sta) Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigen val	% total Varian ce	Cumul. Eigenval	Cumul . %
1	6, 3180 58	57, 43689	6, 318058	57, 43689
2	2, 1245 07	19, 3137	8, 442565	76, 75059
3	1, 0490 87	9, 53715 6	9, 491652	86, 28774
Factor Loadings (Varimax normalized) (9.sta) Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Factor			
	1	2	3	
НАПО ЛЕГЛ	-0, 0213	0, 84853 1	-0, 17744	
ПРАЦЬ ОВИ	0, 8087 31	0, 46039	-0, 04151	
ОПТИ МІЗМ	-0, 2298	-0, 26875	0, 90356 1	
РОЗСУ ДЛИ	0, 6632 39	0, 69042 4	0, 09089 3	
ЛЮБО В_ДО	0, 8990 59	0, 36613	-0, 0239	
РОЗУ МНІС	0, 5386 7	0, 62107 5	-0, 19501	
ХАЗЯ ЙНОВ	0, 9346 22	0, 05635 3	0, 03782 2	
ТЕРПІЛ ЯЧІ	0, 8533 95	0, 19923 5	-0, 18668	

ЛЮБО В	0, 4249 64	-0, 00188	0, 90674 3
ЧУТЛ ИВІС	0, 8192 61	0, 17229 1	0, 19277 7
СПОКІ Й	0, 9114 43	-0, 04795	0, 30666 3
Expl. Var	5, 5299 74	2, 07551 7	1, 88616
Prp. Totl	0, 5027 25	0, 18868 3	0, 17146 9

К.9.3. досліджувана з. через 4 МІСЯЦІ після експерименту

Таблиця К.9.7

Рангова решітка

		Я	М ам а	Ді ти	Ті тк а	Др уз і	Ук рм ов а	Ба ть ко	Ба бу ся	іст ор ик
		1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Працьовитість	4	1	9	8	3	7	5	6	2
2	Оптимізм	2	5	1	4	7	8	3	6	9
3	Вміння смачно готувати	4	2	9	5	6	6	3	1	6
4	Розсудливість	6	1	9	7	2	5	4	3	8
5	Любов до дітей	6	1	9	7	5	4	3	2	6
6	Розум	7	2	9	8	1	5	3	4	6
7	Наполегливість	6	1	9	8	4	3	5	2	7
8	Чутливість	4	1	8	7	6	3	5	2	9
9	Терплячість	7	3	9	8	6	4	2	1	5
1 0	Любов до мами	1	2	6	5	7	8	3	4	9
1 1	Доброта	5	3	7	6	8	4	2	1	9

Таблиця К.9.8

Таблиця К.9.9

	Fact or 1	Fact or 2

ПРАЦ БОВИ	0, 6378 9	0, 0011 15
ОПТИ МІЗМ	-0, 7012 5	0, 4562 53
ВМІН НЯ_С	0, 5056 18	0, 7159
РОЗС УДЛИ	0, 7588 89	0, 4505 55
ЛЮБО В_ДО	0, 7938 37	0, 5635 01
РОЗУ М	0, 8969 81	0, 1373 25
НАПО ЛЕГЛ	0, 7987 67	0, 4726 93
ЧУТЛ ИВІС	0, 4866 86	0, 7031 68
ТЕРП ЛЯЧІ	0, 6992 75	0, 4681 4
ЛЮБО В_ДО	-0, 1436 8	0, 8962 09
ДОБР ОТА	0, 2057 36	0, 8891 71
Expl. Var	4, 5918 24	3, 7909 26
Prp. Totl	0, 4174 39	0, 3446 3

Внесок факторів у загальну дисперсію

Факторні навантаження

Eigenvalues (9.sta) Extraction: Principal factors (Centroid)				
	Eigen val	% total Varia nce	Cum ul. Eigen val	Cum ul. % %
1				

	6, 2807 01	57, 0972 8	6, 2807 01	57, 0972 8
2	2, 1020 49	19, 1095 4	8, 3827 5	76, 2068 2

Додаток Л
перевірка статистичної значимості результатів перевірки ефективності програми

Л.1. порівняння показників ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ та контрольної груп до та після експерименту

Таблиця Л.1.1

Показники контрольної групи

Досліджувані	Кількість конструктивів	Кількість факторів	Кількість конфліктних цінностей	Диференційованість
ДО ЕКСПЕРИМЕНТУ				
1	24	2	0	2,48
2	20	3	2	2,73
3	11	2	3	2,30
4	20	2	10	2,19
5	20	2	6	3,07
6	20	2	0	2,58
7	14	3	1	4,09
8	16	2	0	2,22
9	24	2	2	2,59
ВІДРАЗУ ПІСЛЯ ЕКСПЕРИМЕНТУ				
1	11	2	2	3,51
2	11	2	0	3,01
3	12	2	4	2,41
4	12	1	5	1,94
5	9	2	2	2,78
6	10	2	1	2,36
7	15	3	2	4,13
8	8	2	0	1,45

9	11	3	0	2,48
ЧЕРЕЗ 4 МІСЯЦІ ПІСЛЯ ЕКСПЕРИМЕНТУ				
1	25	2	0	4,38
2	9	2	1	2,69
3	12	2	3	2,42
4	10	2	4	1,99
5	12	2	4	2,80
6	10	3	0	2,75
7	14	3	1	4,09
8	9	2	1	2,37
9	11	2	1	2,52

Таблиця Л.1.2

Показники експериментальної групи

Досліджувані	Кількість конструктивів	Кількість факторів	Кількість конфліктних цінностей	Диференційованість
ДО ЕКСПЕРИМЕНТУ				
1	22	2	2	3,40
2	23	3	9	4,91
3	25	2	3	3,64
4	20	3	11	2,88
5	23	2	6	4,23
6	22	2	14	3,24
7	25	3	2	3,93
8	26	2	1	3,25
9	12	2	8	2,93

Таблиця Л.1.2 (продовження)

Досліджувані	Кількість конструктивів	Кількість факторів	Кількість конфліктних цінностей	Диференційованість
ВІДРАЗУ ПІСЛЯ ЕКСПЕРИМЕНТУ				
1	20	3	3	3,80
2	19	3	5	4,82
3	13	3	2	3,38
4	18	3	10	3,46
5	17	2	7	3,67
6	19	2	9	3,28
7	23	3	2	3,67
8	23	2	2	4,39
9	12	3	1	3,77
ЧЕРЕЗ 4 МІСЯЦІ ПІСЛЯ ЕКСПЕРИМЕНТУ				

1	25	3	5	3,06
2	14	3	2	4,31
3	16	3	1	3,19
4	16	3	4	3,26
5	7	3	1	4,17
6	13	3	0	2,34
7	11	3	1	4,10
8	21	3	2	3,33
9	7	3	2	3,04

Таблиця Л.1.3

Експериментальна та контрольна групи до експерименту¹⁰

Параметри аналізу	Контрольна група	Експериментальна група	Рівень значимості відмінностей
Кількість конструктивів	19	22	відмінності незначимі
Величина t	-1,602		
Кількість факторів	2	2	відмінності незначимі
Величина t	-0,500		
Кількість конфліктних цінностей	3	8	відмінності незначимі
Величина t	-2,521		
Диференційованість	2,69	3,60	p=0,01
Величина t	-3,078		

Л.2. результати аналізу зсуву показників ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ та КОНТРОЛЬНОЇ груп

Таблиця Л.2.1

Експериментальна група¹¹

Параметри аналізу	До експерименту	Відразу після експерименту	Через 4 місяці після експерименту	Рівень значимості відмінностей
	у	у	у	
Кількість конструктивів	22	18	14	
Величина t1-2	-0,361			незначимі
Величина t2-3	-0,228			незначимі
Величина t1-3	-4,005			p=0,01
Величина L	120,5			p=0,01

Таблиця Л.2.1 (продовження)

Параметри аналізу	До експерименту	Відразу після експерименту	Через 4 місяці після експерименту
	у	у	у

	1	2	3	Рівень значимості відмінностей
Кількість факторів	2,3	2,7	3,0	
Величина t1-2	0,222			незначимі
Величина t2-3		0,222		незначимі
Величина t1-3	4,000			p=0,01
Величина L	117			p=0,05
Кількість конфліктних цінностей	8,44	6,11	2,33	
Величина t1-2	-0,170			незначимі
Величина t2-3		-0,225		незначимі
Величина t1-3	-2,868			p=0,05
Величина L	116			p=0,05
Диференційованість	3,60	3,80	3,42	
Величина t1-2	0,118			незначимі
Величина t2-3		-0,226		незначимі
Величина t1-3	-1,282			незначимі
Величина L	114			незначима

Таблиця Л.2.2

Параметри аналізу	Контрольна група			Рівень значимості відмінностей
	До експерименту	Відразу після експерименту	Через 4 місяці після експерименту	
	1	2	3	
Кількість конструктивів	19	11	12	
Величина t1-2	-0,488			незначимі
Величина t2-3		0,097		незначимі
Величина t1-3	-3,440			p=0,01
Величина L	114,5			незначима
Кількість факторів	2,2	2,1	2,2	
Величина t1-2	-0,062			незначимі
Величина t2-3		-0,062		незначимі
Величина t1-3	0,000			незначимі
Величина L	108			незначима
Кількість конфліктних цінностей	3	2	2	
Величина t1-2	-0,120			незначимі
Величина t2-3		-0,027		незначимі
Величина t1-3	-1,455			незначимі
Величина L	112			незначима
Диференційованість	2,69	2,68	2,89	
Величина t1-2	-0,112			незначимі
Величина t2-3		0,168		незначимі
Величина t1-3	0,892			незначимі

Величина L	102,5	незначима
------------	-------	-----------